٤

من سلسلة الرسائل العلمية لدار فتية الكهف

ދާރު ފިތްޔަތިލް ކަހުފުގެ އިލްމީ ރިސާލަތްތަކުގެ ސިލްސިލާގެ ތެރެއިން

مُختصر

الصَّارم المسلول

على شاتم الرَّسول ﷺ

لشيخ الإسلام أبي العبَّاس أحمد بن عبد الحليم بن تيمية

اختصره

العلَّامة محمد بن علي بن محمد البعلي الحنبلي

ت (٧٧٨)

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ލިޔުއްވާފައިވާ:

'ރަސޫލާއަށް ކަޅުބަސްބުނާ މީހާގެ ދިމާލަށް ދަމައިގެން ހިފާފައިވާ ކަނޑި' ގެ މުޚުތަޞަރު

އަލްޢައްލާމާ މުޙައްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު އަލްބަޢުލީ އަލްޙަންބަލީ -رحمه الله-

އަވަހާރަވީ ހިޖުރައިން 778 ވަނަ އަހަރު

ތަރުޖަމާ ކުރީ:

مازن بن أبي عبد الله الأثري

މާޒިން ބިން އަބީ ޢަބްދިاللّه އަލްއަޘަރީ

دار فتية الكهف

ދާރު ފިތްޔަތިލް ކަހުފް

٤

من سلسلة الرسائل العلمية لدار فتية الكهف
ދާރު ފިތްޔަތުލްކަހްފުގެ ޢިލްމީ ރިސާލަތްތަކުގެ ސިލްސިލާގެ ތެރެއިން

مختصر

الصارم المسلول على شاتم الرسول صلى الله عليه وسلم

لشيخ الإسلام أبي العباس أحمد بن عبد الحليم بن تيمية

اختصره

العلامة محمد بن علي بن محمد البعلي الحنبلي

ت (٧٧٨)

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ލިޔުއްވާފައިވާ:

'ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރާ މީހާގެ މައްޗަށް އުރައިން ނެގިފައިވާ ކަނޑި'

ޚުލާޞާ [illegible]

އަލްޢައްލާމާ މުޙައްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު އަލްބަޢުލީ އަލްޙަންބަލީ -رحمه الله-
އަވަހާރަވީ ހިޖުރައިން 778 ވަނަ އަހަރު

ތަރުޖަމާ ކުރީ:

مازن بن أبي عبد الله الأثري

މާޒިން ބިން އަބީ ޢަބްދިالله އަލް އަޘަރީ

دار فتية الكهف

ދާރު ފިތްޔަތުލް ކަހްފް

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނެރެ ޝާއިޢުކުރުމުގެ ހައްޤު، ކޮންމެ މުސްލިމު ފަރުދެއްގެ
ދައްކަންވެސް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ، މިފޮތުގައި ލިޔެވިފައިވާ އެއްވެސް
އެއްޗަކަށް އެއްވެސް **އުނިއިތުރުކުރުމެއް ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމެއް** ނުގެންނެވުމުގެ
ޝަރުޠުގެ މަތިންނެވެ.

[illegible]

މުޙައްރަމް 1442ހ / ސެޕްޓެމްބަރު 2020މ

دَارُ فِتْيَةِ الْكَهْفِ

https://t.me/DarAlFityah

بسم الله الرحمن الرحيم

މުތަރުޖިމުގެ މުޤައްދިމާ

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين، وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

أما بعد:

އިންސާނީ ތަރިކަސްކޮޅު [illegible] ޚިޔާލުތަކާއި ހަމައަށް އަންނާނޭ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތްވެގެންވާ، އެންމެ [illegible] އިންސާނާ، އަދި ހުރިހާ ނަބީބޭކަލުންނާއި ޚަލްޤުތަކުންގެ [illegible] މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އުއްމަތުގައި އަހަރުމެން ލެއްވިކަމީ އަހަރުމެން އެކަމަކާއިމެދު الله ތަޢާލާއަށް ޝުކުރުކުރުން ޙަމްދުޘަނާކިއުން ޙައްޤުވެގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ ޝަރަފެކެވެ. އެހެނީ އަހަރެމެންގެ ކުރީގެ ނަބީބޭކަލުންނަށް އެބޭކަލުންގެ [illegible] ޚަބަރުދެއްވި ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި الله ތަޢާލާ އަހަރެމެންނަށް [illegible] ޝަރަފުވެރިކަމާއި [illegible] މަޤާމުތަކެއް ދެއްވިއެވެ. އަދި [illegible] އެކަލާނގެ [illegible] އެހެން ހުރިހާ އުއްމަތްތަކުގެ މައްޗަށް [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، އެންމެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﷺ ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible]، [illegible] [illegible]،

ހުރުމު އެއްކޮޅުހިލާ، ފުރައްސާރަކޮށްހަދާ މީހާގެ އެއްވެސް ހުރުމަތެއް ނެތެވެ. އަދި ދުނިޔޭގާއި

އާޚިރަތުގައި އޭނާއަށްވަނީ ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަދުދު ޙިމާޔަތުގައި ގެންގުޅުއްވި،

އެކަލޭގެފާނުގެ ގަދަރުދުދު އުފުލާ، ދިފާޢުކުރުން ނަސްރުދެއްވުމަށް ގޮތް ސަލާމަތްކުރުމަށް ބޭކަލުންނަށް

ނުހަނު ރިވެތިކޮށް އަހަރުމެންނަށް ދަންނަވާދެއްވިއެވެ. އަދި ހަމައެއާއިއެކު އެބޭކަލުންނަށް

ތަބާވެގެން ދެހުން އަދި މިސްތަކުންދެއްވުމެވެ.

ދެންފަހު، އިސްލާމްދީން އަދި ސުންނަތުގެ ބާރުއަޅުވަން ދުވަހަކަށްފަހު ދުވަހެއް

އިތުރުވެ ގެދަވުމުންގޮސް އަހަރުމެންނަށް މިވަނީ އެޔާނުކަން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް

ސަރުކާރުގެ ބޭކަލުން ދުރާލާރައްވިފަދަ ޖާނުކާއި ދިމާވެފައިއެވެ. އެގޮތުން އިސްލާމްދީނުގެ

ޝަރީޢަތަށް ވެރިވާ މީޚުލު، އަހަރުމެންގެ އެންމެ ބޮޑު ރައްސާމާލުކަމުގައިވާ މުދިނަން ޖޯނަ

ޢިރާޤޮރިކަމާއި ފަހުރުވެރިކަން ބަލިކުރުވާ ފުރައިދިޔައެވެ. އަދި އިސްލާމްކަމާއި، ކާފަރުކަމާއި،

މުސްލިމުންނާއި ކާފަރުންނާއި ދެމެދުވާ ފަރަޤު އުވާލަން މަސައްކަތްކުރަމުންދެވެ. އެގޮތުން

ދީނަށް އެއްބައިވަންތަކަން، ފަހުމިއްޔަތު އިސްކޯން، ކާންމު ބަޔާނާއެގެ ކާންމު ފިކުރެއްގެ

މިހެންނަމަވެސް އެއްފަސްގަނޑެއްކަން އެއްނަސްލުކަން ނިސްބަތްވާމީ އެއްބައިވެ އެކަމީގަނޑެއްކަންވެ

ގޮތުގެމަތި ދުނިޔޭ ހުދަން ހުރިހާ ގަވާއެއް، އަދި ދިރުމުވެރިންކަމަށް ދައުލާކުރާ ބައިކުރު މިކަމުގެ

މުގުރުގައި ހިފީއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ޖަދުވަލު ދިއުޤަތުގައި ކަރާމާތް ނިކަމެތިކުރަން އެއީ،

ކާފަރުންގެ ކިބައިން ދިއުޤަތުގައި ޝަރަފު ހުރައިގަތެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ ރިވެތި ފުރާއާއި ތަޙުރީފު

ހުރުމަތް އަދި އެބައިމީހުންގެ ހިތްރުއްސުމަކަށް އެބައިމީހުން އެދުރާގެތަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ

ކަންކަމުގައި ކުޅަދައްސާ، ބަދަލުކުރަން، އަދި ދުރާލާއި ސުންނަތުން މަގުފުރަދިގެންވާ ހާލު

ހަވާނަފްސަށް މާނަތަކެއް ނަގާ ތަރުތީބުކޮށްހަދައިއެވެ.

އެގޮތުން ގޮސް، ކާފަރުންގެ ފިކުރީ އިސްތިޢުމާރުކޮށް ފުރުޞަތުތަކުން، މިނިވަންކަމާއި، ހިއްލު
ފާޅުކުރުމުގެ މިނިވަންކަމާއި، އިންސާނީ ކަރާމާތާއި އިންސާނީ ޙައްޤުތަކާއި، އަންހެނުންގެ ޙައްޤުތައް
އިޖްތިމާޢީ ޢަދުލުއިންސާފު ހާޞިލު ކުރުމުގެ ނަމުގައި ހިފައިގެން ހާޞިލު ކުރަނީ ޑިމޮކްރަސީގެ ނަމުގައި
ދަޢުވާތަކާ ބަހައްޓާ ކަންނަޑައެޅިއްޖެ. އަދި ހަމައެކަނި ދުނިޔާގެ އެދުންތަކަށް
ފަރުދީވެރިކަމާ، އަދި ކާފަރުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ވާހިވެރިންގެ ލިބައިން އައިސްދާނެ
ނުރައްކަލަކަށް ބިރުން ފިލާވަޅުގެން މިޒާ ދީނުގެ އިލްމަށް ދަޢުވާތަކާ ބަހައްޓާ ބާރުންކުރުވުން
އިސްތިޢުމާރުތަކާއި ދީނީ ތަޢުލީމު އަޅުވާ ފާރަން ބެހެއްޓުމަށް ޖިނާއީގޮތުން މުސްލިމުންނަށް
ދައްކަން ފެށިއެވެ. ދީނުފަދަ ޙާޞިލުގެ މަޞްލަޙަތު ޙާޞިލު ގަދަވެގެންދިޔައެވެ.

މިޒާޖާ ވަރަކަށް މިގޮތައި އަލަކުގެ ކުރިމަތިވެގައި ޚާއްޞަ ދުވާލު ހިނގަމުންދާ
ކާފަރުކަމުގެ އިންތިޒާރަކައި ހުރި އަމަލުތަކުގައި މަތިއަޅަން މިހިރަ ވަރަކަށް މިބައިމީހުން
ދަސްކޮށްދިނެވެ. އެގޮތުން، އަޅުގަނޑުގެ ރަސޫލާ ﷺ އަރާއި، އެކަލޭގޭގެ ޞަޙާބީންނަށާއި،
ދީނުގެ ޝަރީޢަތާއި ހަދީޘްތަކާއި، އަދި ސަލަފުންގެ، ޤައުމަތުގެ ކަލާމާ ﷲ ތަޢާލާއަށް ސަމާލު
ބަރީޢާތުވުން ދުރަށް ގެންގުޅުމުގެ، މަރާމާތްތަކުގެ، ދުލުގަސްތަނުގެ، ތަދަރުހެދުނު ގެއްލުމާ ފަހު ޖީލު
އެކުގެ ނުބައި ދަސްކޮށް ކާފަރުންގެ ޖިބައިން، އަދި ޖިބައިން، ދުސްތޫރުތަކާ ދަރުވާޅާ
ބަހަނުގެ ޖިބައިން ފާޅުވެ އަޑުއިވޭ، ފުނި ހިނގަމުންދާ، އިސްލާމުންނަށާއި ދަރުވާޅާ
އެދުނަން ނަސީހަތްތަކެވެ ބުނާ މިހުން މިފަދަ މިސްކީނުންނާއިގެ ޢަދަދުތައް ކަންބޮޑުކަމާއި ނޭގޭނެ
ގޮތް ބަޔާން ކުރުމަށް ޗިހިލުނެވެ، އަދި ޖިނާއީ ވަކިހާލަތުގެ އެވުރެން ނުތަބާކަން
އެޅޭއިރު ހިނގައެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި މިޙައިރުންނަކީ އެއްވެސް ބުރަވަރެއްނެތް، އެބައިއަށް
ޙަޤީޤަތާ ތަމްސީލުކުރަނިވި ބައެއްކަމަށްވާއިރު ވަޒީފާއާ އެއްވެސް ތަރަށްޖުގެ އިސްދުވާ
ހާލަތުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އިލާހީ ކުރުމުގެ ޓޫރިސްޓުންގެ މިނިވަން ވެސް ހިތާމައި ހުރި މިހާރު
މިހާރުގައި ޝަރުޢުކުރަނީއެވެ!

އެހެންކަމަކު ފެންނަމުންދަނީ، ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކޮށް ދީނަށް ޖޯކާ މީހުންނަށް،

ﷲ ގެ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފުވަން ބައެއްގެ އަޑަކުން ހަރަކާތާ ގޫނުންއްގައި އޮންނަ ހަރުކަށި

އަދަބެއްދީނުމަށް ގަވާޢިދު ކުއްލިއަކުލާވޭ ތަކުރާރު. އަދި ކުޑަކުއްޖަކަށްވެސް ވަންހަނާވެސް ފަދަ

ބަރީރު ފުރައްސާރަ ކުރުމުންވެސް މިގޮތަށް ވަރުސަށް ތަރުޒުކޮށް ނަޒީރު ގޫނުންއްގައި

އޮންނަ ފިޔަވަޅު އެޅުމަށް. އާއިއްޔާތުގެ އެބައިމީހުން ކާފަރުކުރުމަށް ފަސްޖެހި، އަދި

ކިއްމަ، ކާފަރުކުރުން މަނާކޮށް، އެއީ ގޯޅިއަށް އޮޅުވާލާ ނުވަތަ އޭނާގެ ހިތުގައި އޮތް

އެއްޗެއް ނޭނގޭނެ ނުވަތަ އޭނާގެ މައްޗަށް ޖައްޗެއް ގާއިމުކުރަންޖެހޭ، ދީނުގައިވަނީ

ނަޞޭހަތްދީގެން ހިތުރައްސައިގެން ދަޢުވަތުދީނުން އެކަންޏަ މަޖުބޫރުކުރުމުގެ ފަދަ ބާރީދު

ވާހަކަތައް ޖެހިހުކާލާއިއްޔާ މިބައިމީހުން ދައްކައެވެ. ދީން ދުވަސްކޮޅެއްކަންފަދު އެވާހަކަތައް

އޮޅުވާލަން ފެންނަނީ އެއްކަލަ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރި ބައިގަނޑުއި ޖަޒާއާއި ބެހި އަޅާ

އަމިއްލަވައިގެން ރިޔާސަތު ހުއްދަން، ނުވަތަ އެއިން މިހާރު އެކަމުގެ ސަބަބުން ހިސާބުތަކު

ސަލާމަތުން ވާހަކަތައްކާބަލު! ﷲ ބަރަކާތް ހަނދުމަކުރޭ ރަސޫލާގެ ރައްކާތެރިކަން އެދެމެވެ. ފަހު

ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި ދީނަށްޓަކައި އަރުނުކުރެވޭ ޣައިރަތްތަކުގެ ހޭލުންތެރިކަން

ކޮބައިހެއްޔެވެ!؟ މިބައިމީހުންގެ އަޑު ކޮންއިރަކުހެއްޔެވެ!؟ ﷲ ގެ ރަޙްމަތާއި ރައްކާތެރިކަން

އެދެމެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (...وَأَيُّ دِينٍ وَأَيُّ خَيْرٍ فِيمَنْ يَرَى مَحَارِمَ اللَّهِ تُنْتَهَكُ وَحُدُودَهُ تُضَاعُ وَدِينَهُ يُتْرَكُ وَسُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يُرْغَبُ عَنْهَا وَهُوَ بَارِدُ الْقَلْبِ سَاكِتُ اللِّسَانِ؟ شَيْطَانٌ أَخْرَسُ، كَمَا أَنَّ الْمُتَكَلِّمَ بِالْبَاطِلِ شَيْطَانٌ نَاطِقٌ، وَهَلْ بَلِيَّةُ الدِّينِ إلَّا مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ إذَا سَلِمَتْ لَهُمْ مَآكِلُهُمْ وَرِيَاسَاتُهُمْ فَلَا مُبَالَاةَ بِمَا جَرَى عَلَى الدِّينِ؟ ، وَخِيَارُهُمْ الْمُتَحَزِّنُ الْمُتَلَمِّظُ، وَلَوْ نُوزِعَ فِي بَعْضِ مَا فِيهِ غَضَاضَةٌ عَلَيْهِ فِي جَاهِهِ أَوْ مَالِهِ بَذَلَ وَتَبَذَّلَ وَجَدَّ وَاجْتَهَدَ، وَاسْتَعْمَلَ مَرَاتِبَ الْإِنْكَارِ الثَّلَاثَةَ بِحَسَبِ وُسْعِهِ. وَهَؤُلَاءِ - مَعَ سُقُوطِهِمْ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ وَمَقْتِ اللَّهِ لَهُمْ - قَدْ بُلُوا فِي الدُّنْيَا بِأَعْظَمِ بَلِيَّةٍ تَكُونُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ، وَهُوَ مَوْتُ الْقُلُوبِ, فَإِنَّهُ الْقَلْبُ كُلَّمَا كَانَتْ حَيَاتُهُ أَتَمَّ كَانَ غَضَبُهُ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ أَقْوَى، وَانْتِصَارُهُ لِلدِّينِ أَكْمَلُ.

وَقَدْ ذَكَرَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ وَغَيْرُهُ أَثَرًا «أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَوْحَى إلَى مَلَكٍ مِنْ الْمَلَائِكَةِ أَنْ اخْسِفْ بِقَرْيَةِ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ وَفِيهِمْ فُلَانٌ الْعَابِدُ؟ فَقَالَ: بِهِ فَابْدَأْ, فَإِنَّهُ لَمْ يَتَمَعَّرْ وَجْهُهُ فِي يَوْمًا قَطُّ».

وَذَكَرَ أَبُو عُمَرَ فِي كِتَابِ التَّمْهِيدِ «أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَوْحَى إلَى نَبِيٍّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ أَنْ قُلْ لِفُلَانٍ الزَّاهِدِ: أَمَّا زُهْدُك فِي الدُّنْيَا فَقَدْ تَعَجَّلْت بِهِ الرَّاحَةَ، وَأَمَّا انْقِطَاعُك إلَيَّ فَقَدْ اكْتَسَبْت بِهِ الْعِزَّ، وَلَكِنْ مَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا لِي عَلَيْك؟ فَقَالَ: يَا رَبِّ وَأَيُّ شَيْءٍ لَك عَلَيَّ؟ قَالَ: هَلْ وَالَيْت فِي وَلِيًّا أَوْ عَادَيْت فِي عَدُوًّا»...)[1]

[1] إعلام الموقعين: 121/2

މާނައީ: "...ފަހެ اللّٰه ތަޢާލާ ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތަކަށް އަރައިގަތުމީ، އުކާލާނުގެ ބައްދުތައް ނަގައިލުމީ، އުކާލާނުގެ ދިނުގެ ކަންތައް ދޫކޮށްލުމީ، އަދި اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން ދުރުން އަނބުރާލެވޭތަން ފެންނަހިނދުވެސް އުމުރުގެ ހުރި ތިރިކޮށްލައިގެން (ރުޅިއައުމުން)، ހަރުހުރަސް މިހާވަރަށް ކޮން ދީނެއް އަދި ކޮން ހުރަސްތަކެއްހެއްޔެވެ!؟ އާނާއީ ގޮނގު ޝައިޠާނެކެވެ. ހަމައެފަދައިން ބާޠިލު ވާހަކަދައްކާ މީހާއީ ބަސްބުނާ ޝައިޠާނެކެވެ.

އުޞޫލުގެ ގާތިލްކަމާއި ރިޔާސަތުތަކުން އުޞޫލުގެ ހުނަރުތަކުން ސަލާމަތްވުމުގެ ނަމުގައި، ދީނަށް ދިޔުމަށް ގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ކުރިމަތިވާ އަސާސީ ކަމެއް މިހާ މުހިންމު ކަމުގެ ސާފުކަން މެދުވެރިކަމަށް ދީނުގެ ބައިކަށުގައި ހިތްވަރުދޭނެ ކަމެއްތޯއެވެ!؟ އުޞޫލުގެ މަޤާމަށް (ސިޔާސީވެސް) ހުރަސްއެޅުމާއި ހިތްވަރު ދިނުމަށް ކަމެއްވެއެވެ. ދީނަށް އެއްގޮތަށް ގޮސް ދިރުންވެސް ހުރަސްއަޅާ އުނިކަމެއް ގެއްލުމާއި ކަމެއް އެކަމާއި އިދިކޮޅު ސަބަބުން ކުރިމަތިވިޔަސް، އެކަމުގެ ހިތްވަރުގެ ލިބުމުގައި ގޮތެއް މަސައްކަތްކުރެވޭ. އަދި އެކަމަކީ ވިސްނުމުގެ އިސްލާހުކުރުމުގެ ތިން ދަރަޖަ ބާރުގަދަކުރެވޭ.

މިޤައުމުގެ اللّٰه ގެ ރަސޫލާގެ އަހުލުބައިތު އަދި އުކާލާނުގެ ކަމާ އުޞޫލުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ އިސްލާމް، މިޤައުމުގެ ވާޖިބުގައި ދުނިޔޭގައި ހުރިހާ ކަމެއް ތަންފީޛު ގަބޫލުކުރަން ޖެހެއެވެ. އެއީ އުޞޫލުގެ އުނިކަން އިޞްލާޙުވުމަށް ނިޔާމުގައިވެ! އެއީ ހިތްވަރުގެ މަސައްކަތް ބާރުގަދަކުރުމެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން ހިތްގައި ދިރުން ފުރިހަމަވެގެންވާ ވަރަށް، އެހިތްވެ اللّٰه އާއި އުކާލާނުގެ ރަސޫލާއަށް ޓަކައި އަސްލު ރުޅި ގަދަވެގެން، އަދި ދިނުމުގެ ސަބަބު ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ.

އިމާމް އަޙްމަދުއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ: 'الله ތަޢާލާ މަލާއިކަތުންނަށް މަލާއިކަތަކަށް ވަޙީކުރައްވައެވެ: 'މިވެނި އެވެނި ރަށެއް ބިމަށް ގަންބަޅިގަންނާށެވެ!' އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭ ރައްބެވެ! އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި މިވެނި އަޅުވެރިޔަކު ހުއްޓާ ކިހިނެއްހެއްދެވެ!؟' ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ''އޭނާއިން ފެށާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހުގެ ޙައްޤުގައި ދުވަހަކުވެސް އޭނާގެ މޫނުގެ ކުލަވަރު (ރުޅިވެރިކަމާއިއެކީ) ބަދަލެއް ނުވެއެވެ.'

އަދި އަލްބައިހަޤީގައި ޢަލީ ޢުމަރު (އިބްނު ޢަބްދިލްބައްރު) ރިވާކުރިއެވެ: 'الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔަކުމެންނަށް ބޭކަލަކަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'މިވެނި ޒުހުދުވެރިޔަކު ކައިރީގައި ކަށްޓަރާފަރު ވިދާޅުވާނެއެވެ: 'ދުނިޔެއާއިމެދު ތިބާ ޒުހުދުވެރިވުން ދަންނަވާށެ، ފަހެ ތިބާ އެކަމުގެ ސަލާމަތުން ރާޙަތު ލިބިގަތުމުގައިފިއެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހަށްޓަކައި ތިބާ ޚާއްޞަކަމުން ހުސްވުން ދަންނަވާށެ، ފަހެ އެކަމުގެ ސަލާމަތުން ތިބާ ޢިއްޒަތްތެރިކަމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ތިމަންއިލާހަށްޓަކައި ތިބާގެ މައްޗަށްވާ ޙައްޤުއާއިމެދު ތިބާ ޢަމަލުކުރީ ކިހިނެއްހެއްދެވެ؟' އޭނާ ދަންނަވައެވެ: 'އޭ ރައްބެވެ! ތިބާއިލާހަށްޓަކައި އަޅުގެ މައްޗަށްވާ ވާޖިބުވެގެންވާ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟' ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'ތިމަންއިލާހަށްޓަކައި ތިބާ ދުޝްމަނާއި އެކުވެރިވެ ޢަދުވެރިވެ މުވާލާތްކުރިނަށްހެއްދެވެ؟ ނުވަތަ ތިމަންއިލާހަށްޓަކައި ތިބާ ޢަދާވާތްވީ ޢަދާވާތްތެރިވެ ދުޝްމަނުވެރިވީމުހެއްދެވެ؟..."

الله ތަޢާލާ އަހަރުމެން ހީނަލަކުން ރައްކާތެރިކުރައްވާ ސިފަ މަތުގައި ތާބިޢުކުރައްވާށިއެވެ!

މުޤައްދިމާގެ ތަޢާރަފް

އުސްތާޛު ފާނަކީ މުޙައްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢުމަރު ބިން ޢައްޔާ އަލްބަޢުލީ އަލްޔަމަނީއެވެ. މަޝްހޫރުވެގެންވަނީ އިބްނު ޢިސްބާ ސިޔާރުގެ ލަޤަބުންނެވެ. އުފަންވެވަޑައިގެންނެވީ ޝާމްކަރައިގެ ބައްލަބައްކުގައެވެ.

ޝައިޚު އުބައިއްގެ ގާތުން އިލްމު ހާސިލުކުރެއްވި ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން: ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ދަރިވަރުންކަމުގައިވާ އިބްނު އަބްދުލް ހާދީއާއި، އިބްނުލް ޤައްޔިމްއާއި އުސްތާޛު އިލްމުވެރިން ހިމެނެއެވެ. އަދި ފިޤްހާއި ޙަދީޘްގައި ފުންނާބު އުސްތާޛަކަށް ބަދަލުވެ، ބައްލަބައްކުގެ ހަރަކާތްތަކުގައި ޝައިޚުކަމުގައި އުޅުއްވިއެވެ. އަދި ޒަމާނީ ދީނުގެ ގައި އުސްތާޛުގެ ބަޔަކަށް ބަރަކާތްލެއްވިއެވެ. އަދި އުސްތާޛުގެ އަޚުލާޤް އުސްއަރުވާ އަލްއިލްމުގެ އެކުވެ ހާއްސަ ބައެއް އިލްމުވެރިން ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބައި އިލްމުވެރިން އުސްތާޛުގެ އަގުހާރު ޒިކުރުކުރައްވާ ބައެއް ފުންނާބު ބައިއްވާގެ ރިވެތި ސިފަތައް ފާހަގަކުރައްވައެވެ.

އަލްބަޢުލީ އުފަންވެވަޑައިގެންނެވި ޝައިޚު އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ އަދާކުރެއްވި ދަޢުވަތާ އަދި ޙަދީޘްގެ ޚިދުމަތްތަކުގެ ފާހަގަކުރެވޭ ހިއްސާއެއް ދެއްވިއެވެ. އުސްތާޛު ސިޔާސީ އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި ބައްލަބައްކުގެ އިލްމުގެ ދާއިރާގައި ޚިދުމަތް އަދާކުރެއްވިއެވެ. އުސްތާޛު އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ޚިދުމަތުގެ ފަހަރު ވަނީ އިލްމު ހާސިލުކުރެއްވުމާ، އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާ ހުރިހާ ކަމަކަށް އިސްކަންދެއްވި އެކަން ބޭނުން ކުރައްވާކަށް ޒަމާނުގައި ކުރެއްވިއެވެ.

އޭގެ ތެރޭގައި: 'އަލްފިޤްހުލް އަކްބަރު' އާއި، 'އިބާނާ' ވަޞިއްޔަތުއާއި،

'އިލްމިއްޔާއުއް ބިއާޚިރިލް މުސްތަޤީމް' އާއި، އަދި މިފަދަ އަސްލުކަމުގައިވާ 'އައްރިސާލަތު

މަސްއޫލު' މުޙާޟަރާތްކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން ޝާފިޢީ އަދިއްޔަ ޗެއްތަކެއްވެސް ލިޔުއްވައިފައެވެ.

އުސޫލުދީނުން އަތުވެރިއެއް ހިޖްރައިން 778 ގައެވެ. الله ތަޢާލާ އުސޫލުދީނުގައި

ރަޙްމަތްލައްވާ ފާފަފުއްސަވާ، ޖަންނަތުލް ފިރްދައުސްކުރައްވާ އަދި ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖަތައް

ދެއްވާނދޭވެ.

ފޮތުގެ ކުރު ތައާރަފެއް

މިފޮތުގެ އަސްލަކީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ލިޔުއްވާފައިވާ 'އައްޞާރިމުލް މަސްލޫލު ޢަލާ ޝާތިމިއްރަސޫލި' (ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ މައްޗަށް އުރައިން ނަގައިފައިވާ ކަނޑި) މިއެވެ. މިފޮތް ލިޔުއްވުމުގެ ސަބަބު ބަޔާންކުރައްވަމުން އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(وَاقِعَةُ عَسَّافٍ النَّصرَانِيّ كَانَ هَذَا الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ السُّوَيْدَاءِ قَدْ شَهِدَ عَلَيْهِ جَمَاعَةٌ أَنَّهُ سَبَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ، وَقَدِ اسْتَجَارَ عَسَّافُ هَذَا بِابْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَجِّيٍّ أَمِيرِ آلِ عَلِيٍّ، فَاجْتَمَعَ الشَّيْخُ تَقِيُّ الدِّينِ بن تَيْمِيَةَ، وَالشَّيْخُ زَيْنُ الدِّينِ الْفَارِقِيُّ شَيْخُ دَارِ الْحَدِيث، فَدَخَلَا عَلَى الْأَمِيرِ عِزِّ الدِّينِ أَيْبَك الْحَمَوِيِّ نَائِبِ السَّلْطَنَةِ فَكَلَّمَاهُ فِي أَمْرِهِ فَأَجَابَهُمَا إِلَى ذَلِكَ، وَأَرْسَلَ لِيُحْضِرَهُ فَخَرَجَا مِنْ عِنْدِهِ وَمَعَهُمَا خَلْقٌ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَرَأَى النَّاسُ عَسَّافًا حِينَ قَدِمَ وَمَعَهُ رَجُلٌ مِنَ الْعَرَبِ فَسَبُّوهُ وَشَتَمُوهُ، فَقَالَ ذَلِكَ الرَّجُلُ الْبَدَوِيُّ: هُوَ خَيْرٌ مِنْكُمْ - يَعْنِي النَّصْرَانِيَّ - فَرَجَمَهُمَا النَّاسُ بِالْحِجَارَةِ، وَأَصَابَتْ عَسَّافًا وَوَقَعَتْ خَبْطَةٌ قَوِيَّةٌ فَأَرْسَلَ النَّائِبُ فَطَلَبَ الشَّيْخَيْنِ ابْنَ تَيْمِيَةَ وَالْفَارِقِيَّ فَضَرَبَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَرَسَمَ عَلَيْهِمَا فِي الْعَذْرَاوِيَّةِ وَقَدِمَ النَّصْرَانِيُّ فَأَسْلَمَ وَعُقِدَ مَجْلِسٌ بِسَبَبِهِ، وَأَثْبَتَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الشُّهُودِ عَدَاوَةً، فَحَقَنَ دَمَهُ، ثُمَّ اسْتَدْعَى بِالشَّيْخَيْنِ فَأَرْضَاهُمَا وَأَطْلَقَهُمَا، وَلَحِقَ النَّصْرَانِيُّ بَعْدَ ذَلِكَ بِبِلَادِ الْحِجَازِ، فَاتَّفَقَ قَتْلُهُ قَرِيبًا مِنْ مَدِينَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَتَلَهُ ابْنُ أَخِيهِ هُنَالِكَ، وَصَنَّفَ الشَّيْخُ تَقِيُّ الدِّينِ بن تَيْمِيَةَ فِي هَذِهِ الْوَاقِعَةِ كِتَابَهُ الصَّارِمَ الْمَسْلُولَ عَلَى سَابِّ الرَّسُولِ...) [2]

[2] البداية والنهاية: 666/17

މާނައީ: "ޢައްސާފުއް ނަޞްރާނީގެ ޕާދިރީންނެވެ. މިނާވީ އައްސުވައިދާއުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. މިކަލޭގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނިކަމަށް ޢަދާވަތެއްގެ ބަދަލު ހުކުމްބަސްދިނެވެ. އަދި މިޢައްސާފު، އާދެ ޔަހޫދީގެ އަހްބާރު ބޮޑު ޔަހޫދީގެ ކިބައިން ރިވާޔަތްކުރިއެވެ. ދެން ޝައިޚު ތަޤިއްޔުއްދީން އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، ދާރުލް ޙަދީޘްގެ ޝައިޚު ޒައިނުއްދީން އަލްފާރިޤީ ދެބޭފުޅުން، ސުލްޠާނުގެ ނާއިބު: އަލްއަމީރު ޢިއްޒުއްދީން އައިބަކު އަލްޙަމަވީގެ ކައިރިއަށް ވަދެވަޑައިގެން ކަންތަކާއިމެދު ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. ދެން އަމީރު އެކަމަށް އިޖާބަދީ، އޭނާ ހާޒިރުކުރުމަށް ފޮނުވިއެވެ. ދެން އެދެބޭފުޅުން އަމީރުގެ ކައިރިން ނިކުންނަވައިފިއެވެ. އަދި އެބޭފުޅުންނާއި އެކުގައި ބައިވަރު މީހުންވެއެވެ. ދެން ޢައްސާފު އަންނަނިކޮށް ފެނުނެވެ. އަދި އޭނާއާއި އެކުގައި ޢަރަބީންގެ ތެރެއިން މީހަކުވަނިކޮށް ފެނުނެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެމީހާއަށް ގަދަފަދަ ބަސްބުނުނީއެވެ. ދެން އެބަދަލު ޢަރަބީ ބުނެފިއެވެ: 'މިނަޞްރާނީމީހާ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ!' އެހިނދު މީސްތަކުން އެދެމީހުންގެ ގައިގައި ހިލަގަލުން ގަސައިފިއެވެ، ޢައްސާފުގެ ސަބަބުން، ވަރުގަދަ ކުރިމަތިލުމެއް ހިނގައެވެ. ދެން ނާއިބު، ދެޝައިޚުން ގެންނަވައި، ދުރާލާފުވުން ގެނެސް ނާއިބުގެ ކުރިމަތީގައި ބަހައްޓައިގެން ތެޅުނެވެ. އަދި އަލްޢާދިލިއްޔާގައި އެދެބޭފުޅުން ބަންދުކުރެވުނެވެ. ދެން އެނަޞްރާނީ ކަލޭގެ އަހުރެ އިސްލާމްވެއްޖެއެވެ. ދެން އޭނާގެ މައްސަލައާއިމެދު ހުކުމްކުރުމަށް މަޖިލީހެއް ބާއްވުނެވެ. އަދި އޭނާއާއި، އޭނާގެ މައްސަލަ ހުކުމްކުރި މީހުންގެ ތެރޭގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމެއް ވެކަން ފެންނަވިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާގެ ލޭ ހަލާލުކުރެވުނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އަދިކަ ދެޝައިޚުން ގެންނަ، ކުރުނިދުމާދު ދުރުކުރިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ނަޞްރާނީކަލޭގެ ޙިޖާޒަށް ދިޔައެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ރަށަށް (މަދީނާ) ގެ ކައިރި ހިސާބެއްގައި އޭނާ ޤަތުލުކުރެވުނެވެ. އެމަނުގައި އޭނާ ޤަތުލުކުރީ އޭނާގެ އަހުއްގެ ދަރިއެކެވެ. ދެން މިޚަބަރާއިމެދު ޝައިޚު ތަޤިއްޔުއްދީން އިބްނު ތައިމިއްޔާ، އެކަކާގެ ފޮތްގެ ނަމަކީ 'އައްޞާރިމުލް މަސްލޫލު ޢަލާ ޝާތިމިއްރަސޫލު' ލިޔުއްވިއެވެ..."

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވެގައި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ މުސްލިމެއްކަމުގައިވިޔަސް ކާފިރެއްކަމުގައިވިޔަސް ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް އުއްމަތް ދަލީލެއް ގެންނަވާ، އަދި އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވުމާއިމެދު އިޚްތިލާފުވެރިން ދައްކަވާފައިވާ ވާހަކަތައް ގެންނަވާ ތަފްސީލުކުރައްވާ، އަދި ޝުބުހަތަކަށް ޖަވާބު ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. މިފޮތަކީ 3 މުޖައްލަދުގެ މައްޗަށް ޗާޕުކުރެވިގެން ނެރެވިފައެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޝައިޚު އަލްބަކްރީ މިފޮތް ހުށަހެޅުއްވުމާ ޖަވާބުދެއްވާފައެވެ. އަދި ޝައިޚު މަސްއަލަތަކުގައިވެސް ސީދާ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ބަސްފުޅުތަކާއި އިބާރާތްތައް ބަދަލުކުރުމެއްނެތި ހޯދައިގެން ގެންނަވާފައެވެ. އިބާރާތްތަކުގެ ގޮތުން ބަދަލުކުރަން ޖެހުނު ތަނެއް ފިޔަވައިފައެވެ. އެގޮތުން އަސްލު ފޮތުގެ ދިހަ ބައިކުޅަ އެއްބައިވަރަށް މިފޮތް ކުރުކުރެއްވިއެވެ.

އަހަރެމެން މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި އަސްލުފޮތަށް ބެލީ ބަކުރު އަބޫ ޒައިދުގެ އިޝްރާފުގެ ދަށުން، ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު އަލްޢިމްރާން ތަޙްޤީޤުކުރައްވާ ދާރު ޢާލަމުލް ފަވާއިދު ޗާޕުކުރި. އަދި ބަކުރު ރިޔާޟުގައިވާ އައްތަދްމުރިއްޔާ ތަޙްޤީޤުކުރެއްވި ބޮޑުވާ ގެންނަވާފައިވާ ބުރުމަތަށް ބަލާކުރެވިފައިވާނެއެވެ.

އަހަރެމެން އެދެނީ މިފޮތުން މުސްލިމުންނަށް މަންފާކުރުން، އަދި މިމަސައްކަތުގައި މިއަހަރު ހަމައަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާ ދެވަށް ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ނަތީޖާއިން، އުސްކާލު ޖަޒާދީ، އަދި އަހަރެމެންގެ ތަޤްވާގައި އިތުރުވެގެންވާ މިފަދަ މިސްކީނުންނާއިމެދު ހިތުގައި ބުދުވު އޮނިގަނޑާއިމެދު މުސްލިމުން ބަލައިގަތުމާއި އިތުރުވުމުގެ ވަސީލައި އުއްމީދުކުރަމެވެ.

بسم الله الرحمن الرحيم

ޙަމްދުހުރީ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ اللّٰه އަށެވެ. ފަހެ ތެދުމަގުދައްކަވާ އިލާހުގެ ހެޔޮކަމާއެވެ. އަދި އެފަދައިން ބުނާ މިހަކު އިލާބުދުން ބަރިއަކޮށްދޫ ހެކިވުމުން އަހުރެން اللّٰه ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންވާ އިލާހަކުނުވާކަމަށް ހެކިވަމެވެ.

އަދި މުޙައްމަދުގެފާނީ އެކަލާނގެ އަޅާ އަދި ރަސޫލާކަމަށް އަހުރެން ހެކިވަމެވެ. އެކަލޭގެފާނީ އަޅުގަނޑުގެ ތެދުއިން އެން ކާބޭ އިންސާނާއެވެ. އެކަލާނގެ ހިދާޔަތާއި ބައްޔަ ދީނާއިގެން އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ އެކަލާނގެ ހުރިހާ ދީނެއްގެ މައްޗަށް އެދީން ފާޅުކުރުއްވުމަށެވެ. އެއީ ގާތްދީނުކުރުގެ އަޅުވެރިން ނުރުހުނަސްދީގައިވެސް ސިއްބާއެވެ. ފަހެ ދާއިރާ، ވަސީލާއާއި، ހައްދުދިއްޔަތާ މަތީވާއި، ހިދާ ހައްދުހުށާ މިހުން އެދިދައްޔަ ދީނުގައިވާނޫ ހައްދު ދިހަ އެކަލޭގެފާނުންނަށްވެއެވެ. اللّٰه ތަޢާލާ އެކަލޭގެފާނަށްޓާއި އާލުންނަށް އަދި ހަރުދޮވެގެންވާ ރިވެތިވެގެންވާ ޞަޙާބުން ބަޔަކާތާ ސަލާމް ދެއްވާދެއްވާށި ހަމައަށް ދާއިމަން ލައްވާރިއެވެ.

އޭއަންގަހު ދަންނައެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވާ، ތެދުމަގުދައްކަވާ، އަދި އަހަރުމެންނަށް އެކަލޭގެފާނު ގުދުވެރިކުރައްވާ ހަހަރުގެންނަން ފެށުމެވެ، އަދި އެކަލޭގެފާނު ގުދުވެރިކުރައްވާ އަނދިރިކަމުން އަލިކަމަށް ހަހަރުގެން ނެރުއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ރިސާލަތާއި ސިފަކަމުގެ ބަރަކާތުން ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ހެޔޮކަން އެކަލާނގެ ހަހަރުގެންނަން ދެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކަލިމަކިޔުމަށް މަޢާފާއި ބެން މިހާ ދަންނަހެ، އާނާގެ ހުކުމާއި އާޚިރަތުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޝުކުރުގެ ބަލާގެ ގަބޫލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

މިތަނުގައި މަޤްބޫލިއްޔަތު އެބުނުމަކުން ދަތިވާތީވެ ނިޔާކަނޑައެޅޭނެ ޝަރުޢީ ޙުކުމް ބަޔާންކުރުމެވެ. އަދި ކާނާގެ މިހަކަށްވެސް ކުރަމާނަވެގެންނިވި ވަރަކުން އެކަމާއިގެން ތުރުވަންޖެހޭނީއެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތުރުމަގަކީ މަގުދައްކަވަނީ الله އެވެ. އެކަން ތަރުތީބުވެގެންވަނީ ހަތަރު މަރުޙަލާއެއްގެ މަތީގައެވެ:

- ފުރަތަމަ މަރުޙަލާއީ: (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާކަމެވެ. އެއީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ކާފިރެއްކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ.
- ދެވަނައީ: އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭއިރުވެސް[3] ޤަތުލުކުރުން ހުރިކަމެވެ.
- ތިންވަނައީ: އޭނާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ޙުކުމް ބަޔާންކުރުމެވެ.
- ހަތަރުވަނައީ: ބަދުބަސްބުނުމަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކުރުމެވެ.

[3] އަހުލުއް ޢިލްމާ ނުވަތަ ޢިލްމީންނަށް: އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ދަރުސުގައި ޖިހާދު ދައްކައިގެން އުޞޫލީ ރުޤުތިންނާއި، ނަޙްވީއިންނާއި، މަޢުޞޫމީންނެވެ.

ފުރަތަމަ މައްސަލަ

މުސްލިމަކުކަމުގައިވިޔަސް އަދި ކާފަރަކުކަމުގައިވިޔަސް އެކަލޭގެފާނަށް އަސް ބަދުބަސްބުނުން
އެއްބަސްވެފައިވާ ފަދަ އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންނެވެ.

މިއީ ޢިލްމުވެރިންގެ ޢާއްމުންގެ މަޛްހަބެވެ. އިބްނުލް މުންޛިރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(أجمع عوام العلماء على أن من سبه القتل. قاله مالك، والليث، وأحمد، وإسحاق، والشافعي.وقد حكي عن النعمان لا يقتل الذمي...) [4]

މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ މައްޗަށްވެސް ޤަތުލުކުރުންވާޖިބުކަމަށް ޢިލްމުވެރިންގެ ޢާއްމުންވަނީ އިއްތިފާޤުވެގެންނެވެ. މާލިކުއާއި، އައްލައިޘުއާއި، އަޙްމަދުއާއި، އިސްޙާޤުއާއި، އައްޝާފިޢީ އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އައްނުޢުމާން (އަބޫ ޙަނީފާ) ޛިއްމީއަކު ޤަތުލުނުކުރެވޭނެކަމަށް ބުނާކަމަށް ރިވާވެއެވެ..."

އަދި އައްޝާފިޢީގެ އަސްޙާބުންގެ ތެރޭގައިވާ އަބޫބަކުރު އަލްފާރިސީ، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާ ޤަތުލުކުރުމުގެ މައްޗަށް މުސްލިމުންގެ އިޖްމާޢު ގެންނެވިއެވެ. ހަމައެފަދައިން އެކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އެހެން މީހަކަށް (މުސްލިމަކަށް) ބަދުބަސްބުނި މީހާގެ ހުކުމަކީ ތަޢުޒީރު ދިނުމެވެ.

މިއިޖުމާޢު ބަޔާންކުރި ޢުލަމާއުންގެ ހުކުމަކީ ސަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންގެ އިޖްމާޢުއަށެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ތަސްދީޤުކުރެއްވި އޭނާ މުސްލިމުއްމަތުގައިވާނަމަ އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމުގެ މައްޗަށްވާ އިޖުމާޢެވެ. އެފަދައިން ޤާޟީ ޢިޔާޟް ނަޤުލުކުރައްވައެވެ.

---

[4] الإشراف على مذاهب العلماء: 60/8 الصارم المسلول: 512/1، والتمهيد لابن عبد البر: 226/4، وتعظيم قدر الصلاة: 929/2

އަދި އިސްޙާޤު ބްނު ރާހަވައިހި ވިދާޅުވިއެވެ:

(أجمع المسلمون أن من سب الله أو سب رسوله أو دفع شيئا مما أنزل الله أو قتل نبيا، أنه كافر بذلك وإن كان مقرا بكل أنزل الله...) [5]

މާނައީ: "...الله އަށް ބަދުބަސްބުނުނީ މިހާ ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމާ، ނުވަތަ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތިން އެއްޗެއް ރައްދުކޮށްލުމާ، ނުވަތަ ނަބިއްޔަކު ޤަތުލުކޮށްލުމާއި ފަދަ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރެއްކަމަށް މުސްލިމުން އިޖުމާޢުވެގެންވެއެވެ. އެހީ އޭނާ الله ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް އިޤްރާރުވެގެންވި ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."

އަލްޚައްޠާބީ ގެނައެވެ:

(لا أعلم أحدا اختلف في وجوب قتله...) [6]

މާނައީ: "...އޭނާ (އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާމީހާ) ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއިމެދު ޚިލާފުވި އެކަކުވެސް އަހުރެން ނުދަންނަމެވެ.."

---

[5] الصارم المسلول: 512/1، والتمهيد لابن عبد البر: 226/4، وتعظيم قدر الصلاة: 929/2

[6] معالم السنن: 296/3

މުޙައްމަދު ބިން ސަޙްނޫން ވިދާޅުވިއެވެ:

(أَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ أَنَّ شَاتِمَ الرسول صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَنَقِّصَ لَهُ كَافِرٌ، وَمَنْ شَكَّ فِي كُفْرِهِ كَفَرَ...) [7]

މާނައީ: "...ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެއްޗެހިކިޔާ، އުނިކަމުގެ ވާހަކަދައްކާ މީހާއީ ކާފިރެއްކަމަށް ޢިލްމުވެރިން އިޖުމާޢުވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާވެސް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ..."

އިމާމް ސަޙްނޫނުގެ ބަޔާނީ: ބަދުބަސްބުނާ މުސްލިމުމީހާ އެއްވެސް ޚިލާފެއް ނެތި ކާފިރުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި އިސްލާމް ދީނުން ބޭރުވެގެންވާ މުރުތައްދެކެވެ. އަދި އޭނާ ތައުބާވުމަށް އެދުމަކާ ނުލައި ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. ބަދުބަސްބުނާ މީހަކީ ކާފިރެއްކަމުގައިވާނަމަ (އެބަހީ: މުސްލިމުންގެ ބަޔަކާ ދެމެހެއްޓުމުގެ ޢަހްދު ލިބިގެންވާ ކާފިރުކަމުގައިވާނަމަ)ވެސް މާލިކީ މަޛްހަބުގެ އަކީދާއި ޢިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ އަހުލުމަދީނާގެ ބަޔަކު ތައުބާވުމަށްވެސް ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އެބަހީ ފުރަތަމަ އިމާމު އަހުލުމަދީނާގެ ބައެއް ޤައުލުތަކުން ބުނާ ބަސްތަކެވެ.

ހަންބަލާއި، އަޙްމަދު ސަޙްނޫނާއި، އިސްޙާޤާއި، ޢަބްދު الله އާއި، އަބޫ ޘައުރު އުނިކަމާގެ ޚިލާފުން ގެންނެވިއެވެ: މުސްލިމުކަމުގައި ނުވާނަމަ ކާފިރުކަމުގައިވިޔަސް އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަބޫބަކުރުއަށް ދެންނެވުނެވެ: 'ބަދުބަސްބުނާމީހާ ތައުބާވާނަމަތޯ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެކޮޅުވާނަމަ. އެބަހީ ބަދުބަސްބުނުމަކީ އެއީ ތަންކޮޅެއް ނޫން ކަމެއް ކަމުގައި ނުވާނެ ބަދުބަސްބުނުމެކެވެ. އެއީ އަބަދުވެސް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ އިސްލާމް ދީނުގެ ތަބާވެރިއެއްކަމުގައިވާނަމަ ބަދުބަސްބުނެވޭ. އަދި ގަބޫލުކުރުމުގެ ބަދުބަސްބުނުމެވެ.'

---

[7] الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 476/2

(އިމާމް އަޙްމަދު) ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަދި އޭނާ ތަޤުލީދުކުރަން ބުނުމެއްނުދެއެވެ.'

ރިވާކުރެއްވި އަބޫބަކުރު 'އަލްއަޘްރަމް'ގެއިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ (އެބަހީ: ތިރްމިޛީ) ޒަޢީފުކުރެވޭނޭކަމާއި، އަދި އޭނާގެ ޙަދީޘް އުވިގެންދާނޭކަމާއިގުޅޭ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ހިމާޔަތްކުރައްވައެވެ.

އަދި ތިރްމިޛީއާއިގުޅޭ އޭނާގެ ޙަދީޘް އުވިގެންދާނޭކަމާއިގުޅޭ ފަހު (އަބޫ ޢީސާ) ރިވާޔަތްކޮށް ޟަޢީފުކުރިއެވެ. އަދި އަލްއަޝްޢަރީއާއި، އިބްނު އަބީޙާތިމާއި، އަބޫ ޒުރްޢާއާއި، އަލްބުޚާރީ، ދާރަޤުޠްނީ އަދި އަލްބައްޒާރު ހިމެނެއެވެ. އަދި (ތިރްމިޛީ) ސަނަދުގައި ނުވަތަ މުދަލުގައި ނުވަތަ ދީނުގައި މުސްލިމުންގެ ވައްކަން ކުޑައިމިސްކީން އަމުނަގާތު ޙައިޘިޔަތުންނާއި ޝަރުޢީ ޙައްޤެއް ބަދަލުކުރުމުގެ ޙުކުމް ދޭހަކުރެވޭކަމަށް ބުނާ ޢިޖްތިހާދުގައި (އިމާމް އަޙްމަދުގެ އަރިހުން) ދެރިވާޔަތްވާކަމަށް ބަޔާންކުރިއެވެ. އެއީ މަޛްހަބުގައިވާ އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ޙަދީޘް ދިފާޢުކުރުމަށް އެއްބަސްވުން އިއްތިފާޤުވެފައި އެކަމަކީއެވެ.

ދީން އެއަށްފަހު މުޙިއްމު ބާޠިލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ޙައްޤު ދެނެގަނެވޭނެ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެއް ނުހުރެއެވެ. އެއީ އޭނާ ދިރްމިޛީއައްކަމުގައި ވިރުސްމައެވެ. އަދި އޭނާގެ ޙަދީޘް ބާޠިލުވެގެންދާކަމެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެޖަމާޢަތުގެ ކައިރިވެގެންވާ މިގޮތެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ޙަދީޘް އުވިގެންދާނޭކަމަށް ބުނާ ރިވާޔަތްތަކެއް ކަނޑައަޅާ އެކަންތައް (އެބަހީ: ޙަދީޘް ދެނެގަތުން މަޤާމުގެ) އެޢިލްމުގެ މައްޗަށް ޝަރުޢީ ޙުކުމެއް ގެނެސްދީފައިވަނީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަންތައް އެޢިލްމުގެ މައްޗަށް ޝަރުޢީ ޙުކުމެއް ގެނެސްދީފައިވަނީ އެކަމުގައި ދެވަނަ ހުއްޖަތެވެ:

ފުޟައިލާ: އޭނާގެ ބަހުގައި އުފެދެންދާނެއެވެ. އެފަދައިން އަލްހާރިޘޭ ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އަލްޢާމިރީ ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

ތަމީމާ: އޭނާގެ ބަހުގައި އުފެދެންދުމާއެވެ. ހާސް (އަބޫ ދަރްޖާ) އެފަދައިން ބަޔާންކޮށްދެއެވެ."

އަހަރުމެންގެ އަސްޙާބުންގެ[8] ތެރެއިންވާ ކުރީގެ ބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންނަށް ފަހުން އައި މީހުންގެ ތެރެއިން އެބޭކަލުންނަށް ތަބަޢަވި ޖަމާޢަތެއް އެންމެން ދަލީލުތަކަށް ނަޞްޞުތަކުން އާދޭ ޙުކުމުގެ މައްސަލަ އިޖުމާޢުވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުވުންކަމާއި އޭނާގެ ބަހުގައި އުފެދެންދާނެކަމަށް (އިމާމް އަޙްމަދު) ނަޞްޞުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ހަމައެފަދައިން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ޖަނާޔަތްތެރިވާ މީހާ ނުވަތަ މުސްލިމެއް އަންހެނަކާ ޒިނޭކޮށްފިމީހާ، ނުވަތަ މުސްލިމަކު ޤަތުލުކޮށްފިމީހާ، ނުވަތަ މަގުފޭރިއްޖެމީހާވެސްމެއެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމަކާ (ޖިނާގެ ތުހުމަތެއްކޮށް) ތަޖުރިބާކުރުން ނުވަތަ އޭނާއަށް މަކަރުހަދާ ޖާސޫސުން ޢަހުދު ކަނޑައަޅައި އުވާލުންކަމުގައި ނުވާނެކަމަށް ނަޞްޞުކުރެއްވިއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ވާޖިބުވެގެންވަނީ މިގޮތެވެ. އެއީ އެކަކާގެ ޛިންމާ ނަޤްޟުވާނީ އިޖުމާޢުކުރުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް އެހެން ދަލީލަކީ ޢަހުދުކަމަށް ޙުކުމެއްކުރުން ނުކުމެއްނެތެވެ. އެއީ ނަޤްޟުވެގެންދާކަމުގެ ސަބަބުތަކެއްކަމުގައެވެ.'

ދީނަށް އަދަބުގޮސް ޖަދަލުކޮށް، އެކަކާގެ ޛިންމާ ނަޤްޟުވެގެން އަވަސްކުރުވަނީ އެކަމުގެ މަސައްކަތް އޭނާގެ ބަހުގައި ގެއްލިގެންނުދާނެކަމަށް އަދި އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެކަމަށެވެ.

[8] މުއައްލިފުގެ ވިދާޅުވާ 'އަހަރުމެންގެ އަސްޙާބުން' ގެ މުރާދަކީ އިމާމް އަޙްމަދުގެ ދަރިވަރުންނާއި ޙަންބަލީ މަޛްހަބުގެ ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިންނެވެ.

ދެންފަހެ އުކާޝާގެފުރުގެ އަސްބާބުން ދަންނަނީ، އެބޭފުޅުން ބާރަށްކިރިމަގައި އެކަށް اللهُ ނުވަތަ

އުކާޝާގެ ރަސޫލާ ﷺ ނުވަތަ އުކާޝާގެ ޚާއްޞަމުދު ނުބައިބަލާ ބޮޑުވެއްޖާ ދުވަސް ހޯއްދަވަން

ބާރަށްކިރިއެވެ. އަދި އެބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި އުކާށްތެއް އެބައިމީހުންގެ މަތީގަން

ޝަރުޢީގޮތުގަނޑުވާއި ނުވުން ފަރަދުކުރި މީހުންވެއެވެ. އަދި އެބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި މިވަރު ހުތުރި

ފައުޅުތަކުއްކަމުގައި ބުނު ގޮނައިމީހުންވެއެވެ. އަދި އުކާޝާގެފުރު އަރިހުންވާ ހިޔާލުތައް

ބައްޕަގޮތުގެންވާ ފާއްތަކުގައި ތާއީދުކުރުގޮތުންވާ ގޮތެއް: ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުމި

ޖެހުނު އުމުގޮތުގާ އަދި ދެކުނުކުރުން ވާޒިބުކަމާ ކަމުއްގެ ގޮތުގައިއެވެ.

ދެންފަހެ އަޅު ޖަނީފާއާއި އެކަމާ އަސްބާބުން ދަންނަނީ، އެބައިމީހުން ބުނެޒެވެ:

ބަދުބަސްބުނުމުގެ ސަބަބުން އެކަމާ ޖަހުދު އުމުގޮތުނުގާއެވެ. އަދި އުކަމުގެ ސަބަބުން އެކަމާ

ދެކުނުކުރުވުށްއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު މުނުކަރުތަކުތަކާ ފުރުކުރިކަމަށްބަލައި އެކަމާ ތައުޖީރުކަނޑު

އަދަބުދުވުށްއެވެ.' އަދި އެބައިމީހުންގެ އުސޫލުތަކުގެ ތެރޭގައި: ތިން ދުވަސް އެއްކަލަކުން މިހަކު

ދެކުނުކުރުމާއި، ފަރުޖަހައްސަ ތަނަކަށް ޖާމާތުން ތަކުރާރުވުމްފަދަ އުކަމުއްގެ ސަބަބުން

ދެކުނުކުރުން ނުވާކަމުގައި، އުކަނަކުރާ މިހާ ދެކުނުކުރުކުރުގެ އިޚްތިޔާރު އިމާމަށްވެއެވެ. އަދި

އެކަމަކު މަސްތަރަހައްވާކަމަށް ފުނިއްޖެނަމަ ކަނޑައެޅެސްވާ ބަރުދުގެ މަތިކަން

އިތުރުކުރުންވާޖިބުވެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އުކާޝާގެ ފުރުގެ އަސްބާބުންގެ އަރިހުން މިފަދަ

ޖެހިމާތުކަމުގައި އައިސްފައިވާ ދެކުނުކުރުގެ ބާރުގެތެރެ އެބައިމީހުން (އެބައި: ބަނަފީން) ނަގައިނި

އާއި އުކަމުގައި މަސްތަރަހަތަކަމުން ފުނުމުގެ މަތިކަށެވެ. އަދި އާބިދާސަތުގެ ޖަތުން

ދެކުނުކުރުމުން ކަމުގައި އެބައިމީހުން ނަގަނީއެވެ.

ޝާފިޢީއަށް: (ބަނަދީންގެ ކައިރީގައި) ތަކުރާރުކުރުމުގެ ސަބަބުން އުކަސްތަކުގެ ނުބައިކަން ބޭނުމެއްނުވާފަދަ ޤަބުރާތަކަކަ ހެއްދުކުރުމުގެ އަރަދުތިނުން އިމާމަސް ހުއްޓުވައިފައެވެ. އަދި އުބައިމީހުންގެ ގިނަ މީހުން ހަދުވާދިން ގޮތުގައި ދިއްމާގެ އަހުޅުވެރިން (ދިއްމީން)ގެ ތެރެއިން ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުން ގިނަކޮށްފިމާ ހަދުކުރުމަށްނެރެވެ. އަދި އޭނާ އިސްލާމްވިޔަސްމެއެވެ. އުބައިމީހުން ބުނެއެވެ: ސިހާސަތުގެ ގޮތުން އޭނާ ހަދުކުރުމަށްވާނެއެވެ.!

ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމުގެ ދައްކުވާ ދަލީލުތައް

الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދީނަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ފޮތަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، އަދި އޭނާގެ ތައުބާއާމެދު އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ބަޔާންކުރަމަށް ބާރުވެގެންނުދާކަމުގެ ދަލީލު ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި ޞަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންގެ އިޖުމާޢުއާއި ޤިޔާސުގައިވެއެވެ.

- ފުރަތަމަ: ޤުރުއާނުގައި އެބައެއް ދަލީލުތަކެވެ:

ފުރަތަމައި: އެކަލާނގެ ޤައުލުފުޅެވެ:

﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّـهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَـرَّمَ اللَّـهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَـةَ عَـن يَـدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ٢٩﴾ [9]

މާނައީ: "ފޮތް ލިބުނު މީހުންނަށް، الله އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންނުވާ، އަދި الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހަރާމްނުކުރާ، އަދި ޙައްޤު ދީނަށް ތަބާނުވާ މީހުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! (އެއީ) އެއުރެން ނިކަމެތިވެ، ދެރަވެގެންވާ ހާލު، އަމިއްލަ އަތުން ޖިޒްޔާދައްކަމުން ދާންދެންނެވެ."

ވީމާ އެބައިމީހުން ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު ޖިޒްޔާދެއްކުމަށް ދާންދެން އެބައިމީހުންނާ ޤިތާލު ހަނގުރާމަކުރުމަށް އެކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވީއެވެ. އެހެންކަމުން ނިކަމެތިކަމާއި އެކު ޖިޒްޔާދިނުމުގެ ހާލަތުގައި އެބައިމީހުން ވާޖިބާއި ކުރުމަށް އެބައިމީހުން

[9] التوبة: 29

ދޫކޮށްލުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އެނގިގެންވާކަމަކީ ޖިޒްޔާދިނުންވަނީ އެކަމަން ބުރަނާ
އެޖިޒްޔާދިނީ އަމާން ހަވާލުކުރުމަށްފަހުގެވެ. އަދި އެހުރިހާ މުއްދަތެއްގައި ނިކަމެތިކަން
އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާނަމަ، ތަންވަރު الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުން މިހާ
ނިކަމެތިވެގެން ކުޅެވެގެންވާ މިހާރުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެހެނީ ކުޅަވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހަކީ
އަދުތަންވެގެންވާ މީހާއެވެ. އަދި މިއާޔަތުގައި (އެބަހީ: ބަދުބަސްބުނުމުގެ އާޔަތުގައި) ޠަޢުނުވެގެން
މަދިވެގެންނަމަ މިހާރުގެ ޙުކުމެވެ.

ބަހުގެ އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކުޅަދާނަކުރުމީ: ނިކަމެތިކަމާ ދަމާކަށްކުރުމެވެ.'

ދެވަނައީ: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّـهِ وَعِندَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّـهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ٧ كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ٨ اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّـهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٩ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ وَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ١٠ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ١١ وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ١٢﴾ [10]

[10] التوبة: 7-12

މާނައީ: "الله ބަޔާންކުރެއް ގައްދާއި، އުޅުއްވާ ބަޔަކަށް ތަބާވެގެން، ބިދުޢަތުވެރިން

ބަހެއް އަންނަނީ، ކަންތައްތަކެއް ހެއްޔެވެ؟ ބުރަވެށިގެ ބިދުޢަތުގެ ކައިރީގައި

ބިދުޢައިވެރިން އެބަހާލާ ބަހެއްކާރި ބިދުޢަތުގެ ދުނިޔެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ބިދުޢައިވެރިންނަށް

ސަލާމްގޮތުގައި ހިނގާށެވެ ބިދުޢައިވެރިންގެ އެއުރެންނަށް ސަލާމްކުރެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،

ބުރާވެރިންގެ الله ތަބާވުމަށް ބާރުވެއްޖެއެވެ. (އެއުރެންނަށް އެނގޭ ބަހެއް ބަހެއްނުވި)

ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ އެހީ ބިދުޢައިވެރިންގެ މައްސަލަ ގޮތުގެންޖެހުނު، ގަބޫލުކުރާ

ކަމުގެ ގޮތުގައިކަމުގެ، އަދި ބަހެއްކަމުގައިވެސް، ބިދުޢައިވެރިންނަކީ އެއުރެން ނުބައިކަމެވެ.

އެއުރެންގެ އަނގައިން ބިދުޢައިވެރިން ބުރަސޯކުރެވެ. އެއުރެންގެ ހިތްތަށް ނުކުރިގެންވާ

ބާރުވެގެ. އޭގެބުރައިން ގިނަވެރިންނަށް، ފާސިދުންނަށް. އެއުރެން الله ގެ އަމުރުތަކަށް ކުޅަ

އަޅައް ގަބުލު. ފަހެ، އެއުރެން އުޅާލަގެ މަގުން (ބިދުޢަތަކުން) އެއްކިބާވުމަށެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ކަންތައްތަކުން ކަންތައް ހުރި ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ގަބޫލުގެ ކަމުގެ

ގުޅުމަކަށްވެސް، އަދި ބަހެއްކަމުގައިވެސް، އެއުރެން މުސްލިމުންގެ ނުބައިކަމެވެ. އަދި އެއުރެންނަކީ،

ހަމަ، ހަމަވެސްހަމަވާފައި ދީނުގެންވެ. ފަހެ، އެއުރެން ބޭއްވާތީ، ނަހަމަ ބޭއްވުމުގެ،

ބަޔާންކުރިއިރު، ފަހެ، އެއުރެންނަކީ، ދީނުގައި ބިދުޢައިވެރިންގެ ކަމެއްވެ. އެހެނީކަމަކަށް

ބިދުޢަތުގެ ސިފައާއިގެ ހަރާމްކަން ބަލާބޮޑުކަމުގެ ވާންވެ. އަދި އެއުރެން ބަހެއްކަމުގެ ބާރުގައި،

އެއުރެންގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް، އަދި ބިދުޢައިވެރިންގެ ދީނުގެ ފަހެ ބަހެއް ބަހުންނެވެ،

ބިދުޢައިވެރިން ކަމުގެ ނިޔަތުގެ ހަމަހަމަކަމުގެ ހަލާކަށްވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ހަމަވެސް،

އެއުރެންނަށް އެއްވެސް އެއްގޮތަކަށްވެ. (ހަލާކުގައި ކުރިމަތިވާ) އެއުރެން އެކަންކަން

ހުއްޓާލާށެވެ."

އެބައިމީހުން އަހަރުމެންނަށް ސީދާވެގެންވާ ހިނދަކު މެނުވީ އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ބަރުދުކަނަވަރުއްވުން އާޔަތުގެ އެވަނީ ނާޒިލުކުރައްވާފައިއެވެ. އެހެންކަމުން އެނގިގެންދިޔައީ މުޝްރިކުންނާ ސީދާވެގެންވާނަމަ މެނުވީ އާއްމުން ބަރުދުހުރެ ތަރިގެންނުވާކަމެވެ. އަދި އެނގިގެންވާކަމަކީ އަހަރުމެންގެ ވެރި ރަސޫލާއި، އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާއި، އަހަރުމެންގެ ފޮތާއި، އަހަރުމެންގެ ދީނަށް ފާޑުކިޔައި ޖައްސަވާނެ ސީދާވެގެންވުން އުނިކުރާކަމުގެ ބޭނުން. އެއީ އެބައިމީހުން އަހަރުމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރުން ފަރާއިސްކުރެ. އަދި ކިޔާއިރު، އަހަރުމެންނި މުއުމިނުންކަމުގެ އާދަށްލައިވާނަމަ (އެބަހީ: ﷲ އާއި ރަސޫލާއާއި ޤުރުއާނާއި ދީނަށް ކަންކަމުގެ ބަދުބަސްބުނުން) އަހަރުމެންނަށް ހާނީލުވެގެންވެއެވެ. ފަހު ހަމަކަނަވަރުން އެންމެ ގަދަވެގެންވީ ﷲ ގެ ކަލިމަފުޅުކަމުގައި ވެރިޔަކުމަށް ދީންދީން އަހަރުމެންގެ ޚިލާފު މުޅި ހުރަހެއް ފުރިހަމަކުރުން އަހަރުމެންގެ މައްސަލަ ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ބިންތަކާއި ގާތިމީހަކުގައި ﷲ އާއި އުކާޔަތުގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރުމާ އެއްވެސްކަމެއް ފާޅުކުރިގެންނުވާނެއެވެ. އުކަށް ސޫރަތުތައުބާ އާޔަތުގެ މިބަސްފުޅުންނެވެ:

﴿كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً...٨﴾ [11]

މާނައީ: "(އެމީހުންނަށް އެހެން ޢަހުދެއް ޙާޞިލުވާނީ) ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެމީހުން ގަދަވެގެންވިނަމަ، ގާތިމާގެ ކަމުގެ ގުޅުމަކަށްވެސް، އަދި ޢަހުދަކަށްވެސް، ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު އެމީހުން ނުބަލާނެތެވެ..."

---

11 التوبة: 8

އެބަހީ: އެބައިމީހުންނަށް ޢަހުދުއޮވެސް ކިޔަނުކުރެވުނެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަޢުދަކަން އެބައިމީހުން ފުދުނު ގަދަވެއްޖެނަމަ ތަރުމުގެ ގުރުމަކަން އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެބައިމީހުން ނުބަލާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެނިގެންދިޔައީ: އެބަހީކު ގަދަވެގަތް ފުރުވެއްޖެނަމަ އެބަހިކާއި އަޚުލާޤުންނާއި ދުލުދޫވާ ޢަހުދުކަނޑާލާމަކަން ބޮޑުމެހުވާ ޖާހިލިއްޔާ ބަހަކަން ޢަހުދުއްޔާނުވާކުމެވެ. އަދި އަޚުލާޤުންގެ ދިޔަން ފާޖިރާ ޢަމިބިރީން ފާހިކާތުމިހާ، ފަހެ އެއީ އޭނާ ގަދަވެގަތުއްޖެނަމަ ޢަހުދުކަނޑާލަން ނުބަލާނެކަމުގެ ދަލީލުކުވެ. އެހެން ނިކަމެތިކަމާއި ދުވަކަން ވާއިރުވެސް (އެބަހީ: ތަޢާރަފިގެން މުސްލިމުންގެ ބާރުގަދަނުވަ ތިބީ) މިފަދައިން އޭނާ ކަންތައްކުރާނަމަ ދުންޔާ ޖިއްސަތިރިބ ބާރުލިބިގެންވާހާ ކަންތައްތަކުން ކޭނުފަދައްކަން ކިޔަނުކުރެވުނެވެ!؟ މިއީ މިފަދަ ބަސްތައް އަޚުލާޤުންނަށް ފާހަގަކޮށްދޭ މިހާރާއި ޒުހާފަތްވެ.

ތިންވަނައީ: އަޚުލާޤުގެ މިބަސްފުޅުވެ:

﴿وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ...﴾[12]

މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ޢަހުދުކުރުމަށްފަހު، އެއުރެންގެ ހުވާތައް ހުވާވަތް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ފާޑުކިޔައި ޢައިބުބަސް ބުނެފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުކަމުގެ އިމާމުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!..."

މިއާޔަތް އެކި ވަޖުހަތަކުން އަޚުލާޤު ދަލީލުކުރެއެވެ:

[12] التوبة: 12

ޚުލާޞާއަކީ: ޢަހްދުވަޢުދުތައް އުވާލުން އެކަނިވެސް އެއީ ހަނގުރާމަކުރުން ޖާއިޒުވާކަމެވެ. އަދި ދީނަށް ފާޑުކިޔުން ނިކުރުވިގެންވެސް ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުކުރާ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ވަރުގަދަ އެއްސަބަބުކަމަށް އެކަން ހުއްޓުވުމާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އެކަން ނިކުރުވިގެންވަނީ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ސަބަބު ބާރުކޮށްދޭ ސާފުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަމާގެ ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ މިއާޔަތުގެ މިބަސްފުޅުންނެވެ:

﴿...فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ...﴾١٢ [13]

މާނައީ: "...ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުކަމުގެ އިމާމުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!..."

އަދި މިބަސްފުޅުންނެވެ:

﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ...﴾١٣ [14]

މާނައީ: "އެމީހުންގެ ހުވާތައް އުވާލައި، ރަސޫލާ (ޞަލްޢަމް) ބޭރުކުރުމަށް ހިތާ ބަދަލު ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ފުރަތަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަމަލާ ދިނީ އެމީހުންނަކީ މިއައިރުވެސްއެވެ..."

---

[13] التوبة: 12

[14] التوبة: 13

އެކަމުން ދީނަކަށްދިނީ އެމީހުގެ ކިބައިން ހަމައެކަނި ޢަހްދުކަރަވާތައި ހުވާތައި ޒިޔާރުވުން ފިޔަވައި އެހެންކަމެއް ޤަބޫލުނުކުރާ މިހާރަން ޢަހްދުރިޔު ހަމަނޮކަންދިނުން ހުއްދަވާގެންވެއެވެ. ދެންފަހު ދިނަން ޤަބޫލިޔަރިފު މިހާ، ފަހު ހަމަކަރަވާދުން އާދާއި ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ މިއެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އިނދޭގަކުން، ދިނަން ޤަބޫލިޔާ މިހުންގެ ތާ އެކަލޭގެފާނު ހުއްދަކުރެއްވާ އެއްގަޑެއްވެއެވެ.

ދެންފަހު ބުނެވިއްޖެނަމަ: 'މިއާދަމުން ދީނަކަށްދިނީ ދިނަން ޤަބޫލިޔާ އަދި ޢަހްދު އެވަޅައިފިމާއި ދުރާގަން ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމެވެ. އެހެންއަކަމަކު ހަމައެކަނި ދިނަން ޤަބޫލިޔަރިފިމާ ދަންނައެ، ފަހު އާދަމުގެ މަފުރުމުން ދީނަކަށްދިނީ ހަމައެކަނި އެކަންތަކަން އެބުރުމު ވާޖިބުކުރުމަކަނަވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ އެބުރުމު ގުޅުވާލައްވާފައި އެވަނީ ދިނަސްފަހައްގެ މައްސަލަވެ. އެހެންކަމުން އާގެ ޖެހިއިން އެނގެ ކަލައް ވުޖޫދުވާއިރަން ބުރުމު ވުޖޫދުވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.'

ޖަވާބުގެ ބުނަމެވެ: 'އެއްވެސް ޝަރްކެއް ނެތްގޮތުގައި ކަނޑު ސިފައަކަށްވެސް ބުރުމަށް ޢަމަލުއްކުރުން ފިޔަވައިގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެއްވެސް ޢަމަލުއްކުރުން އެސިފައެއްގައި ނޫވާ ސިފައަކާއި ބުރުމު އެޅިވ ގުޅުވާލުން ހުއްދަވާގެންނުވެއެވެ. ދެން އެއަކަފަހު ޢަމަލުކުރުމުގައި ކަނޑު ސިފައެއް ވަގި މުސްތަޤިއްލު ކަމަކަށްވެގެންނުވެއެވެ. އެއީ ބުނެވޭފަދައިންނެވެ: 'ޢައިދޭ ޢިނުކާރާ މުޙަމްމަދުއްކަމުގައިވުމުން އެއާ ފަރުޟުކަށްވީނެވެ.' އަދި ފަހަރުގައި ހުރިހާކަމެއް އެކުއެއްގައިވުމުގެ މައްޗަށް ޖަޒާވެސް އެކުއެއްގައި ތަޢުލީޤުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ކަނޑު ސިފައެއް ބައެއް ކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުމެއް ޖެހިގެންވާއެއްކަމުގައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّـهِ إِلَـٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّـهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ٦٨﴾[15]

މާނައީ: "އެއުރެންނީ الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް ގޮވައި ނުހަދާމީހުންނެވެ. އަދި الله، ހުރުމަތްތެރި ކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެއް، ހައްޤު ގޮތެއްނޫނީ، ނުމަރާ މީހުންނެވެ. އަދި ޒިނޭނުކުރާ މީހުންނެވެ. އެއިން ކަމެއްކޮށްފިމީހާ (އެކަމުގެ) އުޤޫބާތާ ބައްދަލުކުރާނެއެވެ."

އަދި ގަވައިދުގައި އެހުރިހާ ސިފަތަކަކީ އެކަކީ އަނެކަކީ ލާޒިމުކުރާ ސިފަތަކެއްކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ސިފައެއް ވަކި މުސްތަޤިއްލުކޮށް އައިސްފައިވާކަން ބަލައިފިއްޔާ ވަކިން މުސްތަޤިއްލުކޮށް ހުކުމަކީ އަޒާބުކުރާ ނުވަތަ އަނެއް ސިފައާއި ބައިވެރިވެގެންވާ ގޮތުގައި އަޒާބުކުރާ ހުރުގައިވެރިވާނެއެވެ. އެގޮތުން ހުކުމް ވާޖިބުވާ ކަންތައް އިތުރަށް ބަޔާންކޮށްދިނީ ސޫރަތު އާލުޢިމްރާނުގެ ގޮތުން އެސިފަ ތިލަކުރުވައެވެ. އެއީ ބަސްފުޅުގައިވާނެއެވެ: 'އެބައިމީހުން الله އާއި އާޔަތްތަކުގެ ނަބިއްޔުންނަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.' އަދި 'އެއަށް الله އާއި އާޔަތްތަކުގެ ނަބިއްޔުން މަރުދިއްޖެއެވެ.' އަދި ގަވައިދުގައި އެއް ބައެއް ސިފަތަކެއް އަނެއް ސިފައަކާ ލާޒިމުކުރާ އެއް ދިރާގެން ލާޒިމުނުވާ ގޮތުގައިވާނެއެވެ. އެއީ އާޔަތްތަކުގެ ވަރިކުރުމުގެ ބަލައިލާށެވެ:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّـهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٢١﴾[16]

---

[15] الفرقان: 68

[16] آل عمران: 21

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ، ޙައްޤަކާނުލައި، ނަބިއްޔުން ގަތުލުކުރާށް، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ޢަދްލަށް އަމުރުކުރާ މީހުން ގަތުލުކުރާ އުޅޭމީހުން (ރަސޫލާއެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަށް ވޭންދެނިވި އަޛާބުހިކަމުގެ ހަބަރު، ކަށަވަރުން ދެއްވާށެވެ!"

ކޮންމެ ބަޔެއްގެ މައްޗަށް މިއާޔަތް ކަނޑައެޅިގެން ދަލީލުވެއެވެ. އެހެނީ އެންމެ ކުޑަމިންވަރެއް ބުނެވިދާނީ: 'ޢަދްލުކަރަވަރު އުވާލުމީ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓުވާ ކަންތައްކެވެ. އަދި ދީނުން ފާޅުކުރުމީ އެކަންތައް އިތުރަށް ވަރުގަދަކުރާނޭ ވާޖިބުކުރާ ކަމެއްކެވެ.' އެގޮތުން އަހަރުމެން ބުނަމެވެ: '(ދީނަށް) ފާޅުކުރުމީ އަހަރުމެންނާއި އެބަޔަކާއި ދެމެދު ޢަދްލުކަރަވަރުއެއްނުވާ ބަޔަކާއި ދެމެދު ހަނގުރާމަކުރުމުގެ (ވާޖިބުކަން) ވަރުގަދަކުރާކަން ކަމެއްކަމުގައިވާނަމަ، ދީނުގެ އިތުރުކަ - ނިކަމެތިވެ ކުރެވެމުންދާނަމަ ބާޠިލުވުމަށް އަމުރުވެދެވެނީ، - އަހަރުމެންނާއި އެބަޔަކާއި ދެމެދު ދީނުގައި (ދީނުގައި)ގެ މިހާރު ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެސް މާހަތުރެވެގެންވެއެވެ.

ދެވަނަ ވަޖްހަ: ދީނުގެ ސަބަބުން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބޮޑުބޮޑުކުރެވުނު، ނަބަވީ ﷲ އަށް ބޮޑުބޮޑުކުރެވުނު، ނަބަވީ ޝަރީޢަތް ދީނުގައި ބަދަލުކުރެވުނު ފަހެ ޤުރުއާނުގެ ޢަދްލުކަރަވަރު އުވާލާ އަހަރުމެންގެ ދީނަށް ފާޅުކުރެވިއްޖެއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ މައްޗަށް ޤުރުއާން ބުރުހާނުތަކުގައި އަދި އަޙްބަރުތަކުގައި މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި އިއްތިފާޤުވެއްޖެއެވެ. އެގޮތުން ޤުރުއާނުގައި ޢަދްލުކަރަވަރު ނުހިފެހެއްޓޭ. އެހެންކަމުން އާޔަތުގެ ނަޞްސުން ޤުރުއާން ބޮޑުބޮޑުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. މިއީ ތަނބަކު ވަރުގަދަ ދަލީލެކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ޤުރުއާނުގެ ބިނާއިން ޢަދްލުކަރަވަރު އުވާލާމާއި ދީނުގެ ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި ޢަދްލުކަރަވަރު އުވާލާ ދީނުގެ ފާޅު މިހާ ބޮޑުބޮޑުކުރެވުނު ބުރުހާން ވާޖިބުކުރެއެވެ.

ތިންވަނަ ވަޒީފާ: އެބައިމީހުން ދީނަށް ފާޑުކިޔަމުންދަނިކަމި އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދެއްވާފައިވަނީ ކުފުރުގެ އިމާމުންކަމުގައެވެ. އަދި ދެވަނަކަމަކީ: އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ޢަހުދުކަރާރެއް ނުވާކަމަށް އެކަލާނގެ އެކަމުގެ ދިރިއްޔާއި ސަބަބު ބާރުނުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން ޢަހުދުކަރާރުކަނޑާލާ ފާޑުކިޔާ އެންމެން އެކަމުގައި ޝާމިލުވެއެވެ.

އަދި ކުފުރުގެ އިމާމަކީ އެކަމަށް ގޮވާލާ މީހާއެވެ. އަދި ކުފުރުގައި އިމާމުއްކަމުގައި އުޅުއްވީކަން ކަރަވަރު ދީނަށް ފާޑުކިޔާ، އަދި ދީނާއި ޖިހާދުވެރިން ގޮވާލާމީހާއެވެ. އިމާމުއްގެ ކަންތައް ހުންނާނީ ހަމަ މިހެއެވެ. އެހެންކަމުން ފަހެ ދީނަށް ފާޑުކިޔާ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފިރުކަމުގައިވާ އިމާމެކެވެ. އަދި އައިއްމާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

﴿...فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ...﴾ [17]

މާނައީ: "...ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުކަމުގެ އިމާމުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!..."

---

[17] التوبة: 12

ހަތަރުވަނަ ވަޢުދު: އެކަލާނގެ ވަޢިދުކުރައްވާފައި އެވަނީ:

﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ...﴾١٣ [18]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ހުވާތައް އުވާލައި، ރަސޫލާ (ރަށުން) ބޭރުކޮށްލުމަށް ރޭވި ބަޔަކާ ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ފުރަތަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަމަލާ ދިނީ އެއުރެންކަމުގައިވާއިރުއެވެ..."

އެގޮތުން ރަސޫލާ ﷺ ރަށުން ބޭރުކޮށްލުމަށް އެބައިމީހުން ޖަމްޢުކަނޑައަޅާ ވިސްނުން އައީ އެބައިމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ހިތްވަރުދެއްވުމަށް ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އެވަނީ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެކަމުގައިވާ އެކަލާނގެ ނަސްރާ އުނދަގޫކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނުން ބަދުރުބަސްބުނުމު، އެކަލޭގެފާނު ރަށުން ބޭރުކޮށްލުމަށް (ހަމައެކަނި) ޖަމްޢުކަނޑައަޅާ ރާވާ ވިސްނުމަކަށްވުރެ މާ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމެކެވެ. އެހެނީ މައްކާ ފަތަޙްކުރެއްވުން އަތުވެގައި އެކަލޭގެފާނު ރަށުން ބޭރުކޮށްލަން ރާވާ ޤުރައިޝުގެ މީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު މާފުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަދުރުބަސްބުނު މީހުންނަށް މާފުނުކުރެއްވައެވެ.

[18] التوبة: 13

ފަސްވަނައީ: އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّـهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ١٤﴾ [19]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނާ ހަނގުރާމަކުރާ ހުރިކަމެވެ! އޭރުން ﷲ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން އެއުރެންނަށް އަޒާބުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެއުރެން ނިކަމެތި ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެއުރެންގެ މައްޗަށް ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ. އަދި މުއުމިނުބައެއްގެ ހިތްތަކަށް ޝިފާދެއްވާނެއެވެ."

ފަހެ ހުވާތައް އުވާލާ ދީނަށް ފާޑުކިޔާ މީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ﷲ ތަޢާލާ އެވަނީ އަމުރުކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްދިނަމަ އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް އަޒާބުދެއްވާ، އެބައިމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވާ، އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަހަރުމެންނަށް ނަސްރުދެއްވާނެކަމުގެ ގެރެންޓީދެއްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އެހުވާތައް އުވާލުމުގެ ސަބަބުން އުނދަގޫލިބުނު މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް ޝިފާދެއްވާ، އަދި މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ރުޅިވެރިކަން އެކަލާނގެ ސަބަބުން ގެންދަވާނޭކަން އެނގެވެއެވެ. އެހެންކަމުން ހުވާތައް އުވާލާ ދީނަށް ފާޑުކިޔާ މީހާގެ މައްޗަށް ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން ދަލީލުކޮށްދެނީއެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާއީ، ހުވާ އުވާލި، ފާޑުކިޔާ މީހެކެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

[19] التوبة: 14

ހަވަނައީ: އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ١٤ وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ۗ...١٥﴾ [20]

މާނައީ: "...އަދި މުއުމިނުބަޔަކުގެ ހިތްތަކަށް ޝިފާދެއްވާނެތެވެ. އަދި އެއުރެންގެ (އެބަހީ: މުއުމިނުންގެ) ހިތްތަކުގައިވާ ރުޅިވެރިކަން ފިލުއްވާނެތެވެ..."

ހުވަތް އުވާލުމާއި ވާޖިބުކުރާ ސަބަބުން ހިތްތަކަށް އަރާމާއި ވާނީ ޝިފާލިބުމާއި، އެކަމުގެ ސަބަބުން ހާސިލުވުމާއި ރުޅިވެރިކަން ދުއްވާލުމި ޝަރުޢުކުރައްވާ ޙިކުމަތް ފާޅުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްކަމަށް މިބަސްފުޅުގައި ދަލީލުވެއެވެ.[21] އެހެންކަމުން ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމީ މިހާ، ފަދަ ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންގެ ތަކަށް އަނިޔާވާ މުޅިކަށް ނިގުޅައިގަތުމުގެ ބޮޑަން އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ މުއުމިނުންތަކުން ރުޅިއައުމާ ފާޅުކުރައްވައިދެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިކަމަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށްޓަކައިވާ ރުޅިވެރިކަން އުފެދިއަރުވާ ކަމެކެވެ.

[20] التوبة: 14-15

[21] ބަދުބަސް ބުނާ މީހާ ޤަތުލުކޮށްލުމަށް ދެންނެވީ މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކުން މިރުޅިވެރިކަން ފިލުވައިލުމަށްޓަކައިކަމަށް ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ބަޔާންކުރައްވާ އެކަމަށް ހަމަޖެ ވަޒަންކޮށް ދެންނެވިއެވެ...

ހަތްވަނަ ދަލީލު: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّـهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾﴾ [22]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހާ، ދެން، އޭނާގައި ދާއިމުންނަ ގޮތުގައި، އަބަދާއަށް ނަރަކައިގެ އަލިފާން ހުރިކަން އެއުރެން ނުދަންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ބޮޑުވެގެންވާ ނިކަމެތިކަމީ އެއީއެވެ."

ދެން، ހަމަކަށަވަރުން މުނާފިޤުން ދަލީލުކޮށްދެނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އުނދަގޫކުރުމަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވުންކަމުގައެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ބުނެވިގެންނެވެ:

﴿وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ... ﴿٦١﴾﴾ [23]

މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫކުރާ ބަޔަކުވެއެވެ..."

އަދި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ: މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިން ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހުން ކުށްވެރިކުރައްވާ އެކަލޭގެފާނު ބަސް ވިދާޅުވުމުންނެވެ.

---

[22] التوبة: 63

[23] التوبة: 61

ފަސްވަނައީ: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّـهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّـهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ...﴾ [24]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) الله، އެއުރެންނަށް ދުނިޔެއާއި، އާޚިރަތުގައި ލަޢުނަތް ލައްވައެވެ..."

الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށްދިނުމާ ޤަތުލުކުރުން މިއާދަމް ވާޖިބުކުރައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ގޮތްތަކަން (އެކަންތައް ކުރުމަށް މައްސަލައެއްނެތް ކަމަށް) ހަވާލުކޮށް އެބައިމީހުންނަށް ޙައްދުކަނޑައަޅަ ނުދެވޭނެއެވެ. އެކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެނީ އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

«مَنْ لِكَعْبِ بْنِ الْأَشْرَفِ؟ فَإِنَّهُ قَدْ آذَى اللّٰهَ وَرَسُولَهُ» [25]

މާނައީ: "ކަޢުބު ބިނު އަޝްރަފު ގެއްލުވާލަންޖެހޭ ކާކުހުރީތޯއެވެ؟ އޭނާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެއްސުންތެރިވިއެވެ."

---

[24] الأحزاب: 57

[25] رواه البخاري: 3031، ومسلم: 1801

ފަސްލު:

(ބަދުބަސްބުނާ މީހާ އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށްގެންވިޔަސް، އޭނާ ގަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާކަމަށް ދަލީލުކުރާ އާޔަތްތައް)

ބަދުބަސްބުނާ މީހާ އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށްގެންވިޔަސް، މުޢާހިދެއްކަމުގައި (ޢަހްދުކުރެވިފައިވާ މީހެއް) ވިޔަސް، އޭނާ ކާފިރުވެ އަދި ގަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާކަމަށް ދަލީލުކުރާ އާޔަތްތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. އެއީ އެކަމަށް އިޖްމާޢުވެސް ވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

އޭގެ ތެރޭގައި ﷲ ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿وَمِنۡهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ ٱلنَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٞۚ قُلۡ أُذُنُ خَيۡرٖ لَّكُمۡ يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤۡمِنُ لِلۡمُؤۡمِنِينَ وَرَحۡمَةٞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡۚ وَٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٦١ يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمۡ لِيُرۡضُوكُمۡ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرۡضُوهُ إِن كَانُواْ مُؤۡمِنِينَ ٦٢ أَلَمۡ يَعۡلَمُوٓاْ أَنَّهُۥ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدٗا فِيهَاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡخِزۡيُ ٱلۡعَظِيمُ ٦٣﴾[26]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން، އެއުރެންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި އެއުރެން ބުނެތެވެ. އެކަލޭގެފާނީ، ހަމައެކަނި ކަންފަތެކެވެ. (އަޑުއަހާ ބާވަތުގެ) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮބަސް އަޑުއަހާ ނަބިއްޔެކެވެ. އެ ނަބިއްޔާ، ﷲ އަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ ބަސް ތެދުކުރައްވައެވެ. އަދި އެ ނަބިއްޔާއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވި މީހުންނަށް ރަޙްމަތެކެވެ. އަދި ﷲ ގެ

---

[26] التوبة: 61-63

ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުންނަށް، ވާންދިނީ ޢަޛާބުދެއްވުމެވެ. އެއުރެން ޖިހާދުކުރުން
ރުއްސެވުމަށްޓަކައި، اللّٰه ގެންދި ޖިހާދުކުރުން ކާފިރުގައި ހުރާގެ ހަލާކުވެ. އެއުރެންނަކީ،
ދުޝްމަނުން ކުރުމަށް ވާހަކަ، އެއުރެންނަށް ބަލާދުކަން ބޮޑީ، اللّٰه އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ
ރުއްސެވެވެ. ހަމަކަނޑަވަރުން، اللّٰه އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދުޝްމަނުވެރިވާ މީހާ، ވެސް،
އަޅުކަމުގައި ދިރިހުރުނަ ގޮތުގައި، އެދިޔަހަރަ ނަފްސާނީގެ ރުޅިކަން އެއުރެން ނުވަތަ
ހުށަހެޅިދާނެ؟ ބަޔަކުގެންވާ ނިކަމެތިކަމާ އެއީއެވެ."

އެހެންކަމުން އެނގިގެންދަނީ اللّٰه ގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރުމީ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާއަށް ދުޝްމަނުވެރިވުންކަމެވެ. އެހެނީ ދުޝްމަނުވެރިވުން ދިމާކުރު ކުރުން ޙުރުމަތްކުރު
އުނދަގޫކުރުން ދިމާކުރު ކުރުމުންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގެ ބާރުގަދައި އެކަންޏެވެ
ހުރިހެންވެސް ވާޖިބުކުރައްވައެވެ. އެބޭފުޅުން ދަރީމުވާދުނޑި (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް)
އުނދަގޫކުރުން ދުޝްމަނުވެރިވުމާ ހަމައެކަމުގެ ގޮތުގައެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ހަމަޖެހިގެންވާ އެވަނީ
އެފަދައިން ކަނޑައަޅުއްވާ މީހާއަށް ދިމާވާނެކަން ޖަހަށްވާ އަލާރީގައި ޝަރީޢަތުގައިވެސް ކަމުގައިއެވެ. އަދި
ކިއްސަ، ދުޝްމަނުވެރިވުމާ ޢަދާވާތްތެރިވުމެވެ. އަދި އެއީ ހަނގުރާމަކުރުމެވެ ހަޖަރުވުމެވެ.
އެހެންކަމުން اللّٰه ގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހާ ވާނީ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް
ޢަދާވާތްތެރިވެގެންވާ، އަދި اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާ ދުޝްމަނުވެރިވެ
ހަނގުރާމަކުރިކަމާ ހަޖަރުވެރިކަމުގައެވެ.

އަދި ރިވާވެގެންވެއެވެ:

(أَنَّ رجلا كان يسب النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقَالَ: «مَنْ يَكْفِينِي عَدُوِّي؟»...)[27]

[27] مصنف عبد الرزاق: 9477، حلية الأولياء: 45/8

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް މީހަކު ބަދުބަސް ބުނާކަމުގައިވިއްޔާ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘުކުރެއްވިއެވެ: 'ތިމަންކަލޭގެފާނު އަދުއްލުގެ ކަންތައް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފުއްދަވާދެއްވާނީ (ނިންމަވާދެއްވާނީ) ކާކުހެއްދެވެ؟..."

އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ....٢٢﴾ [28]

މާނައީ: "ﷲ އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނި، ﷲ އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިބާ ނުދެކޭނޫނެވެ..."

ދެކޮޅުވެރިވެގަންނަ މީހަކަށް ލޯބިކުރާ މީހާއީ މުއުމިނެއްކަމުގައިނުވާނަމަ، ދެންވެސް ހުރި އެދެކޮޅުވެރިވެގަންނަ މީހާގެ ޙާލަތު ކޮންފަދަހެއްދެވެ!

އަދި ބުޚާރީގައި އެއްޙަދީޘް ބަޔާންވެގެ ސަޙަބަތި: (ޢަބްދުﷲ ބުނު ޢުބައްޔު ބުނު ސަލޫލް) ޢަބްދު ލްބަރާ، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނެއެވެ. ދެން ޢަބްދުﷲ ބުނު ޢުބައްޔުގެ ފުޅު ކުރިމަތިލާފައި ދަންނަވައިދިނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެކޮޅުވެރިވެގަންނަ މީހާއީ އޭނާގެ ބައްޕަކަމުގައިވާނަމަ ވެސް ފުޅުގެ ކަމުގައިވާ ބައްޕަ ގަތުލުކުރާނަމޭ ދެންނެވިއެވެ.

---

[28] المجادلة: 22

ދެވަނަ ދަލީލު: ޤުރްއާނުގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿يَحْذَرُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ٦٤ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ٦٥ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ۚ...٦٦﴾[29]

މާނައީ: "މުނާފިޤުން އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައިވާގޮތުގެ ޚަބަރުދީ އަންގައިދޭ ސޫރަތެއް، އެއުރެންނާމެދު ބާވައިލައްވައިފާނެތީ ބިރުގަންނަތެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ފުރައްސާރަކޮށް އުޅޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ކަންތައް، الله ނެރުއްވައި ހާމަކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނު، އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން ދަންނަވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންނީ ހަމައެކަނި ވާހަކަދައްކާ ކުޅެމުންދިޔައީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަ ފުރައްސާރަކުރަމުން އުޅުނީ الله އާއި، އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރުނުދައްކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ..."

މިއާދަޔަކީ الله އާއި އޭނާގެ އާޔަތްތަކާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުމީ ސާފު ބަޔާނެއް ކުފުރުކަން ނަމްބަރުވަންނާ އާޔަތެކެވެ. ދެންފަހު އާއިޝާ ދީނުތެރޭގައި ސަލާމަތެއް ނެތް ކަމަށް ސާބިތުވާ ގޮތުގައި الله ގެ ރަސޫލާއަށް ކުޅެއިމުސްތަކުރިމާ ކަމެއް މިހާރު ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވާނޭކަމެވެ.

29 التوبة: 64-66

ތިންވަނަ ދަލީލަކީ: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَمِنۡهُم مَّن يَلۡمِزُكَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ...٥٨﴾ [30]

މާނައީ: "އަދި ސަދަޤާތް ބެއްސެވުމާމެދު، ކަލޭގެފާނަށް ފުށުއަރާމީސްބަސް ބުނާ މީހުން އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެއެވެ..."

އަދި ފުށުއަރާމީސް ބަސްބުނުމީ: ޢައިބުކިޔާ ފާޑުކިޔުމެވެ.

ދެން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمِنۡهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ ٱلنَّبِيَّ...٦١﴾ [31]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެއެވެ..."

ވީމާ އެއާޔަތް ދަލީލުކޮށްދެނީ އެކަލޭގެފާނަށް ފުށުއަރާ ބަސްބުނުން އުނދަގޫކުރުމަކީ ކާފަރު މިހެންވަނީ އިމާނުގެ ތެރެއިންނެރެދޭކަމެވެ. ދެންފަހެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ފުށުއަރާ ބަސްބުނުން އުނދަގޫކުރާ މީހުންވަނީ މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިންކަމަށް ޘާބިތުވެފައިވާހިނދު، އެކަމަކީ މުނާފިޤުކަމަކީ ދަލީލުކުރާ ކަމެއްކަން ވާޟިޙުވިއެވެ.

---

[30] التوبة: 58

[31] التوبة: 61

ހައްވަނަ ދަލީލު: އުސޫލީންގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ٦٥﴾ [32]

މާނައީ: "އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ! ތިބާ، ކަލާނގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަސަންދެއްވައި ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި އުފެދިފައިވާ ދެބަސްވެރިކަމުގައި، ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްވެރި ކޮށްފުމަށް ދެންނެވުން، އެއުރެން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ދެން، ކަލޭގެފާނު ނިޔާކުރައްވާ ގޮތާމެދު އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ވާގޮތުގައި އެއުރެން ނުދެކޭނަމެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންވުމަކުން ކިޔަމަންވާނަމެވެ."

އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި އުފެދޭ ދެބަސްވުންތަކުގައި އަލްލާހުގެ ރަސޫލާ ޙުކުމްވެރިކޮށްހަދަން ދަންނަން އެބައިމީހުން އިމާންކުރާންޖެހޭގޮތުގައި އަލްލާހުގެ ޝަރީޢަތުގެ ގަދަރުމަތާ އެވަނީ އަންގަވާފައެވެ. ދެން އަލްލާހުގެ ރަސޫލާއާމެދުގައި އެބައިމީހުންގެ ޝަރީޢަތުގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް އެބައިމީހުންނަށް ނުފެންނާނެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު، އެބައިމީހުން ބޯލަނބައި އަލްލާހުގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމަށް ކިޔަމަންވާނެއެވެ.

[32] النساء: 65

އަދި އޭގެ ކުރިން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓاْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ۝٦٠ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ۝٦١﴾ [33]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި، ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިން ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް، އީމާންވެގެން ތިބިކަމަށް ދައުވާކުރާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުތޯއެވެ؟ އެއުރެން ޙުކުމް ހިފިގަންނާން، ޠާޣޫތުގެ ގާތަށް ދިއުމަށް އެއުރެން އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެފަރާތަށް ކާފަރުވުމަށް އެއުރެންނަށްވީ އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ އެދެނީ، (ހައްޤުމަގުން) ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން، އެއުރެން މަގުފުރައްދުމަށެވެ. އަދި، ﷲ ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި، ރަސޫލާ އަންގަވާ ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށޭ ބުނެވިނަމަ، މުނާފިޤުން، (ނަފުރަތުވެ) ކަލޭގެފާނަށް ފުރަގަސްދޭތީ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ."

ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ އަމުރުން ދުރުވުމާއި ޙުކުމް ހޯދުމަށް ޠާޣޫތުގެ ގާތަށް ދިއުމަކީ މުނާފިޤުންގެ ސިފަ ކަމަށް މުނާފިޤުކަމުގެ ސިފައެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައި އަންގަވައެވެ:

[33] النساء: 60-61

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا...﴾٥١ [34]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ދެމެދުގައި، ޙުކުމްކުރެއްވުމަށް الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ހައުމަށް، އެއުރެންނަށް ގޮވައިލައްވައިފިނަމަ، މުއުމިނުންގެ ބަހެއްކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރީ، ތިމަންމެން އަހައިފީމު، އަދި ތިމަންމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމު، އެއުރެން ބުނުމެވެ..."

އެހެންކަމުން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވުން ވުން އަނބުރާލާ އެކަލާނގެފަރާތުގެ ޙުކުމްފުޅަށް ފުރަގަސްދީފިމާއި ފަހު މުނާފިޤުންނެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، މުއުމިނުންނީ 'އަހައިފީމު ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމު' ބުނާ މީހުންނެވެ.

ހަމައެކަނި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙުކުމްފުޅުން ވުން އަނބުރާލާފުން ނިފާޤުކަން ޘާބިތުވާނަމަ ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ކުޑައިރުޅި ބަސްބުނުން އަޅުއްވާ ބަދުބަސްބުނުމުގެ ކަންކަމަށްވާތީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!؟

[34] النور: 51

ފަސްވަނަ ދަލީލު: އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ٥٧﴾[35]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) الله، އެއުރެންނަށް ދުނިޔެއާ އާޚިރަތުގައި ލަޢުނަތްލެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިހާނަތްތެރި އަޒާބުއެއުރެންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ."

ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އުނދަގޫކުރުމާއި، އެކަލާނގޭގެ ފަރާތުން އުނދަގޫކުރުން އެވަނީ އެއްކޮށް ޢަމަޖެއްސުން ގެންނަވާފައެވެ. އާއި އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އެކަލާނގޭގެ ފަރާތުން ކިޔަމަންތެރިވުން އެއްކޮށް ގެންނެވުމަކަށްވަނީއެވެ. އެހެންކަމުންފަހެ އެކަލާނގޭގެ ފަރާތުން އުނދަގޫކުރެވިދާނެ ފަހެ الله އަށް އުނދަގޫކުރެވޭނެއެވެ. އެކަމަށް އެވަނީ އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ނަފްސުވެރިކަމުގައި އެވެ. އަދި الله އަށް އުނދަގޫކުރެވިދާނެ ޒާތަކީ ހިމެނިވަޑައިގަތުމަށްކަމެވެ. އެކަމުން ސަބަބުގައިވެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފާޅުކުރުމާއި، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ދުޢާކުރުމާއި، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވުން އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދޮގުކުރުމާއި، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޝަރީޢަތަށް ފުރައްސާރަކުރުމާއި، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރުމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިވުން އެކަލާނގެ ތަބާވުމަކީ އެކަލާނގެ އަމުރު ނަހީތަކެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގައި އެއްބަސްވުމަކީ އެކަމަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ. އަދި الله އާއި ރަސޫލާގެ ދީނާއި ދެކޮޅުހަދައިގެން ޝަރީޢަތްތަކަށް ތަބާވެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ ޙަޤީޤަތް ދަނޑިވަޅުގައި

35 الأحزاب: 57

މިހާ ފަހު ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އަށް އުނިކަމުގެކޮށްދީއެވެ. އަދި ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މިހާ ﷲ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނީ ﷲ އާއި ހުކުމްތަކުންގެ ޢުމުރުގައިވާ ދުރުވެރިޔާއެވެ. ހުކުމްތަކުންގެ އެއްވެސް މިހަކަށް އެކަލޭގެފާނު (ތުއްކުރި ބަދު) ފިޔަވައި އެހެން މަގެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވުމާއި ނަހީކުރެއްވުމާއި، ހަބަރުދެއްވުމާއި ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި އެކަލޭގެފާނު ޤާއިމުކުރައްވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ނަފްސުފުޅުގެ ވަޙީގައެވެ. އެހެންކަމުން މިއިން އެއްވެސް ކަލޭގައި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި ދެމެދު ފަރާތުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

ހަމައެއާއިއެކު: ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެވަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނިކަމުކުރުމާއި، މުއުމިން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުންނާއި އުނިކަމުކުރުން ދެކަން ފަރުޟުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މިކަންކުރާ މިހާ ގަބޫލުކުރުމާއި ބަރުވެރިކަމާ ފާފައެއް ގެންގަ މިހެނާގެ ކޮސްގަނޑެއްވެއެވެ. އަދި އަނެއްކަންކުރާ މިހާ (އަބަދު ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނިކަމުކުރާމީހާ)ގެ މައްސަލަވެސް ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގެ ޢަޛާބު ޢަދާބާ، އަދި ދަރާޖާކުރުމާވެސް ބަލާތިބީ ވަރަށްގަނޑު ކުރެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އުނިގަނޑުވާކަމެއް މުއުމިނުންނަށް އުނިކަމުކުރުމީ ފަރާތަކަށް އެކަމުގެ ބޯހިތަށް ބޮޑުތަކުލީފު ބޮޑުވުމެއް ފަރާތަކުގެ ބޮޑުއިންސާނަކަށްކުރުގައި ވެރިކަމާކަމެވެ. އަދި އެއަށްފަހު މަތީގައި: ކާފަރުވުމާއި ހަމަޖެހުނުން ގެނބި ނުވެއެވެ.

ހަމައެއާއިއެކުގެ: ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އުބުރިމުންނަށް ލަޢުނަތްލައްވައިއެވެ. އަދި ލަޢުނަތަކީ: ރަޙްމަތުން ދުރުކޮށްލުމެވެ. އަދި ކާފަރަށް ވެސް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކޮށްލެއްވުމެވެ. އެހެންކަމުން ޢާއި ވާ ބުނުމަކީވެސް ރައްކާތެރިކަމާއި މިޔަބަހުގައި ނުވާނެއެވެ. އަދި އާނގޭ ތަކުލީފުނުކުރުމަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ ވާ ބުނުމަކީވެސް ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި ދުރުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ބާރުދިނީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿مَّلۡعُونِينَۖ أَيۡنَمَا ثُقِفُوٓاْ أُخِذُواْ وَقُتِّلُواْ تَقۡتِيلٗا ٦١﴾ [36]

މާނައީ: "އެއުރެންނަކީ ލަޢުނަތްލެވިފައިވާ ބަޔަކުއެވެ. (އަދި) އެއުރެން ފެނުނު ތަނެއްގާ ހިފޭ، ބިރުވެރި ވަރުގަދަ ގޮތުގައި ގަތުލުކުރެވުން، އެއުރެން ގަތުލުކުރެވޭނެއެވެ."

އެހެންކަމުން ބާރުދިނީ: ﷲ ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކޮށްލެއްވުމާ އެންމެންނަށް ކާފަރުން ނުވަތަ ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

ދެންވެސް ބޭނުންކުރީ: މިއާޔަތް ބާރުދިނީ މިއެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ لُعِنُواْ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ...٢٣﴾ [37]

[36] الأحزاب: 61

[37] النور: 23

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އިއްޔަތޮތިރި އަށްޔަތޮތިރި (އުބަރީ: ފާޚަރުކުރުމުގެ ޒިޔާރަތްކުރެއްވުން) މުއްމިނުން އަންހެނުންނަށް ޓަކައިދެއްވާ (ޖިނާޒާ ތުރުމުގެ އަޅުވާ) މިހުނަރުން، ދުނިޔާއާއި، އާޚިރަތުގައި ހަމަނުރަކަ ދިއުމެވެ..."

އެއީ ހަމައެކަނި ޓަކައިދެއްވާ ކުރުހަނު ނަފުމާއި އެކުގައެވެ.

އެކަމަށްވާ ދަލީލުތަކުން ބައެއް ޒަމާނުންނެވެ:

ފުރަތަމައީ: މިއާޔަތް ބަޔާންކުރެއްވީ ޢާއިޝާ رضي الله عنها އާއި ގެނުގަޔައިއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް އާއި އެހެނިހެން ބަޔަކުން އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަނާއަށް ތަޢުލީމުދެއްވުމުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ވާޖިބާ އުސްތާދުކަމުގެ ރިޒާއީގެނެވެ. އެހެނީ ފަހު މިކަމުގެ އަސްލަކީ ޖިނާކުރީ އެމީހަކު ޖިނާކަރުދާސް ކުރުގެނެވެ. މިކަމަށް ދެކެވޭ މުރުސަލުންތަކުގެއިންގާ އަޅުއަންހެނުންގާއި ދިއުމިންގެ ތަޢުރީފުގެ މިހުނަރަށް ޓަކައިދެއްވާކަމެވެ، އަދި އެއަންހެނުންގާއަން ފިރިއަކު ނަހަމަ މުރުސަލުން ދަރިކަލުކާނަމަ ޓަކައިދެއްކަމަ މިހާރު ގައިގައި ޚައްދުޖެހެނިކަމަން އިލާމް އަޅުމަތުގެ ރިވާތަތްގައި އަހުއްސަލުވެއެވެ. އެއީ އެއަންހެނުންގެ މުރުސަލުން ފިރިމިހާއި ދަރިފުޅަން ނިސްބަތާ ހުރުކަމަނޖަކިއެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ މިއާދަތުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަން ހާއްސަވާނުޖެހޭނަމަ މިހާއަން ހާއްޞަވީއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަން ޚިޔާރުވުމުގެ ޚާއްސަކަމުގެ ބަދަލު ވިއްމަން ޓަކައިދެއްކަމެވެ މިހާރު ކަނ ދުނިޔެވީއެވެ. ދުނިޔަކަ މުސްލިމުންގެ ތަޢުރީފާ އަންހެނުންކަން ޖިނާގެ ތުރުމުތަކުރުގައި ކަނ ފާސިދުވީއެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ވަރަށްބޮޑުކަމަދައިންނެވެ. ނަމަވެ އަންނާ ތަޢުބާވުމެވެ. އަދި الله ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ...٢٣﴾ [38]

މާނައީ: "...ޢިއްފަތްތެރި ޣަފްލަތްތެރި (އެބަހީ: ފާފަކުރުމުގެ ޚިޔާލުވެސް ނެތް) މުއުމިނުން އަންހެނުންނަށް..."

'އަލްޣާފިލާތް' ކުރުއްވާހިރީ އެންމެ ކައިރިން ދުރުކުރުވުން ޢިސްމަތެވެ. އެއީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނެވެ. އެހެނީ އެވާހަކަތައް އައިސްތަކާއި އެވަނީ އިލްމުގެ ބާރުވެރިކަމެވެ. (ބާރިސްތަކުގެ ފާސާދުވުން ޑިމާގެ ތުމުވަތްތައް ބާރުވެރިކަމެވެ.) ނުވަތަ ބާރުމުކަން އައިސްތަވާ ތަކުރު ހަލަތުކަނި އެކަމުގެ ސަޙަބަތްޖަކައި ޒާތްޖަކުރާނިއެވެ. އެހީ އެކަން ވާޖިބުކުރާ ތަރިކުގެ ފައިސާބުނެވެ. ކުރުކަރަފުރުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންނާ އިޔާދަކަލަން ޒިޔާވިޔާގެ ބައްޔެކެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް މުއުމިނުންގެ މަންމަބޮޑުގެ ކަމުގެ އުނިއިތުރު މަތިވެރިކަމުގެ ތާރީޚު އެކަނބަލުންނަށް އަދި އެކަނބަލުންނަށް ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގައި އެކަކާވެސް ނުވާގިވެނެވެ. ނުހަމަ ކަމުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނެވެ.

އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ مِنۡهُمۡ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١١﴾ [39]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި ކުރިއަރުވައިގަތް (ބަނޑަށްނެގި) މީހާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބުހުރެއެވެ."

[38] النور: 23

[39] النور: 11

އެހެންކަމުން އެނގިގެންދަނީ: މުއުމިންތަކުންގެ މައިންނަށް (އެބަހީ: ރަސޫލާ ﷺ ގެ
އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް) ޖެހުނު ތުހުމަތުގާ މީހާ، އުބައިބުނިރަސީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ
އަރުވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގުބުހުތާނު އާއި ލިބިގެންދިޔައެވެ. މިއީ މުނާފިޤުންގެ އިބްނު
އުބައްޔުގެ ސިފަތެވެ. އެހެންކަމުން ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ތަބްސީރުގައި
އެކަނބަލުންނަށް ޖެހުނު ތުހުމަތުކުރުމު، ނުވަތަ އެކަނބަލުންނީ އަބުރުގައި އުނދަގޫކުރުމުގެ
އަނބިއަނބިކަނބަލުންކަން އެނގިވަޑައިގެންފިއްވުން އުނދަގޫކުރުމި ޝަރަފުތަކާއި
ނިކަމެތިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއީވެސް ނަބިއްޔެއްގެ އަހުލުބައިތު ފާޙިޝްކަމުގެތުހުމަތު
އަޅުއްވައިގެންނެވެ.

މިކަމަށްޓަކައި ބުނޭއިރު މަޝްވަރާގައި ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ޞަޙާބީބޭކަލުންނަށް
ޚުޠުބާފުޅުގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...مَنْ يَعْذِرُنِي مِنْ رَجُلٍ قَدْ بَلَغَنِي أَذَاهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي، فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا خَيْرًا...)[40]

މާނައީ: "...ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލު ބައިތުންނަށް އުނިކަމުގެ ޚަބަރުލިބުނު ފިރިހެނަކު
ކިބައިން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ބަދަލުހިފާ) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދޭނީ ކާކުހެއްތޯ؟
ފަހެ ﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ! ހެޔޮކަމެއްމެނުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލު ބައިތުންގެ ކިބައިން
ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިފައެއްނުވެއެވެ..." ވިދާޅުވެއެވެ.

އަދި އެބަދަލުދެއްވިއެވެ. އޭރުން ސަޢުދު ބިން މުޢާޛު ވިދާޅުވިއެވެ:

[40] رواه البخاري: 4750، ومسلم: 2770

(...أَنَا أَعْذِرُكَ مِنْهُ، يَا رَسُولَ اللهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْأَوْسِ ضَرَبْنَا عُنُقَهُ...) [41]

މާނައީ: "...އޭނާގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އަހުރެން ބަދަލުހިފާ ނަޞްރުދޭހުރީމެވެ. އޭނާއީ އައުސްވަންސައިގެ މީހެއްނަމަ އަހަރުމެން އޭނާގެ ކަނދުރާގައި އެތިފަހަރެއްޖަހާ ޤަތުލުކޮށްލާހުރީމެވެ..."

އަދި ސަޢުދުގެފާނު އެބައިމީހުން ޤަތުލުކޮށްލުމަށް ހުށަހެޅުމުން އެކަމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އިންކާރު ނުކުރައްވައެވެ.

އަދި މިސްޖިދުއާއި ބައްސަވާއި ބަލާނަމަން އެވާހަކައިން ރައްދުކުރެވުނެވެ. އުބައިދުގެން އިހުލާގެ ހަދިޔާގައި ބައިވެރިވެގެންވާ ނަމަވެސްފައެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އުބައިދުގެންނަން މިޔާދީކަމަން ބޮޑުކަމުގެ ނުކުރެވުނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އެސަބަބަށްޓަކައި އެއްވެސް މީހަކު ޤަތުލުނުކޮށް ނުވައްދަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އުބައިދުގެންގެ ގައިގައި ބައްޕަށް ޙައްދުޖެހުނު ހިތްވޮނުވެވެ. ވީއަ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އުނދަގޫކުރިމީހަ އުބައިދުން ޤަބޫލުކުރެއްވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކުރިމީހަ ތަދުވެރިވާގޮތް ކަށަވަރުވީ ބައިވެރިވުމަށް އުބައިދުން ޤަބޫލުކުރެއްވެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކުރުމަކީ ޤަބޫލުކުރި އިސްލާމް ދޫކޮށްލުމާއި ހިތްހަމަޖެހޭތީއެވެ.

ފަވާއިދު: ދުނިޔޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނީ އާޚިރަތުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަކަމަށް އުއްމަހާތުލްމުއުމިނުންގެ ގޮތުގައި (އެއިރު) ބާކީވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން ބޮޑެތި ގޯނާތަކެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ކަމެއް ފުދިފައިވާކަން އެކަނިވެރިވުމެވެ. އެވާހަކައިގެ ނަބިއްޔާ ﷺ (ޢާއިޝާ ކަނބަލުންނާ) ހުއްޓުވުމަށްވެސް އެކަމަށްޓަކައިއެވެ.

[41] رواه البخاري: 4750، ومسلم: 2770

ދެވަނަ ވަޖްހަކީ: އާޔަތްވަނީ ޚާއްޞުކޮށްލެވެ. އަދި މުޙްޞަނަތް އަންހެނުންނަށް ޒިނާގެ ތުހުމަތުކޮށް ބަދުނާމުކުރުމީ ބޮޑެތި ފާފަތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމުގައިވާއިރު އެބަހީ ޒާތުންނެވެ. ދޮގުހަދައިގެން އެބައިމީހުންނާ ބެހޭގޮތުން ބުނެވިފައެވެ. އެހެނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ޒިނާކުރިކަމަށް ބުނެ (މަންމައިން) އަންހެނަކު ނިސްބަތްކޮށްގެން މުނާފިޤުންގެ މުޝްރިކުން އެއަންހެނުންނަށް ތުހުމަތުކުރާ މުނާފިޤުން އެކަންކުރުމުން އިމާންކަމުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައި، އަދި މިސްކީނުން އިސްލާމްދީނާއިމެދު ނުރުހުންތެރިކުރުމަށް މުއުމިނުންނަށް ނުބައިބަސްބުނުމަށް ހަސަދަވެރިކަމުން މުއުމިނުން އަންހެނުންނަށް ތުހުމަތުކުރާ މީހުންނާއި ދުރުގައެވެ. އެއީ ކާފިރު ބޭނުމާ އަސްލަށް ކާފިރުވެފައިވާ ހަދައިދިނުމެވެ.

މިކަމުގެ މަސްދަރު ބަލާނަމަ: އެފަދައިން ކާފަރުވުމަކީ ފުރަ ކާފަރުކަމެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާގެ ދަރަޖައިގައެވެ.

އަދި ފަހަރެއްގައި ބުނެވިދާނެއެވެ: އާޔަތުގައި މުއުމިނުންގެ އެބައިމީހުން
އެހެންނަމަވެސް ކަލާމުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿...لُعِنُواْ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأٓخِرَةِ...٢٣﴾ [42]

މާނައީ: "...އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި، އާޚިރަތުގައި ލަޢުނަތް ލެއްވިގެންވެއެވެ..."

މިއީ މަތްޖެހުމަށް ބިރުވެރިކަމާ ފިޔަވަޅެވެ. އެގޮތުން ލަޢުނަތްލިބުނީ ކާފަރުކަމެއް ނަންގަނޑުވެގެންނެވެ. އެހެންކަމުން ލަޢުނަތްލިބުނު ފަރާތަކީ الله ފުރަވައި ދަޢާކޮށްނެތި މީސްމީހުންނަށް ވަކިވުމެވެ. އަދި އެއްވަގުތެއްގައި الله އެބައިމީހުން

[42] النور: 23

ލަޢުނަތްލައްވާ ނުވަތަ އޭގެ މެދެއިން އެއްބަޔަކު ފިޔަވައި އަނެއް ބަޔަކަށް ލަޢުނަތްލައްވާ، އަދި އެއްވަޒުމެއްގައި އެބައިމީހުންނަށް އެކަށީގެންވާ ހަލާކުވާނޭކަމުގެ ބަހަލާ ލަޢުނަތްލިބުނުކަމަށްވެސް އެކަކީގެންފެއެވެ. الله ތަޢާލާ ލަޢުނަތްލައްވާނޭކަން ކަށަވަރީ އެބަހަސްގެ ތަދުބީރުކުރުން ދިނަމަ ކިޔާ ދާޖިކުރެއްވުމުގައެވެ. މުނާސަބަވެ. ދުނިޔަވީ އެކަށީގެން ނަމޫނާތަކުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ލަޢުނަތްލައްވާން ދަތިވެ، ވަޙީކުގައި އެއީ އެބަހަމުގެ އެބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ގެއްލުމާއި ދުޢާކުރުން ހުރިއެވެ. އަދި ވަޙީކުގައި އެހެ ޢާލަމަށް الله ގެ ރަޙްމަތުން އެބަހުގެ ދުޢާކުރެއްވުން ފުރިހަމަ ވެއެވެ. އެކަމަށް ބަހާމީހުން ދުޢާކުރެއްވުމުގެ ގުރުބާނީ ނަގައި އެހެނިހެން ދުޢާކުރުމަށް ދުޢާކުރެއްވި ފުރުޞަތު ލިބުނެވެ. ހަވާއެވެދުމުން އެކަށީގެން މިޞަލްތަކެއެވެ:

﴿...فَنَجۡعَل لَّعۡنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰذِبِينَ ٦١﴾[43]

މާނައީ: "...ދެން، ދޮގުވެރިންގެ މައްޗަށް الله ގެ ލަޢުނަތް ލެއްވުމަށްއެދި، އަހަރެމެން އެކަކު އަނެކަކަށް ލަޢުނަތްލައި ދުޢާކުރާނީމެވެ."

އެހެމީން ތަފްސީރުކުރާ މިޢާނަސް ދެވޭ ލަޢުނަތުގެ މާނަގައި: އޭނާގެ ގައިގައި ރަޙްމަތުލިބި، އަދި އޭނާގެ ހިތްބަސް ރަޙްމަތުކުރެއްވި، އަދި އޭނާ ޖާސިމްކުރުވުނުވެއެވެ. ފަހެ އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް އިހުސާނުކަމެވެ. އަދި الله ގެ ރަޙްމަތުގެ މާނައިގައި ހިލާފު ކަނޑައެޅުމުގައިވާ: އަޑުއަހައި އެމީހުގެ ބަލީ ފާޅުކުރުއްވުމުގެ މަޤާމުގައިވާ އެހާ ދުރުކުރެއްވުމެވެ. މިއީ الله ތަޢާލާ އިބަހަކަށް ދުރުކުރައްވާ އެހެނިހެން ޢަމަލުތަކުގެ ރަޙްމަތްލެއްވިކަމުގެ އެކަށީގެ ހެޔޮދުޢާއިން މިންވަރެވެ. އިރާދީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަށީގެ ރަޙްމަތް މާފުދެއްވުމެވެ ހުރިހާ ޚާޞަކަމަށް އެހާގެ ހިޔާއިން ނަޖާތު ފިލުވައިދެއްވުމެއް، އަދި ރަޙްމަތުގެ ސަބަބުތަކުން ދުރުކުރުމެވެ.

43 آل عمران: 61

އެކަމަށް ބޮޑުދިނީ އެކަލާނގެ މިތަނުގައި މިހެން ވަޙީކުރެއްވިކަމެވެ:

﴿...وَأَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا مُّهِينًا ٥٧﴾ [44]

މާނައީ: "...އަދި އެކަލާނގެ އިހާނަތްތެރި ޢަޛާބެއް އެއުރެންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ."

އަދި ކާފިރުންނާއި ގުޅުގައި ބުނުއްވީ އިހާނީކޮށް އަޛާބު އެބައިމީހުންނަށްވާކަމަށް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވެއެވެ. އެއީ މިބަސްފުޅުގައި ވާފަދައިންނެވެ:

﴿...وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ٩٠﴾ [45]

މާނައީ: "...އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ އިހާނަތްތެރިކަން ދޭނޭ ޢަޛާބެވެ."

ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ:

﴿وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدۡخِلۡهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ١٤﴾ [46]

މާނައީ: "އަދި، الله އަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދި، އެކަލާނގެ ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ޙައްދުތައް ފަހަނައަޅައިދިޔަމީހާ، ނަރަކައަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އެތާނގައި އުމުރަށް ދެމިހުންނާނީ ޚާލިދުވެއެވެ. އަދި، އޭނާއަށް އިހާނަތްތެރިކަން ދޭނޭ ޢަޛާބުދެވޭނެއެވެ."

---

[44] الأحزاب: 57

[45] البقرة: 90

[46] النساء: 14

އެއާޔަތްވަނީ ފަރްޟުތަކަށް އިންކާރުކޮށް އަދި އެކަންތަކުގެ ޙުކުމް ނަގާލައި މީހާއާއި

ކުފުރުވެއެވެ. އަދި ޢުލަމާއުން އިއްތިފާޤުވެފައިވާ ބަޔާނުގައި ’ތަޢްޒީރު‘ ކުރުއްވިކަމަށް (މިޞަރުފުން)

ދިކުރު ކުރެވިގެންނުވެއެވެ. ފަހެ ބަޔާނުގައި ހަމަކަށަވަރުކުރުން ތަޢްޒީރުކުރުވިގެންވާކަން ކަށަވަރީ

ކާފިރުންނަށެވެ. އެހެނީ ޖަހަންނަމަ ހަދޫދުކުރުވިގެންވާކަން ކަށަވަރީވެސް

އެބައިމީހުންނަށްޖަހައިއެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ކާފިރުވެފައި އެތަނުން ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި

އެމަންހުން ނުހެވޭން ބަދަލުކަމުގައި އެބައިމީހުން ނުވެއެވެ.

ދަންނަވާ މުއުމިނުންގެ ތެރެއިންނާ ބޭނުމީ ފާފަތަކުގެ އަހުލުވެރިން ދަންނަހެ، އެބައިމީހުން

ނަފަކާއަން ނުވަތަންވެސް އުކަތީގެނވެއެވެ. އޭ އެބައިމީހުންނަން ފާފަފުހުސްވިއްޖެނަމައެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން އެމަނަށް ވަތްނަމަވެސް ވަޒުތަކަންފަހު އެބައިމީހުން އެމަނުން ނިކުންނާނެތެވެ.

ހަވަނަ ދަލީލު: الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...لَا تَرۡفَعُوٓاْ أَصۡوَٰتَكُمۡ فَوۡقَ صَوۡتِ ٱلنَّبِيِّ وَلَا تَجۡهَرُواْ لَهُۥ بِٱلۡقَوۡلِ كَجَهۡرِ بَعۡضِكُمۡ لِبَعۡضٍ أَن تَحۡبَطَ أَعۡمَٰلُكُمۡ وَأَنتُمۡ لَا تَشۡعُرُونَ ٢﴾ [47]

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާގެ އަޑުފުޅުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޑުތައް ނުފުޅާކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ވާހަކަދައްކާފަދައިން ގަދަޔަށް އެކަލޭގެފާނާ ގަދަޔަށް ބަސްނުދައްކާށެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނޭނގިތިބެއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާތިލުވެދާނެތީއެވެ."

---

[47] الحجرات: 2

ދަލީލުކުރާ ގޮތަކީ: الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުންނަށް އެވަނީ އެކަކުވެސް އަޑުފުޅުގެ ވަޙްޔަން އެބައިމީހުންގެ އަޤީދާ އުފުލުން ނަފީކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެއްބަހަކު ނަށްއަބަދަކަށް އަޤީދަކުރާ ގޮތަށް އެކަށޭގެންވާ ދިމާލަށް އަޤީދަކުރުން ނަފީކުރައްވާފައިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަނަވަރުން އެކަމުގެ ސަބަބުން ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކުރުވަނީ ގުދުރަތުގެ ދަރަޖަތަކުންނެވެ. އެއީ އެކަމުގެ އަޙުކާމުތަކެއް އިޖްތިހާދުކުރުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންދާ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވާ މީހުންނެވެ. އަދި (ޝިރުކު) ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންނުދާ ކުފުރުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިޔަށްފުޅުގެ އާޔަތެވެ:

﴿وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥﴾[48]

މާނައީ: "އަދި އީމާންކަމަށް ކާފަރުވާމީހާ (އެބަހީ: އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރުޢުތަކަށް ދެކޮޅު ހަދާމީހާ ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހާގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންދެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

އަދި ކާފަރުކަން ފިޔަވައި އެހެންކަމަކުން (ޝިރުކު) ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެގެންނުދެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންނަކީވެސް ފާފަ ކުރާމީހުން ކަމުގައިވާނަމަވެސް ސުވަރުގެ ވަންނަވާނެއެވެ. އެހެނީ ޝިރުކު ޢަމަލުތަކުގެ ބާޠިލުވުމެއްނަމަ އެހެން ސުވަރުގެ ނުވަންނަވާނެއެވެ. އާނއެކެވެ. ޢަމަލުތަކުގެ ބާޠިލުވުން ބޮޑު ކަންކަން، އެޢަމަލުތައް ފުސްކުރާކަމާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ބާޠިލުވާނެއެވެ. އެއީ ކަލަކުރާއި އުނދަގޫކުރުން ފަދަ ކަންކަމެވެ.

48 المائدة: 5

(ރަސޫލާ ﷺ ގެ މައްޗަށް) އަޑުއުފުލާ އަޑުގަދަކުރުމުން އުނަގުގެ އަހުލުވެރިޔާ ނުވެސްދަންނަހުއްޓާ އޭނާ ކާފަރުވާނެކަމުގެ ބިރުހިފުގެންވާކަން ޤަބޫލުކުރެވެނަމަ - އެއީ އުނަގުގައި އަދަބުވެރިކަން ކުޑަކޮށްލާ ޤަދަރުކުޑަކޮށްލުން ވާކަމަށްޓަކައިއެވެ. އެއީ އާދައަށް އިޙްސާސްވެސްނުވާހާލުގައެވެ. - ދެންފަހު އުނަގާގޮތުން ބަދުބަސްބުނުން، ކުޑައިމީސްކޮށްނާ، އުނަގާގޮތުން ޚިޔާނާތްތެރި އިސްތިޢާނަތް ހިފާ ކޮށް ކުރާނޭ މީހުންނަށް ކަމެއް ކުރެވޭނެހެއްޔެވެ!؟ ފަހެ އާދައިގައި ވާހަކަތަކުން ގޮތުގައި ކާފަރުވެގެންނެވެ.

ހަތަރަ ދަލީލު: އުނަގާނުގެ މިބަސްފުޅުގެ:

﴿لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٦٣﴾ [49]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބައިމީހަކު އަނެއްބައިމީހަކަށް ގޮވައިއުޅޭފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ރަސޫލާއަށް ގޮވައިނުލާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން (އިދުރުބަޔެއްގެ ފޮރުވި) ފިލައިގެންދާ މީހުން ހަމަކަށަވަރުން، اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ، އޭނާގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވާމީހުންނަށް ފިތުނައެއް ނުވަތަ ވޭންދެނިވި އަޛާބެއް ޖެހިދާނެކަމަށް، އެއުރެން ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ!"

49 النور: 63

ފަހު އުލަމާއުންގެ އަމުރުފުޅާއި ޚިލާފުވެގެންނަމަވީ، ފިތުނަވެރިކަމާއިމެދު ހުރިހާޓުވެ ބިރުވެރިވުމަކީ އުލަމާއުންގެ އެވަނީ އަމުރުކުރައްވާފައިއެވެ. އެއީ މުރުތައްދުވެ ކާފަރުވުމެވެ. އެއީ މިބަސްފުޅަށްޓަކައިއެވެ:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ...١٩٣﴾ [50]

މާނައީ: "އަދި ފިތުނަވެރިކަން ނެތިއްޖައުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ..."

އިމާމް އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ފިތުނަވެރިކަމީ ޝިރުކެވެ. ފަހަރުގައި އުލަމާއުންގެ ބަސްފުޅުތަކުން ބައެއް ރައްދުކުރާ މީހާގެ ހިތަށް ގަދުފުރުދުން ބައެއްވަރު، ދެން އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ ހަލާކުވެގެން ހިނގައިދާނެތެވެ.' ދެން އުލަމާއުން މިއާޔަތް ކިޔަވައި ވިދާޅުވިއެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ٦٥﴾ [51]

މާނައީ: "އެހެންނަކުން ނޫނެވެ! ފަހު، ކަލާނގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވައި ހުވާކުރައްވަމެވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި އުފެދިފައިވާ ދެބަސްވެރިކަމުގައި، ކަލާނގެ ރަސޫލާ ޙުކުމްކުރަން ދާންދެން، އެއުރެން އީމާންވީ ނުވާނެއެވެ. އަދި ދެން، ކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާފައިވާ ޤަބޫލުކޮށް އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ވާކަމުގައި އެއުރެން ނުދެކޭނެއެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންތެރިވުމުން ކިޔަމަންވާނެއެވެ."

[50] البقرة: 193

[51] النساء: 65

(އިމާމް އަޙްމަދު) ވިދާޅުވިއެވެ: '(ޙަދީޘްގެ) އިސްނާދު އެނގި، އަދި ޞައްޙަކަން އެނގުމަށްފަހުވެސް މިވެނި އެވެނި މީހެއްގެ ރައުޔުގައި ހިފުމަށްދާ މީހާއާއިމެދު އަހުރެން ޢަޖައިބުވަމެވެ. ދެން ކިޔަވާވިދާޅުވިއެވެ:

﴿...فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ...٦٣﴾ [52]

މާނައީ: "...ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވާމީހުންނަށް ފިތުނައެއް ޖެހިދާނެކަމަށް، އެއުރެން ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ!..."

ފިތުނައަކީ ކޮބައިކަން އެނގޭހެއްޔެވެ؟ އެއީ ޝިރުކެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން ބަދީޤާ ދޫކޮށްލާ، (ބޮއްޖިގެ) ޚަބަރުތަކުގެ ހިތުގައި އެބައިމީހުންގެ ހަލާކުވުމުގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންނެވެ."

އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅައި ޚިލާފުވުމީ، ކާފަރުކަމަށް ނުވަތަ ފާސިޤުކަމަށް ބަލާއާއިގެން އިސްލާމްދީނުން ނިކުމެވެން، - އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަން ދިއުމުން އެކަށޭނަކަމި އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ބަހުގެ ބެހޭ ތަރަދު ނަގައިރުމުގެ ކަމެއް އޮޅުވިގެންވާކުރާށްކަމަށް ބެކައިވެ. އެއީ އިބްލީސް ކާމިޔާބުކުރި ފަދައިންނެވެ. - ދެން ފަހެ، އެއަށްވުރެ މާބޮޑުފުރެނި ކުރެކަމެވެ ބަދުބަސްބުނުމައި، ކުށަކީ ސުސްބަސްބުނު ބައިބަދުއާކުރުމަކީ ކަލޭގެފާނާއިގެ ބާރަވާޟި ކުރާވަނީކަހުއްވެ!

މިބާވަޔި ފުޟާވެގެންވާ ބޮޑެކެވެ. އެއީ الله އަށް ބަސްދުކޮށްމާއިލިޔާގައި އެކަމުގެ މައްސަލަ އިޖްމާޢުވެގެންވާމި އެކަމެއިއެވެ.

[52] النور: 63

އަނެއް ދަލީލު: الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا...﴾٥٣ [53]

މާނައީ: "...الله ގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން އުނދަގޫ ކުރުމެއް، އަދި އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ދުވަހަކުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއް ނުވެއެވެ..."

ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ކައިވެނިކުރުން އުއްމަތުގެ މުއުމިނުން އެކަލާނގެ ހަރާމްކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫވާނީއެވެ. އަދި އެކަންތަކީ الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި (ނުބައިކަން) ބޮޑުފާފައެއްކަމުގައި ހުރެއެވެ. ދީން އެއަންނަވަރު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ނުވަތަ ޤަރާއިންނާއި ކައިވެނިކޮށްލުމާގެ އިޖުމާޢުވެ ވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރަފަތުގެ އަރަހައިކަމުގެ ޤާނޫނެއްގެ ޚާއްޞަކަމެކެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ބޮޑުބަލިބޮލިވުން އެއްކޮށްދިނީ މިހާ އަދި މާހައުލާގޮތުގެ ގޮތުންނެވެ. އެކަމަނާ ދަރިކަލުގެ މުސްލިމް، އެކަލޭގެފާނުގެ ސުލޫކުގައި އަޚްލާޤީ ބިރުވެރިކަމެއް ކުރައްވާ ބިރުވެރިކަމެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ 'އުއްމުލްމުއުމިނީން' (އެކަލޭގެފާނުގެ ޢިބާދަތް ދަރިއަޅު ބިރުވެރި އަދި އަންހެނާ) ހާއިލުވަގައި މިހާރު ތަމްރީނުކުރެވުނެވެ. ދެންފަހު އަންހެނުން ކައިވެނިކުރައްވާ ކަމުގެ ޢަލީމުގެ އަހުލުވެރިން އަމިއްލައިގެ ނަޝާތައްވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ކަމަކީ އަންހެނުން ވަޑައިގަންނަވާ އަންނަ ވަޑައިގެން ފެންވަރު ޚިލާފުކަމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އަންހެނުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނިކަންނާލާ!'

[53] الأحزاب: 53

ދުން އޭނާގެ އަތުގައި ހިފާ ނެރުއްވިއެވެ. އެހިނދު އޭނާއީ ޛަކަރެއްނެތް މީހެއްކަމުގައި ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު އަލީގެފާނު ދުރުވެވަޑައިގަތެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭނާއީ ޛަކަރެއް ލިބިގެންނުވާ މީހެކެވެ."[54]

ހަމައެފަދައިން އަލްއަޝައްޖުގެ ޤިއްޞާ: ޒާރިޢާ[55] ބުނުމެވެ ޒާރިޢުއާއި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ކައިވެނިބައްދަވައިގެން އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެކަމަނާ ވަޑައިގެން އަދި އެކަމަނާއާއި އެކުގައި ޚަސްލަތްތަކުގެ ކައިރިން އެކަލޭގެފާނު އަވަދިކުރިއިރުގެ - އަދި ބޮލުވަށްވަޅަކީ: އެކަމަނާ މަސައްކަތް ހިފުމަށް ފަރުޖުކުރުމަށް ދަރިން އުމްމަހާތުލް މުއުމިނީންގެ ބައިނަލްއަޤްވާމީ، އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާ ވަރުކުރައްވާ ދަރިން އެކަމަނާ ބޭނުން މިހާރު ކައިވެނިކުރުމާއިދެކު (މުދަލަކަށްބަދަލުން) އެކަލޭގެފާނު އިހްތިޔާރުކުރައްވިއެވެ. ދަރިން އެކަމަނާ އިހްތިޔާރުކުރައްވާ ކައިވެނިކުރުމެވެ. - ދަރިން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ (އެކަމަނާ ވަރުކުރުއްވުމަށް) ފަހުގައި އިސްތިމާ އެކަމަނާއާއި ކައިވެނިކުރުއްވިއެވެ. ދަރިން އަބަދުވެސް ގާނޫނީ އެކަމުގެ ހަބަރު ފާޅު އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނާބަހަން ފަސްދުކުރުއްވިއެވެ. އެއީ އުމަރުގެފާނު މިހެން ވިދާޅުވުމާއި އުމަރު ބާރުބާރަށް: 'އެކަމަނާއީ މުއުމިނުންގެ މަނިކުފާނުގެ ޙައްޤުގައި ތަހަރަބަޔާތްކުރައްވާ!' ދަރިން އެކަލޭގެފާނު ދުރުކުރެއްވިއެވެ.[56]

[54] رواه مسلم: 2771

[55] އެކަމަނާގެ ނަންފުޅަކީ: 'ޤުތައިލާ' ކަމުގައި ވެސް ބުނެފައިވެއެވެ.

[56] رواه الحاكم في المستدرك: 6817، ومعرفة الصحابة لأبي نعيم: 7634، والإصابة: 292/8

ފަސްލު:

(ބަދުބަސް ބުނާ މީހާ ޤަތުލު ކުރުމުގެ މައްސަލަ ސުންނަތުން އައިސްފައިވާ ދަލީލުތަކެއް)

ދެންފަހު ސުންނަތުގެ ދަލީލުތައް، އެގޮތުން ހަދީޘްތަކެއް އެކަމުގައި އައިސްފައިވެއެވެ:

ފުރަތަމަ ހަދީޘް: އައްޝަޢުބީ، ޢަލީގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ހަދީޘެވެ. ޔަހޫދީ އަންހެނަކު، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނެ އެއްޗެހިކިޔާ ކަމުގައިވެއެވެ. ދެންފަހު މީހަކު އެއަންހެނާގެ ކަރުގައިހިފާ ފިއްތާލިއެވެ. އެއަންހެނާ އެގޮތުން މަރުވެއްޖެއެވެ. ދެންފަހު ﷲ ގެ ރަސޫލާ އެއަންހެނާގެ ލޭ ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ.[57]

ރިވާކުރެއްވީ އަބޫ ދާވޫދާއި، އިބްނު ބައްޠާއެވެ. އަދި އިމާމް އަޙްމަދު އެރިވާޔަތުން ދަލީލުނަގާފައިވެއެވެ. އަދި އެފިރިހެނުން މީހާ ބަދުބަސްކިޔާތީ ރިވާކުރެއްވުމުގައި ރިވާތަކުގައިވެއެވެ. އަދި ރަނގަޅު ހަދީޘެކެވެ. އަދި ސަނަދުވެސް ގުޅިގެންނެވެ. އެހެނީ އައްޝަޢުބީ ޢަލީގެފާނު ދުށުވަޑައިގަތެވެ. އަދި އޭނާ މުރްސަލު ރިވާކުރެއްވުމެއްކަމުގައި ބަލައިފިނަމަވެސް އޭނާ އިތުބާރުހުރި މުރްސަލުތަކުގައިވާކަމަށް ބަލައިފިއެވެ. އޭނާ މުރްސަލުކުރާ ހަދީޘްތަކުގެ އަސްލުގައި އައްޝަޢުބީގެ މުރްސަލު ރިވާތަކަކީ ޞައްޙަ ރިވާތަކެއް ކަމަށް ބަލައިގަނެވޭނެ ކަމަށް ބަލައިގެންނެވެ. އޭރުވެސް މުރްސަލު ރިވާތަކުގެ ބައިގަނެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކުރެވިގެންވެއެވެ. މިފަދަ ރިވާތައް ދަލީލަކަށް ބަލައިގަނެވޭނެއެވެ.

މިއީ އެއަންހެނާ ޤަތުލުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާކަން ސާފު ބަޔާންކޮށް އައިސްފައިވާ ހަދީޘެކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނަމުންދިޔަތީއެވެ. އަދި އެއީ (ނަބިއްޔާއަށް ބަދުބަސްބުނުން ދޫކޮށް، ދިރިހުރުމަށް ވިޔަސް ޛިއްމީ އަންހެނާ ޤަތުލުކުރުން މަނާވެގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރެއެވެ.

---

[57] رواه أبو داود: 4362، والبيهقي في السنن الكبرى: 13367

ދެވަނަ ޙަދީޘް: އިބްނު ޢައްބާސް ރިވާކުރެއްވި ރިވާޔަތެވެ: ލޯއަނދިރި ބޭކަލަކަށް ދަރިމަވައިގެންވާ އަޅު އަންހެނަކު ލިބިގެންވިއެވެ. އެއަންހެނާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނެ އައިބުކިޔާކަމުގައިވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރައްވާ ނަމަވެސް އެއަންހެނާގެ ބަސްނުޖެހެއެވެ. ހުއްޓާލައްވާ އާދެ ގަމުކަމުން އެއަންހެނާ ގަބޫލުކުރަމުވިއެވެ. ދެން އެއްރެއަކު ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެއަންހެނާ ބަދުބަސްބުނުމުން އެކަލޭގެފާނު އެއަންހެނާގެ ބަނޑަށް ކަތިލައްވައިފިއެވެ. ރިވާކުރައްވާ އަޅު ބަދުބަސްބުނުމުން އެއަންހެނާ ކަތިލެވުނެވެ. އަދި އިމާމް އަބޫދާވޫދު އެ ރިވާޔަތް ދަރިވިރެ ނަންގަވިއެވެ.[58]

ދެންފަހު މިވާހަކައި ފުރަތަމަ ބަޔާންވެދިޔަ ވާހަކަތަކަށްވުރެ އެކަށީގެންވާ ނުވެއެވެ. އެގޮތުން އެއަންހެނާއީ ޙަރުބީ އަންހެނެކެވެ. އެއީ ޛިއްމީ އަދު ތަރުޙާމާއި އެއަންހެނަކު ބަޔާން ބަރުވުމަތަކެވެ. އެގޮތުން ޢަހުދުވެރިޔާ ސަލާމަތް ޢަހުދުވެރިއަކަށް ބަޔާންކުރެވިފައި ހުރިއެވެ. އަދި ފަހުމުގައި މިއީ އެހެން ބަޔަކު ބަޔާންކުރެވިގެންދާ ޝަރުޢީ ހުކުމެކެވެ.

އަލްޚައްޠާބީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...فيه بيان ان ساب النبي صلى الله على وسلم مقتول وذلك أن السب ارتداد عن الدين...)[59]

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާނެކަން އެބަޔާންވެއެވެ. އެއީ ބަދުބަސްބުނުމީ ދީނުން ބޭރުވާ މުރުތައްދުވުމެވެ.."

[58] رواه أبو داود: 4361، والنسائي: 4070

[59] معالم السنن: 296/3

މިއީ އެއަންހެނާވީ މުސްލިމުއްކަމުގައިކަމަށް އެބޭފުޅާ ދެކޭކަމުގެ ދަލީލެކެވެ. އަދި ހަދީޘްގައި އެކަމުގެ މައްސަލަ ދަލީލުއްސެވެ. އަދި ޢާއިޝާ، ބޭނުން ދެއްވާގޮތުން އެއަންހެނާއި ކާފަރެކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއަންހެނާގެ ސާހިބުމީހާ އެމަށް ފަހަރަކު އެކަންތައް އެއަންހެނާއަށް ނަހީކުރިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އެއަންހެނާއި މުޢާމަލާތުކުރުމުގައިވާނަމަ އެއަންހެނާއި އެއްދާނުކޮށް، އަދި ދިގު މުއްދަތަކަށް ދުރުކޮށްލުމާއި ބެހެއްޓުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

ތިންވަނަ ހަދީޘް: ޛިއްމީއަކު (ރަސޫލާއަށް) ބަދުބަސްބުނިނަމަ ހުކުމްކުރެވޭނެކަމުގެ މައްސަލަ އައްޝާފިޢީ ޙުއްޖަތެއްކަމުގައި ދައްކަވާ ހަދީޘެވެ. އެއީ ޔަހޫދީކަލާގެ ކައުބު ބިން އަލްއަޝްރަފުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަލާގެ ވާހަކަވެސް އެނގި މަޝްހޫރުވެގެންނެވެ. އެވާހަކައިގައި الله ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ކައުބު ބިން އަލްއަޝްރަފުގެ ކަންތައް ނިންމައިދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދުއްތާކުރަނިވެއެވެ." ދެން މުޙައްމަދު ބިން މަސްލަމާ ތެދުވެވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހަރެން އޭނާ ޤަތުލުކޮށްލުމަށް ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންނެވީތޯއެވެ؟' ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެހެންކަމަށްވާނަމަ އަހަރެން އެއްޗެއް ބުނުމަށް (އެބަހީ ނަބިއްޔާ ގޯސްކޮށްފައި ވާހަކަދެއްކުމަށް) ހުއްދަދެއްވާށެވެ.' ދެން އެކަލޭގެފާނު ހުއްދަދެއްވިއެވެ. ދެން މުޙައްމަދު ބިން މަސްލަމާ، ކައުބުގެ ކައިރިއަށް ގޮސް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މިމީހާ ބޭނުންވީ ޞަދަޤާތެވެ. އަދި އޭނާ އަހަރުމެން ވަރުބަލިކުރުވައިފިއެވެ.' ދެން ކައުބުއަށް އެވާހަކަ ބުނުމުން ބުނެފިއެވެ: 'އަދި الله ގަސަމު ބުނަމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންނަށް ދަތިކަން ޖެއްސާ ފުރިހަމަކުރާނެއެވެ..." މިހަދީޘެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އޭނާ ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ.[60]

[60] رواه البخاري: 4037، ومسلم: 1081

އެއީ މުއްތަފަޤުން ޢަލައިހި (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޞައްޙަ) ޙަދީޘެކެވެ.

އަދި ކަލޭގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ޢައިބުގެ ބަސްކިޔާ ފާޑުކިޔުއްވެވެ. ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އޭނާ ޤަތުލުކުރުމަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. ދެން الله ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް، ކަލޭގެ އަސްޙާބުން އައިސް ބުނެވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޤަތުލުކުރުވިއްޖެއެވެ. އޭނާއި އަހަރުމެންގެ ސޯރިބާއެވެ.' އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ ބަދަލުދެއްވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން އެހެންމީހުން ފަދައިން މައިދިރިވެގެން އޭނާ ހުރިހަމަ އޭނާއަށް އުނދަގޫލެއް ނުޖެހޭނެވެ. އޭނާއަށްކަމަކު އޭނާ އަހަރުމެންނަށް ދުއްމަރުކަމުން، އަދި ގޮތުން ޙައިބާރާ އެއްޗެހިގެވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހަކަށް ކަނޑުނުން އެއްޗެއް ނުވެއެވެ.'

ދެންފަހު ޚަވާރިޖުން ނިކުމެވި ކުރުވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ކަލޭގެ ބޮޑުވި އަސްޙާބު ޝަހުރުވެރިވެފައިވާ އެމީހުން ހިރާރުވާ (އެކަމުން) ދުރުވެގެން ތިއްބެވެ.

އަދި ކަލޭގެމީ (މުސްލިމުންނާއި ޙަރުބުކުރަމުންދާ ޙަމިޔައިރުރީ) މުޖާހިދެއްކަމުގައިވެއެވެ. ދެންފަހު އޭނާ ބަދުބަސްބުނިހިނދު ޙައްޤުގެ އުފެދުނުހަމައެވެ. އަދި އެވާހަކަގައި އެކަކުގެފުން ޙަދީޘްކުރައްވާފައި އެވަނީ: 'ފަހު ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށްދިނެވެ.' އެހެންކަމުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށްދި ކޮންމެ މީހަކު ޤަތުލުކުރުވާނެއެވެ. އަދި ބަދުބަސްބުނި މުސްލިމުންގެ ޢިލްމުވެރިން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކުޅަ އުނދަގޫކޮށްދޭ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްވާނީ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުކުރާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ ހަދީޘް: އަލީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«مَنْ سَبَّ نَبِيًّا قتل، ومن سب أَصْحَابه جلد.»

މާނައީ: "ނަބިއްޔަކަށް ބަދުބަސްބުނެފި މީހާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި (ނަބިއްޔާގެ) އަޞްޙާބުންނަށް ބަދުބަސްބުނެފިމީހާގެ ގައިގައި ހައްދުޖެހޭނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އަބޫ މުހައްމަދު އަލްހަސަނު އަލްޚައްލާލްއާއި، އަބުލް ޤާސިމް އަލްއަޒަޖީއާއި، އަބޫ ޛައްރު އަލްހަރަވީއެވެ.

އަދި ހަދީޘްގެ ބާރުދުރުން ދާރަޤުނީ ތައްބާވުމަށް ބުނުގެއްނާރި އެއާ ޚިލާފުވާކަމަށެވެ. ގެނެސްއާކަމަށް ގެހަދީޘްގެ ސަނަދުގައި އަބޫޙަމްޒާ ބައިސަރު ޖަހާޢަތް ބިން ޢާބިދު ފާގެވެ. ހާނީއާ ސަޢީދު ބަޑީޢަތު ޢާލިމެއްކަމެވެ. ޝާފިޢީ އިސްލާމް ގެވަދަޢިން ވިދާޅުވިއެވެ.

ފަސްވަނަ ހަދީޘް: އަބޫ ބަރްޒާގެ އަރިހުން އަބްދު الله (ބިން ޤުދާމާ އަލްޢަންބަރީ) ރިވާކުރެއްވި ރިވާއަތެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'މީހަކު އަބޫބަކްރުއަސްޞިއްދީޤުއަށް ހަރުކަށިކޮށް ފާޅުގަދަކުރިއެވެ. ދެން އަހުރެން ބުނީމެވެ: 'އަހުރެން އޭނާ ޤަތުލުކޮށްލަމުތޯ؟' އޭރުން އެކަން މަނާކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ފިޔަވައި މިކަން އެހެން މީހަކަށް ނުވެއެވެ.'"[61] ރިވާކުރެއްވީ އައްނަސާއީއެވެ.

[61] رواه النسائي: 4071

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ: މީހަކު އަބޫބަކުރުގެފާނަށް ބަދުބަސް ބުނެއެވެ. ދެން އެވާހަކަ ގެނައެވެ. ރިވާޔަތްކުރެއްވީ ޞަޙީޙް ސަނަދަކުން އަބޫ ދާވޫދު އެކަލޭގެފާނުގެ ސުނަނުގައިވެއެވެ.[62]

އިޖްމާޢުވެރިންގެ ޤަވާޢިދުތަކުގައި ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުމުގެ ޙުކުމްކަން މިބަޔާނުން ދަލީލު ދައްކަވާފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި: އަބޫ ދާވޫދު، އިސްމާޢީލު ބިން އިސްޙާޤު، އަބޫބަކުރު ބިން ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު، ޤާޟީ އަބޫ ޔަޢުލާ، އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުންނެވެ.

ޚުލަފާއުން މިބަޔާނުން ދާރަޤުޠުނީ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާކަމުގައެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުންގެ މެދުގައި އެކަން ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ.

ހަވަނަ ބަޔާނު: އަލްއިޢުތިބާރު ބިނުގެ މަޤާމުގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ ދަލީލު ބަޔާންކުރާ އަޙުޒަން ރިވާވެގެންވާ ވާހަކައެވެ. ތިރީގައިވެއެވެ: ޔަހޫދީ އަންހެނަކު ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ފާޑުކިޔައެވެ. އެހިނދު ޞަޙާބީބޭކަލަކު: 'އެއަންހެނާގެ ކަންބޮޑުވާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ނިކަމެތިވީއެވެ؟' އެހިނދު އެއަންހެނާގެ ޒަވުޖު މިހެނެ ބުނެއެވެ: 'އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހުރެންނެވެ.' ދެން އޭނާ ތެދުވެގެންގޮސް އެއަންހެނާ ޤަތުލުކޮށްލިއެވެ. ދެން އޭނާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެހެނބުރިނުގުން ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ: 'އެއަންހެނާއިމުދަލައި ދަރިކަލުނަށް ދަޢުވާކުރުމެއް ނެތެވެ.' (އެބަހީ: އެއަންހެނާ ޤަތުލުކުރާއިމުދު އަދި އޭނާގެ ޚަރުދަލުތަކާއިމުދަލައި އޭރުވެސް ދަރިމުހުގެ ވާހަކަދެއްކުމެއް ނެތެވެ.) ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޝަރާފުގެ ހަނދުކުރާގަތުމާ ރިވާކޮށްދިނުމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަޔަކު މިހެންވެސް އެވާހަކަ ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ނަމަކީ އުމްމުލް ވަލަދު އަދިއްޔުއެވެ. ދެންފަހު ރަސޫލާގެ ފާނު އޭނާއަށް މަދަދުފުޅާ ހިދުމަތާ ދެންބައިދުވް ހިތްއޮވިއެވެ:

---
[62] رواه أبو داود: 4363

(بَنِي وَائِلٍ وَبَنِي وَاقِف ::: وخطمة دون بنى الخزرج

مَتَى مَا دَعَتْ أُخْتُكُمْ وَيْحَهَا ::: بِعولَتِهَا وَالْمَنَايَا تَجِي

فَهَزّتْ فَتًى مَاجِدًا عِرْقُهُ ::: كَرِيمَ الْمَدَاخِلِ وَالْمَخْرَجِ

فَضَرّجَهَا مِنْ نَجِيعِ الدّمَاءِ ::: قُبَيْلَ الصّبَاحِ وَلَمْ تَحْرَجِ

فَأَوْرَدَكَ اللهُ بَرْدَ الْجِنَا ::: نِ جَذْلَانَ فِي نِعْمَةِ الْمَوْلِجِ)

މާނައީ: "ބަނޫ ވާއިލުއާއި ބަނޫ ވާޤިފުއާއި ހަޒްރަޖާ ޤަބީލާ، ބަނޫ އަލްޚަޒްރަޖު ދިޔަވައިއެވެ. ކަޅުފަން އުރުމް - އޭރާއަށް ހަރަކާތްތެރިވެއެވެ. - ހަލާކުގެ އަޑުން ގޯވާލިނދު މަރުތަކަށް އައިސްފިއެވެ. އެހިނދުން އޭނާގެ ނަސަބު ޝަރަފުވެރިވެގެންވާ، އަދި ވަރުގަދަކުން (އަމާޒުބަޔާ) މާތްވެގެންވާ ޒުވާނާ ހަރަކާތްތެރިވިއެވެ. އަދި ހެނދުނުވުމުގެ ވަގުތުކުރިން އޭނާއަށްޓަކާ ލޭހިނގާފައި ފޭރުމާ ޚާއިން ޖަރާބޭރިކަށްތެރިވިއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ނުނިކުމެވުނެވެ. އެކަމަށްޓަކައި الله ތިބާ ސުވަރުގޭގެ ފިނިކަމުން ގެންދާށޭ، އެނިއުމަތުގައި އުފާވެރިކަމުގައި ދެއްވާށިއެވެ."[63]

އަދި އޭނާއަށް ޒަޚަމްލިބުނުއިރު ބާލީ ފަސް ޖީ އޮއްވާ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިބްނު ސަޢުދާއި، އަލްބައިހަޤީއާއި، 'އަލްއަސްބަހާނީ'ގައި އަބޫ ނުޢައިމާއި، އަލްވާޤިދީއާއި އެކުންނަސްވެސް ސިޔަރުތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް މިވަގަ ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ މަޝްހޫރުވެގެންވާ ވާހަކައެކެވެ. އަދި އެކަށިބުޑާގެ ޒަޚަމްތަކުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އަތް ބޮޑުބަސްބޮސްދެއްވިއެވެ.

[63] المغازي للواقدي: 174/1، البداية والنهاية: 20/8

ހަތްވަނަ ޙަދީޘް: އަބޫ ޙުމައިދު އައްސާޢިދީގެ ވާހަކައެވެ. ހަނގުރާމަތަކުގެ ވާހަކަތަކާއި ސިޔަރުތަކު ލިޔުއްވި އިލްމުވެރިންނަކީ އެވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އަދި އޭނާގެ ކަމަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ތަބޫކު ހަނގުރާމައިގައި އެއްޗެހިދެއްވިއެވެ. އޭގެ އެކަލޭގެފާނު ބަދަލު ހަދިޔާއަކަށް ނިކުންނަވާ، އެބަޔަކުގެ ވެރިކަން ﷲ ރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނަށް ނަސޭހަތްދެއްވި ލިޔުމުގެ ވަރަކަށް ނަސޭހަތްދެއްވުންނެވެ. ދެންފަހު އެކަލޭގެ، އެކަލޭގެފާނަށް ހަދިޔާކުރިމެ ގޮނޑިވާ، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ވަޒީފާއިން ނަސޭހަތްދެއްވި ސިޔާސަތު. އެވާހަކަތަކުގެ ތެރޭގައިން އޭނާ ބޮޑު އެއްގޮތް ނަޞޭޙަތްދެއްވި:

"ދެން ބަރަވުގައިއާއި (ވަރަކާ ބަރަވު ނޫން) ސަރަހައްދުގައި އޭނާ (އެބަހީ: ބަޙްރާ) ސަވާރީއަން އަރައިގެން އޭނާއާއި އެކުގައި ޙަވާލުކުރި ވެރިކަމުގެ ކަމުގައި އެބައިވެރިންގެ (އެބަހީ: ދެޝިރުކުންގެ) ދުނިޔަވީ ނިގުޅައިގަން ފޮނުވުންދިއެވެ."

ދެން ސާލިމް ބިން އުމައިރު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަލޭގެ ޚަރަދުކޮށްދިނުމަށް އަރުވަންގެ ވެރިކަން ނަގައިދި ބޮޑުހިލާ.'[64] އަދި އޭނާގެ ތަރުޖަމާކުރުމުގައި މުޙައްމަދު ބިން ސަޢުދު ބަޔާންކޮށްދިއެވެ. އެއްބައްސަވަރު އޭގެ ރަސޫލާގެ ވާހަކަތަކުގެ ހަބަރުގައި ރިވާޔަތް އަރުވެރިންގެ ކޮބައިން އަދިސަލާމާ ރިވާޔަތްކުރީ. އެއްބަސް ޝަރުޢީކޮށްވާލެއްގައި އެކަމަށް ބާރުދި ޙަޤީޤަތުގައި މާބޮޑުކޮށްދިނީ ރިވާޔަތްކުރާއިރު ބޮޑުކަން އެރިވާޔަތް އެކަށީގެންވެއެވެ.

[64] المغازي للواقدي: 175/1

އަށްވަނަ ހަދީޘް: އަނަސް ބިން މާލިކު އަށް ރިވާވޭ (ވާރާކާވާ) ބަޔާންފުޅެވެ. ސިއްރަތުލްގެ އަރުތުވެރިންގެ ކައިރީގައި އުޅޭ މަޝްހޫރުވެގެންވާ ވާހަކައެކެވެ. އިބްން އިސްހާޤުއާއި އަލްވާޤިދީއާއި އެނޫން ބޭފުޅުން އެވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެއީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ހަދުޖެހިއެވެ. ދެންވެސް ހުޅާބި ވަނަހައިގެ ކުއްޖަކަށް އާންމުގެ އަޗު އިމްރާނިނަށް އާންމުގެ ބަޔާނިވެއެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ވަނީ އާންމުގެ ޚަ ބާރުލުމަށްވެފައެވެ. ދެން އާންމުއަށް އުނަބަތު ޝިރިހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އުފުރުވެރިވާ ބާރުގައިއަށެވެ. އަދި އުކާޒުގެ ސަރަހު މަދަރާޖަހާ ހިއާ ޖެހިބައިތެއް ހިއެވެ. އެގެ ކުރިޔާގައިވެއެވެ:

(أَأَنْتَ الَّذِي تُهْدَى مَعَدٌّ بِأَمْرِهِ ::: بَلْ اللَّهُ يَهْدِيهِمْ وَقَالَ لَكَ اشْهَدْ

وَمَا حَمَلَتْ مِنْ نَاقَةٍ فَوْقَ رَحْلِهَا ::: أَبَرَّ وَأَوْفَى ذِمَّةً مِنْ مُحَمَّدِ...

تَعَلَّمْ رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ مُدْرِكِي ::: وَأَنَّ وَعِيدًا مِنْكَ كَالْأَخْذِ بِالْيَدِ

تَعَلَّمْ رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ قَادِرٌ ::: عَلَى كُلِّ سَكْنٍ مِنْ تِهَامٍ وَمُنْجِدِ...

وَنَبِئْ رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي هَجَوْتُهُ ::: فَلَا رَفَعَتْ سَوْطِي إِلَيَّ إِذَنْ يَدِي

سِوَى أَنَّنِي قَدْ قُلْتُ يَا وَيْحَ فِتْيَةٍ ::: أُصِيبُوا بِنَحْسِ يَوْمَ طَلْقٍ وَأَسْعَدِ...

وَإِنِّي لَا عِرْضًا خَرَقْتُ وَلَا دَمًا ::: هَرَقْتُ فَفَكِّرْ عَالِمَ الْحَقِّ وَاقْصِدِ)

ދާނައީ: "މަބައްދު ޖޯބޭހާއަށް އަމުރުފުޅުގެން ހިޔާނާތްތެރިވުން ކަލޭގެފާނަށް ތިޔާއިޙާއަށެވެ؟ އެހެންއްކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ހިޔާނާތްތެރިވީ ﷲ އެވެ. އަދި ހެޔޮވެރިގޮތުގައި އިމާންކަމެވެ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވިއެވެ. ފަހެ މުޙައްމަދުގެފާނަށްވުރެ ހެޔޮ އަދި ޤުރްއާނަށް ވަފާތެރި ބޭކަލަކު އެއްވެސް ޤަވްމެއްގެ ބެރުކަރިމަތީގައި އުފުލާފައިންވެއްވެ. ދަންނަވަމެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނާއި ހަމަކުރައްވާނީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަހުރުންވާ ވައިދުގެ ބަޔައްވެސް އަތުގައި ހިފުންފަރާއިންނުވެ. ދަންނަވަމެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވެސް ތިޔާމުން ފަހަރެއްގަނޑާ ކޮންމެ ގެއެއްގެ މައްކަން ބޭރުގިބޭގެންނާ އެހީތެރިވާ ބޭކަލުންގެ އަތުން ވަކިވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އަހުރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ހަމަޖެހިލައްވަން އެކަލޭގެފާނަށް ހަވާލުވެގެންނެވެ. އެހެންވެއްޖެކަމުގައިވާނަމަ އަހުރުންގެ ދެއަޔޭން ހަބަރު ދެންނެވީ ކޮންމެ ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާދެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ބޮޑުކަމެއް ޖެހޭނީ ބަޔަކާ ޖުރިއަރާއިމުއްދަތެއް ދޫކުރައްވާނެ ހަމަޖެއްސަވާދެއްވުމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރުން އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް ފަހެއް މިހާރު ނުވަތައިންފެށުމެވެ. އެއްވެސް ކަމެއް އަހުރުމާނަޑުވަތަވެ. ބަދަލުވުން އެހެންކަމުން ގަބޫލުކުރައްވާ ކަލޭގެފާނަށް ފޮނުވާފައިވަނީ ހިތްހަމަޖެހިފައިވާ އެއްޗެއްގެ ސަބަބުން ނޫނެވެ. ވަކިކުރައްވާ އެދުމުގެ ފަހުރަސޫލުއްލާހުގެ ވަޙީއެވެ."

ދެންފަހެ ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް އުމަރުގެ ބޮޑުބައެއްގެ ކަމަކުގެ ޚިޔާނާތްކަން ދެނެވަޑައިގެން ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާއަށް ބައިއެއްގެ ކޮންމެ މަސައްކަތުގެ ފުރުޞަތު ހުށަހަޅުއްވި އުމަރުގެ ރައްޔިތުން ދޫކުރާ މުސްލިމުން ބަރަކާތްލެއްވުމާއި - ބަދަރު ހަނގުރާމަ ބައިވެރިވި ބޭކަލުން ކުރިން އުމަރުގެ އެގޮތަށް ފަރާތަކަށެވެ. - ދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އުމަރަށް މާތްކަމެއްވަރުވިއެވެ.' އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަހުރުންގެ ބައްޔާއި މަރުހަ ކަލޭގެފާނަށް ފޮނުވައްވާށެވެ.' ދެން އުމަރު ޢަލިބުން އުފުލާ ބަދަލުކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އުމަރުގެ މައްޗަށް ޖަހާ ހިނގަމުން ބޯނެރުވެ.[65]

المغازي للواقدي: 2/790، سيرة ابن هشام: 2/424[65]

ދެން މިވާހަކައިން ތަޞައްވުރުކުރެވޭ ގޮތަކީ: ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ ދުވަހައިށްފަހުންނާއި އެކީގައި ދިރި ހަރަކަތް ބުލޫޣްބަޔަކުން ގާއިމްކޮށްދެއްވައެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ހުޖްޖަތާއި ބަޔާ ބަޔާނު ވަންހައިގެ މުޅިންވެސްވަނީ. ދެން ޢަދުލުވެރިކަމުގެ ގަވާއިދު މުޅިން ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ހަވާލުވިއެވެ. - އޭނާގެ މަސައްކަތް ބޮޑުވެފައިވާ ފަރަޢިނުންނެވެ. - ދެން މިހާރު އޭނާގެ ބަޔާނުވިއެވެ. އެހެންކަމުން މުޖާހިދުން (ޢަހްދުކަނޑަވާ ކަމީގައިހުރި މިހުރެއް) ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ހަވާލުކުރި އެދުރުކަމުގެ ހިބައިން ބަދުލުވެރިކަންވާ ކަވާއިދުތަކުން އެބައިމީހުންނަށް އެނިގެންނުވާނަމަ އެފަދައިން ކަންތައް ނުކުރެވޭހެވެ.

ދެން އެކަމަށްބަޔަކު ނަބިއްޔާ ﷺ އޭނާގެ ޙާލު ބާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. މިއީ ހަމަޖެހޭ މުޢާމަލާތު މީހުގެ ޙާ ހުއްޓުވާނާކަމަށްވާ ނަޞޭބަކެވެ. ދެން އޭނާގެ ގެންބައިއްޕަޔައި އޭނާ އިސްލާމްކަން ފާޅުކުރިއެވެ. މިކަމަށްބަޔައި އޭނާ ބަޔާބިންގެ ޝަރީޢަތައި އެއްފަދަވުން ހިފުމްއިވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބަސްގައިވާ: 'ދަންނަވަވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ.' މިއީ އޭނާގެ އިސްލާމްކަމަށް ދަރީޅަކެވެ. އަދި އޭނާގެ އެކަށީގެންވާ ހަމަޖެހިކަމަށް އޭނާ އިންސާނުކުރިއެވެ. އަދި އޭނާގެ މަސައްކަތް އެކަމަށް ހިނގުމުގެ ހިނަބަސް އޭނާ ރަސްދުކުރިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަތަވަރުން އެބައިމީހުންނީ އޭނާގެ ދުށޮމަސްނަވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ހަނގުރާމަކުރުވުން ދިޔައެވެ. ފަހު އޭނާ އެކުރި ކަންތަކަކީ އޭނާގެ ޖިހާދުވާރުވާން ހިއްދަކުރާވާދަކުރިގައި ނުވަތަ އެއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރަން އޭނާ ނުކުޅުނިވެ.

ދެން އޭނާ އިސްލާމްވާ އުޑުވެރިވެ، އަދި އޭނާގެ ހަބަރުދިން މިހުން ދުގުކުރު، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް މަދަނާބާދު ކިޔަމަންވުމުގައި އޭނާގެ ކަ ޖިހާދުވާރުން ހިއްދަވުމުން މާތްކަށްދިނުމަށް އެކަށީގެން ހަރުކަން އެދުނެވެ. އަދި މާދީ ޖިހާދުންވާކަން ކަރަފި ކަށްކުރީހާއަށް ޖިހާދުވާނީ އެކަމުގެ އަމިއްލަ ހަމަޖެހިގެންއުޅާކަމަށް. އެހެންކަމުން

އެނގިގެންދަނީ އޭނާ މުސްލިމުއުއްމަތުގައިވެ އުޅުނު ބަޔާންކުރާ ހާލުގައި އައުމަންފުރުގައިވެސް

އޭނާއަށް އެކަމުގެ އުޚުއްވަތްތެރިކަމުގެ ބަދަލު އެކަށޭނެގޮތަށް އަދަބުކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން އެކަށޭނެގޮތުން

އަދުލުވެރިކަން ކަނަވަރު ހިފުމުވެރިކަމާއި ދިރިއުޅުއްވަމުން ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ އުބައިދުހުންނާއި

އެކުވެރިވުމާ ހަރުދަނާކަމެއް ސުލްޙަވެރި ގަބޫލުކުރަމުން ދިވެހިރާއްޖޭ. ތިޔަ ނިޔަތްތެރި

ހަރުދަނާ ނުނުވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ހަމަޖެހުން ލިބިއްޖެނަމަ ހުރިހާ ސުލްޙަވެރި ހަރުދަނާ

މަޤާމުވާ މީހާ ބޭނުންކުރާ އެއާގެ ހަމަޖެހޭ ގޮތުން ކަމެއްވެއެވެ. އަދިވެސް ހަމަ ހަމަޖެހިފައިވާ

ދެންދެން އެއާގެ ހަރުދަނާކަމާ އުފެދިފައިވާ ނުހާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އުނިގެންދަނީ ހިތާމަ

ފުރައްސާރަކުރުމީ ހަމަޖެހިފައިވާ ވަރުގަދަ ބޭބުފުޅުގެ ބޭސް ތުރާއިބެރާ، އަދި އެހެންމެ ނުބައިވެގެންނެވެ

ކަމެއްކަމެވެ. އަދި ހަމަހަމަ މީހަކަށް އެއްބަސް ހަރުދަނާކަމެވެ.

ނުވަވަނަ ޙަދީޘް: އިބްނު އަބީ ސަރްޙުގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ އިސްލާމުގެ އަވްވަލުވެރިން

ވަޙީލިޔުންތެރިންނާ، އަދި ވަޙީވަޙި ފަތުރުން ރިވާކުރަމުން އުވާލަ މަޝްހޫރުވެގެންވުމުގެ

ސަބަބުން ފުރިގެންވާ ވާހަކައެކެވެ. އެކަންބޭއްވިގެނުވި: މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވުން ދުވަހުގައި

ޢަބްދު ﷲ ބިން ސަޢްދު ބިން އަބީ ސަރްޙު، ޢުޘްމާން ބިން ޢައްފާނުގެ އަރިހުގައި ފިލިއެވެ.

ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު އޭނާ ގެންގޮސް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކުރިމަތީގައި އޭނާ

ބަހައްޓަވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ޢަބްދު ﷲ އަށް ބައިޢަތު

ހިފުއްވާށެވެ." ދެން ފަހު އެކަލޭގެފާނު އިސްއޮތުމާއި ތިން ފަހަރު ބެއްލެވިއެވެ. އެއްކަލަ

ތިންވަނަ ފަހަރު ކަނބައިވަޙީކަލޭގެފާނު ބައިޢަތު ހިފުއްވިއެވެ. އެއިރުން ފަހަރުވެސް އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. ދެން

ތިންވަނަ ފަހަރުގެ އެކަލޭގެފާނު އެއްބަސްވެ ބައިޢަތު ހިފުއްވިއެވެ. ދެން އެހެންފަހުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ

އަސްޙާބުބޭކަލުންނާއި ކުރިމަތިލެއްވި ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ: 'ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާއާއި ބައިޢަތު ހިފުމުން

ދުރުވިވަރަށް ފެނުނުހިނދު އެކަކު ގަޔަށް ތެދުވި އޭނާ ޤަތުލުކުރުމަށް ހުއްޓުވިސްނު

މިހެކުވީނަމަވެސް.' އެހިނދު އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުފުޅުގައިވީކަމެއް އަހަރުމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ލޯފުޅުން (އެކަން ދޫރަވާގޮތަށް) އިޝާރާތެއް ކޮށްދެއްވިނަމަވެސް.' އެހިނދު ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން ޚިޔާނާތްތެރި (އޮޅުވާލާ ބަލުންތަކެއްވާ) ލޯތަކެއް ނަބިއްޔަކަށް ލިބިގެންވުން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.'"66

ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގެ ސަނަދުކަން އަޞް ޞައްޙައެވެ. އަދި އެފަދައިން އަންނަސާއީ ވެސް ވެއެވެ.

ﷲ ގެ ރަސޫލާ ވަޙީ އާދާގެ ގޮ ހުއްދަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އާދަމް އުއްމަތުގެ ބޮޑުން އުތްމާނުގެފާނުގެ އަޚާއާ ކަމުގައިވެއެވެ. ދެންފަހުން ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އާޔަތްތަކުން ޖަހައި އެކަލޭގެފާނު ޝަރުޢީ ލިޔުންތައް އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި މުރުތައްދުވެ ސަކްރާނު ކާފިރުން އިސްލާމްދީނާ ދެކޮޅަށް، ދެން އެއަރާ މުޝްރިކުންނާ ގުޅުނު އަދި މުޝްރިކުންނާއި ގުޅުން މިހެކަމުގައިވެއެވެ. އަދި ކުރިން އޭނާ ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ވަޙީ ލިޔުއްވުން ގެންދިޔައެވެ. އަދި އޭނާ މުޝްރިކުންގެ ގާތުގައި އެހެންބުނު ތަޤުރީރުކޮށް އޭނާ ބުނާކަމުގައިވިއެވެ: 'އަހަރެން ބޭނުންކުރާކަން އޮވޭ ބަދަލުކުރަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަހަރެންނަށް އޮޅޭތަން ލިޔަން އަމުރުކުރައްވާއިރަށް ދެން އަހަރެން ބުނަމެވެ: 'މިހެންނޭ ނުވަތަ އެހެންނެއްތޯ؟' ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވެއެވެ: 'އާނއެކެވެ.' އެގޮތުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ 'عَلِيمٌ حَكِيمٌ' ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވީމާ އަހަރެން ބުނެއެވެ: 'عَزِيزٌ حَكِيمٌ' އޭ އަހަރެން ލިޔަންވީތޯ؟' ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ. އެދެބަސްވެސް އެއްވަރުވެގެންނެވެ.'"

66 رواه أبو داود: 2683، والنسائي: 4067

އަދި ބުނުއްވާގޮތުގައި މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ އޭނާއާއި ގުޅިގައެވެ:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِىَ إِلَىَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَىْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ...﴾٩٣ [67]

މާނައީ: "الله އާމެދު ހަދައިގެން ދޮގުއެޅުއްވި މީހަކަށްވުރެން، ނުވަތަ އެމީހަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަޙީ ނުކުރައްވައިފިނަމަވެސް، ތިމަންނާއަށް ވަޙީކުރައްވައިފިއޭ ބުނި މީހަކަށްވުރެން އަދި الله ބާވައިލެއްވި ފަދައަކަށް ތިމަންވެސް ބާވައިލައިދޭނަމޭ ބުނި މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްވީ؟..."

މިއާޔަތުން ދަލީލުކުރާ ގޮތަކީ: އޭނާ ވަޙީ ފުރިހަމަކުރާކަމަށް އަދި އޭނާ ބާވައިލާނަމޭ އެކަކު ޖިހާދުން الله ގެ ރަސޫލާ އަކަމަން އިންކާރުކުރާ އެއްބަސްވުމާއި ދަޢުވާކުރާކަން ބުނެ އޭނާ الله ގެ ރަސޫލާގެ ދައްކަން ޝާޠިރުކުރުން ދޮގުހަދައިފިއެވެ. މިއީ ބަދުބަސްބުނުމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ބޮޑުއިން ވައްތަރެކެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން އެހެން ކާތިބަކު އެފަދައިން އެކާފިރުންގެ މައްސަލަ ދޮގުހަދަމުންދިޔައިރު، الله ތަޢާލާ އޭނާ ހަލާކުކުރެއްވި އޭނާ މަރުވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އޭނާ ވަޅުލާ ކޮންމެފަހަރަކު ބިން އޭނާ ބޭރުކޮށްލައެވެ.[68]

މިއީ الله ގެ ރަސޫލާއަށް ފުރެދިލާ ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޢިބުރައިން އެކަލާނގެ ބަދަލުހިފުއްވާނެގޮތުގެ އެންމެ ސާފު ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

---

[67] الأنعام: 93

[68] رواه البخاري: 3617، ومسلم: 2781

ޤައުމުންވެސް ސަރްޙު އަބީ އިބްނު ޢާލިމަކު މުސްލިމުންގެ ތަޢުލީމު އެހެންކަމުންނެވެ

އޭނާގެ ޚިޔާނަތްތެރިވެގެންވުމާއި، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާ 'ޙިކުމަތައިވުރުން އޭނާ ޤަބޫލުކޮށްދިނަމައެވެ.'

ބަދަލުކުރެއްވީމައި ދެން އެއަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް މާފުދެއްވިކަމުން ތަރިއްޔާކޮށްދީ

ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އޭނާ ޚިޔާނާތްތެރިވުމާއި، އަދި އޭނާއަށް މާފުދިނުމުގެ ބަދަލުގައިކަމާއެވެ. އަދި

އޭރު އެކަލޭގެފާނަށް ބަދަލުވެސްވެދާ މިފާ ޚިޔާނާތްތެރިވުމުގެ ދުރުބަދަލު ބިޔަދެނެވޭކަމަށާ ތަރުޖަމާކުރެވެ.

އޭރު އޭނާ ތަޢުބީވު އިސްލާމްކަމަށް އަރައިގަތް ރުޖޫޢުވިކަމަށްވެސްވެއެވެ.

އަދި ޖަމާޢަތްތެރިންގެ ގޮތުގައި: މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އިބްނު ޢަބީ ސަރްޙު

އިސްލާމްކަމަށް ރުޖޫޢަވެ އުޘްމާނުގެ ފާނުގެ އަރިހުގައި ބެންޏެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ

ޖާރިޔާ ބޭޢީވެގެންވެއެވެ. އަދި އަހުރެން މިއަދު ތަޢުބާވާ ބަލައިގަތެވެ.' ދެން މައްކާ ފަތަޙަ

ކުރެއްވުމަށްފަހުގައި، އަދި އޭނާ ތަޢުބާވުމުން މުސްތަޤުބަލް މައިދާނުގެ ފަރުމާގައި އެކަލޭގެފާނު

އޭނާ ގެނައިގެން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގަތެވެ. ދެންފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ ބައްސަވައިދިނު

ވަޑައިގަތީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ހިނދު އުވަދުމު އޭނާ ޤަބޫލުކޮށްދިނެވެ. އަދި އޭނާ

ޤަބޫލުކޮށްދެއްވާކަމުގެ އިސްތިޖާބަދެއްވި އިރުގަނޑެއް އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވިއެވެ. އަދި އޭގެ ތަރުއީން

ހިނދު އޭނާ ޤަބޫލުކޮށްދެއްވާނަމަ އެކަލޭގެފާނު ހިފުމަށްއެދިވިއެވެ. ހިއި އޭނާ

އިސްލާމްވުމަށްވުރެ ގަދައިވެސް އޭނާ ޤަބޫލުކޮށްދެން ފާލާބަދަލުވެގެންވާކަމުގެ އޭނާގެ ސާފު

އެއްބަހީފެވެ.

އަދި ދަންނާނެވެ. (ވަޙީގެ ބަސްފުޅު) އެދިމިހުން ބާރުންގޮވާލަން ލިޔުމަށް ﷲ ގެ

ރަސޫލާ ﷺ ދެއްވާކަމަށްބަދު އިބްނު ޢަބީ ސަރްޙުއާއި ނަބިއްޔާ ކާތިބު ހަދި ބަދަލުކުރެވޭ އޭގެ

ދޮގުކަން ފާޅުވެގެންވާ ބަދަލުކުރެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް

ބާވައިލައްވާ އެއްޗެއް ދެނެވި އެކަލޭގެފާނު ނުލިޔުއްވަވާށެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ އެކަލޭގެފާނަށް

ވަޙީކުރެއްވި ޤުރްއާން ޙިދަވި އެހެން އެއްޗެއް ފުރުޤާނުގެ ގޮތުގައި ޘާބިތުކުރުމަށް އެކަލާނގެން
ހަދުދުނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެން ބޭނުންފުޅުވި ގޮތަކަށް އެކަމުގައި ބަހުސް ނުކުރައްވައެވެ.
އަދި ކިޔުއްމަ، އެކަލާނގެން ބަދަލުކުރައްވަނީ الله ތަޢާލާ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތަކަށެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ނަބިއްޔާ ﷺ އެއްޗެހި ޚިޔާލުކުރެއްވި ކަމާ ގޮތްތައް ޤުރްއާނާއި ޙަދީޘްތަކުން
އެހެން ގޮތަކަށް ކަމާ ބޭނުންކުރުން އެކަލާނގެން އިޚްތިޔާރުކުރެއްވިއެވެ، އަދި އެކަމުގައި އެކަލާނގެން
ކަނޑައެޅުއްވި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ އިލްމުގެ އަސާސެއްގެ މަތިން އެކަމުގައި ދަލީލުކުރެއްވި މައްސަލަ
ހުށަހަޅާލަންފަށަމެވެ:

ފުރަތަމަ ދަލީލު: އުނުގެނީ ކަލޭ ނަބިއްޔާކަލޭގެފާނާއި އިބްނު އަބީ ސަލަމާ އެކަލާނގެއާ
މައްކަން ހުރި ދަރިވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކިޔަވާދިދާޅުވާ އެއްޗެއް ލިބިފައިން އެކަލާނގެ
އަދިވެސް އިތުރުވެގެން ފާހަގަވާފަދަ ގޮތުގައެވެ. އެހެންކަމުން ޙަދީޘްގެ އަދިވެސް އެކަލާނގެ އަދިވެސް
ދުޢާތަކުގެ ނަސްފަހު އެއްޗެއްގެ އަދިފަހުން އެއްޗިގެ ފަހަރުތަކެވެ.

ދެވަނަ ދަލީލު: ނަބިއްޔާ ﷺ ކުރައްވާނެ އެއްޗެއް ބަޔާންކުރެއްވީ، އެގޮތުން 'سَمِيعًا
بَصِيرًا' ހިތްވާގޮތަށް ކިޔުއްވުން ކަމާ 'سَمِيْعًا عَلِيْمًا' ކިޔުއްވެ. ދެން އެކަލާނގެން
ބަޔާންކުރައްވައެވެ: 'އެހެން ދުކޮށްލާށެވެ.' އަދި އެފަދަ ގޮތަކަށެވެ.

ދެން އެއިރުން ވާހުރީ އެދިބަރުފުން ކޮންމެ ބަރުޒަކާންވަސް ހިތްވާގޮތަށް ތަވައްކުލްވެގެންނާ
ގޮތުގައެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެން ބަޔާންކުރައްވަނީ: 'މިވެނި އެވެނި ގޮތަކަށް ކިޔާށެވެ. އަދި
ތިބާ ބޭނުންނަމަ މިވެނިހެން ކިޔާށެވެ. އެހެނީ ގޮތެއްގައި ހަނދާނެވެ.' ނަބިއްޔާ ﷺ
ޞަޙީޙަކަށް އެކަން ބާރުންކުރައްވާ ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް އައިސްފައިވެއެވެ:

(أنزل القرآن على سبعة أحرف كلها شاف كاف، إن قلت: "عزيز حكيم" أو "غفور رحيم" فهو كذلك ما لم تختم آية رحمة بعذاب أو آية عذاب برحمة.) [69]

މާނައީ: "ޖިބްރީލް ބާވައިލެއްވިފައިވަނީ ހަތް ހަރުފެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެހުރިހާ ހަރުފެއްވެސް ޝިފާ ދިބެނިވި ފުދޭ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މިޔާ 'އަޒީޒުން ހަކީމް' ނުވަތަ 'ޣަފޫރުން ރަޙީމް' ބުންނަސް އެކަށީގެންނެވެ. ރަޙްމަތުގެ އާޔަތެއް އަޒާބުން ނުވަތަ އަޒާބުގެ އާޔަތެއް ރަޙްމަތުން މިޔާ ނުނިންމާހާ ހިނދަކުއެވެ."

ވީމާ ހަދީޘްތަކު ދަލީލުކުރަނީ: ހަތް ހަރުފުގެ މައްޗަށް ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުނު ހަރުފުތަކުން އެއްއާއެއްގެ ނިސްބަތުގައި الله ގެފާނުގެ އިސްމުފުޅުތަކުން އެކެއް އިސްމުފުޅުތަކުން ނިސްބަތުގެ ބަދަލުގައި ގޮސްފައި އެއާއަށް ނިސްބަތްވާގޮތަށް، އެނގެންފުޅުތަކުން ސިފަވިއަ ބޭނުން ނަންފުޅުތަކުން ނިސްބަތުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އެހެންފުޅުތަކުން އެހާ ބޭނުން ހަރުފުތަކަށް ލިޔުމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އިޚްތިޔާރު ދެއްވައިފައެވެ. އަދި ވަރަށްގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އެއްހަރުފުތަކަށް ކިޔަވާލިދޭފުޅުން އެހާ އެކަކާގެ ފަރާތުން ބުނެއެވެ: 'ނުވަތަ މިވެނި އެވެނި ގޮތަކަށެވެ.' އެއީ ދެހަރުފުންކިޔުން ހަރުފުތަކަށް ލިޔުމަށް އެންގެވި އިޚްތިޔާރުދެއްވުމަށް އެކަކާގެފާނުގެ އަރިހުން އެންގެވި އިޚްތިޔާރުވާލެއް ގިނަކަމުންނެވެ. ދެން އެކަކާގެފާނު އެންގެވި ހަރުފުތަކުން ބަރަކާތްލެއްވުމަށެވެ: 'އާންމުކޮށް. އެދުވަސްވެސް ހަމަހަމަގަންނެވެ.' އެހެން އެދުހަރުފުގެ މައްޗަށްވެސް އެއާއެއް ބާވައިލެއްވިގެންވާނީއެވެ. ދެން އެކަކާގެފާނު އެންގެވި އެކަމަށް އިޖާބަދެއްވަމުވެނީއެވެ. ދެން އެހެންވެސް ހަމަކަނަމަވުރުން الله ގެފާނު އޭގެ ތެރެއިން

69 رواه أحمد: 20425، وأبو داود: 1477 އަދި ޖިބްރީލް ހަތް ހަރުފެއްގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިކަމުން ބަޔާނާއި މުސްލިމުގައި ރިވާވާ ހަމަތަކުގެގެންވެއެވެ.

ބައެއް ހަރުދުވަހެއް ވަންސޫރުކަށްދާނެކަމުގައެވެ. އެއީ ކޮންމެ ރަމަޟާން މަހެއްގައި ޖިބްރީލުގެފާނު

ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ޤުރުއާން ހުރަހަރާ ފުރާރަޝާކުރައްވާއިރުއެވެ. އަދި އެންމެ ފަހުގެ

ހުރަހުގެންވީ މިސްތަކުން މިއަދު އެހެންރަކަސް ކިޔާވާ ޖަހައިދު ބަސް ޤާބިތުގެ ހަރުދުގެ މައްސަލަވެ.

އަދި އެފަރާތުގެފާނާއި ސަހާބީ ބަސްކުރަން، މިސްތަކުން އެހެރުދުއެގެ މައްސަލަ ޖަމާޢަތުކުރައްވި

ހަރުދުކުރި އެއީއެވެ.

އަދި އެކަމުގައި އެހެން ވަޤްހުކުން ރިވާވާގެންވެއެވެ: ކާނާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބުނެއެވެ:

'ހަދުރުން ކިޔަނީ 'تَعْمَلُونَ' ނުވަތަ 'تَفْعَلُونَ' ހެއްޔެވެ؟' ދެން ހަދީޘްކުރައްވައެވެ:

'އުވަނުން ތިބާ ބޭނުން ކަލޭމަޢެއް ކިޔާށެވެ.'

ދެން އުވަނުން ރަސްމުގެ ކަލޭމަޢަށް ﷲ ތާލާއަށް ތަޢާލާ ފަހުރެއްވާ، ދަރަޖަ ތަރައްޤީ

ﷲ އަށް އެންމެ ޚާއްޞަ ބަސްތަކުގެ ބަރަކާތް ހަރުދު ކިޔާށެވެ. އެއީ އެދަރަޖަލް ކިޔާވާ

ބަލާއިތުރުވެގެން ދަރަޖަލް ތަރައްޤީވާނެ ކަމުގައެވެ. ނުވަތަ ﷲ ބަލާއިތުރުވެގެ ޢަމަލަށް ކާނާ ކިޔާށެވެ.

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ މިފަދައިން އިޙްސާނުތެރިކަމާއެކު ބަލާއިތުރުވާފަދައިން ކިޔާ

ތަޢުލީމުދޭނޭކަމަށް ތަރުޖަމާކުރައްވާ ދިނުމަކީ ހަމަ ޢިލްމު ދޭއިރު ކިޔާވަނީއެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ ޤުރުއާން ހާދަ ރަނގަޅުކޮށް

އެކަނިގެ އަރާތައް އިޙްސާނުތެރިކަމުގެ އެކިއެކި ފުރުޞަތުތަކާއި ބަލާއިތުރުވުން ނުދިނެވެ. ހަމަ އަވަހަށް ކިޔާ ހަދާނެއެވެ.

އެކަނިގެ ފަދައިން ދެނެގަތުމަށް ތަޢުލީމުދީފައެވެ. ﷲ ތަޢާލާ

ހަމަޖެހިގެން ދިނުމަށް، އަދި އެކަމެއްގެ ކުރިމަތިލުއްވަ ދެމިގެންވެ ބޭނުން ނަގައިދޭ ނަމަށްވާ ދެކެވޭނެ

ގެންނަ އިތުރުވާ ކަމަށް މިފަދައިން ކާނާއަށް ދެވޭ ކަމަށް ވާނެއެވެ.

އަދި ބަޔެއް މީހުން ތިންވަނަ ވަޙީއެއްވެސް ގެނައެވެ: އެއީ އޭނާ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން އާޔަތް އަޑުއަހައިފެވެ. އެއީ އެއާޔަތުން ކަލިމައެއް ނުވަތަ ދެކަލިމަ ގޮތުގެ ބާކީ ނާޒިލްވުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދެންފަހު އެއާޔަތުން ހިއްސާވެދުނުވި މިންވަރުން، އެއާޔަތުގައި ބާކީ އޮތް މިންވަރަށް އޭނާ ތަޙްމީދު ކިޔައެވެ. އެއީ ވިސްނުންތެރިކަން، ނަފަހުގެންނަ މިހާ ކަންތައްކުރާ ފަހަރެއްގައެވެ. ދެން އޭނާ އެގޮތަށް ކިޔުމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މުސްކުރާ ކިޔަފައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ: 'ބަލައިލައްވާށެވެ އެގޮތަށްވެއްޖެއެވެ.' އެއީ އެކަލޭގެ މިބަސްތައްގައި ކުރިޔަށް ބުނެވި ބައިތަކުގެ އިތުރުބައިތަކެއް ހިމެނުނު ގޮތަށްވެއްޖެއެވެ:

﴿...فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحۡسَنُ ٱلۡخَٰلِقِينَ ١٤﴾ [70]

މާނައީ: "...ފަހެ، އެންމެ ރަނގަޅަށް ހައްދަވާ ރަސްކަލާނގެ ﷲ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ."

ޝައިހުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިފަދައިން ޙަދީޘް ހެދުން އެންމެ (ބޮޑު ބަރަކަތްތަކެއްގައި) ވެރިކަމުގެ ފުރުޞަތު ނަގައިފައެވެ.'

ޢިލްމީ ނަޒަރު: ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ހަދީޘާ ތަކާއި ބުނެދިނުމުން، ބަސް ހާމަކުރި ޢިލްމުގެ ބާރުކަން ނަޒަރެވެ.

ސިޔާސަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި އެވާހަކަވެސް މަޝްހޫރުވެ ބަޔާންވެގެންނެވެ. ދެންފަހު ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ހަދީޘާ ތަވަޙީއަށުންދިޔަ އިބްނު ހިޝާމުގެ ދުރާޔާއިން ޚަބަރުދޭކަށްވާނަން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށުރުވައިދީފައެވެ. ދެންފަހު އެތަނުން އެހެން ޚަބަރުދޭކަށްވާނެވެ. އަދި އަންހެނު ފިޔަވައި ރައްކާތެރިކަމެވެ. އެއީ އޭނާއަށް އަމާންކަން އެދިވިއްޖައުމަށް ދޫކޮށްލެވުނެވެ.[71]

70 المؤمنون: 14

71 سيرة ابن هشام: 411/2 ، وتاريخ الطبري: 60/3

އެވާހަކަ ދެކެވުނުކަމުގައި މުޙައްމަދު ބިން ޢާއިޛުއާއި، އިބްނު އިސްޙާޤުއާއި، ޢަބްދު الله ބިން ޙަރާމުއެވެ.

އަދި ބުނެވުނެވެ: ރަވާފިޟާ އެދެބަރާއަތްވުން އިބްނު ޒަމާނުގެ މިތުރުކަމާ ދެބަރާއަތްވެއެވެ. އެއީ الله ގެ ރަސޫލާ، އެންމެއެކުގައި ދެބަރާއަތް ވެއްޖެކަމުން ޢަމަލުކުރާމީހުންނެވެ. ދެބަރާއަތްވުމަކީ ނަމްދުކުރުމާއި އެކުވެރިވުމަށް ވުރެ މުގުރާބުވެގެންވާ ވަސްލުކުރެވިގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ.

މިވާހަކައިން އެނގެނީ ރަވާފިޟު ކަމާއެކަހި އަބްޟާ ކާފިރުކަމުގެ ދަށުގަޔާއި ޢަދުކަމުގެ ތެރޭގައި ހުރި ސިފަތައް ކަމެވެ. އެންމެހެންނާއި ކުޅަދުންތަކާ ޢަމަލުކުރުން ނަރީވެގެންވާ ބަސްފުޅު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން މަސްދޫރުވު ދީނުގެ ނުވެގެން އަޅިސްކުރިވުއެވެ.

އެހެންކަމުން އެނގިގެންދާނީ މިތުއަންހެނުން ޢަމަލުކުރުމަށް އެކަކުގެ ފުން

އަމުރުކުރުމުގަކަން ކަރަވާދީ އެތުއަންހެނުން ހަޤީޤަތާ، ޝުރުއްސަފަރުގެ ރަވާފިޟުންކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެކަކުގެ ފުންތަން ހަޤީޤަތާ ބަދުހަސަދުކުރި މީހާ، ކަންމު ބާރަވެއްގައި ޢަމަލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.

އެގޮތަށް ހަދީޘް: މަށާ ފުރަތުރުކުރުން އަހަރުގައި އެކަކުގެ ފުން އިސްލާމީރިވާޔަތުގައި ދަރަނިވީ ދަރަނިއަރުވަގެންވާ ހަރުގައި މަށާއަށް ވަރުވަޖެހިގަތެވެ. ދީން އެކަކުގެ ފުން އައީ ބާރުއްވިހިނދު ވިހަކު އަހަރު ބުނެފިއެވެ: 'އިބްނު ހަރުވު ކަލްބާގެ ދުޝްމަނުގަޔާ އެދިހަނުގެން އެބަބޭއްޖެވެ.' އެހިނދު ބަދުރީކުރުމުވިއެވެ: 'އޭނާ ޢަމަލުކުރުމަށްޓަކައެވެ.'[72]

[72] رواه البخاري: 3044، ومسلم: 1357

މިވާހަކައަކީ އެބައަށް ގޮތަކުން ނަގުލުވެގެން އައިސްފައިވާ ވާހަކައެކެވެ. އަދި ދީބާޖީރު (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް)ގައި އެވާހަކަވެއެވެ. އަދި އޭނާ ތަޤުލީދުކޮށްގެންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ޢަޤީދާއެއްކަމުގައިވީ: ބަޤަރާތުގެ މުދަލުގެ ވައްކަން ނަބިއްޔާ ﷺ އޭނާ އިސްލާމްވިއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށްޓަކައި މިހާރު އޭނާއާއި އެކުގައި ހުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހުން އޭނާއަށް ކާތިބި ހަދިޔާނެތިގެން އޭނާގެ އެކުވެރިޔާދެކެ ރޫޙިއްޔާ ތަޤުލީދުކުރަނީއެވެ. ދެން އޭނާ ތަޤުލީދުކޮށްލާނެކަމަށް ބިރުގަނެ ދީން ދޫކޮށް މުރުތައްދުވިއެވެ. އަދި ބަޤަރާއާއި ޢިމްރާން ހިފައިގެން ޙަރަކާތްވިއެވެ. އަދި އޭނާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ހަޖޫޖަހަމުން ދިޔައެވެ. އަދި އޭނާގެ ދުޢާ ރިޔާއިންނަން އެހެރަތުން ހަޖޫޖަހާ ޚަބަރިއްދުމަން އޭނާ އަމުރުކޮށްލަމުގައިވިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާގެ ޚިޔާނާތްތެރިކަން ފޮނުވައިލިއްވާ ހިތް ޢަރީޟާއަށް އޭނާ އަޅައިގަތެވެ: (މުސްލިމް) ނަފުސީއަށް ތަޤުލީދުކުރުމާއި، މުރުތައްދުވުމާއި، (ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް) ހަޖޫޖެހުމެވެ.

ދެންފަހުން އޭނާ ތަޤުލީދުކުރުމަކީ ދިޔާދު ހިތުގެ ގޮތުންކަމުގައި ވާނީ ގޮތެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ (ދިޔާދު ހިތުގެ) ކަނޑައެޅުނު ބަސް: ހެޔޮ ފަރުމާން އޭނާ ތަޤުލީދު މިހާރު ފަރާތެއްނުވަތަ އޭނާ ހަމަޖެހުން ބަލައިނުވެއެވެ. ދެން އޭރުން މީހާގެ އެހެން އޭނާ ތަޤުލީދުކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ މަޤުލާކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ ޚިޔާލުން ފާރުހުދުގޮތަށް ނަޤުލުކުރާނެއެވެ.

އަދި އޭނާ ތަޤުލީދުކުރުމަކީ މުރުތައްދުވުމުގެ އެކަށީގެންވާ ނުރައެވެ. އެހެނީ މުރުތައްދުވުމަކީ ބޮޑެތި ފާފަތަކެއްގައެވެ. އަދި އޭނާ މުރުތައްދުވެ އޮތުމުގެ ދުއާހާދެއްގެއެވެ. ދީން މިއަދު ހެޔޮގެ ކަންތަކަށް ފާއިތުވި، އޭނާ ހިޔާލުތަކާ އަދާކުރަން ދޫ ކުރުގ ކަހިރައުފުސް ދޫފުދިނަށެވެ. އެއީ ހެއްޔަރުވަތުކުރުން ދީނުތަކާ، ހެލާދު އޭގެ ރާހާގައިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެކަށީގެއް އެކިހިސާބެއްގައި ފަހަރުގައިވެސް އަމުރުކުރުމުގެ އޭނާ ތަޤުލީދުކުރަހަނީއެވެ. އަދި މިއީ ހަމަހަރުދި މުރުތައްދުވުމުގެ ސަބަބަކުން ތަޤުލީދުކުރުމުގެ ސުންނަތުވެދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ދީނުގެއްވީމާ އޭނާ ތަޤުލީދުކުރުން ކޮޅަށް (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ހަޖޫޖަހާ ބަދަލުނަގާކަމުގައި ކަށަވެ.

ބާރަވަނަ ހަދީޘް: ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނިކަމަށްޓަކައި ޖަމާޢަތުގެ ބަޔަކު ޤަތުލުކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަށްޓަކައި ޖަމާޢަތުގެ މީހުން ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ހަމަ އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެއްދީ ބަރުބިއެ ކާފަރުކަ ޤަތުލުކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނު ދުރުވިވަޑައިގެންނެވި އެކަމަށްޓަކައެވެ. އެގޮތުން އެދެ ބުރަގަކަ އިސްލާމްދީނަށްފަރުވާލެއްވި އިބްނު މުސްތުޢަބުގެ ކަލިނުން ވާވާގެ ޝަރީޢަތާވިސްގެއްޔެ ވާ ކަލާގަ ދަރަނިގައި އިބްނު އަޚްޠަލާ ޤަތުލުކުރެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

އިބްނު އިސްޙާޤު ދެންނެވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޖެހިލުން އުނިބުރި މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވި، ބަޓައިރު ބިން ޖަހައިރު ބާރުބު ބަލި އާއްމު ޖަހައިރުއަށް ހަބުރު ދިރުނީއެވެ: 'މަގުކާގައި الله ގެ ރަސޫލާއަށް ހެދިޔާ އުނދަގޫކުރަމުންދިޔަ ބަރަކާ އެކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޒުބައިރުވަންހައިގެ ދަރީ ބާކީ މީބި ދެނެވިދާނަކަމުގައިވާ އިބްނުއް ޚަބުރާއި ހަބައިރާ ބިނާ ވަރުބު ހުރިހާ ދިޔާދާކަން ފުރަތަމަ ޤަތުލުވިއެވެ.' އެގޮތުން އިބްނުއް ޚަބުރާ ދުވަހެއް ނަޒާރަނޔެވެ. ދިނީ އެހެންވަރު އިސްލާމްވާދެނާ ހާދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް ހަދަވެ. އަދި ތިނބަދު ޕޮލިހު ބައިސްކުރަމުން ރަފަވިދާނާ ގޮތަކަށް އައިސްއަނެއް ނިޝާބުދިދާނެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު (ކުރިން) އައިސް ދައުރުޖަހާދީން ހެއްދެވިކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އައިސް ޖަވާބުދާރިން ދެއްސެވިއެވެ މިހާރު ދޭތެރޭ އަހުރުވިނުގެ އެންމެހާދާރަށް އެކަލޭގެފާނު އަމަރުކުރެއްވި އެކަމަށެވެ.[73]

އަނިޔާތ އާގެ ބޮޑުގޮތް ދެބުދު الله ބާރު އަޅި އުމުރާއާ ބާރުގެ މުލިޔާއި، އަބު ސުފްޔާން ބާރުގެ ހަދީޘް ބާރު ދެބުދުގެ މުއްޖިހުބާގެ ވަރަކާވެއެވެ. ނަބިއްޔާއަން އެއާ ހަޒީޒާ ވަރަކާވާނީ މަސްއޫލުވެގެންނެވެ. އަދި އެއާއި އެއްލިލުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނުގެ

______

[73] سيرة ابن هشام: 501/2

އަރުއްވައިލުމަށެވެ. އެއީ ބަދިމަތިވެގެން އޭނާގަސް ހިޖާއުކުރެއްވިމަހެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ނަބިއްޔާގެފާނަށް ދުޝްމަނުކަން، އަދި ނަބިއްޔާގެފާނާއި ނަބިއްޔާގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ހައްދުފަހަނައަޅައި ނަބިއްޔާގެފާނު އަނގާގެ ޖިހާދުކުރެއްވުން ހުރައްވާވިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް އުޒުރުވެރިކަން، އިސްތިޢުފާވެ އަދި ނަބިއްޔާގެފާނުގެ ބޯހަލާފާ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި، އަދި ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެ ... ގާތްވެއްޖެއެވެ. ދެން އެކަމަކު ނަބިއްޔާގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްވެގެން، ނަބިއްޔާގެފާނުގެ އަރިހުގައި އިސްލާމްވިކަމުގެ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާގެފާނުގެ ހިތްހެޔޮ ނަބިއްޔާގެފާނާއި ދެކުރައްކައިދިނުވެ ގާތްވެއްޖެއެވެ.
އޭރުން އޭނާ ބުނެއެވެ:

(لَعمْرُكَ إنِّي يوْمَ أَحْمِلُ رَايَةً ⁝⁝⁝ لِتَغْلِبَ خَيْلُ اللَّاتِ خَيْلَ مُحَمَّدِ

لَكَالْمُدْلِجِ الْحَيْرَانِ أَظْلَمَ لَيْلُهُ ⁝⁝⁝ فَهَذَا أَوَانِي حِينَ أُهْدَى وَأَهْتَدِي

هَدَانِي هَادٍ غَيْرُ نَفْسِي وَنَالَنِي ⁝⁝⁝ مَعَ اللَّهِ مَنْ طَرَّدْتُ كُلَّ مُطَرَّدِ)

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނުގެ ޢުމުރުގެ ގަސަމާ ބުނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ލާތުގެ އަސްވާރުން، މުޙައްމަދުގެ އަސްވާރުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު ދިދަ އުފުލި ދުވަހު އަޅުގަނޑުވީކަން ކަނުވެރި ރޭގަނޑުގެ ކަނު އަނދިރީގައި މަގުފޮހިގެން ދަތުރުކުރާ މީހެއްފަދައިންނެވެ. ފަހެ މިއީ އަޅުގަނޑުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކުނު އަދި ތެދުމަގު ލިބުނުގައި އަޅުގަނޑު ހިދާޔަތު ދިނީވެސެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ނަފްސު ފިޔަވައި އެހެން މީހެއް އަޅުގަނޑުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކި އަދި ﷲ ބަސްބަރަކު އަޅުގަނޑުންނަށް ދެކުރައްކައިދިނުވެ. އެއީ ހުރިހާ ދިމާލަކުން ނަބިއްޔާގެފާނު ފައްސާލަން އަޅުގަނޑު ގެންދާ މަސައްކަތްކުރި ކަލޭގެފާނެވެ."[74]

[74] سيرة ابن هشام: 401/2

ދެން ބާކީ ބައިތުވައް ގެންނެވިއެވެ.

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން އަހަރުމެން اللّه ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ވަންނަމުން އުދުނީމުއެވެ. އެހިނދު އަބޫސުފްޔާނު އަހަރަން އިސްލާމު ކުރެއްވިއެވެ. ދެން އަބޫސުފްޔާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ހިންދު ސަރަހާ، ރަސޫލު اللّه ބުނު އަލީ އުމަރުއާއި އަބޫ ސުފްޔާނު ބުނުމާ ކާރިޘާއިމުދު އަބޫސުފްޔާނާއި ވާހަކަދައްކަވާ ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ اللّه ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ޗިއްޔާއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުދައިބެއިގެ ދަރިއެވެ. އަދި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭގެ ދަރި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަޚާއެވެ. އަދި އެދުރުވުން މުސްލިމުންކަމުގައިވާ ނަމަ اللّه ތަޢާލާ އެދުރުވުން ގެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނާއިމެދު އަބާއްޖަވެރި ދުރުވުންކަމުގައި އެދުރުވުން ނުލައްވާރިއެވެ. އެހެނީ އެދުރުވުންނަކީ ޖަރީމާ މާބޮޑުވެގެންވާ މުރުންނަން ކަލޭގެފާނު މާފުދެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެދުރުވުންގެ ޖަރީމާއަކީ މާފުކުރުން އެންމެ ބައްދުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.' ދެން އަބޫސުފްޔާނު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'އާނާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޚަ ކަލިޔާއެވެ. އާނާއަން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބާޖަތިއްޝަންތެވެ.' ދެން ފަހު އަބޫ ސުފްޔާނަށް އެހަބަރު ފޮނުވިއެވެ. އެއިރު އާނާގެ ކައިރީގައި އާނާގެ ދަރިފުޅާ މުއާވިޔާ. ދެން އާނާ ބުނެފިއެވެ: 'اللّه ގަންދީ ބުނަމެވެ! އަބޫސުފްޔާނު އަހަރުމެންގެ ކިބައިން ފޮނުލާހާހިކަމެވެ. އެހެނަނީ އަހަރުމެންނާއި ދެމެދު ބައިބޭއެއްތެރިކަން ކަރުހައްކާމުން މަރުވެއްޖައުމަން ދާންދޭން ސަހަރާއަން ދާހިނުމެވެ. ކަލޭގެފާނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ރުޅިގަދަ، އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެންމެ އަހާތަރި ދިލާފި ކަލޭގެފާނެވެ.' އެހިނދު އަބޫސުފްޔާނުގެ ހިތުގައި އާނާއަށް ޙާލުކަމާ މަދުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ދެން އަބޫސުފްޔާނު އިޙްސާންތެރިވިއެވެ. އަދި އެދުރުވުން ވަރު އިސްލާމްވިއެވެ. އަދި އެދުރުވުމަކީ އިސްލާމްވާކަން ރަނގަޅުވެގެންވާ ދުރުވުންކަމުގައިވިއެވެ. ރަސޫލު اللّه ބުނު އަދި އުމަރުމާ ފާރުވާ ޖެއްސުވުމަށައިވިއެވެ. އަދި އަބޫ ސުފްޔާނު އަބޫބަކުރު އުމަރުގެފާނުގެ ހަޒްރަތުކަމުގައި މަރުވާ ސަރާގައިވިއެވެ.[75]

[75] المغازي للواقدي: 811/2

ދެން މިވާހަކައިން ދަލީލުކުރެވޭ ގޮތަކީ: އޭނާއަށްވުރެ އަތުންނާއި މުދަލުން ހަނގުރާމަކުރުމުގައި އަދުރު ބޮޑުވެގެންވީ ދުރައިދުންގެ ބޮޑެތި ޝަރަފުވެރި މީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާފައި އަބޫ ސުފްޔާނު ބިން ހަރުބުގެ ފަދަ އައްމާރުދުން ހުރިހާކަމެއްވިއެވެ. އަދި ބަދުބަސްބުނެ ހަޖޫކުރުން ފިޔަވައި އެހެން ސަބަބެއް އެކަމުގައި އޭނާއަށް ނުވެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އޭނާ އިސްލާމްވެގެން އައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ފުރަގަސްދެއްވިއެވެ. ފަހު މާދުރު މިސްކީނުންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކޮށް ގެންގުޅުއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ހަމަޖެހުއްވުމުގައި ވާއިރު ދެންފަހެ ގޮތްމިގާގެ މީހުންގެ ހާލަތް ކޮންފަދަހެއްވެ!؟ އެހެރީހަކަށްލެވިޖެހޭ އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަބުރުފުޅަށް އަރައިގަތް ކަމަށްޓަކާ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ ހަރީފުގައި އެކަލޭގެފާނު ބެލިޔަސް ކުށްކޮށްވިދާޅުވިއިރުންނެވެ.

ހަމައެފަދައިން މައްކާ ފަތަހަ ކުރެވުނު ދުވަހުގައި އެކަލޭގެފާނު ހަމީހުންގެ ނަން ވިދާޅުވެ، އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އިބްނު އަބީ ސަރްޙުއާއި، އިބްނު ޚަޠަލުއާއި، އަލްޙުވައިރިޘުއާއި، މިޤްޔަސްއާއި، އިކްރިމާއާއި، ހައްބާރުއެވެ.[76]

މިފަދަ ހާދިޘާއެއްވެސް މަޝްހޫރުވެގެންނެވެ. އިމާމުންވަނީ އެވާހަކަ ރިވާޔަތްކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެވާހަކަގައި އެންމެ ބޮޑެތި ބަސްފުޅެއް އޭ މުރުސަލު ރިވާޔަތްތަކުގައި ކަމުގައިއެވެ. އަދި މުރުސަލު ރިވާޔަތްތަކެއް، އެތަކެއް ގޮތަކުން ރިވާޔަތްކޮށް ހަރުހަމަކުރުމުގައި މިއުލޫމުގައި އޮތް ބާކީމީހުން ރިވާޔަތްކުރެއްވިއެވެ. އެ ރިވާޔަތްތަކުގެ މިންވަރުން އެބަރިވާޔަތްތަކާ (ސަނަދު ގުޅިގެންވާ) ރިވާޔަތްތައް ފަދައިންނެވެ. އަދި ޚާއްސަ، ހަނގުރާމަތަށް ރިވާޔަތްތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ ބައެއް ވާހަކަތައް އިސްނާދުކުރުން އެންމެ ރިވާޔާ ހަބަރުތަކު ވަރަގަދަވެގެންވާ ހަބަރުތަކެވެ.

---

76 المغازي للواقدي: 825/2

ހަމައެފަދައިން ޢުޤްބާ ބްނު އަބީ މުޢައިޠު މަރުވަންދެން ބަންދުކޮށް ހިފަހައްޓާ ބަހައްޓައިގެން ޤަތުލުކުރެވުނެވެ. ދެން އޭނާ ބުންޏެވެ: 'އޭ ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަންދުކޮށްގެން އަހުރެން (އެކަނި) ޤަތުލުކުރެވޭނީ ކިއްވެހެއްޔެވެ؟' އެހިނދު ﷲ ގެ ރަސޫލާ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: 'ކާފަރުކަމާއި، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅި ދުޝްމަނުގެ ސަބަބުންނެވެ.'[77]

ހަމައެފަދައިން އަދިވެސް، އައްނަޟްރު ބްނު ޙާރިޘު ބަންދުކޮށް މަރުވަންދެން ހިފަހައްޓާ ބަހައްޓާ ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އޭނާ ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[78]

މިރިވާޔަތުން ބާރުވެރިންނަށް ހަނދުމަކުރައިގެ ބަދުބަ އަސްލުންގެ ތެރެއިން ބަދުބަސްބުނުމުގެ ސަބަބުން މިދިޔުން ޤަތުލުކުރެވުން ވާޖިބުވެގެންދިޔަކަމެވެ. އަދި މަށްޗާ ފަޟީލަތްތަކަށް ފުރެއިރުވެސް ޤުރައިޝުންނާއި އަދި އެހެނިހެން އިޔަބިކުންގެ ތެރެއިން އެކަކާވާނަމަ ހުކުމަކީ މީހުން ޤަތުލުކުރުމަކަށް އެކަކާވާނަން އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

ހަމައެފަދައިން ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު، (ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް) ބަދުބަސްބުނި ހުރުމުގެ ސަބަބުން ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން އިސްވެރިޔާ އިބްނު އަޝްރަފް އެކަކާގެ ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ މިވަގުތުގެ ހަބަރު ނަބަވީ ސުންނަތަކުން ދެއްވިއެވެ.

[77] سيرة ابن هشام: 252/2 ، ومصنف عبد الرزاق: 355/5

[78] المغازي للواقدي: 107/1، وسيرة ابن هشام: 644/1 ، تاريخ الطبري: 459/2

ހަމައެކަނިއެން ތަދުރީ ކަލާގެ އަޅު ހިލޭ ބޭނު އަހިލާ ބުނެއިރުވެސްވެއެވެ. އޭނާގެ ވާހަކަފުޅު ޝަރީޢަތުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވެއެވެ.[79]

މިހިސާ ޙަދީޘްތަށް ދަލީލުކޮށްދެނީ އެކަލާގޭގެނަން ހަމަޖެހޭ ޖެއްސުމަށްކަމާ މިހުން ފަހު ގައުމުތަކުންވެނިކަމަކާއި، އެކަމަކީ މިސްކީނުންނަށް ހާލުވެރިކަމާއި ނޫނުވެއެވެ.

ޝަރަފުވެރި ޙަދީޘް: އަބޫ ޤަތާދާ އަބްދު ރަބީއަތަކު ބުން الله ގެ އެވަގުތުގެ އަބޫހުރަން ހިލޭގެންކާ ޙަދީޘްވެ. އަދި އައު އަބްދުލަކު ބުން ޖަހުރިހަ ފާރިސްޖާގެއިވެސް ހިލާ ހުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އަބޫ ޚަލީފާ ވަންހައިގެ އެވަރުގެ މަދީނާއި ދުނިޔެ ދީނުގައިވިއެވެ. އަދި ޢާހިލްއަކީ ޤަވްމުގައި އެބައިމީހުންގެ (އަންހެނުންނާއި) މަދީނާގެ ޚިދުމަތު ހުޅުމާލޭން ދިޔަ އެބައިމީހުން ކައިވެނިކޮށް ނުދިނެވެ. ދިޔަ އޭނާ (މާލެ) ހަމަވުމާ ޚަޔާލުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައިސް ބުނެދެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަހުރެން މިހުރީ ޙައްޤާ، އަދި މިއަށްބައިމީހުންގެ ޚިޔާރު މުދަލުގެ ކަންތަކުގައި އަހުރެން ބަލަހައްޓަވާތީ އަޅުގަނޑުވެއެވެ.' ދިޔަ އޭނާ ހާއްސަ އެއަންހެނުންގެ ގާތަށް ވަނެވެ. ދިޔަ އެބައިމީހުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް (ހަބަރު ބޮޑުވަން) ފޮނުވިއެވެ. އެހިނދު ޙަދީޘްކުރައްވައިފައެވެ: 'الله ގެ ޙައްޤުވާ އެހެނީ ދޭށެވެ.' ދިޔަ އެކަލޭގެފާނު މިހެން ފޮނުއްވާ ޙަދީޘްކުރައްވައިފައެވެ: 'ތިބާއަށް އޭނާ ފުރިއްޖެހަމަ އޭނާ ޤަބޫލުކޮށްފާނެއެވެ. އަދި އޭނާ މަޖުބޫރުވިޔަސް ތިބާއަށް ފުރިއްޖެހަމަ އޭނާ އަދިފާނުން އަންދާފާނެއެވެ.' ދިޔަ ޙަދީޘްކުރައްވައިފައެވެ: 'ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތް ޤަބޫލުކުރައްވާ، ފަހެ ނަބަވީއްޔާ އޭނާ ވަރުއިންސާނާ ތަން ބައްދަލުކުރާނެއެވެ.[80]

މިރިވާޔަތުގެ އިސްނާދުވަނީ ބަޔަކުގެ ޝަރުޠުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެރިވާޔަތަކީ އެއްވެސް ޢިއްލަތެއް (ސަބަބު ބަލިކަށިކޮށްލާފަދަކަމެއް) އެނގިގެންނުވެއެވެ.[81]

އަދި ރިވާޔަތަށް ޝާރިދެއް (ބާރުދޫ ރިވާޔަތެއް) ވެއެވެ. އެރިވާޔަތުގައިވެއެވެ: 'ދުން އެއަންބަރު އެކަކޮޅުގެން ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ: 'އޭނާ އަންގާފާހިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވެރި ރަސޫލު ގޮތުގެ އަޅުގަނޑުން ޢަމާޒު ނުދޭނޫގުތެވެ.'

މިޙަދީޘާއިގުޅޭ މަސްއަލަތަށް ދަސްކުރަން ޖެހެއެވެ:

ފުރަތަމަކަމީ: ޙަދީޘްގެ ބަޔާނުގެން ދޭހަވާ ގޮތަކަށްނަމަ الله ގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދުމަކީ ހުރިހާ ދޮގުތަކަށްވުރެ ބޮޑު ދޮގެވެ. އަދި މިބާވަތުގެ ދޮގެއް އެކަކުގެ ސަބަބުން ދީނުގެ ޙުކުމްތަކަށް ބަދަލު ގެނެވިދާނެއެވެ. ދީނީ ހުކުމްތަކުގެ ބަހާނާ އަދާކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި ދީނަށް އިތުރު ބައިތަކެއް ވަދެވިދާނެއެވެ.

ދެވަނަކަމީ ވައުޢީދި: ދެކިޔާ ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދުމަކީ الله ތަޢާލާ މައްޗަށް ދޮގުހެދުމެވެ. ނަބިއްޔާ ނަބިއްޔާގެ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(إِنَّ كَذِبًا عَلَيَّ لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ كم...) [82]

---

[81] މިރިވާޔަތާއިގުޅޭ ޙަދީޘްގެ ޢިލްމުގެ ބައެއް ޢާލިމުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ: 'މިއީ ޝާރިދެއް އިސްނާދެއް އެއީ ވަރުގަދަވެއެވެ. އެގެ ސަނަދަކީ މިރިވާޔަތުގެ ރާވީ: ބާރުދޫ ބަށް ބަޔާނުގެން ދޮރުޝާއި، އަދި އިތުބާރުހި ރާވީއެއްކަމުގައި ބާރުދޫ ބަށް ބަޔާންނާއި ދޮގުނުވި އޭގެންއެވެ. އައްޔަހަރުވެސް އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި މިފާހަކައި ދެންނަވާ ރިވާޔަތްކަމެވެ.'

[82] رواه البخاري: 1291، ومسلم: 4

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހެއްގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދުމާއި އެއްފަދަވެގެންނެއް ކަމެއްނޫނެވެ..."

ފަހެ ރަސޫލާ ﷺ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް އެއީ الله ތަޢާލާ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތަކެވެ. الله ގެ އަމުރުފުޅަށް ތަބާވުން ވާޖިބުވާ ފަދައިން ރަސޫލާގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ރަސޫލާގެފާނުގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާ މީހާ، ރަސޫލާގެފާނުގެ ދޮގުކުރާ މީހެއްކަމުގައެވެ.

އެކަންތައް ސާފުވެގެންދަނީ: ރަސޫލާގެފާނު ދޮގުކުރުމީ ދޮގުހެދުމުގެ ބޮޑުއިންނާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ރަސޫލާގެފާނު ދޮގުކުރުމުގައި އުފެދިގެންވާކަމީ: ރަސޫލާގެފާނު ދެއްވާ ހަބަރީ ތެދު ހަބަރެއްނޫން ކަމުގައި ބުނުމެވެ. އަދި އެއީ الله ގެ ދީން ބާޠިލުކޮށްލުމެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ރަސޫލާގެފާނުގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާމީހާ، ފަހެ ރަސޫލާގެފާނުގެ ދީނުގައި ނުވާ ކަންތައްތައް ޝަރުޢުކުރައި އެދީނަށް ވައްދައިފެވެ. އަދި އުއްމަތް އުނިކަމުގެ ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް އެނގޭ ތަބާވާކަމަށެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން ރަސޫލާގެ (އެބަހީ: ރަސޫލާގެފާނުގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދުމީ) ރަސޫލާގެފާނަށް ފުރައްސާރަކޮށް ކުޑައިމިސްކިތްކުރުމެކެވެ. އެހެނީ އާންމު އަދަބުވާކުރަނީ ރަސޫލާގެފާނު އަމުރުފުޅުވެގެން ނުވާ ކަންތައްތަކަށް، ރަސޫލާގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިކަމަށެވެ. އަދި ނަހީއެއް، ރަސޫލާގެފާނު ނަހީކުރައްވާފައިނުވާ ކަމެއް ރަސޫލާގެފާނު ނަހީކުރެއްވިކަމަށް ބުނެވުމެވެ. މިއީ ރަސޫލާގެފާނަށް ބޮޑުކަމެއް ނިސްބަތްކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ރަސޫލާގެފާނު ޝަރީޢަތް ކަންތައްތަކުގެ ހުކުމްތަކެއް ބުނުމެވެ. މިއީ ރަސޫލާގެފާނަށް ދޮގުހެދުން ނިސްބަތްކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ބޮޑުކުށެކެވެ.

ޚުލާޞާއަކީ: ﷲ ގެ މައްޗަށް ތަވައްކުލްކުރުމަކީ ދީނުގެ ރުކުނެއްކަމާއި، ތިމާ އަމާޒާއި ތަވައްކުލްކުރުމަކީ ﷲ ތޫފީޤުދެއްވާ މިހެންވެސް އަދި އެއަށްވުރެ ބޮޑުކަމެއް ހާސިލުވާ ނުބައިވެގެންވާ މިހެނެވެ. ހަމައެފަދައިން އަކަލާގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ދީނުގެ ކަމެއްގައިވެސް އަކަލާގެ ތަވައްކުލްކުރުން ކަމުގެ ބަޔަކަށެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދަންނާށެވެ. މިފަދައިން ޢިލްމީގައިން ވެރިކަމަށް ފައްޓަވާށެވެ! ދީން އުނގެނުމަކާއި ތަޢުލީމުކުރުމާއި ވެރިކަން ދިނަ ދަރިވަރުކައްޓާ އަކަލާގެ ފަރާތުން ގެންނަވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަޅުގަނޑުމެން ތަވައްކުލްކުރަނީ އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ސިއްރު ދިމާލަން ދީނުގެ ކަމުގައި، ވާޖިބާއި (މުސްލިމުންނަށް) ބޭނުންކުރުމުގަވެސް އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދީނުގެ ކަމުގައި ވާން ތަވައްކުލްކުރުމެވެ. އެއީ މިފަދައިން ބޭނުންކުރަށް ކަންކުރުމެވެ: 'މިފަދަ މިހެންގެ ފަރި އެފަދަ މިހެން އަކަލާގެ ފަރާތުގެ އަރިހުން އެފަދަ މިފަދަ ވާހަކައެއް އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަދިނީމެވެ.' އެހެން ވެސް މިނޫން ދީނުގެ ކަންތައް ކަލަފަރާ އެމީހާގެ މައްޗަށެވެ. ދަންނަވާ އެކަން އެހެން ދީނުކަން ދަރިގެންނަވާތީވެ 'މިއީ ސަލާމަ ބަރަކާތު' ނުވަތަ 'އަކަލާގެ ފަރާތުން މިހެން ބަރަކާތް ލިބުނީއޭ' ބުނެގެންވެދާނެ' ބުނެވިދާނެ ވެސް މިނޫން އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދީނުގެ ކަމުގައެވެ.

ދަންނަވާ ހަމަހުރިކަން (ދީނުކަން އެހެން ނުބައިކަން އެވާ ބޭނުން) ކިޔުއްވައި އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް އުޅުއްވައިގެން ކިޔަވާދިނުމަކީ، މިހާރުގެ އިސްލާމީ ސަރުކާރު ބަލާނުކުރުން ފިޔަވަޅުއެޅުމެވެ.

ދަންނަވާ އެއީ ދީނީ ބަރަކާތުގެ ދަރުސަ ހާލު، އެހެން ބަރަކާތް ކިޔަވާދިނުމަކީ ވެސް އެއީ ބަޔަކަށް ކަމެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެހެން ކަލަކުރުންވާވެއެވެ. އެކަމުގެ އުޅެވޭހާކުރުމާއި ކަލަކުރުވުން ހުރިހާ ކަމަކުން ގުޅިގެންވާ ކަމެއްގައި ގަބޫލުވެއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ޝައިޚު އަބަދުވެސް ކިޔަވާދިނުކަމަށް ބޭނުންކުރާށެވެ. އެކަން އަކަލާގެ ތުރާ. މިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާނަމަ ވެސް އަކަލާގެ ފަރާތުން ބަދަލުކޮށްދިނުމާއި، އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދީނުގެ ކަމުގައި މިހާރުވެސް ވަކިކުރުން ގާއިމުކުރެވިގެންވެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ، އަކަލާގެ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދީނުގެ ފަރިހާ ތަހުޒީބުވެސް ބަލާލެއް ނުކުރި ވަކިކުރުމަށްވުރެ އުޅުއްވާވައިއެވެ. ހަމައެފަދައިން ބަދަލުކޮށްދެއްވާ ވަކިކުރުން ގާއިމުކުރެވިގެންވެއެވެ.

ދެވަނަ ގޮތުގައި: އަހުލުއްސުންނަތުގެ މަޛްހަބަކީ ދީނުގައި މީހާއަށް އުފުއްދާބިދުން ހަރުކަށި

ކުރުވާނުލައެވެ. އަދި އެއީ ކާފަރު ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ޚަލީފާކުރުންނާއެކު ހުރެދެންވާނެއެވެ.

އެހެން ކާފަރުވެ ޚަލީފާކުރުން ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކީ އެނގިގެންނެވެ. އަދި އެކަންތައްކުރާ

ތަރުގައި މިކަންތައް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމަށް ދަލީލެއްނެތް ކަމެއް ޤާބިލުކުރުން

ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. މިފަދައިން ބުނާ މީހާ، އަހުލުއްސުންނަތުގެ މަޛްހަބަކީ ދީނުގެ

އުޞޫލުތަކުގައި ފުރިހަމަގެންނެވި ޝަރީޢަތުގެ އުސޫލުތަކަށް ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުން ޤާއިމުވެއެވެ.

ދެންފަހު އަހުލުއްސުންނަތު އުނިކަން ނިސްބަތްކުރާ ފުރުޤާނާ ޒުވާނުގައި ޙަދީޘްތަކުން ދަލީލުކުރާ

ބަސްތަކެއް އަހުލުއްސުންނަތް ހަދީޘް ކުރައްވަނިކޮށް އެނާ އަޅުގަނޑުމެން ހަޤީޤަތުގައި - އެއީ

އަހުގެ ދީނުގެތެރޭގައި ބަރުމޫޅުމާ ޙަދީޘް އާއި އެހެނަ ބާޠިލު ދީން ހަދީޘްތަކެއް، - އަހުލުއްސުންނަ

ވިދާޅުވިކަމަށް އެނާ ބުނުއްވަނީ ފަހު މިނާވާހި ފުރުޤާނާ ގުޅުގައި އަހުލުއްސުންނަތު

ފިޔަވައިގެން މިފަދަކަމުގައިއެވެ. އަދި އެއްވެސް ޝަރުޢީ ކަމެއްގައި އެނާއަކީ އެނާގެ

ދީނަކީ ދާލުމަށް ހުއްދަވާނަ ކާފަރުކަމެވެ. ޝަރީޢަތް ތިޞްދާޤު އެހެން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.

އެޖަމާޢަތް އަހުލުއްސުންނަތް ޙަދީޘްގެ ސުންނަތުން ހިމަނާ ދީނުކަން މިނާ

އަހުލުއްސުންނަތުގެ މަޛްހަބަކީ ދީނުހުރިއެވެ. އެހެން ބަޔާކު މިހެންގެ ޚިޔާލު ދުރުގެ މަޛްހަބަ

އަހުލުއްސުންނަ އެނާ ގުޅުވައިދެއްވުމަށް ހަމަޖެއްސެވުމަށް އެނާ ދައްވާކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ

ގައުމުގެ ދެކެވިން އެނާ ބާރުނާ ގެއްލުމަށް ކުރިއްޔަށް އަހުލުއްސުންނަ އެނާއަށް ހުރިދަރުމަތިކަމަށް

ބަލައެވެ. އެއީ އެއަށްހުރާގެ ގާތުގައި ކުރިތަށް ޒިޔާދަކުރަންޖެހޭކަމެއެވެ.

އަދި ޙަދީޘްތަކުން ކަށަވަރު އަހުލުއްސުންނަތް ހުރިހާކަމެއްގައި ދަލީލުކުރަނިވެރިވާ، ފަހު

އަހުލުއްސުންނަ ޙަދީޘްގެ ސުންނަތް ބަސްބުނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން ދެދަރާދުގެ މަޛްހަބުތަކަށް

(ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ފުރުޞަތާ މިނާ ޚިލާފުވެރިކަން ބަދަލުކުރާ ނަބަވީ ސުންނަތުގެ ނަޞްތަކާމެދު

ޤާބިލުވެގެންދިޔައީއެވެ. އެދޭގޯތަކީ އެއީއެވެ. އެހެނީ ޚުރަކަތަ ގައުމުގެ މަސްހަބީން އާދާ ކާފަރުކަންވާތީއެވެ. ދެންފަހެ ދުވަސަ ގައުމުގެ މަސްހަބީން އާދާއި ފަރާތުގެ މިހެންކަމުގައި ވާތީއެވެ. ޚުރަކަތަ ގައުމުން ބާރުދުނީ އެހެނީ އޮބައިމީހުންނަން އާދޭގެ ޤިބައިން ފާޅުކުރުމާއި ބަދުބަސްބުނުމާއި ފާޚިޝްކަމާއި މަސްހަބީން އާދޭގެ އިންސާނުކުރުމަން އޮބައިމީހުން އަވަސްވެގަތީއެވެ.

ސާދަވަނަ ދަލީލު: ނަބިއްޔާ ﷺ އާއްމަން ދެއްވިހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް މިހެން ބުނި ހަދުރަމީގެ ބަދިލުވެ: 'ކަލޭގެފާނު އިސްލާމްވީއްޔާއެވެ. ހަދި ހަދުރުވެރިއެއްވެސް ނުވެއެވެ.' ދެންފަހެ މުސްލިމުން އާއްމަ ތަޢުޒީމްކުރަން ބޭނުންވިއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ: 'ޢިބާދަތިމުން އާއްމަ ތަޢުޒީމްކުރިނަމަ ވަންނަހުރި ނުކުރައްވާށެވެ.'[83]

އެހެންކަމުން އެބަދަލު ތަޢުޒީމުކުރި އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކަމުގެ ތަޢުޒީމުކުރުވިޔަ އާއްމަ ވަންނަހުރި ނުކުރައްވާކަމަށްވެއެވެ. އެއީ އާއްމަ ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ބަދަލުކަމެވެ. އަދި އާއްމަ ތަޢުޒީމުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނުންނަމަ އާއްމަ ވާހަކަ ސަލާމްކުރުމެވެ. މިބަދަލުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއްމަން ގާތުކުރެއްވިއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކަން މިހެންނަން ގާތުކުރުމާ އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުކަމެވެ.

އަދި އާދޭ ތަޢުރީފުގައި ހުސައިން ހަނދުރާމައިގެ އަނިޔާ މުދާތަކެއް އެކަލޭގެފާނު ބައްސާވިހިނދު އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާވެގެން މިވަރަށް ބޮޑުކަން ވާހަކަ: 'ހަމަކަށަވަރުން މިބައްސާވުމަކީ الله ގެ ވަޖުހަށް އެދިގެން ބައްސާވާ ބައްސާވުމެއްނޫނެވެ.' އެހިނދު އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިހާރު ފިޔަވަލަށް ކަނޑުދެމުގައި އެމީހަކަށް ވާޖިބުގެ (ތަޢުޒީމްކުރުމަން) ހަމައެކަނި ދުލުނަގާހެވެ.'[84]

---

[83] تعظيم قدر الصلاة للمروزي: 992، وأبو الشيخ في أخلاق النبي: 177 وهو ضعيف.

[84] رواه البخاري: 3405، ومسلم: 1063

މިޖަވާބުވަނީ ސަލޫލްގެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަންތައް މަޢުލޫމްވިކަން ކަށަވަރީ އެއީ މުޙައްމަދުގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން ޤަތުލުކުރަނިކަމަށް މީސްތަކުން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެފަދައިން ޖަވާބުކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި ޢަބްދު ﷲ ބިން އުބައްޔުގެ ބުނި ބަސްތަކެވެ:

﴿...لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ...﴾٨ [85]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން އެނބުރި މަދީނާއަށް އަތުވެއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، އެންމެ ޢިއްޒަތްތެރި މީހާ، އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތި މީހާ (އެބަހީ: ރަސޫލާ) އެތަނުން ބޭރުކުރާނެމެވެ..."

އެހިނދު ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާގެ ކަނދުރާގައި އެތިފަހަރެއް ޖަހަން އަރުވާ ދޫކޮށްލާށެވެ!' އެހިނދު ނަބިއްޔާ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: 'އެހެންނަމަ ހަމަކަށަވަރުން (ޢިރާގުވެރި މީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ) އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން ޤަތުލުކުރައްވާ ބޭފުޅެއްކަމަށް ބުނާނެއެވެ.'[86] އެއީ އެފަދައިން ކަންބޮޑުވީ އިސްލާމްދީނުން ބަރިކަޅުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ މީސްތަކުން އިސްލާމްދީނަށް ނުވަދެ ނަފްރަތުކުރާނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަތީއެވެ.

އެފަދައިން މިބަސްފުޅުތަކުން އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައިވެއެވެ: "...ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު ބައިމީހުންނަކީ އެމީހަކުގެ އެނގޭތޯ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަމާ ބެހޭ (ތިމަންކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ބަދުކަލާމު ބުނާ) ބަދުކަލާމުތައް ބުނާމީހެއްނުވާނެ ކަމަށް؟ ފަހެ ﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލު ބެހޭގޮތުން ބަދުކަލާމު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެހީވެދޭނެ މީހެއްނުވެއެވެ..." މިހެދިއެވެ.

[85] المنافقون: 8

[86] المغازي للواقدي: 418/2، سيرة ابن هشام: 293/2

އަދި އުބަދިއްޔާގައިވެއެވެ. އުރިނދު ސަޢުދު ބިން މުޢާޛު ވިދާޅުވިއެވެ: "...އޭނާގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އަހުރެން ބަދަލުހިފާ ނަސްރުދޭނަމެވެ. އޭނާއީ އައުސްވަންސައިގެ މީހެއްނަމަ އަހަރުމެން އޭނާގެ ކަނދުރާގައި އުޅިފައިހުރި ބޯ ކަނޑާލާނަމެވެ..."[87]

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނަށް އިސްލާހެއް ނުކުރައްވައެވެ.

ފަނަރަވަނަ ޤަޟިއްޔާ: ސަޢީދު ބިން ޔަޙްޔާ ބިން ސަޢީދު އަލްއުމަވީ އެކަލޭގެފާނުގެ މަޣާޒީގައި އައްޝަޢުބީގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ މައްކާ ފަތަހަކުރެއްވި ދުވަހު، ޢުއްޒާގެ މުދާތަކާ ގަނޑުވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. ދެން މިކަމުގެ ނަސްރުވިދާޅުވެ އޭނާ ގެންނަވާ އުމުރުކުރެން ދެއްވިއެވެ. ދެން އަބޫ ސުފްޔާނު ބިން ޙަރްބުއަށް ގޮވާލައްވާ އުމުރުކުރެން ގެންނެވިއެވެ. ދެން ސަޢީދު ބިން ބާރިޤުން[88] ގޮވާލައްވާ އޭނާއަރުވާފައި ގެންނެވިއެވެ. ދެން ޤުރައިޝުންގެ ތަރައިން ޖަމާއަތުގެ ބަޔަކަށް ގޮވާލައްވާ އެބައިމީހުންނަށްވެސް ގެންނެވިއެވެ. ދެން ފަސްސާސް މިބޮޑު ތަކަތައި ހަމަޖެހި މިބޮޑުތަކުގެ ތަން އެކަލޭގެފާނު މިހަކަން ދޮތްވަން އުޅެނިކަން މިހާރު ބޮޑުވެ ބުނެއްޖެވެ: 'ހަމަކަނަވަރުން އެބަނަކަން ކަން ގޮއްވާންވީ ބަނބަނާއިމުދު ކަލޭގެފާނު ބީހަ ހުންނަވީ މާކަނަގަގަން ދޮނާވަޢައިގެންނެވެ! ދެން ދޮވަނަ ފަހަރުވެސް އޭނާ އެހެން ބުނެއްޖެއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ފުރަގަސްދެއްވިއެވެ. ދެން ބިސްވަނަ ފަހަރު އޭނާ ބަދުވަހި ބުނެއްޖެއެވެ: 'ހަމަކަނަވަރުން ކަލޭގެފާނު ބީހަ ބުލުމުކަމާއިރު ޖަދުވެރިކަމާ އަހަރުމެންނަކަށް ނުވެނެއެވެ.' އުރިނދު އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: 'ކަލޭއަށް ހަލާކުހުއްޓެވެ. އޭނާމިއްޔާ ބިމަނކަލޭގެފާނުގެ ފަރުން އެކަކުވެސް ޖަދުވެރި ނުވާނެއެވެ.' ދެން الله ގެ ރަސޫލާ،

---

[87] رواه البخاري: 4750، ومسلم: 2770

[88] އޭނާގެ ގޯތިއުރު ސަޢީދު ބިން ބާރިޤު މިނަމެވެ.

އަބޫބަކުރުގެ ފަރާތުން ރިވާވާ ގެންނަވާ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ: 'ގެސް އާދަ ޤަތުލުކުރުމަށްވެއެވެ.' ދެން އުމަރުގެ ފަރާތުން ވަޙީގެންނަވާ އާދައެއް ނުވެނަތީވެ. ދެން އުމަރުގެ ފަރާތުން ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ: 'ތިބާ އާދަ ޤަތުލުކުރުމުގެ އާދައި އެބައިމީހުންގެ ގުރުބާނަ އޮންނާނީ ދެން ގަދަ މިހާރުގެއިތުރުން ޤަވާއިދުތަކާ އެއްގޮތަށް ހިމެނޭނެއެވެ.'[89]

ދަން މިއީ الله ގެ ރަސޫލާއަށް ވާޖިބާ މިގޮތަށް ތިޔަނުވަތަ ޕާޑުގަ ބުނުމަކީ މިހެން ދައްކާއި ޤަތުލުކުރުމުގެ މައްސަލަ ނަޑާއީލާވެ. މިއީ ފުރަތަމަ ހުކުމުގެ ސަބަބެއް މުއާމަލާތަކުގެ ވެރިކަމުން ވެރިކަމެކެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުން ޙަދުއްވަ ރަސޫލާ ވެރިކަމުގެ ނަމުނަވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ބޭނުމަކީ ގަވާއިދު ފަރުމާ ހުރިހާ ދީނަކުން އަރުވާ ދުރުވެދާނެއެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ހުކުމުގެ މިކަމެއް އެއަށްވުރެ ދުރަށް ދިރިހުރި މަސްލަހަތެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުން ބަޔާންކުރާ އެއީ ޤަތުލު ކުރުމަށެވެ.

އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ފުރަތަމަ ދުވަހު ނުބުނުނިމާ އިޖުމާއުން ޤަތުލުކުރުމުގެ ވެރިކަން ދެމިގެންދެއެވެ. އަދި އެބަސްތަކަށް ދީނާއި ފަރާތްތަކުގެ ހުކުމް ބަލައިގަނެވެ. އަދި އާދަ ޤަވާއިދު މިކަމުގެ ޤަތުލުކުރުން ބޭނުންކުރެވެ.

އަދި ދީނުގައި ޝަރީޢަތުގައި ޝަރީޢަތް ނުވާ ޙުކުމެއް ބުނުއްވުމަށް ރައްޔިތުން ދެކޭ ޝަރީޢަތުގެ ޤަވާއިދުތައް ޤަބޫލުކުރަނީ ބަޔާންކުރެވެ. އެބަސްތަކުން ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ:

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ ފުރަތަމަ ބަޔާންކުރެވޭ. އަދި ސަޙާބީންނަށް ދެކެ ސާބިތު ވުމެއް ނެތްކަމުގެ ރިވާޔަތެއް ނުބުނެވެ. އަދި އާދަގެ ރިވާޔަތް ދުވަހުގެ ސަލަފުގެ ހިތްދަމާ ފަރުވާކަށް ހުށަހަޅައެވެ. ދަރަޖަ ދީނުގެ ނިޔާމަކުން ދަތުރު ތިލަވަށް ތަރައްޤީވެއެވެ.' (الصارم المسلول: 344/2)

«إِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ ضِئْضِئِ هَذَا قَوْمٌ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ رَطْبًا، لاَ يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ، يقتلون أهل الإسلام، ويدعون أهل الأوثان، لَئِنْ أَدْرَكْتُهُمْ لَأَقْتُلَنَّهُمْ قتل ثمود»[90]

މާނައީ: "މިނާގެ ނަސްލުން ޤައުމުގެ ބައަކު ނިކުންނަ ހުއްޓެވެ. އެބައިމީހުން ﷲ ގެ ފޮތް ކިޔަވާނީ ތަރުތީބުން ފަސޭހަކޮށް ކިޔަވާނެއެވެ. އެޤުރްއާން އެބައިމީހުންގެ ކަރުދޮށުން ފަހަނައަޅާ އެތެރެއަށް ނުދާނެއެވެ. ޝިކާރައިން ދުނިދަނޑިޖެ ނިކުމެގެންދާފަދައިން އެބައިމީހުން ދީނުން ނިކުމެގެންދާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިން ޤަތުލުކުރާނެއެވެ. އަދި ބުދުތަކުގެ އަހުލުވެރިން ދޫކޮށްލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެބައިމީހުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ޘަމޫދުޤައުމުގެ މީހުން ޤަތުލުކުރެވުނުފަދައިން އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރައްވާހުށީމެވެ."

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«سَيَخْرُجُ قَوْمٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، أَحْدَاثُ الأَسْنَانِ، سُفَهَاءُ الأَحْلاَمِ، يَقُولُونَ مِنْ خَيْرِ قَوْلِ البَرِيَّةِ، لاَ يُجَاوِزُ إِيمَانُهُمْ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ، كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ، فَأَيْنَمَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ، فَإِنَّ فِي قَتْلِهِمْ أَجْرًا لِمَنْ قَتَلَهُمْ يَوْمَ القِيَامَةِ»[91]

[90] رواه البخاري: 4351، ومسلم: 1064

[91] رواه البخاري: 6930، ومسلم: 1066

މާނައީ: "ފަހު ޒަމާނުގައި ޢުމުރު ހަދުވެގެންވާ، ހުވަފެންތަކެއް މޮޔަވެގެންވާ (ބުއްދިތަކެއް ކޮރިވެގެންވާ) ޤައުމެއްގެ ބަޔަކު ނިކުންނާނެތެވެ. ޚަލްޤުތަކުންގެ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ބަސްތަކުން އެބައިމީހުން ބަސްބުނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ އީމާންކަން އެބައިމީހުންގެ ކަނޑޮޅިކަށިއަށް ފަހަނައަޅާ އެތެރެއަށް ނުދާނެތެވެ. ޝިކާރައިން ދުނިދަނޑި ފޫއަޅުވާލާ ނިކުމެގެންދާފަދައިން އެބައިމީހުން ދީނުން ނިކުމެގެންދާނެތެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ބައްދަލުވި ކޮންމެތަނަކުން ތިޔަބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާ މީހަކަށް އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރުމުގައި ޤިޔާމަތްދުވަހު އަޖުރުވެއެވެ."

މިހިރާ ޙަދީޘްތަކުގައި، އެކަލޭގެފާނު ޚަވާރިޖު ދިމާގެ ބައިގަނޑުގެ މީސްތަކުން ޤަތުލުކުރުމުން އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާފައިވާކަމުގެ ދަލީލެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާ މީހަކަށް އަޖުރުވާކަމުން އެކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުދެއްވައިފައެވެ. އަދި ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(...هم شَرُّ قَتْلَى تَحْتَ أَدِيمِ السَّمَاءِ...) [92]

މާނައީ: "...އެބައިމީހުންނީ އުޑުދަށުގައި ޤަތުލުކުރެވޭ އެންމެ ނުބައި މީސްތަކުންނެވެ."

ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު، ޤަތުލުކުރުން ހަމަޖައްސަވާފައި އެވަނީ އެބައިމީހުން ދީނުން ނިކުމެގެން ދިއުމުގެ މައްޗަށެވެ. އެހެންކަމުން އެނިގެންދަނީ އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވަނީ އެބައިމީހުން ދީނުން ނިކުމެގެންދާތީ ބަދުފަހަނައަޅާ ދިޔުންކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ވައްޓަފުރާކަން ބިރުގެންވެއެވެ. އަދި މިސާލު އެބައިމީހުންގެ ޙުކުމަކީ މިއާއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި އުޅޭ ނިކުމު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބުރަސްފަތުން އަބަދުވެއެވެ.

[92] رواه الترمذي: 3000، وأحمد: 22208

ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމަކަށް ޢައިބުކުރައްވައިފިމާގެ ބުނުމަކީ

އެބައިމީހުންގެ ބުނުމަކީ ބުނެލުމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭއްސެވުމުގައި އެކަލޭގެފާނު އަނިޔާވެރިވެ

ބަދުދުނުން އެއްޗިބާވާކަމަށް ބުނެފިމާއި ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ދޫކުރައްވާ މިހެނެވެ. އަދި އާންމުގެ

ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަންތައްވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ

ރިސާލަތުގެ އެކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކުލެވިގެންވާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމާނާތްތެރިކަމާއި، އެކަލޭގެފާނަކީ

ޞިދުޤުތެރިވުން ވާޖިބުވެގެންވާގޮތަށް، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަދަލުކުރުމާއި ބަސްފުޅުން ނިޔާނިންމަވާ

ޙުކުމްތަކާއިމެދު ނަފްސުތެރޭގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއްވެސް ފިލައިދިއުމާއި މިހެން ކަންތައްތަކާއި

ފުރިހަމައަކަށްކަމުގައިވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާވަނީ އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތްވުމާއި

އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅަކަށް ބޭރުކަމާ ސަލާމަތްކުރެއްވުން ވާޖިބުވެގެންވާގޮތަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު

އެއްވެސް މީހެއްގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވުމުންނެވެ. ދެންފަހެ މިކަމަށް ގާބިލުކުރައްވާފައިވާ ފަހެ

އެކަލޭގެފާނު ރިސާލަތުގެ ތަބްލީޣުކުރެއްވުމުގެ ބާރެއްކަމަކަށް ގާބިލުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ ރިސާލަތުގެކަން

ގާބިލުވުމެވެ. މިއީ އެނގޭ ހަމަކަށަވަރުގެ ނުބައި ކަށަވަރުކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެތެރެއިންވާކަމެވެ.

ފަސްލު:

(ބަދުބަސް ބުނާ މީހާ ޖަލްދު ކުރުމުގެ މައްސަލަ ސަޙާބީންގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ އިޖްމާޢާއި އަޘަރުތައް)

ދެންފަހެ ސަޙާބީން رضي الله عنهم ގެ އިޖްމާޢު ދަންނަވަމެ، އެބަހެއް ބައިވަރު މަޝްހޫރު ހާދިޘާތަކެއްގައި އެބޭކަލުންގެ އަރިހުން އެކަން ނަޤްލުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު އިންކާރު ނުކުރައްވައެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައް އިޖްމާޢުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދަންނާށެވެ. މިގޮތަށްވުރެ ވަރުގަދަ ގޮތަކުން ފަރުދީ މައްސަލައެއްގެ މައްޗަށް ސަޙާބީންގެ އިޖްމާޢުވާކަމަށް ދަޢުވާކުރުން ކުރެވިދާނެތަނެއްނުވެއެވެ.'

އޭގެ ތެރޭގައި ސަޢީދު ބްނު ޖުބައިރު އަޢްމަރީ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ވާހަކައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ޚަލީފާ ޢުޘްމާނުގެ މައްސަލަ، އަލްވަލީދުގެ އަރިހަށް އުފުލެވުނެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެކަކު ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުން ޚަބަރުލިއެވެ. ދެން އެކަކާގުޅޭ އަޅު ކަސްފުއްވާ، ގެދުދަނބަތަ އުފުރާލެއްވިއެވެ. އަދި އަނގަތަކު ފުށްވެލުމުންނަން ހަޖްޖަތާ ޚަވަރިއެވެ. ދެން އެކަކާގުޅޭ އަޅުފެށި ކަސްފުއްވާ ގެދުދަނބަތަ އުފުރާލެއްވިއެވެ.

ދެންފަހެ އަބޫބަކުރުގެ އަރިހަށް ޚަބަރުލިބުމުން ލިޔުއްވިއެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނީ ޚަވަރި އަންހެނާއި ގެދުދަހި ބިމާ އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑާ އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ ބަލައިލީމެވެ. ފަހެ އެކަމުގެ ބިމާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައްތަކުގައި ހުރި ޚިއްޔާރު މައްޗަށް ނަބިއްޔާގެ ޙައްޤުގައި ބަދުބަސްބުނި އަންހެނާ ކެރުމަށްފަހު ބޮޑުކަމެއް ފާހަގަވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އޭނާ ކަލަކާ އެހެންގޮތަކަށް ފުރަތަމަ ފިޔަވަޅު އެޅުމެއްކަން ޤިޔާސް ކުރެވޭނީ ކަނޑައެޅިގެންނެވެ. ނަފްސަށް ޖާހިލުވެ ދިޔަ ކެނޑިއްޖެއްޔާ ބޮޑު ކަމެއްވެއެވެ.'

އަދި މުސްލިމުންނަށް ހަޖުޖަހާ ޚަވަލީ އަންހެނާއިމެދުގައި އުސާމާގެ ޚިޔާލުވީއެވެ:

ޢުއަސްވަރު ދަންނަހުށެވެ. ވަކި ހަމަކަމަކުރުން މުސްލިމުންނަށް ހަޖުޖަހާ ޚަވަލީ އަންހެނުންގެ އަޑު ލިބޭ ކަސްދާ، އަދި އުކާސްބާޒާރުގެ މުދަލަށް އުފާވިލާކަން އަހުރެންނަށް ހަބަރު ފޮރުއަދިވީއެވެ. ވަކި އުކާސްބާޒާރު އިސްލާމްކަމަށް ދައުލަތާ މިހުންގެ ތެރެއިންނާ މިއްނަމަ ވަކި މުޖުތަމަކުރުން (މުސްލިމުންނަށް ބެހިކުރުމަށް) ނުރާސްތަކުގެ އަދަބަކުން އަދަބުދޭނެވެ. އަދި އެކާއަޅި ދެއްމީ އަންހެނުންކަމުގައިވާނަމަ ވަކި އަހުރެންގެ އުމުރުގަސްތި ބަހަމެވެ: ލިބޭ އުކާސްބާޒާރު ހިބައިން ދޫކޮށްލި ސްތުކު ކުރުންވަސް އުކާސްލެކަންވަރު މާލެޒުވެގެންނެވެ. މިފަދަ ކަމެއްގައި އަހުރެން ލިބޭގެ މާލަށް އަލިވެއްޒަނަމަ ލިބޭ ނުރުހުކަން ލިބޭއަށް ފެނިއްޖެވެ. އުހެންކަމުން ހަމަޖެހުން ހުރުމުކާރާނެވެ. އަދި މިސްލިމުންނާއި މެދުގައި މުޢާމަލާތްމާއިމެދު ހުރިހާތަކެއް ދެކުނުވެގެންނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަމަކުރުން އޭރު ޤުރައިޝީންގެ މެދުގައި ހަސަދަ ނަފްރަތު ފިތުނާގެ އަދި ފާފަ ބިރުވާކަމެއް ކަމެވެ.[93]

ސަޢީދު ނޫން އެހެން ބަޔަކުވެސް މިވަރަކަ ދިރުމުކުރައްވާފައެވެ. މިވަރަކަށްވެސް އިސްލާމްދީނަ ވަރަކަށްކާއި އިއްޒަތްތެރިވެގެންނެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުމި މިހަކަނަސް ޖެހުމުކުރުންކަމެވެ. އަދި އުކާސްބާޒާރުގެ ވަރުން އެއްޗެސް މިހަކަން އެވަދައިން ނުވެއެވެ. މިއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުމީ މުސްލިމަކު އަދި މުޢާހިދަކު ޖެހުމުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން ސާބިތުވެގެންވާ ވާހަކައެކެވެ. އެއީ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ޝަރަޢުމުގައެވެ. އަދި ޖަޒާކޮށްވާކަން ބަސްމަލުއްސިމު އާނާ ޖެހުމުކުރުވަނަކަމެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް ބަދުބަސްބުނެ މިނާއި ހިފާފައެވެ. އަދި އާނާ ޖެހުމުކުރުމި ނަބިއްޔުންނަށާ ހައްދުކަމެވެ. އެއީ އަބަދުކަރުން ޒިނާވައި އެހެން ބައިކަކަން ބަދުބަސްބުނުމި މިހާގެ ގައިގައި

[93] تاريخ الطبري: 3/341-342

ބަސްދުޖެހުމީ އުބައިދީހުންނަށާ ބަހެއްދެއްކެވުމުގައި ވާފަދައިންނެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުގެފާނު

އުޔައިނާ ފޮނުވުނުކަމަށް ރިވާކުރެއްވުމަށް (ޤަބޫލު) ކުރެއްވިއިރު ކަނޑަވަނީ އުޔައިނާ

އެކަލޭގެފާނު (އަބޫބަކުރު) އެމަނިކުފާނުގެ ޚިލާފަށް ބަސްބުނެ ބަހެއްދެއްކެވިއެވެ.

އެކަމަކު އެމީހާގެ މަރުކުރުން ދެރަކުރުމަށް އަބޫބަކުރުގެފާނު ނުކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އަބޫބަކުރުގެފާނު ދަރުސުދިނުމުގެ ކުރިން އެމީހާ ނަބިއްޔާ ގެއްލުވާ ގޮތަށް

ބަސްބުނުއްވާ އެކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާ ބަދުބަސްބުނުމާ ދިމާލުން ކަށަވަރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެއީ

އެމީހާ ބުނެވުނު ދިޔަބަސްތަކުގެ ބޭނުމަކީ ނަބިއްޔާ ނުވަތަ ރަސޫލާ ކުރިމަތީގައި

އަބޫބަކުރުގެފާނު އެކަން ބާރުނުކުރެއްވިއެވެ. އެހެން އެއްޗެއް ކިޔަމުން ދިޔައީ

ބަސްދުކޮށްނުލާށެވެ.

އަދި ބަރްޒާ އުސާމާގެ 'މަސާއިލު'ގައި ޚަލީފާގެ އަރިހުން، މުޖާހިދު ވިދާޅުވިކަމަށް

ރިވާކުރައްވައެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނި މީހަކު އަބޫބަކުރު ﷛ ގެ އަރިހަށް ގެނެވުނެވެ.

ދެން އަބޫބަކުރުގެފާނު އޭނާ ޤަތުލުކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'ﷲ އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ

ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔުންކުރެ ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނެފިމާ ފަހެ މިއީ ދަށުވާކަމެކެވެ.

ޤަތުލުކުރަންވާނެއެވެ.'

އަދި އިބްނު ޢައްބާސް ﷛ ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާ މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ﷲ އަށް

ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުވަތަ ނަބިއްޔުންކުރެ އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނެފިމާ

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި އެއީ ރިއްދަ ބާރު މުރުތައްދުވުމެވެ.

އޭނާއަށް ތައުބާ ޖަހައިދިޔަރުއްޖެވެ. އަދި ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ ކަތިލެއްވުމަށް ނިކެއްވިއެވެ. އަދި

ނަބިއްޔުންކުރެ އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނެފި މުސްލިމުންނަށް ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ

ބަރުދު ދެވިދާނެއެވެ. ފަހެ ތިމަރިދީވެއްޖެ އޭނާ ކަތިލުކުރަނީއެވެ.'

އަދިވެސް ހަރުބު ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ޝާމްކަރައަށް ވަތްހިނދު އުމަރުގެފާނު އެމީހަކަށް އަމާންކަމުގެ ޔަޤީންދެއްވި ނަޞާރާންގެ ތެރެއިންވި މީހާ، ޢާންމުގެ ހިތައިން ކަސްތޮކަށް މުދަލިރިހިދު އެކަކާގެފާނު އާނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަރުޙަން ކަލޭއަށް އަމާންކަންދިނީ ކަލޭ އަހަރުމެންގެ ދީނުގެ މީހާއަށް ކަންކަން ވަރުދާކަން ނުނުވެ. ކަލޭ އެންމެ އަޅުވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަރުޙަން ކަލޭގެ ކަނދުރާ ކަނޑާލާނަމެވެ.'

އުމަރު رضي الله عنه، ޝާމްބީނުގެ މީހުން ދާދިހަނދާނާއި އަންބޫރުމުންގެ ޖަމާޢަތްގެ ޝަރުޠުތަކުގައި އެކަލޭގެފާނު އަރުދަކަރަވަރު ދިން މިހަކަން އުޅޭތޯބަލާށެވެ: 'އަހަރުމެން އަހަރުމެންގެ ކަރުއަން ބަދަލުކަރަވަރުދިނީ ކަލޭ އަހަރުމެންގެ ދީނުގެ މީހާއަށް ކަންކަން ވަރުދާކަން ނުނުވެ.' އަދި އޭނާ އުނބުރި އުޅޭކަންކަން މިނަކާކަރަވާ ކަނދުރާގެ އެމީހަރުއް ޖަހާނަކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވިއެވެ. އުޅުނަކަމުން އުޅަމުން އުނގެނުމަށް ބަދަލުކަރަވަރުގެ އަޅުފާވިރުން ދީނުގެ ދީނަށް އިއްތިބާޢުކަރުން ޖަޒާކަރުން ވަރުދަވެގެން ބަލާކަމަށް، އަދި އެފަދައިން ކަނޑައަޅުކަރު އުބައިދުރުންގެ ޤާއިދާވެރިން ވަރުދަކަރަވާއްކަމަށް ޝަރުޠުތަކުން އިޖުމާޢުވެގެންވިކަމެވެ.

އަދި އެއްވެ ބަޔަކީ އިއްތިބާޢުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ބަދުބަސްބުނުއްވެއެވެ. މިއީ ޖަރީމާއެއްކަމުގައި ފާޅުވެގެންވާކަމެވެ.

އަދި އިބްނު އުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އެކަލޭގެފާނު ކާފިރެއް (ނަޞާރާއިންގެ އަޅުވެރިޔެއް) ގެ ކާމްނާރާގައި ވަޒަން ގައިވެއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ: 'މީނާ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ބަދުބަސްބުނެއެވެ.' އޭރުން އިބްނު އުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަހަރުމެން އަޅުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ގަތުލުކުރިމުންނެވެ.'[94]

---

[94] أحكام أهل الملل للخلال: 256/1، مسند الحارث: 510

އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ބޭކަލުންވަނީ މިޙަދީޘް ނަޤުލުކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި ޢުމަރުފާނާއި ޞަޙާބީންގެ ޙަދީޘްއާއި، ޢާއިޝަތުގެފާނާއި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި [illegible] [illegible] އިބްނު ޢައްބާސް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘް އިސްވެދިޔަގޮތަށެވެ.

އަދި ޚާލިދު ބިން ވަލީދު، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ހަދިޔާއެއް އަރުވައިފިއެވެ.[95]

އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރިވާކުރައްވައެވެ: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible]. - ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ: '[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].' [illegible] [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ: '[illegible] ﷺ އަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ﷲ ގެ [illegible] [illegible] [illegible]!' [illegible] [illegible] [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ: '[illegible] [illegible] [illegible].'[96]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[95] الأموال لابن زنجويه: 702، وأحكام أهل الملل للخلال: 258/1، والسنن الكبرى للبيهقي: 16864

[96] التاريخ الكبير للبخاري: 110/7، والسنن الكبرى للبيهقي: 18710

ޤަސްދަކަށް ޖިހާދުކުރުން (ބައްޔިތުގެ ބޮޑުން) ބަލާނަމަ އެބައޮތްގޮތުން އަށަގަންނަވާލާ:

ފުރަތަމަ: އަހަރުމެންގެ ދީނަށް ޚައިބުރާ އަދި އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާއަށް ބަދަލުބޭނުމު އަހަރުމެންނާއި ދެކޮޅަށް މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްވާހިރި އަޅުން ހަނގުރާމަކުރުން ފަދައިން އަދި އެއަށްވުރެ ބޮޑުނިމުގެ ތަކެތި ޚަރަދުކުރަންޖެހޭނެ ގޮތްތަކެވެ.

އެކަންތައް ބަޔާންކުރަނީ އެކަލާނގެ ޤުރުއާނުގައެވެ:

﴿...وَجَـٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ...﴾ [97]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ނަފްސުތަކުން اللّٰه ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާށެވެ..."

ނަފްސުން ޖިހާދުކުރުމުގެ ކުރިން އަމުން ޖިހާދުކުރުމާ ވަރަށް ދުރުން ޖިހާދުކުރުން ފެށުމެވެ.

ދެވަނަ ވަޤުރައި: އެބައިމީހުން ދިފާޢުކުރުމާ ގާތުކުރުމުގެ ދަށްކަމަށް އަހަރުމެން އެބައިމީހުންނަކީ ދިފާޢުކުރެވޭނެ، ފަދަ އެއީ އެބައިމީހުން ވަންހަރާކުރާ ޢަދާވާތްތެރިކަމަށް ދިފާޢުކުރުމެވެ. ދަންނަވާ اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި އެކަލާނގެ ދީނަށް ބަދަލުބޭނުން ހަމަލާދޭތީ، ފަދަ ޢަދާވާތްތެރިކަން ދުވާލާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކަމެވެ.

97 التوبة: 41

ތިންވަނަ ވަޢުދު: އަހަރުމެންނާއި އެބައިމީހުންނާއި ދެމެދުގައިވާ ޢަހުދުނާމާވަރުން އެކަނިވެސް (ދީނަށް) ފާޑުކިޔުމާއި ބަދުބަސްބުނުން ފާފުކުރުމުން ދުރުވުން ލާޒިމުކުރެއެވެ. އެއީ ޤުރުއާނާއި ފާޑުކިޔުމުން ދުރުވެގަތުން ލާޒިމުކުރާ ފަރުވާއިންނެވެ. އަދި ކީއްކަމަ، (ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ދީނާއި ނަބިއްޔާއަށް) ބަދުބަސްބުނުންވެސް ލާޒިމުކުރާފަދަކަމެކެވެސް ނުބައިކަން ބޭވެގެންނެވެ. އެހެނީ ރަސޫލާއަށް ނަބިއްޔަކީ، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް މާތްކަންދިނީ، ދީން މަތިވެރިވުމަށްޓަކައި އަހަރުމެންގެ މުދަލާއި ނަފްސު ހޭދަކުރަމެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ދީނުގައި އެކަށީގެންވާކަން އެބައިމީހުން ދަންނަވަމެވެ. ދެންވެސް އެބައިމީހުން އެކަށީގެންވާކަމައި ހިތާފުށްއުޅެނަމަ ޢަހުދުނާމާވަރު ގެއްލިގެންދާނެއެވެ.

ހަތަރުވަނަ ވަޢުދު: އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތް ޢުމަރު رضي عنه އެބައިމީހުންނަށް ޢަހުދުނާމާވަރުދިން ކަސްރަކުގައި އެކަށީގެންވާކަމެއް (އެބަހީ: ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި ދީނަށް ބަދުބަސްބުނުން ފާޑުކިޔުން) ބަލާނުކުރައްވާ އެކަށީގެނެއް ޝަރުޠުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ސަބަބަކީ ސަރަޙައްދުތަކުން ޢަހުދުއަރައިގަން ބޮޑު ފައިދާގެ ހިމާޔަތްވާ ފަރާއިސްނެވެ.

ފަސްވަނަ ވަޢުދު: ޒިއްމީންނާއި އަހަރުމެން އެއްބަސްވެ ޢަހުދުވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ހުކުމަށް ހިނގާ ބާރުގައި ބިން އަހަރުމެންނަށްވުމުގެ މައްސަލައި އަދި އެބައިމީހުންނި ނިކަމެތިވެ ކުޑަކޮށްލެވިގެންވާ ބައެއްކަމުގައިވުމުގެ މައްސަލައެވެ. އެބައިމީހުންނާއި ޢަހުދުވެ ޖިޒްޔާދޭގޮތަށް ދިނުމަށްކަމުގެ މައްސަލައެވެ. ދެން ފަހެ، ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމާއި، ދީނަށް ފާޑުކިޔުން، އެބައިމީހުން ކުޑަކޮށްލުމާއި ނިކަމެތިވެގެންވުން ނަފީކުރެއެވެ.

ހަވަނަ ވަގުތު: الله ތަޢާލާވަނީ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނަސްރުދެއްވީ، ގާރުކޮޅުގައި
އެހީވެދީ، ނުބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު މަރާލުމަށް، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އިހާނާކުރުމަށް
[illegible]
[illegible]

ހަތްވަނަ ވަގުތު: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނަސްރުދެއްވީ އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުވެގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެއްވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އެހީތެރިވެ ދެއްވުމަށް ދުރުވެގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެކަލޭގެ އެންމެ މަތިވެރި ޖިހާދުގެ ތެރޭގައި ނުފެނުނީ ވާކަމެއްނޫނެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ...٤٠﴾[98]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެއްވޭ، ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެއްވިއެވެ..."

އަދި ކިޔާއްތަ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންވާ ފަރިވަރި ފަރުދުންނަށް ނަސްރުދެއްވުމަކީ ފާޑުވެއެވެ. ދުނިޔަ ދީނުގެ ކާމިޔާބީ ސާބިތުވާއިރުގައި އެކަލޭގެފާނު ކެނޑިގަތުމަށް ކުރެއްވީއެވެ!

[98] التوبة: 40

އަށްވަނަ ވަޖުހު: ކާފަރުންނާއި ޢަހްދުވެރި އެބައިމީހުންގެ ދީނުގައި ހުއްޖަތްވެގެންވާ ދުންކަރާއްބަކަން އެއްވެސްކަމެއް ފާޅުކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެކަންތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް އެބައިމީހުން ފާޅުކޮށްފިނަމަ އެބައިމީހުންނަށް އެކަންތަކުގެ އުޤޫބާތް ދެވޭނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން، އެބައިމީހުން ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުން ފާޅުކޮށްފިނަމަ އެކަމުގެ އުޤޫބާ އެބައިމީހުންނަށް ބައްދަލުވެދާނެއެވެ. އެއީ ޤަތުލުކުރުމެވެ.

ނުވަވަނަ ވަޖުހު: ބަދުބަސްބުނުން ފާޅުކުރުން އެބައިމީހުންނަށް މަނާކުރެވިފައިވާކަމާއި، އަދި މަނާކުރުމުގައި ފަހުގައިވެސް އެބައިމީހުން އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ އެބައިމީހުންނަށް އުޤޫބާތްދިނުމަށްޓަކައި މުސްލިމުންގެ ދުރުގައި އެއްވެސް ހިތާފުއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް އިޤްރާރުކުރުވުމުންވާނެކަން ހިނގައްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެކަމަކަށް އިޤްރާރުވެވިދާނެކަމާ ޢިނާޔަތްތެރިކު ކަމެއްކޮށްފިނަމަ އެކަމުގެ އުޤޫބާތްދެވުން ދިއުފާޤުން ބައްދަލުވެދާނެއެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ޒަމާނުގައި އެހެން މީހަކަށް ބަދުބަސްބުނުމީ އެބައިމީހުންގެ ގައިގައި ބައްދަލުވެގެން ވާޖިބުކުރާ ކަމެކެވެ. ހަމައެފަދައިން ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމީ އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުކުރާ ކަމެކެވެ.

ދިހަވަނަ ވަޖުހު: ޝިޢާރު ޤަބޫލު (ފާޅުކޮށްނުވާ ޝިޢާރު) ހާޖަތްކުރާނީ އެބައިމީހުންނަށް އެކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ބަދުބަސްބުނުން ކަންތައްތަކުން އެއްވެސްކަމަކާއި އެބައިމީހުން ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންގެ ބައްދަލު އުޅިގެންދިއުމެވެ. އެއީ ފިޤުހުވެރިންގެ ޖަމާޢަތެއް ހާމަކުރުއްވާފައިވާނެވެ. އަދި އެކަންތަކުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް ބައްދަލު ހިފުން ކަންތަކަށް އެބައިމީހުން ވަފާތްކުރުވާނަމަ އެބައިމީހުންގެ ބަދަލު ކުރުމަށްޓަކައި ބާޠިލުވެގެންދާނެއެވެ. އެއީ ވިޔަފާރި މުޢާމަލާތާއި އެނޫން ކަންތައްތަކުގައިވެސް ދަފަރާގޮތުން ފަރާތުން ޝަރުޢުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ނުފޫޛުދާނަމަވެސް ފަސްފުށުގެ ފަރާތެއިންނެވެ. އަދި އެކަމުގެ

ބިދްޢަތްވެރީ ފާޅުވެގެންނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ޚިލާފުވީ ކަންތަކަށް ޚިލާފުވީ، އަނެއް

ފަރާތުގެ މައްޗަށްވެސް ޚިލާފުވެރިކަމުގައި ޚިލާފުވުމުގެ ޝަރުޢުގެ މަތީންނެވެ. އަދި އަނެއް

ފަރާތުން އެކަމަކަށް ބޯނުލަނބައިދިނުމަށް އެބައިމީހުން ޚިލާފު އެއްބަސްވެފައިވާ ސުލޫކެވެ. އެހެނީ

ޝަރުޢީގައި އެއްވެސްގޮތް ބުނެފައި، އެޝަރުޢު ނުވެސްގޮތުގައިވަނީ ބޭރުވެރިންގެ

ދީނީފިކުރަށް ބާރުދޭ ނުވާނެއެވެ.

މިކަމުގައި ބާރުވެރިޔާ، ދީނަށް އެކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް އަދިދީނުތަކަށް ކަމުގައި

އަދިދީނާ މިހާރު ލިބިގެންވާ ބައްޓަންވަ، އޭނާ ޝަރުޢީދީނާއިން އެއީނ ކަދީނުގެނެވެ.

އަދި އެކަމުގައި ހާދިސާތަކުގެ ދިރުމަދީން އަދި އެއް ދެރަކަމުގައި ބާރުދިނުމެވެ. އެބަހެއްދީނުގަދީ

ހަސަނާދީން ބާރުދިނުމުގެ ބާރު އޭނާއަށްވަނީ ލިބިގެންނެވެ. އެއީ ވަރަށްގިނަގައި ރައްޔިތުން ދިރުމަށް

ޝަރީޢަތުން ލިބިދޭ ކަމަށްވާ ހާދިސާތަކެވެ.

އަދި އެކަމަކީ الله ތަޢާލާއަށް ނުވަތަ އެކަމަށް ލިބިވަޑައި އެކަމަށްވާ ބާރުލިބިގެންވާ

އެހެން ހާލަތަށް ލިބިގެންވާ ބައްޓަންވަ، (އެޝަރީޢަ ހާދިސާވެފައިވަނީ) އަދިދީ ދުވަހެއްޗެން

ހެދުވާގެންނެވެ. އަދި ހިއްޔަތަ، ޝަރީޢަ ހާދިސާތަކުން އަދިދީ ބާރުދީގެންދާނެއެވެ. ނުވަތަ

އަދިދީ ހަސަނާދީނުން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އެއީ މިނިވަން މުސްލިމް އަންހެނެއްކަމުގައި ފުރަން

އަނބިމީހާއަށް ޝަރީޢަތުން ދީން އޭނާއީ ބޮޑަށް އަޅުކަންކުރާ މީހެއްކަން ހާދިސާވެފައިވަ

ކަންތައްތަ ހަދައިދިނުމެވެ.

އަދި ދެއްމީ އަދިދީވީ އިޖްމާޢާ ބައްޓަންނެވެ. އަދި ހިއްޔަތަ، އެއީ الله އާއި

މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތްތަކުން ބައްޓަންވެ. ދީނުގެ އެބައިމީހުންގެ މަސައްކަތް ޝަރީޢަތުގެ

ކަންތައްތަކަށް ކަމަށާއި ހިދާޔަތްދިނުމަށް ބުނެވުނެވެ: 'އެއަދިދީ އުވާލައި ކުރަމަށްލިބުނު އިޖްމާޢު

ކަމުގައި ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއަދިދީ އުވާލުމަށްވާމީ: އޭނާ އަމާނާތަށް

ލިބިގެންވާބަޔަކަށް ގެންގޮސް އިސްލާމީ ބިމުން ބޭރުކޮށްލުމެވެ.' މިޤައުލަކީ ބަލިކަށި ޤައުލެކެވެ. އެހެނީ ތަޝްރީޢަކީ الله ތަޢާލާއަށްވާ ޙައްޤެކެވެ. އެހެންކަމުން ތަޝްރީޢު ޚާއްޞަވެގެން ދިޔުމުން ޤަސްދުކޮށް ކަންސަލީ ނުހުރިހާ އެއްޗަކީ އުވިގެންދާނެއެވެ. މިބަސްގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ޝަރީޢަތަކީ الله އަށްވާ ޙައްޤުތަކެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންގެ ވައްކަން ޝަރުޢީބަހެއް ކުރުވުމެއްނެތި (ބިމުގައި ފާސިދުވާ ބޯޓުތައް) އިޖުތިހާދުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ބެލިޔަސް، ފަހު އެކަންތައް ވާކަންކަތަކީ މުސްލިމުންނަށް އެކަމެއްގައި އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާ ކަންތައްކަމެއެވެ. ދީންފަހު، މުސްލިމުންނަށް ގެއްލުންވާ ކަންތައްތައް ދަންނަހެ، އެއްވެސް ބާރެއްގައި އެކަންތައްކަން އުބައިދުންނަށް އިޖުތިހާދުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ނަފްސުތަކާއި މުދަލަށް ގެއްލުން ލިބޭނީ ކަންތައްއެއްގެ ވަރަކަށް އުބައިދުންނަށް އިޖުތިހާދުވެގެންވާ މިޞްލަޙަތަކަށް ބަލިޔަސް، ފަހު الله ގެ ދީން ފަސްދަޅާކަށް އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހުރިހާ ހުކުމްތަކުގެ މައްޗަށް އުބައިދުންނަށް އިޖުތިހާދުން ހަމަހިފާ ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.

އަދި ދީނުގެ މުތަބާރީއް ޙިކުމްތަކާއި ހުރިހާ ކަންތައްކަމުން ރަސޫލާއަށް ބަދަލުވުމުގެ ބުރައްސް އުބައިދުން ފާހަގަކުރެވެ. އެއީ ގެނދިއުން މުދަލަކާ ޙައިޟުގެ ކާރުގަ ސިޔާސަތުގެ އިސްލާމީ ކަމަކަށް، އަދި މަރުޙަލާގައި އަޑު އަޑުކުރުމުގެ، އަދި އަނެއްކާ ދަރަނި (ކައިވެނިކުރުން) ފަރުދަށް ކަންތައްކުރުމުގެ ސިޔާސަތުގެ، އަދި ދަރަނި އިސްލާމީ އަދި މުނާފިޤުން ދަށުކުރާ ސިޔާސަތާ ޙައްޤުގެ ވަރުވަރަށް ފަރުޟުކަރު އަދި ކުރަފާތަށް ކަންތައްކުރާ ކަމެއްގައި ވެރިކަމުގެ. ފަހު ޙައްޤު ވަރަށް ފަރުޟުކަރު ކަންތައްތަކާ އަނގަބަހުން ކަށްދޮވުން ނުބަގަހަލާ ހުރުމަތްގައި (ޙުރުމަތްގައި) ފަރުވާދެވޭ ކަންތައްކަމެވެ. އަދި ފަރުދުގެ ބުރަބާރުގަ ބަރުހަނދުއެކު ދުރުކުރި، ދީނުގެ ކަރާ ޙައްޤުން މުސްލިމުން އެކަންތައްކަމެއް ހަމަހަމަކަމާ ކަމެއްކަންތައް

އެނގިގެންނެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުން އެބައިމީހުން ދުރުވެދިޔުމަށް އޭދޭފަރާތުން އެކަންތަކަށް އަދި މާއްދާތަކުން އެދުނެވެ. އެހެން ހަމަކަނަވަރުން އެކަންތަކަކީ (މުސްލިމުންނަށް އެކަންތަކުން) އެންމެ އުނދަގޫ ލިބޭ ކަންތަކުގެ ތެރެއިންނާ ކަމުކަމެވެ.

ދަންނަވާ ބުނުއްވިއްޖެނަމަ: 'ޙުއްމިންނަބީ އަހަރުމެން އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ މައްޗަށް އެގޮތުގައި ތިބުމަށް އިޤްރާރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ބަދުބަސްބުނުން ހުއްދަކުރުން ފާސްފައެވެ. ދަންނަވާ އެފަދައިން ބުނުއްވިނަމަ (އެބަހީ: ބަދުބަސްބުނުއްވިނަމަ) އަހަރުމެން އެބައިމީހުންނަށް އެކަންތަކަށް އިޤްރާރުވެ އެއްބަސްވެގެންވާ ކަންތައް ގެންދީ އެބައިމީހުން ކުރިކަމުން ނުވާނެއެވެ.'

އަހަރުމެން ބުނަމެވެ: 'އެބައިމީހުންގެ ދީނުގައި ޝަރުޠުގައި މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމާއި މުސްލިމުންގެ މުދަލަށް ނިގުޅައިގަތުން، ހުރިހާ މަގަކުން މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަވެރިވުންފަދަ ހިމެނެއެވެ. މިއާއިއެކުވެސް ޖަލްދުކުރަމުން ފަހުގައި އެފަދައިން އެބައިމީހުން ކަންތައްކުރުމަށް ޓަކައްޓަންނެވެ. އަދި އެފަދައިން އެބައިމީހުން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ އެބައިމީހުން ޢަހުދުފުޅުކުރާ ގޮތްނޫނެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ޢަހުދުފުޅުކުރާ ކަންތައް ޢަހުދުފުޅުކުރަނަކާއި، އަދި އެބައިމީހުން ވަރަކަށްވާތީ ކަންތައް ވަރަކަށާކާކުރާ މައްޗަށް އަހަރުމެން އެބައިމީހުން އިޤްރާރުވިކަމުގައިވީ ނަމަވެސް، ފަހު އެފަދައިން އެބައިމީހުން އެކަންތައް ފާޅުކޮށް މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި އެފަދައިން ވާހަކަދައްކަމުން އަހަރުމެން އެބައިމީހުންނަށް އެއްބަސްވެއް ނުވަމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަށް ބަދުބަސް އަޑުއިވިއްޖައުމަން ދާންދަން ނުވަތަ މުސްލިމުން އޭނާގެ މައްޗަށް އެކަމަށް ހިފިއްޖައުމަން ދާންދަން ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޙައްދު އިޤާމަތްކުރާކަމަށް އަހަރުމެން ނުބުނަމެވެ. ދަންނަވާ އެފަދައިން ކަންތައްވެއްޖެނަމަ، އޭނާ ބަދުބަސް ބުނުން ފާޅުކޮށް އިޙްތިޖާޖުކުރަކަން ވާނެއެވެ.

އަދި އަހަރުމެން އުބައިދީހުންގެ ދީނަށް އިޤްރާރުވާކަމުގައިވާނަމަ މިސާލަކަށް ތަހާރަތުމަނާއި، މުސްތަޙަބްތަކް އަސްކަރުތަކާއި، އަދި އިލްމުވެރިންނާއި ޝާހިދުން ޤަތުލުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކުގައި އަހަރުމެން އުބައިދީހުންނަށް އިޤްރާރުވީކަމުގައި ވާނަމަވެސް. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އުބައިދީހުން ދީނުގެ ބާޠިނީގައި ވަކިންތަކެއްހަކަދަން ބަޔަކުކަމާއި ހެދި ކަންތަކެއްނުވެ. އަދި އެއީން އެއްޗެއް ކަމަކަށް އުބައިދީހުންނަށް އެއްބަސް ނުވެވޭނެކަމާއިމެދު އެއްޗެއް ހުށަހެޅި ނުވެއެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ

އޭނާ (އެބަހީ: ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ) ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާހުއްޓެވެ. އަދި އޭނާ ޢަހްދުކަނޑައި ގެތުން ހުއްދަނުވާހުއްޓެވެ. އަދި އޭނާއަށް މާފުދިނުމެއްވެސް އަދި ފިދުޔާއެއް ނެގުމެއްވެސް ހުއްދަނުވާހުއްޓެވެ.

ދީނުގެ ޢާންމު ޢުލަމާއުންގެ އިއްތިފާޤުވެފައިވަނީ (އެބަހީ: އޭނާ ޤަތުލުކުރުމުގެ މައްޗަށް) އިޖުމާޢުވެވަޑައިގެންފައެވެ. އެހެނީ އެއީ މުރުތައްދުވެ ދީނުން ބޭރުވުމުގެ ނުވަތަ ޖިނާޔަތްތަކުގެ ވައްތަރެކެވެ. އަދި މުރުތައްދުވާމީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާގޮތަށެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ޖިނާޔަތެއްވެސްމެއެވެ. ފިރިހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންގެ ނުވަތަ ފަސާދަހިންގައިގެން ވެރިހަމަވެއެވެ. އަދި އޭނާއާ މުޙާރަބާތުކުރުމުގެ ގޮތުގައިވެސް ސަލާމަތްވާނެ ފިޔަވައިނޫނީ އެބަހާފައިވާނަމަ ތަޤުބަލު ބާކީވުމުގެ ހާލުގައި ބާކީވުމުގެ ގަވާއިދު އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ފިރިހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންގެ ނުވަތަ ފަސާދަދިނުމުގެ ވިޔަސްކަމެވެ. އަދި އިބްނު މުންޛިރުގެ ދިރާސާތުގައި އިސްލާމް ގާނޫނުވެއެވެ:

(أجمع عوام العلماء على أن من سبه القتل. قاله مالك، والليث، وأحمد، وإسحاق، وهو مذهب الشافعي.وقد حكي عن النعمان لا يقتل الذمي...) [99]

މާނައީ: "...އެކަކުގެ ޢާންމު ބަދުބަސްބުނުމީހާގެ މައްސަލައިގައި ޤަތުލުކުރުމުގެ ކަމަށް ޢިލްމުވެރިންގެ އާއްމުންވަނީ އިޖުމާޢުވެފައެވެ. މާލިކުގެއާއި، އަލްލައިޘުގެއާއި، އަޙްމަދުގެއާއި، އިސްޙާޤުގެއާއި، އެވަގުތައިން ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އެއީ އައްޝާފިޢީގެ މަޛްހަބެވެ. އަދި އައްނުޢުމާނު (އަބޫ ހަނީފާ) ޙިކާޔަތްކޮށްދެނީ ޛިއްމީއަކު ޤަތުލުކުރަނީ ނުކުރާނެކަމަށެވެ..."

[99] الإشراف على مذاهب العلماء: 60/8 الصارم المسلول: 512/1، والتمهيد لابن عبد البر: 226/4، وتعظيم قدر الصلاة: 929/2

މިހައްޤަކީ ޢިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުންގެ ޢަހުދުގައި އޭނާ (އެބަހީ: މުސްލިމުންނާއި ޢަހްދުކަނަވަރު ހިފައިގެން ހުރި ކާފަރުމީހާ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުއްޖެނަމަ) ތަކްފީރުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރެއެވެ. އަދި އޭނާ ތަކްފީރުކުރުމުގައި ދެގޮތަކަށް އެކަންބެހިއްޖެއެވެ:

ފުރަތަމައީ: އޭނާގެ ޢަހްދުކަނަވަރު އުވުމެވެ.

ދެވަނައީ: އެއީ ޢަހްދުތަކުގެ ތެރެއިން ޢަހްދެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ. ބަޔަކީ އިލްމުގެ ފިޤުހުވެރިންގެ ބަހަކީ އެއީއެވެ.

އިބްނު ރާހަވައިހި ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެބައިމީހުން ބަދުބަސްބުނުން ފާޅުކޮށްފިނަމަ ތަކްފީރުކުރެވޭ ހުއްޖެވެ. އަދި 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސް ބުނުމަށްފަހު އެބައިމީހުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

އިސްޙާޤު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެބައިމީހުން ތަކްފީރުކުރެވޭހުއްޖެވެ. އެހެނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި ޢުމަރު ބުން ޢަބްދުލްޢަޒީޒު [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] ޢުމަރު، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނި [illegible] ތަކްފީރުކުރުމާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަހަރުމެން އެބައިމީހުންނާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!'

[illegible] [illegible] ތަކްފީރުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible]

ގިނަބަޔަކުވެސް އެފަދައިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އޭނާގެ ވާހަކަ ޚާއްޞަކޮށް އެބައޮތް ބަސްއޮގަތި
އެބޭކަލުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ޢަބްދުއްވައްހާބު މިހުންގެ ތެރޭގައިވެސް އެފަދަ
މިހާ އެބޭކަލުން ހިމަނުއްވާ ދުރުކުރެއްވިއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ކުރީގެ އިލްމުވެރިންނާއި ފަހުގެ ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ:
އޭނާ ތަކުފީރުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާ ނޫންވެސް ބައްދަލު އުވާލި މީހުން ތަކުފީރުކުރުން
ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އިމާމް އަޙްމަދުގެ ބަސްފުޅުން ދަލީލުކުރާ ފަދައިންނެވެ.

އަދި އޭގެ ބައެއް އިލްމުވެރިން ބަޔާންކުރާގޮތުގައި: ދީނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން
ޢަހުދު އުވާލާ މީހުންނާއިމެދު އިމާމުމީހާއަށް އިޢްތިރާޟު ދިމާވެގެންވެއެވެ. އެއީ އަސާސީކުރުވާ
މިހާރު ގުދުރަތިވެސް (އޭނާ އަޤީދާކުރުމުގައި ހުދުތަކާއި، ތަކުފީރުކުރުތަކާއި، ގާފިރުންތަކާއި،
ފިތުނަތަކާއި މިހުންތަކުގައި) އިމާމުމީހާއަށް އިޢްތިރާޟު ދިމާވުން ފަދައިންނެވެ. އެގޮތުން
ޚާއްޞަ ބަސްފުޅުގެ ތެރެއަކު ބަދުބަސްބުނާ މިހާގެ ފައްސަލަ ވަނީއެވެ. އެހެންކަމަކު އޭގެ
ތެރެއިން އަހުލުސުންނާ (އަހްލު ސުންނާ) ހާއި އެއްޗެއްވެސް ދެބައިކުރި އިލްމުވެރިންވެސް ހުކުމެއްކުރައި
އެއީ ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ފިއްތަވައި އެހެން މީހުންކުރުގައި ޤަތުލުކުރުން ޝަރުޢީކުރެއްވާފައިވެއެވެ.
އެގޮތުން ބަދުބަސްބުނާ މިހާ ދަންނަ، އޭނާ ތަކުފީރުކުރުން ކަނޑައެޅިގެން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.
އެހެންކަމުން އެކަމުގައިވަނީ: އޭނާ ތަކުފީރުކުރުން ކަނޑައެޅި ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި ގުދުރަތި
ހާޒިރު ނުވަނުމެވެ. އެއީ ގުދުރަތުކުރާ އެހެން ވިދާޅުވި (އެބަހީ: ގުދުރަތުކުރާ ޢަހުދު އުވާލާ
ދިމްމިންނާއި ގުދުރަތި އިމާމަކު އިޢްތިރާޟު ދިމާވާކަމަށް ވިދާޅުވި) ބަދުބަސް އެހެން
ކަންކަމުގައި އެކަން ތަރިދުކުރުމާ ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ތަކުފީރުކުރުން ކަނޑައެޅިގެންވާކަމަށް
ވިދާޅުވެފައިވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން ޚާއްޞަ ބަސްފުޅުގެ ތެރެއަކު އޭނާ ނުވަތަވެ. ނުވަތަ
އެކަށަކުނޑުގައި ބަދުވަހި ވަޤްތު (އެއާއި ޒާހިރުވެގެންވާ ތައްޔާރު) ވާކަމަށް ބުނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ
އެފަދައިން އެއްބަސްގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ބަދުބަސް އަނގަ ބަސްގައި އެއާއި ޒާހިރުވަން ވިދާޅުވެފައި
ވާތީއެވެ.

އަދި ޝާފިޢީގެ އަޞްޙާބުންވެސް އެކަންތަކުގައި ޒިކުރުކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ބޭފުޅުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ކަނޑައެޅި ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.' އަދި އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ބޭފުޅުން އެކަމުގައި ގިނަފަރާތްތަކުން ދިފާޢުކުރައްވައެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާވަނީ އޮޅުން ދީނުން ފަދައިންނެވެ.' (އެބަހީ: ޛިއްމީންގެ ތެރެއިން ބަދަލުވުމާ މީހާގެ ހުކުމްވަނީ އިސްލާމް އެހެން މީހުންގެ ހުކުމްފަދައިންނެވެ.) އަދި ބައްޔަކުމީ އޭނާ ގަތުލުކުރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާވާނީ އަސީރެއް ފަދައިންނެވެ. އޭނާއާ މެދުގައި އެންމެ މަސްލަހަތު ހުރި ގޮތަކަށް ކަންތައްކުރުން އިމާމުގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.'

އަދި އައްޝާފިޢީގެ ބަސްފުޅު ޙާލަތުގައި ރިވާޔަތް ހުރީ މިގޮތަށެވެ. ބުރަކަތު ކާފިރުގެ ގުރުބާނީ. އަދި އެއްބަސްވެ (އިމާމަށް އެކަމުގައި) އިޚްތިޔާރު ދިނުމެއް ކަނޑައެޅިގެން އޭނާ ޤަތުލުކުރުމަށް އެކަށީގެން ވާން ނުކުރައްވައެވެ.

ދަންނަވާ އަޅު ހަނީފާ ދަންނަވައި، އޭނާގެ އުޞޫލުގެ މައްޗަށް މިމައްސަލަ ނާންނާނެއެވެ. އެހެނީ އަޅު ހަނީފާގެ އަޞްޙާބީ: ބާރުވެރިކަމާއި ގަދަކަން ލިބިގެންވާނަމަ ގެންދޭ ދިޔާމީގެ ޢަހުދުފުޅުގެ އަޞްލު އުވިގެންނުދާނެއެވެ. އެގޮތުން އޭގެ އުބައިދުލުން އިމާމުގެ ކިބައިން މަނާވެގެން، ދެން ޢަހުދުގެ ޝަރުޠުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތް ނުވާ ޢަހުދުނަށް ކުރެވިފައިވާ ނަސްވީހެ ޚަލާސްވެގެން ނުވެއްޖެނަމައެވެ.

މާލިކުގެ މަޛްހަބީ: ޢަހުދުގެ ހިފައިން މަނާވެގެންނަވާ ނިކުތްގަނޑުއެއްސާ ގެނދި އުބައިދުލުގެ އަސްލު އުވިގެން ނުދާނެއެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރިކަމާއި ޖަޒާ ދިނުމުން މަނާވެގެން، ނަފްސު ދާރުލް ޙަރުބާއި ގުޅި ޙާލަތުގައި ޖެހިއްޖެނަމައެވެ. އޭނާއާ ކަމުގައި ޙަރަބާއި މުޢާޙަދުނާ ތެޔޮ ގަތުލުކުރުމަށް ޙާލަތު ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ:

ޛިއްމީއަކު، މުސްލިމު މިނިވަން އަންހެނަކަށް ޒިނާކުރަން މަޖުބޫރުކޮށްފިނަމަ އޭނާ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ ޢުމަރުގެ (ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު) ބަހަކު ކަމުގައިވާނަމަ ވަރަގަދަވެގެންވާ ޢުޤޫބާތް އެބައިމީހުންނަށް ދެވޭނެއެވެ.'

އެހެންކަމުން އިމާމުން އެކަމަށް ނަޞްޞުކުރައްވާ ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން ޝަރުޠުތަކަށް ބަދުބަސްބުނާ މިހާ ޤަބޫލުކުރުން ކަނޑައެޅި ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ، އަހުލުވެރިންގެ ބޮޑުގެދަރިންގައިވާ ހާލު، ހެޔޮދު އުފައްދަވާ ކީރިތި މާތް ﷲ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ނުވަތަ މުސްލިމުންނަށް ގެއްލުންވާ ދީނުގެ ޢާއްމުކަމެއް ޖެހޭ ގޮތަކަށް ހެއްދެވިކަންތައް ނަގައިގެ ކީރިތި މިހެން ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ބުނާ ބަހަކަށް ބަލާއިރު - އޭގެ އިމާމު އަޙްމަދުގެ މަޛްހަބުން އަހަރުމެން ބައްޔަކުގެ ފަދައިން، އަދި އަލްޝާފިޢީގެ ބަސްތަކެއް ދަލީލުކަމުގައިވާ ފަދައިން، - ނުވަތަ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސް ބުނެގެން ހެއްދުން އެއާއި ކީރިތި މިހެން އެކަކީ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ބުނާ މިހާ - އޭގެ އަލްޤާޟީ (އަބޫ ޔަޢުލާ) ދަލީލުކުރައްވައިފައިވާ ފަދައިން އަދި އަލްޝާފިޢީގެ އަޞްޙާބުންގެ ޖަމާޢަތެއް ބަޔާންކުރައްވައިފައިވާ ފަދައިން އަދި ހެއްދެވި އުފެއްދެވި ގޮތުން ކަންތައް ދަލީލުކުރައްވާ އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުން އެކަންތައް ދަލީލުކުރައްވާ ފަދައިން، އަދި ހެއްދެވި ގެއްލުވާ މިހާއިގެ އިމާމުން އިލްމީ ޙައްޤު ވިދާޅުވެގެންވާ އިޖުމާޢު ދެއްކެވިކަން އެބާކަމުން ބަޔާންކުރައްވައިވެއެވެ. - ފަހެ ހަމަކަނަޑައެޅުން އެހެން ބަޔަކު ބުނާގޮތަށް (އިމާމުން) އެކަމުގައި އިލްމީ ޙައްޤު ދީނުގެ އަޞްލުތައް ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާ އެބާކަމުން ބަޔާންކުރައްވައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްވެސް ހާމަވެގެންވެއެވެ.

ދެންފަހެ ޙައްދުކަށަވަރު އުވާލާ ކޮންމެ މީހަކާއިމެދު ކަންތައްތަކަށްވީ ގޮތާއިމެދު ވެރިޔާއަށް އިޖްތިހާދު ދިރިގެންވާކަމަށް ބުނާ މީހުންގެ ބަހުގެ މައްޗަށް ބަލާއިރު، ފަހެ ތަޢުލީމުކުރުމުގައި ބައްދަލުވުމާއި ތަފްސީރުކުރުމަށްފަހު ބައްދުތަމައް އާއްމުގެ ކިބައިން ފުއްދުންނަކަމަށް އެބައިމީހުން ވިދާޅުވިކަމަށް އަޅަރުމުން ބައްސަންތިރިވެ. އެހެން ދިރިއާގެ އެއްބަސްވުންތަކަށް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އަޅަރުމުންގެ ބުނުމުގައި ހިނގުމުގެ މައްޗަށްވެ. އަދި މިއީ އަޅަރުމުންގެ ބުނުމުގައެވެ. ދެން އަޅަރުމުން އެބައްދުގައި އާއްމުގެ ކިބައިން ފުއްދާ ނިމުމުން އެއަށްފަހު އިމާމުންވެސް އާންމާއިމެދު އިޖްތިހާދު ކުރިމެދުވެ. އެއީ އަސްލުން ފަދައިންނެވެ.

މިހެއްޔެ މައްޗަށް ބަލާއިރު، ބަދަލުތަކުގެ މިޒާ ޝަރުޢީކުރުމީ ބައްދަލުވުމުގެ ތަރުއިން ބައްދަލުވުމުގެ އެބައިމީހުންނަށް ބުނާވާނެއެވެ. އެއީ ޖިނާކުރުމުން ނުވަތަ މަގުފުރުމުގެ ސަބަބުން ޙައްދު ގައްދުވާ މިޒާ ފަދައިންނެވެ. އެގޮތުން ޝަރުޢީކުރުން ވާޖިބުވާއްޖެނަމަ އެކަށްނަމަވުގެ ސަބަބުން އާންމާ ޝަރުޢީކުރުވާއްޖެއެވެ. އަދި ވިއްއޮށް، ބައްދަލުވުމުގެ ތިރައިން ޙައްދު ޢާއިލީކުރުމުގެ ގޮތުންވެސް ދިރިހިމަނާ ޝަރުޢީކުރުވިދާނެއެވެ. އެއީ އާންމާ ޙައްދު އުވާލުމިހަށްވެގެން. އެއީ އާންމާ މިތާކަނާ އެހެން ދިރިހިމަނާ ޝަރުޢީކޮށްދިނަމައެވެ. މިވަޒްހުގެ މައްޗަށް ވާޖިބުގެ މަދުރަސާ ވާނަވުމުން އެކަށީގެންވެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ތިރީގައި: 'އާންމުގެ ޙައްދު އުވުމުގެ ސަބަބުން ނުގެއްލޭކަމަށް' ބުނާ މީހުން ވާނަމައެވެ.

ޚުލާޞާއަކީ: އާންމާއި ދުރުގައި ކަންތައްކުރަންވީ ގޮތްތަކުގައި އިމާމުން އިލްމީއާރު ލިބިގެންވާކަމުން ބުނުމުގެ މައްސަލަ ތަފްޞީލުކުރާކަން ކަރަވަޅި ބަޔާން ލިޔުމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ޚުލާސާ މާނަ ނުވަތަ މުޚުތަޞަރު މާނައިންނެވެ. ހަމައެކަމަކުއިން 'އާންމާ ދާރުލް ހަރްބާއި ގުޅުވާލުވާނޭ'! ބުނާ ބަސްފުޅެއްވެ.

އަދި މުޖުތަހިދު (ޙުއްޖަތު ޝަރުޢީއް ބަޔާންކުރުމުގެ ބުނެފައި ހުންނަ ޢާއްމު ބަސްތަކުން) މަޒްހަބުތައް ނެގުމީ އުޞޫލުތަކާ މައްސަލަ ކުރެގޮތް ނިސްބަތްކުރުމަށް ގެންދާކަމުގެވެ. އަދި ޚިލާފަކީ، ކޮންމެހުކުމެއްވެސް މަޒްހަބު ނުގެންދިޔަ އުޞޫލުތަކާ ބަސްފުޅުތަކުން ތަޤްލީދުކުރުމު (ތަޤްލީދުކުރުން ބާރުލިބިގެންވާފަރާތާ) ވާހަކަތަކުންނެވެ.

އަދި ޚުލާޞާއަކީ: މިޔާގެ ގަތްސަރުގައި (އަހުލުވެރިކަން ގޮތާއިމެދު) ޚިލާފުއްވާކަމުން ޤަވާޢިދު ކުރެވިނަސް ފަދަ އުޞޫލުވާކަން ނަތީޖާވެގެން އަރިސްފަދައިން ނަތީޖާތަކާއި ތަޢާރުޟުކުރެވިފައިން (ތަޤްލީދުކުރާން ބާރުލިބިގެންވާ މައްޗަށް) ބަލައިކުރުމުން ބަލަހައްޓަނިވެގެންނެވެ. އަދި (އެހެން އިލްމީއާލިމުންގެ) އާންމު ދޮތުފުޅުން ކަނޑައެޅިގެން ވާޖިބުވާކަމަށް ދެއްކެވި: އަހަރުމެން އިސްވެ ބަޔާންކުރި ޙަދީޘުޝަރީފުގައި ޢިބާރާތުގެ ބަސްފުޅުތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި ޙަވާލާދީފައެވެ.

ތިންވަނަ މައްސަލަ

އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބެވެ. އަދި ތައުބާވުމަށް ނުބުނެވޭނެއެވެ. އެއީ މުސްލިމެއްކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ކާފިރެއްކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ.

އިމާމް އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މުސްލިމެއްކަމުގައިވިޔަސް ކާފިރެއްކަމުގައިވިޔަސް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނެފި ކޮންމެ މީހަކު ޤަތުލުކުރަންވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެން ދެކޭގޮތުގައި އޭނާއަށް ތައުބާވުމަށް ނުބުނެވޭނެއެވެ.'

އެއާއިއެކު އެކަލޭގެފާނު ނަޞްޞުކުރައްވާ ވިދާޅުވެފައިވަނީ: 'އޭނާއީ މުސްލިމެއްކަމުގައިވިޔަސް (އެކަމުގެ ސަބަބުން) އޭނާވަނީ މުރުތައްދުވެފައެވެ. އަދި އޭނާ ޛިއްމީއެއްކަމުގައިވިޔަސް އޭނާ ވަނީ ޢަހުދު ގެއްލުވައިލި މީހަކަށެވެ.

ހަމައެފަދައިން އެކަލޭގެފާނު ގެނަ އަޞްޙާބުންގެ މުޢުތަޤަދަކީ އޭނާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވާކަމަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި ޙަދީޘް ބުނާ ބައެއް ދަލީލުތަކެއް ފާހަގަކޮށް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުން ދަލީލުތަކެއް ވާނެއެވެ. ޤަތުލުކުރުމަށް ހުކުމްކުރާ މުޢުތަޤަދު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ވާހަކަ ނަގާލައްވައެވެ.

އެއާއިއެކު ބަދުބަސް ބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުމުގެ ޙުކުމަކީ އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި އިމާމުން ވިދާޅުވެފައިވާ ކަމެއް ކަމަށް ބައެއް އިމާމުން ބުނެފައިވާކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ޤަބޫލުކުރައްވާ ސިފަކުރެއްވިއެވެ.

ދޮންބެހެ އޭނާ ބަދުބަސް ބުނުމުން ތިއްބާވެ، އިސްތިޣްފާރުކުރެއްވުމަށް ނުވަތަ ކާފަރެއްނަމަ ބަދުބަސްބުނުން ދޫކޮށްލާ، އަނބުރާ ދީނާގެ ބަރުދުގެ ތަރަހަށް އަޅުވެއްޖެނަމަ އަލްޖާހިލް (އަބޫ ޖަހްލާ) އާއި އެހެނިހެން ބޮޑުދެން ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނުމަކީ މީހާގެ ތިއްބާ ޞަބުރު ނުކުރެވޭނެއްޗެވެ.[100] އެހެނީ (އެބަދުބަސް ބުނުމުގެ) މަޖާލާތައި ހުސްކަމުގެ ރައްދުވަނީ އެކަށޭގޮތަށްނުވެއެވެ.' އިބުނު ޢަޖީބުވެސް އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި އާއި އެބަރަށްދު ދޫކޮށްލާ މާދުކޮށްދިނުމަށް އެއިގެންނުވާ އާދަމުގެ ދަރިއެއްގެ ބަހެއްކަމެވެ.

(އިމާމް އަބޫދާވޫދު) ގިނަ އަސްބާބުން ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: "އޭނާގެ ތިއްބާ ޞަބުރު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ޔައުމަލް، އޭނާ ތިއްބާވިއަސް ޞަބުރުކުރެވޭނެއްޗެވެ.' އެއީ އަބޫ ބަކުރާއި އަލްޖާހިލީގެ ބަސްތެރިކަމުގައިވާ: "އޭނާއީ މުސްތަޤްބަލުގައި ވާނަމަ ތިއްބާވުމަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ދޮން އޭނާ ތިއްބާ ނަފްސްކުރައްވަމަ ޞަބުރުކުރެވޭނެއެވެ.' މިއާއި ހިޔާލުފަދައެވެ.

އޭނާއީ ދޮންމީސްކަމުގައިވާނަމަ އަދު ބަނީޔާ ބުނެސްޖެވެ: "އޭނާގެ ބަރުދު އުވިގެން ނުދާނެއެވެ.' އަދި އަރްޝާދުގެ އަސްބާބުން އެކަމުގައި ހިތާފުވިއެވެ.

---

[100] ދަންނަވައެވެ! ތިއްބާ ޞަބުރު ނުކުރެވޭނެއި ބުނުމުގެ މުރާދަކީ އިންސާނުންގެ ކާފިރުގައި ޞަބުރުނުކުރެވޭނެކަމެވެ. އެބަހީ: ޤާޟީގެ ކާފިރުކަން މައްސަލަ އުފުލި ދޮން އޭނާ ތިއްބާވެ އެކަން ދޫކޮށްލައިފިމާ ބުނެސްޖެ އޭނާގެ މަސްރަހަ އަނބުރަ ބަލާވެ ކަނޑައެޅޭނެ ނުދޭނަމަވެސްކަމެވެ. އަދި އޭނާ ޞަބުރުކުރަން ޖެހޭނީކަމެވެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ޚިޔާލުކުރުމަށް الله އާއި ދުޢާކުރައި ވާކަންތައް ދަންނަވާ، އޭނާ އިހުތިޞާބުކުރި ތިއްބާއަކުން ތިއްބާވެ ހަމަހަމަގޮތުން ލިބިދޭނެއްކަމާ الله ތަޢާލާ އޭނާގެ ތިއްބާ ޞަބުރުކުރައްވާނެކަމެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި އޭނާގެ މައްޗަށް އަނބުރަ އުނދަގޫ ކާފިރުގެން ގެނައުނަމެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް މުސްލިމަކު ނުބައްދުން ޞަބުރުކުރުމަކީ ގަނޑު ވަރަށް ބުރަ މިހާރުގެ ސަރުގަދަކަމުގައި ތިމަންނަ ތިއްބާވެއްޖައިމާ ބަނޑުއަޅާ އޭނާގެ ކަމަކަށް ދުނިޔޭގައި އަނބުރަ ބަހުދުވަހު ކާފިރުގެން ނުދާނެކަމެވެ.

'އަލްއިރުޝާދު'ގައި އައްޝައިޚު - އޭނާއީ ނަޤުލުކުރުމުގައި ބަރޯސާވާ މީހެކެވެ. - ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސް ބުނެފި މީހާ ޤަތުލުކުރެވޭރުއްޖެވެ. އަދި ތައުބާވުމަކުން ނުބުނެވޭނެއެވެ. އަދި ޛިއްމީންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާވެސް ޤަތުލުކުރެވޭރުއްޖެވެ. އޭނާ އިސްލާމްވިނަމަވެސްމެއެވެ.'

އަދި 'އަލްޒަވާޖިރު'ގައި އަބޫ ބަކުރު ފާރިސީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސް ބުނެފިމީހާ ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފިރުކަމުގައި ވެފައި ދިން އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ، މަރުހަބާގައި ބާއްޖަވެރިކަމާ ގޮވާލީ އޭނާވެސް ޤަތުލުކުރެވޭނެކަމެވެ.'

އަދި މާލިކީގެ މަޛްހަބުގެ ފުޤަހާއުން އަހަރުމެންގެ މަޛްހަބުގެ ފުޤަހާއުންނެވެ. އަދި މިބުނެވުނު ޢުލަމާއުން، މުސްލިމުނާއި ޛިއްމީއެއް (ބަދުބަސްބުނިމީހާ ސަބަބުން) ޤަތުލުކުރުމުގައި ހުކުމްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްވުމަކުން ތައުބާވުމުން އަދި އިސްލާމްވުމަކުން އަދި ތައުބާވުމަކުން ނުވާނެއެވެ.

އަލްޤާޟީ 'އަލްޝިފާއު ބިއްޔަ' ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: 'ނަބިއްޔާއަށް ބަދުބަސް ބުނެފިމީހާ ޤަތުލުކުރެވޭރުއްޖެވެ. އަދި އޭނާގެ ތައުބާ ނުވެވޭރުއްޖެވެ. ދެންވެސް އޭނާއީ ކާފިރެއްނަމަ ދީން އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ އޭނާއާއި ދެމުގައި ދެނިވާރަތާއްވެއެވެ.'

އެފަދައިން އަދި ހެއްޔާބުވެސް އެކަށައަޅާފައިވާ މަސްއަލަ ބަދުބަސް ބުނެފިމީހާގެ ތައުބާ ނުވެވޭރުއްޖެވެ، އަދި އޭނާއީ ކާފިރެއްނަމަ ދެނިވާރަތާއްވާކަމަށް ބާރުއަޅުއްވައެވެ.

އަދި އަހަރުމެންގެ ބައެއް އަސްޙާބުން، މުސްލިމަކު އަތުން އިސްތިޚްފާފު ބަދުބަސްބުނުމުން ރުޖޫޢަވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެކަމަށްވެސް ރިވާޔަތްކޮށް ގެންނެވިއެވެ. އެފަދައިން އަބުލް ޚައްޠާބު 'އަލްހިދާޔާ'ގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ފަހުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން އެތައްބަޔަކު ތަބަޢަވެ މިހުކުމްވެސްދެއެވެ.

އެހެންކަމުން ޚުލާޞާއަކީ: ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ތައުބާއާ ހުކުމުގައި އަހަރުމެންގެ އަސްޙާބުން ތިން ރިވާޔަތެއް ގެނައެވެ:

- އޭނާގެ ތައުބާ ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ތާއިބުވުނުކަމުގައި ޤަތުލު އައިއެވެ.
- ތައުބާ ޤަބޫލު ކުރެވޭނެއެވެ.
- ތިންވަނައީ: ކާފަރުމީހާއި މުސްލިމުމީހާ އެކަމުގައި ފަރަޤުކުރެވެއެވެ. އެގޮތުން ކާފަރުމީހާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވި، މުސްލިމުމީހާގެ ތައުބާ ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ޛިއްމީންގެ ތެރެއިންވާ މީހާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެކަމަށް އަހަރުމެން ބުނާނަމަ، އޭނާގެ ތައުބާއަކީ އިސްލާމްވުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ބަދުބަސް ބުނުން ދޫކޮށްލާ، ދުވަސް ފަހަރަކު ޛިއްމީންގެ ޢަހުދުކަޑަކުރުމުގެ ދަރަން ވަކިވޭ އުޅޭއިރު (އެކަމަށް އިޖާބަދީ) ރަނގަޅުކަމެއް ނުދޭނެއެވެ. އިސްލާމްދިނަ ފަރުވާއިން ކުރިން ރިވާޔަތްތަކުގައިވެސް އެފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި ފަދައިންނެވެ.

އަދި އަސީރުންފަދައިން އެކަމުގައި އޭނާއާއިމެދު އިމާމަށް އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވާކަމަށް އަހަރުމެން ބުނާނަމަ، ދެން އަނބުރާ ޛިއްމީންގެ މުޢާހަދާއަށް އައުމުން އޭނާއަށް ތަޢާރުފުވުމަކުން ދޫކުރުން ޝަރުޢުވެގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިފަދައިން އޭނާއާއިމެދު ދޫކުރުން ޤަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެގެން ނުވެއެވެ. ހުރި ރިވާޔަތްތަކުގައިވެސް ވާފަދައިންނެވެ. އަދި އަބުލް ޚައްޠާބު ދެވަނަ ރިވާޔަތުގެ ތަފްޞީލު ބަޔާންކޮށް، ފަހު ދިއުން އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ކިބައިން

ދަތުރުކުރުމުގެ ބައްދު ކުރިޔެގެންދެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކާފަރަކަށް ދަޢުވަތު ދިނުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ބުނާ މީހުންގެ ބަހަށް ބަލާނަމަ ފަހަރުގައި ޛިއްމީއަކަށް ދަޢުވަތު ދިނުން (އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި) ވާޖިބުވެދާނެއެވެ.

އައްޝާފިޢީ [illegible]: (ބަދުރުހަނގުރާމަ) މުސްލިމުންނާ [illegible] [illegible] [illegible]

އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ: އައްޝާފިޢީ [illegible] ބަސް މިފަދައިން [illegible]

އެހެންކަމުން ހުވާބުވެގެންދާ ގޮތުގައި: މަޝްވަރާކުރެވި ނަންބުނެވިގެންވާ ގޮތަކީ އެދިވަރުންނަށްވެސް (އެބަހީ: މުސްލިމުއްމަތަށް އަދި ކާފަރުން ޚިލާފަތުއްމަތަށް) ބަޔާ ތަޢުނުދީންކުރެވެ. އަދި އެދިވަރުން ބަޔާކުރަން މަޝްވަރާކުރެވިގެންވާ ގޮތަކީ އެދިވަރުންގެ ބަޔާ ތަޙުލީލުގެން ނުވެކުރެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޅުގަނޑު ހިތްވަރުދެއްވިކަމަށް: ޚިލާފަތުގެ އިސްލާމްދީން ތަރުތީބުކުރުމުގެ ބޭނުމާ ބޭނުން ހިތްވަރުވާން ކުރިމަތިވެއެވެ. އެއީ ޢާންމަކަން ބަޔާންކުރުން ނަމަވެސްވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ރާއްޖެ ބަޔާ ތަޢުލީމް، އަދި ޢާންމު ބަޔާ ތަރުތީބުކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަޅުގަނޑު ހިތްވަރުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (ބަސްފުޅު ބަޔާން ނުކުތް) ބަޔާންކުރެވިގެންވާ ރިވާޔަތްގައި ޚިލާފަތުގެ ބަޔާ ތަރުތީބުކުރަން ބޭނުންވެއެވެ. އެކަމަށް އެއީ ދުރުވެގެންވާ ބަޔާއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެކަލޭގެފާނަށް ފަޟްލުވާން (ޢިލްމީ ބޫބަކުރު އަމީރުލްމުއުމިނީން) ބަޔާބަސްބުނުމައި، އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާބަސްބުނުމުގައި ފަރުޟުއްކުރެވެ. އެފަދައިން (އިމާމް އަޙްމަދު) ނަހާރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މިނަ އަސްޙާބުންނާއި މިނަ އިލްމުވެރިން އެފަދައިން ދިރާސާކުރެއްވިއެވެ.

އަދި ޝައިޚު އަބޫ މުޙައްމަދު (އިބްނު ޤުދާމާ) ތަރުތީބުކުރެއްވި ބަޔާބަސްބުނުމުން ފަޟްލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި ޞަޙާބީންނާއިމެދު ތަރުތީބުކުރުމުގެ މަޤާމްތަކައި ދީނީ ޢާލިމުކަން ދިރާސާކުރެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ: ކަމަކަށް ފަރުޟުކުރެވުން ޒާތުގައި އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާބަސްބުނުމުގައިވެއެވެ. އެކަމަށް އިސްލާމްގެ ސަބަބުން (ބަޔާބަސް ބުނުމުން ތަރުތީބުކުރުމުގެ ބާރުގަ) ކާމިލުގެންދެއެވެ!

މިކަމުގެ ބަޔާން އަދި އަންނަހުއްޓެވެ.

ދަންނަވާ މާލިކުގެ މަދްހަބު ދަންނަނީ، ފަހު އެކަލޭގެފާނު އަރިހުގައިވެސް (ރަސޫލާ ﷺ
އަށް) ބަދުބަސްބުނާ މީހާއަށް ތައުބާ ހުށަހަޅައިދިނުމަކާނުލައި ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ
މަދްހަބުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ ގޮތަކީ: މުސްލިމަކު ބަދުބަސްބުނުމުން އޭނާގެ ތައުބާ
ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބުނުމަކީ ޒިންދީޤެއްގެ ބުނުމެވެ. އަދި އޭނާ ތައުބާވުން
ޤަބޫލުނުކުރާނަމަވެސް - ކުފުރުވުމުގެ ޙައްދުން ނުވާގޮތަކަށް، - ޒިންދީޤެއްގެ ގޮތުގައި އޭނާ
ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާއަކީ ދިއްމީއަކުކަމުގައިވާނަމަ އެކަލޭގެފާނު ކާފިރުކަމުގެ ބަހާއި
ރަދުވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުން ވިދާޅުވިއެވެ: މިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާނަމަ އޭނާއަށް
ތައުބާ ހުށަހެޅިދާނެއެވެ. ދެން އޭނާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ ވަރުގަދަ ޝުބްހާތަކުން ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާ
ތައުބާވުމަށް ދަޢުވަތުދިނުމަށްފަހު ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ.

ދަންނަވާ (އިމާމް މާލިކުގެ އަރިހުގައި) ޝާފިޢީއަށް ބަދުބަސްބުނާ ދެން
އިސްލާމްވެއްޖެނަމަ، އޭނާ އިސްލާމްވުމުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ޙައްޤުން ޤަތުލުކުރުން
ދުރުކުރެވޭނެތޯ ނުވަތަ ނުވޭތޯ؟ ވަނީ ދެރިވާޔަތެކެވެ. ޢަބްދުލް ވައްހާބު އަލްމާލިކީ
ޚިލާފުން އެރިވާޔަތް ގެންނެވިއެވެ.

ދަންނަވާ އަޝްޝާފިޢީގެ މަދްހަބުގައި ދަންނަނީ، ބަދުބަސްބުނާ މީހާއާއި ގުޅޭގޮތުން
އެބައިމީހުން ދެބަޔަކަށް ބެހިގެންވެއެވެ:

ފުރަތަމަވަނީ: އޭނާވާނީ މުރުތައްދުވެފައިވާތީއެވެ. އަދި އޭނާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ބަހެއް އޭނާގެ ކިބައިން ކަނޑައެޅޭނެއެވެ.

ދެވަނައީ: އޭނާގެ ބަހުރީ ކޮންމެ ގޮތަކަށްވިޔަސް ޤަބޫލުކުރެވެވޭ.

އަދި އައްޝާފިޢީގެ މަޛްހަބު ޤައުލެއް ގެނައިއެވެ: ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ބަދަލުކުރުމަށް މުރުތައްދުވާމީހާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާ ތައުބާވެއްޖެނަމަ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ދިޔައީދަންނައެވެ. އަދި ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ބަދަލުކުރުމަށް އަނެއްބަޔަކު އެބަވާކަމަށް ބަހުރު ތައުބާއެވެ. އަދި ޤަބޫލުކުރުމަށް ދިމާވައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރުމަށްވީނަމަ އެކަމުގެ ކުރެވޭތަކުގެ މިންވަރަށް ބަލާ ތަފްސީލުކުރެވޭ އަދަބުދޭންވާނެއެވެ.

ދީން އެއަށްފަހު އޭނާގެ ތަރުޖަމާ ޤަބޫލު ކުރެވޭނެކަމަށް ބޭނުން މިހެންގެ ދަރަޖަތަކައި އެއާއި ފުރުޞަތު ދަރަޖަތަކަށް ބަދަލުކުރެވޭ، އިސްލާމްދީނާ ކަމަށް މިހާރުވެސް ޖަވާބު ބަދަލުކުރެވެއެވެ. އަދި ފުރާނައި ސުންނަތުންނާއި، އިޖްމާޢުއާއި ޤިޔާސުން އެއްވެސް މިހެނަކު އެދަރަޖަތަކަށް ތައްދީނުކުރުވުމަށް ދަރަޖަތަކަށް އެކަމުގެ މައްސަލަ ގެނައިއެވެ. އެވާހަކަތަކަށް ބަދަލުވެގެންވާ ފަހުގެ ބާރުން، ބަޔަކީ ކުއްލިޔާ ފަހުގެ އަސްލުތަކު މިންވަރުވެއެވެ. އެފަހުން އެވާހަކަތަކަށް ބަލާނަށް ހުސްވެއެވެ.

ހަތްވަނަ މައްސަލަ

އިސްވެ ވާހަކަދެކެވުނު ބަދުބަސްބުނުމީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކުރުމާއި، އެކަމާއި ހަމައެކަނި މުޖައްރަދު ކާފަރުވުމާއި ހުރި ފަރަގު ބަޔާންކުރުން.

އޭގެ ކުރިން ކޮންމެހެންވެސް މުގައްދިމާއެއް ގެނެސްދީފައެވެ. އެގޮތުން އަހަރުމެން ބުނަމެވެ:

الله އަށް ބަދުބަސްބުނުން ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމީ އެޅުމުރުނުނާއި ބޭރުކުރުވާ ކާފަރުވުމެވެ. ބަދުބަސްބުނާ މީހާ އެކަންތަކަށް ހަލާލުކަމުގައި ގަބޫލުކުރިޔަސް ނުވަތަ އެކަންތައް ހުއްދަކުރިޔަސް ނުވަތަ އިޖުތިހާދެއް ދެކުނުކުރާ ކަމުގައިވިޔަސް ވެސް ހަމަހަމަވެގެންނެވެ. މިއީ އިމާމުންގެ ބައެއް ކަމަށްދާކަން ބޭނު ފިޤުހުވެރިންނާއި ހުރިހާ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ މަޛުހަބެވެ.

އަދި އިސްޙާޤު ބިން ރާހަވައިހި - އެކަލާނގެއަށް ރަޙްމަތްލެއްވާށި - އަޙްމަދުއާއި އެއް ދަރަޖައެއްގައި ގެންގުޅޭ ބޮޑު އިމާމެކެވެ. - ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(أجمع المسلمون أن من سب الله أو سب رسوله أو دفع شيئا مما أنزل الله أو قتل نبيا، أنه كافر بذلك وإن كان مقرا بكل أنزل الله.)[101]

މާނައީ: "...الله އަށް ބަދުބަސްބުނުމާ ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމާ، ނުވަތަ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތިން އެއްޗެއް ދުރުކޮށްލުމާ، ނުވަތަ ނަބިއްޔަކު ގަތުލުކޮށްލުމާއި ދެ ކަންތަކަށް ހަމަހަމަވާނެ ކާފަރެއްކަމަށް މުސްލިމުން އިޖުމާޢުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އޭނާ الله ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ ތަކެއްޗަށް އިޤުރާރުވެގެންނަމަ ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ..."

---

[101] الصارم المسلول: 512/1، والتمهيد لابن عبد البر: 226/4، وتعظيم قدر الصلاة: 929/2

އަދި ސުބްކީންވެސް އުފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިމީހާވެސް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."[102]

އަދި އެކަކަށްވުރެ ގިނަ އިމާމުން އުފަދައިން ނައްޞުކުރައްވާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަޙްމަދުއާއި އައްޝާފިޢީއާއި އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުންނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: "الله ގެ އާޔަތްތަކުން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ސަމާސާކޮށް ޖޯކުޖަހައިގެން ވިޔަސް ފަހެ ކާފަރުވެއެވެ."

އަހަރުމެންގެ އަޞްޙާބުންނާއި އެހެނިހެން ބޭފުޅުން އުފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ: الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އޭނާ ސަމާސާއަށް ނުވަތަ (ސަމާސާއެއްނުލާ) އަޞްލަކަށް ބުނިކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަދި ބައްދު ތަނގަޅުވާ ކޮށްމެ ވިއެވެ.

އަދި އަލްޤާޟީ (އަބޫ ޔަޢުލާ) ވިދާޅުވިއެވެ: 'الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ އެކަން ހުއްދަކުރިއަސް ނުވަތަ ހުއްދަނުކުރިއަސްމެއެވެ. ދެންފަހެ 'އަހަރުމެން އެކަން ހުއްދަ ނުކުރަމު' އޭނާ ބުނެފިނަމަ، ބޭރުފުށުގެ ހުކުމުން އޭނާގެ ބަހެއް އެވާހަކަ ޤަބޫލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެކަނި އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތަކީ އެއީއެވެ. އަދި އޭނާގެ ދުރަށްވުމަށް ކުރުގައިއެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމުން ބުރުތަލުވާ ބޭރުފުށުގައިވެސް. ދެންފަހެ އެތެރެފުށުން ދަންނަން، އޭނާއި އެކަމުގައި ތެދުވެރިއެއްކަމުގައިވާނަމަ އޭނާވާނީ (ބޭރުފުށުގެ ހުކުމް ކާފަރުވެގެންވާ ހާލު އެތެރެފުށުން) މުސްލިމެއްކަމުގައިއެވެ. އެއީ އަހަރުމެން ޖިންނީގެ ހުކުމުގައި ބަޔާންކުރިފަދައިންނެވެ.'

102 الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 476/2

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ އުކަސްޖަހައި ހުއްދަކޮށްފިނަމަ ކާފަރުވާނޭކަމަށް، އަދި ހުއްދަނުކުރާނަމަ ފާސިޤުވާނޭކަމަށް އަލްޚަޠާބީ، ފިޤުހުވެރިންގެ ކިބައިން ނަޤުލުކުރިއެވެ. އެއީ ސަޙާބީންނަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރަންވާނެއެވެ. އަދި ބައެއް އިރާޤުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން، ނަބިއްޔާގެ ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ތަޢުބާ ބަލައިގަންނަކަމަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. ދެންފަހެ މާލިކު އުކަސްޖަހައި އިސްތިތާބު ނުކުރައްވާ ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ.

އަދި ޢުލަމާއުގެ ފަރާތުން މަޝްހޫރުވެގެން މީހާ ބަހެއް މިސްތަޢުމަލުން ކާފަރުކުރާކަމަށް އިޖްމާޢު ނަޞްޞު ކުރައްވާފައި ދެއްނެވުމަށްވެއެވެ.

އަދި އަލްޚަޠާބީ އިމާމު - ރަޙިމަހުﷲ - ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތުލުކުރުމަށް ހުރި ދަލީލުތައް ބަޔާނުކުރައްވަމުން ދެއްނެވި ހަދީޘް ގެނެސްދެއްވުމުގެ ކުރީގައި ބޭނުންކުރައްވާފައިވާ - އުކަސްޖަހައި ހުއްދަކޮށްފިނަމަ ހުރިހާ ގޮތްތަކުން ދެއްނެވިއެވެ. އަދި އުކަސްޖަހައި ފާސިޤުވާނޭކަމަށް އިޖްމާޢުވެފައިވާކަން މަޝްހޫރުވެފައިވާ ބަދަލުގެ ސަޙާބީން އަހުލުވެރިޔާ ފާސިޤުވާކަމަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އުކަސްޖަހައި މަޝްހޫރުވެފައިވާ މައްސަލަ ދެއްނެވިއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: '(ބަދުރަސްބުނުން) ހުއްދަކުރާނަމަ ކާފިރުވާނޭކަމަށް އަދި އެހެންނޫންނަމަ ކާފިރުނުވާނޭކަމަށް ފުޤަހާއިންގެ ކިބައިން ނަޤުލުކުރާ ރިވާޔަތަކީ އެއްވެސް އަސްލެއްވާ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެހެންއެކަމަކު އަލްޤާޟީ އޭވާހަކަ ގެނައިކަން ކަށަވަރީ ބައެއް އިޚުތިލާފު ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިން ފުޤަހާވެރިންގެ ކިބައިން ވާހަކައަށް ގެނަ ޒަމާނުކަމުނުވެ. އަދި އެއީ ޣަލަތެވެ. އަދި އެވާހަކަވަނީ އެބައިމީހުންގެ އުސްތާޛުންނާއި އެއްގޮތުގާ ގޮތުގެ މައްޗަށްކަމަށް އެބައިމީހުން ހިލާފުވެއެވެ. އެހެންކަމުންނެވެ މިމައްސަލާގައި ހިލާފުއްވާކަމަށް ހިލާފުމިހާރު ހިންހާފުއްވާ ވާހަކަ. އެހެންބުނުން ވާކަން ކަށަވަރީ ގެއްލުކަމުގައެވެ.[103]

---

[103] ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ އަދިވެސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (...وهذا موضع لا بد من تحريره ويجب أن يعلم أن القول بأن كفر الساب في نفس الأمر إنما هو لاستحلاله السب زلة منكرة وهفوة عظيمة ويرحم الله القاضي أبا يعلي قد ذكر في غير موضع ما يناقض ما قاله هنا وإنما وقع من وقع في هذه المهواة ما تلقوه من كلام طائفة من متأخري المتكلمين وهم الجهمية الإناث الذين ذهبوا مذهب الجهمية الأولى في أن الإيمان هو مجرد التصديق الذي في القلب وإن لم يقترن به قول اللسان ولم يقتض عملا في القلب ولا في الجوارح وصرح القاضي أبو يعلى بذلك هنا...) (الصارم المسلول: 515/1)

މާނައީ: "...މިއީ ކަނޑައެޅުމެއް ބޭނުންކުރަންޖެހޭ ތަނެކެވެ. އަދި ބަދުރަސްބުނާ މީހާ އޭގެ ޙުކުމުގައި ކާފިރުވަނީ އޭނާ ބަދުރަސްބުނުން ހުއްދަކުރާތީކަމަށް ބުނުމަކީ ދުސްކުރެވޭނޭ ގޯހެއް އަދި ބޮޑު ފޭރުކަމެކެވެ. އަދި އަލްޤާޟީ އަބޫ ޔަޢުލާއަށް الله ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ. މިތަނުގައި އޭނާބުނި ބަސްތަކާ ޚިލާފުވާ ވާހަކައިގެ ފުރަތަމަ ބައެއް ތަނެއްގައި ބަސްކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންއެކަމަކު މިފަދަ ބޮޑުވާ ތަކެތަށް ފެއްޓުނުވީން ފެއްޓުންކަމަށް ލައްކަ ވާހަކަ ބައެއް ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ވާހަކަތައް ބަލައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ އެންމެ ފަހުގެ ޖަހުމިއްޔާ ކަމުގައިވާ: އީމާންކަމަކީ ހަމައެކަނި ހިތުގައިވާ ތަޞްދީޤު - އެއާއިއެކު ދުލުގެ ބަސްތަކެއް ނުވިޔަސް - އަދި ހިތުގެ ޢަމަލުތަކެއް ނުވިޔަސް ފެތޭކަމަށް ބުނާ ބަހަށެވެ. އަދި ގަނޑުވަރުގައި ޢަމަލު ނުކުރިޔަސް އެވެ. ޤާޟީ އަބޫ ޔަޢުލާ މިތަނުގައި ސާފުކޮށް އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވައެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: (...فلا يظن ظان أن في المسألة خلافا يجعل المسألة من مسائل الخلاف والاجتهاد وإنما ذلك غلط لا يستطيع أحد أن يحكي عن واحد من الفقهاء أئمة الفتوى هذا التفصيل البتة...) (الصارم المسلول: 516/1)

ފަސްލު:

(ކޮންމެ ވައްތަރެއްގެ ބަދުބަސް ބުނުމަކީ ކުފުރުވުން ކަމާއި، އެކަމުގެ އަހުލުވެރިޔާގެ ތައުބާވުން ހުއްދަ ކުރާނެ ކަމެއް ކަމުގެ ބަޔާން)

ދީން މަޖައްސަކާގައި އަހަރުމެން ތަބޫކުކުރާ ވާހަކައަށް އިސްބެހި ބުނަމުވެ:

ކޮންމެ ބަދުބަސްބުނުމަކާއި އެއްޗެހިޖެހުމުގެ އެފަދައިން ބުނާ މީހާގެ ހުކުމްހުރިގޮތުން ހުއްދަވާނެކަމެއްކަން ޝަރުޢީ ދަލީލުން ސާބިތުވެއެވެ. އެއީ ކުފުރުވުމެވެ. އެއީ ކޮންމެ ކުފުރުވުމަކީ ބަދުބަސްބުނުމެއް ނުންކުރުމުގައި ވިސްނުމެވެ. އަހަރުމެން އިޖުމާޢުވެފައިވާ އިބާރާތެއް ބަޔާންކުރަނީމެވެ:

އިމާމް އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ: "ރަސޫލާއަށް އެއްޗެހި ކިޔައިފިމީހާ، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ކުޑައިމީސް ބަސްބުނިމީހާ - އޭނާއީ މުސްލިމެއްކަމުގައި އަދި ކާފިރެއްކަމުގައިވިޔަސް، - އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވަނީ ކަތިލުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ތައުބާވުމަކީ ނުބަލާނެއެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ: "ރަސޫލާގެ ދީނުކުރިން ޖެހިބަލާނެކަމެއް އެއްޗެއް ދީނުންބޭރުކުރާނީ ކަމެއްކަމުގައި ވެސް ޤަތުލުކުރުމެވެ."

މާނައީ: "...އެހެންކަމުން ފެށިގެން މަލާމާތް (ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ހުކުމް އިޖްމާޢުގެ ބަޔާން ކުރާތަނުގައި ބަޔާންކުރުމުގެ ކުރިން) ހުކުމް ހުރިގޮތާއި ހުއްޖަތް، އިޖުމާޢުގެ ދަލީލުތަކާ ހުކުމް ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރާ މަލާމާތުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ބަޔާން ކިޔަވާ (އާއިލީ: ހުކުމް ހުރިގޮތުން ބުނެވިދާނެ ކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ) ބަސްބުނުމާ ހުކުމް ކުރުމުގައެވެ. މިސާލަކަށް (އާއިލީ: ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ހުއްޖަތްތަކާ ކަމަކީ ހުއްދަ ކުރާ ކަމުގައި ކުރަނީ ބުނެ) ތަފްސީލު އިޖުމާޢު ފިޤުހުގެ އެފަދައިން ބުނެވޭ ބަސްތައް އަދި ހުކުމް ކަމަށް ދެވިދާނެ ކަމަށް ވިދާޅުވެއެވެ..."

އަދި އަހަރުމެންގެ އަޞްޙާބުން ވިދާޅުވިއެވެ: "الله އަކީ ބަދުބަސްބުނުމާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމަކީ ވަކިބަހުން އެއްޗެއް ބުނުމީވެސް ޞަރީޙަކޮށް ބުނުންތަކައިން މުޢުތަބަރުވެއެވެ."

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖައަށް ޤަދަރުކުޑަކުރުމީ ޤަދަރުފުދުރުމުން ވާޖިބުކުރާ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ތުހުމަތާ، އަދި އެއަށްވުރެ ނުބައިވެގެންވާކަމެއް ކަމާއިމެދު އަހަރުމެންގެ އަޞްޙާބުން ހިތާފުޅުވިއެވެ.

އަލްޤާޟީ ޢިޔާޟް ބުނެފައިވެއެވެ:

(... كل من سبه أَوْ عَابَهُ أَو أَلْحَقَ بِهِ نَقْصًا فِي نَفْسِهِ أَوْ نَسَبِهِ، أَوْ دِينِهِ أَوْ خَصْلَةٍ مِنْ خِصَالِهِ أَوْ عَرَّضَ بِهِ أَوْ شَبَّهَهُ بِشَيْءٍ عَلَى طَرِيقِ السَّبِّ لَهُ أَوِ الْإِزْرَاءِ عَلَيْهِ، أَوِ التَّصْغِيرِ لِشَأْنِهِ، أَوِ الْغَضِّ مِنْهُ وَالْعَيْبِ لَهُ فَهُوَ سَابٌّ لَهُ. وَالْحُكْمُ فِيهِ حُكْمُ السَّابِّ يقتل...تصريحا كَانَ أَو تلويحا. وَكَذَلِكَ مَنْ لَعَنَهُ أَوْ دعَا عَلَيْهِ، أَوْ تَمَنَّى مَضَرَّةً لَهُ، أَوْ نَسَبَ إِلَيْهِ مَا لَا يَلِيقُ بِمَنْصِبِهِ عَلَى طَرِيقِ الذَّمِّ، أَوْ عَبَثَ فِي جِهَتِهِ الْعَزِيزَةِ بِسُخْفٍ مِنَ الْكَلَامِ، وَهُجْرٍ ومنكر من القول وزور. أو عَيَّرَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا جَرَى مِنَ الْبَلَاءِ وَالْمِحْنَةِ عَلَيْهِ، أَوْ غَمَصَهُ بِبَعْضِ الْعَوَارِضِ الْبَشَرِيَّةِ الْجَائِزَةِ وَالْمَعْهُودَةِ لَدَيْهِ، وَهَذَا كُلُّهُ إِجْمَاعٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَأَئِمَّةِ الْفَتْوَى مِنْ لَدُنِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ الله عليهم إلى هلم جرا.)[104]

[104] الشفا بتعريف حقوق المصطفى: 2/473-475

މާނައީ: "...ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދުބަސްބުނެ އެއްޗެހިކިޔާ، ނުވަތަ ޢައިބުކިޔާ، ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުމުބާރަކު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސަބުމުބާރަކު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށް
ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅަކަށް އުނިކަމެއް ގެނުވައި، ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނަށް ތަޢުރީޟާ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސް ބުނުމުގެ މަގުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް
[illegible] ގޮތުން ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަދަރު ކުޑަކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ
ނިކަމެތިކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ ޢައިބު ކިޔުމުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނު އެއްޗަކާއި [illegible]
[illegible] ކޮންމެ މީހަކު އެކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނެ އެއްޗެހިކިޔާ މީހެކެވެ. އަދި
[illegible] (ރަސޫލާ ﷺ އަށް) ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޙުކުމެކެވެ. އޭނާ
[illegible] އަދި ވަކިބަހުން ބުނިނަމަވެސްމެއެވެ.
ހަމައެފަދައިން އެކަލޭގެފާނަށް ލަޢުނަތްދީ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބަދު ދުޢާކޮށް، ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއް [illegible] ދުޢާކޮށް، ނުވަތަ [illegible]
ގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް [illegible] އެކަށީގެންނުވާ އެކަލޭގެފާނަށް ނިސްބަތްކޮށް، ނުވަތަ
އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] (ބޭހުދަ) [illegible] ބޭކާރު ހުތުރު
ވާހަކައެއް ނުވަތަ [illegible] ނިސްބަތްކޮށް، ނުވަތަ [illegible]
ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނާއިމެދުގައި [illegible] ކަމަކުން އެކަލޭގެފާނާއި [illegible]
([illegible] ގޮތުން) ހުތުރުކަން، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible]
([illegible]) [illegible] އިންސާނީ (ބަޝަރީ) [illegible] އެކަލޭގެފާނަށް
[illegible]
[illegible] ("

އަދި މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަޞްޙާބުގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނުމީހާ ތާދީބުކުރެވޭނެއެވެ.
އަދި ތަޢުޒީރު ކުރެވޭނެއެވެ.'

އިބްނު ޤާސިމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނުވަތަ އަޞްޙާބުގެފާނަށް ނުބައިބަސްބުނު ނުވަތަ ޢައިބުކުރާ ނުވަތަ ކާފިރުކަމަށް ބަސްބުނުނަމަވެސް ތާދީބުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ޒިނދިގަނޑު ގަތުލުކުރެވޭނެއެވެ.'[105]

އަދި ބައެއް މާލިކީ ޢުލަމާއުން ވިދާޅުވެއެވެ: ނަބިއްޔާގެ ބޭބޭގެ މީހުންނަށް ނަބިއްޔާއާ މިސާލުކުރާ ޙާލަތުގައި، އަދަބުދިނުން ވާޖިބުވާނެއެވެ.

އަދި ޤާޟީ އިޔާޟްގެ ބައެއް ބަސްތަކުގެ ތެރޭގައި ތަޢުޒީރުކުރުމާއި މީހަކު މާލިކީ މަޛްހަބުގެ ފަޤީހުންގެ ބަސްތަކުން އިޖުމާޢުކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައެވެ:

އެގޮތުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސަހާބީއެއްގެ ވާހަކައިގައި މީހަކަށް ކަމުގެއްލި ބައެއް މީހާ ޙައްޤުގައި ކަމެއް ކީއެވެ. ދެން އެމީހާގެ މަތީ ހާލެއް ނުބޭނުމެވެ. އެހިސާބު އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އެހިސާބު އެއާ ބުނެވެ: 'ތިބާ ރަސޫލުﷲ ގެ ސަހާބީގެ ބަސްކުރުމަށް ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ އެއީ މިހާރު ސަޙާބީއެކެވެ!'

އަދި އެއް ފަހަރަކު: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސަޙާބީއެއް ބުނެފައިވާކަމަށެވެ.

އަދިވެސް އެއް ފަހަރަކު: 'ތިޔަބައިމީހުން! ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ސަޙާބީންނަށް ބަސް ނުކިޔާށެވެ!' މިހެން ހަމަގައިމު ބުނެފައެވެ 'އަޞްޙާބުގެފާނުގެ ﷲ އެދުނު (ނަބިއް) ގެވަކަން ގައިނބޭކަލުންގެފާނާ' ބުނުއްވައިފައެވެ.

[105] الشفا: 2/477

އޭގެ ތެރޭގައި: '(ބޭކުސް ހަރި) އަޑުނާހާށެވެ! އަދި (ޝަކުވާކުރަންގާ) ނަބިއްޔާއަން ޝަކުވާ އުފުލާށެވެ.' މިހެން ބުނި ބޭކުސްތަކާ މިހެކެވެ.

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: ޚިޔާނާތްތެރިއެކެވެ. އޭނާގެ ބަރުޤާކުރުމުގެ ތެރޭގައި އޭނާ އެކަލާނގެ ފަރާތުން 'ޙަވިލުމިނާ'، އަދި 'ޙަރީރަތާ' (ޙަރީރީގެ ފަތްތަރާ) ގަރުދާ' ބުނަމުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢުހުދުވެރިވެ ގޭބްދުގައި ނުރުންކަމަށް އޭނާ ދަރުޤާކުރައްވައެވެ. އަދި މޭގުޅި ރަނގަޅު ރަކާތް ހުދުމަށް އެކަލާނގެ ކަމަށްވާގޮތުގެ ސަބަބުން އެފަދަ ކަމާމެދު ބުނެދޭށެވެ. އަދިވެސް މިހެދި ފަހަރަކު ފާރަލާއްވާ ދިއްލި މިހެކެވެ.[106]

އަބްޝާލިހު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޙަޤީޤަތުގައި އިހުސާނުތެރިކަމުގެ ރަމްޒު ފަރުބަރަ ބަދުބަހެކެވެ.'

އެކަލާނގެ ކުރެއްވި ބަސްބުނުން، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ޝަބަދު ބަހައިން ބަޔާއެވެ، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދަރުކާރުފިލުވައިލުމުގެ އަބު ޙަދީޘާއި އޭނާގެ އަޞްޙާބުން ބުނެއެވެ: 'އޭނާގެ މުރުބައްދުކަމެވެ!'

އެހެންކަމުންފަހު، އެކަލާނގެ ޙަޤީޤަތުގައި ކުރައްވައި ބަސްބުނުމާ އުމުރަކުގެ ތަޙުރީރުކޮށްފައިވާ ހުއްދަކުރަންވާއިރު ބައެއްގެ ކަމަކީ ނުކުރެވޭނެ ޙާޖަތެއްކަމެވެ. އަދި އޭނާ ތަޢުޞީލުކޮށްފައިވާ އިޝާރާތެއް އެކަމަކަށް ނުރަނގަޅު އިސްލާމީ ދީނުގެ ދަރަޖައެވެ. އަދި ހުރިހާ ފަރާތެއްގެ ދަރަޖަތަކުން ވެސް، އެކަލާނގެ ޙަޤީޤަތުގައި ކުރިމަތިލުމުގެ ސިފަތައް ނުވަތަ ސިއްރުތަކަށް، އަދި ޝަރީޢަތާއި ބެހޭ ޙުކުމްތަކަށް ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. އަދި މިފަދަ ކަންތައްތަކުގައި (އުމުރާއި ކުރިޔަށް ދިޔުމުގައި) ހަމަހަމަކޮށްދޭންޖެހެއެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން މިކަމާ އެއްފަދަ ކަމުގެ ނުފެދޭ ދަރަޖަ ވާހަކައިގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ދަލީލު ދައްކަމުގެ ދަރުބާރު ދުވަސްތަކުގެ ސަބަބުން ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

[106] الشفا: 479/2

އަދި އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް ބުނި ބަދުބަހެއް އަދި ޖަރީމާއެއްކަމުގައި ނޫންކަމަށް ބުނެފިމާ،

ފަހެ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށްދިނުމެވެ. އަދި އެކަންތައްވަނީ އެބަހެއްގައި

މިސްކީނުންނަށް ޤުރުއާނުން ކުރެވޭ އުނދަގޫކުރުން އެބަހެއްގެ ފާޅުގައި އުޅުއްވިގެންވާ

ބަހެއްކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ އެބައިމީހުންނަށް ދުއްތަރުކުރުމަށް ޒަބުރުދުންކުރެއްވިއެވެ. ވީމާ

އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅު އައިސްފައިވެއެވެ:

﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ٦٥﴾ [107]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނު، އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެން

ބުނާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންވީ ހަމައެކަނި ވާހަކަދައްކާލައި، ކުޅިވަރު

ކުޅެމުންދިޔައީމުއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މިހާ މަލާމާތްކުރަމުން އުޅުނީ، ﷲ

އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟"

ފަހެ މިކަމާއި އަޤާއިދުންވެ، އަދި ޙުކުމަކާއިމެދު އީމާނާއި ބަޔާންކުރުން ދެން ﷲ ގެ

ރަސޫލާ ﷺ ގެ ވަރަކަ ދިފާޢުކުރުވުމުން އެކަމާއި ހިތް ނުތަނަވަސްވެ، ދީން އެހެންނަމަވެސް

ވަރަކަތުއްކުރުމުގައި ނުބައި ހުރުމު ބަސްބަސްނުބަސްކުރަމަ ފަހެ އާންމު ފުރިހަމަކަމާ ސަމީރުން

ކާފަރުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ٦٥﴾ [108]

[107] التوبة: 65

[108] النساء: 65

މާނައީ: "އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ! ދެރެ، ކަލޭގޭފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވައި

ވަޙީކުރައްވަމުވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި އެފުރިހައިވާ ދުޢާކުރުވެރިކަމުގައި، ކަލޭގޭފާނު ޙުކުމްކުރި

ކޮންކަމަކުން ދެންދެން، އެއުރެން އީމާނެއް ނުވާނެތެވެ. އެހެނިދު، ކަލޭގޭފާނު ނިޔާކުރައްވާ ގޮތާމެދު

އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ވާކަމުގައި އެއުރެން ނުދެކޭނެތެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ

ނިޔާއަށް) ފުރިހަމަވެގެންވާ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ކިޔަމަންވާނެތެވެ."

އަދި އާޔަތުގެ މަޤްޞަދަކީ ދުޝްމަނުން ރައްދުދިނުންކަމަށް ބުނެ އެކަމުގައި އޮޅުން

ނުދެވޭނެއެވެ.

މިއާބުގެ ތަރުޖަމާ: 'މިއީ الله ގެ ދީނުގައެވެ. އަދި (އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ) ބާރު

ބަރުލައްވާފައި' ބާރުލިބޭ ބަޔާން 'ބަދުރުވެރިވާނެވެ! ދެރެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނު

ބަދުރުވެރިންވީ' ބާރުލިބޭ ބަޔާ، އަދި އެއަށްބާރުލިބޭ ބާރުބަސްކަމުގައިވާ: 'އެއީ

ކަލޭގޭފާނުގެ ބޮޑުބާބުގެ ދަރިކަމުގައިވީހަ!؟' މިބަސްތަކެއް ހިމެނެއެވެ. ދެރެ މިބަސްތަކަށް

ޖަވާބު ކުރުވެ. އެހެންކަމަކު އެކަލޭގޭފާނު އާއްމަން މުޅިކަރުވައިވެ. އެއީ 'ހަމަކަށަވަރުން

މިއީ الله ގެ ދީނުގައެވެ އަދައިގެން ބާރު ބަދުރުވެރިންނޫ' ބާރުލިބޭހައި، އަދި 'ބަދުރުވެރިވާނެ'

ބާރުލިބޭއަށް އެކަލޭގޭފާނު މަޖުލިހުގައި ފެތައިންނެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺގެ ޒަމާނުގައި ނުރުހުން

ދިޔަކަ، އުމަރު رضي الله عنه ޤަބޫލުކުރުމުގައިވާ، ދުން އެކަލޭގޭފާނުގެ އަމަލަށް

އެއްބަސްވެގެންވާނޭކަމަކީ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުނުކަން އަހަރުމެން ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ.

އެހެންކަމަކާވެސް އެކަލޭގޭފާނުގެ ބުރުމަން ފާޅު ކިޔަމަނުވީހަކާއިމެދު ކަންތަކެއް ހުށަހެޅި

ކިހިނެއް ހެއްދެވީ!؟

ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު - އޭގެ ތެރޭގައި އިބްނު އަޒީޒާއި އައްޝާފިޢީގެ އަޞްޙާބުން

ހިފުން، - ޤިރާއަތްކުރެއްވުމުގައި: މިސާލެއް (އާޔަތް: ޖެހިފައިވާތަނުގައި ހަރާމުވިޔަފާރިއާއި ރަސޫލާ

ﷺ ބުނުއްވުމުން އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ބޭބޭބޭގެ

ދަރިފުޅުކަމުގައިވާނީ ބުނިމީހާގެ) އުފެއްދެވި ތެއްޗެއްކަމުން އަދަބުދިނުމެވެ. ދެން އޭގެ ތެރެއިން

ބަޔަކު ބުނެއެވެ: 'އޭނާ ތެއްޗެއް ނުކުރެއެވެ. އެހެނީ އެކަން ވާޖިބުނުވާތީއެވެ.' އަދި ބަޔަކު

ބުނެއެވެ: 'އޭނާއަށް އެކަލޭގެފާނު މާފުކޮށްދީއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ޙައްޤުވަނީ އެކަލޭގެފާނަށެވެ.'

އަދި އޭގެ ތެރެއިން އެހެން ބަޔަކު ބުނެއެވެ: 'އެކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް އުފެއްދެވީތީއްވެ ޖެހިއިރުގެ

ދަނެގަން ފެންނަތީއާ ދެން އަނބުރާ ފާރުތަކުގެ ކަށިރިއަށް ފެންގަނޑު އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން

(އޭނާއަށް ފެންނުދީ) ހިފެހެއްޓުމަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.'

މިހިސާ ޖަލުދުވަހީވެސް ބާރުތުވެގެންވާ ޖައްލުދަކަކެވެ. އަދި މިވާހަކައާއިގުޅޭ ވިސްނާ
ފުކުރާނެފަހަރު، އޭނާއަށް ބައްދުވެގެންވީ ޖަލުދުކުރުމުގެކަމާއިގުޅޭ ޝަރުޢު ނުކުރާނެއެވެ.

ދެންފަހެ ބުނެވިއްޖެނަމަ: "އޭނާއީ ބަދުރު ހަނގުރާމާގައި ބައިވެރިވިމީހެއްކަމަށް ޞައްޙަ ރިވާޔަތްތަކުގައިވެއެވެ. އަދި ބަދުރީއަކާއިމެދު ކާފަރުވެއްޖެއޭ ނުބުނެވޭނެއެވެ.!

ބުނެވޭނީއެވެ: 'އިލްމުވެރިންގެ މިބައި ދީނުގައި އަބުދު ތަރާތް، ޝާފިއީގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި މިނަ ރާވީން މިފަދައިން ދީނުގެ ނުކުތާއެވެ. އެހެންކަމުން އޭ ވަހުމުކުރެވެ. އޭ ކަލްބާއީ، ހިޔާލު ބަރު އުމަރުޤާއިމުގެ އެދެބާކަލުންނެވިސް ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންކަމަށް އައިސްފައިވާފަދައިންނެވެ. އަދި އެދެބާކަލުން ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިންވާކާއިމެދު ހަނގުރާމަތަކާއި ސިޔާރަތްތަކުގެ އަހުލުވެރިން ހިލާފުންވެއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި އަޙްމަދު ހުރިގެ އަރިހުން އިބްނު އިސްޙާގު ގެންނެވި ރިވާޔަތްތަކައި އެފަދައިން ދީނުގެ ނުކުތާއްވެއެވެ. އެހެންއްކަމަކު ރިވާޔަތްތަކުގެ ބޮޑުން ފާޅުވާގޮތްތަކައި އެވާހަކަ ސާބިތުވެގެންވެއެވެ.

އެހެންކަމަށްވާނަމަ އަހަރުމެން ބުނަމެވެ: 'މިވާހަކަ ހިނދީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ފަހުންކަމަށް ހަދީޘްގައި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައް ހިނދީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިންކަމަށް ވެދާނެއެވެ. އަދި އޭނާއީ ބަދުރީއަކަށް ނަންދެވުނީ، އެހެނީ އިބްނުއް ޖަބައިރު މިވާހަކަ ކިޔުއްވިޔަ އޭނާ ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިޔަކަށްވުމަށް ފަހުގައިކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ފަހުންވިކަމަށްވާނަމަ ފަހު އެހެން ބުނިދާ އެކަމުން ތައުބާވ ފަހުފުއްސެވުމަށް އެދިވީއެވެ. އަދި ތައުބާވުން، އާގެ ހުރިހާކަންތައް ފުހެލައެވެ.!

ފަސްލު:

(ބަދުބަސް ބުނުމުގައި ބަލާނެ މިންގަނޑާއި ތަފްޞީލު)

ކޮންމެ ބަދުބަހެއް ބުނުމީ - ސާފު ޞަރީޙަކޮށް ބުނެފަސް ނުވަތަ ވަންހަދުން ބުނިނަމަވެސް، - ޤަބޫލުކުރުން ވާޖިބުކުރާކަމުގައިކަން ދާއިމުވެފައިވާނަމަ، ދެންވެސް ސަލާމަތްކަންދޭނީ: އެކަމުކަން ތަޢައްޔުން ކަށަވަރުކުރެވޭން ބަދުބަސްބުނުމާއި އެކަމުކަން ތަޢައްޔުން ކަށަވަރުކުރެވޭން ކުރުމުގެ ދަރަޖައާއި ދަކަހަވަރު ފަރަގުތައް. އެގޮތުން އަހަރުމެން ބުނަމެވެ:

ޝަރުޢާއި ސުންނަތުގައި މިހެކި ގެނުވިގެންވާ ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ނަމުގައެވެ. އަދި ބަހެއް ރަދީއްޔާކަމުގައި ބަދުބަސްބުނުމާއި އެއްޗެހިގެ ވުރުމުގެ ވާހަކަ ދުލުކުރުވިގެންވެއެވެ. ހަމައެފަދައިން ސަޙާބީންނާއި ފުދުހުރިހެންގެ ތަފުޞީލުކަމުގައި ބަދުބަސްބުނުމާއި އެއްޗެހިގެވުރުމުގެ ވާހަކަވެއެވެ. އަދި ބަހުގެ ގޮތުން ވަކި ނަމަކަށް ބައްދަލުކުރުމެވެ - އެއީ ބިލާއި އުމުގެ ނަންފަދައިން، - އަދި ޝަރުޢުގައިވެސް ވަކި ބައްދަލުކުރުމެވެ - އެއީ ނަމާޒާއި ޒަކާތާއި ކުލުނާއި ޢިމްރާނާއި ފަދައިން، - (މިފަދަ ތަފްޞީލުކުރުމުގައި ނުވާނަމަ) ފަދަ އެއްޗެހީގެ ބައްދަ (މިންގަނޑު) ކަނޑައެޅުމަކީ ޢުރުފުވެރިންނަށް އުފުލޭ (އާދަކާދަ)އަށެވެ. އެއީ (ގަނޑުވެރިކަމުގައި މުދާ) އަތުރާއްޖެން، އަދި (ވަރަކަށް ކުރުމުގައި އަމާނާތްތެރިކަމުގައި ވަގަށް ނަގުން އެއް) ޙަރާމްކުރުންފަދައިން ތަން ބުނުންފަދަ ކަންތައްތަކުގައެވެ. އެހެންކަމުން ދުއްތުރާކުރުމާއި، ބަދުބަސްބުނުމާއި، އެއްޗެހިއްކުރުމުގެ މިންގަނޑު ކުރައިއްސަން ފުރުމަތައް ޢުރުފުވެރިން އުފުލުމަށެވެ. އެގޮތުން އުފުލުމަށް (އާދަކާދައިން)ގެ އަސްލުވެރިން، ބަދުބަހެއްކަމުގައި، ނުވަތަ ލަޢުނަތްކުރުމުގެ ބަދުބަހެއްކަމުގައި، ނުވަތަ ޖަހައިބުރުގެ ބަދުބަހެއްކަމުގައި، ނުވަތަ ފާޑުކިޔުމުގެ ބަދުބަހެއްކަމުގައި، އަދިވެސް މިފަދަ ގޮތަކަށް ބަލާ ކާފިރު ބަހެއްވާނީ ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި

އެއިން ގިނަބައިކަނޑު ނުފެނޭ އަދި ކުޑަތެރެއްކަމުގައިވާ ބަޔެއްނަމަ، އެކަންބަޔަށްވުރެ ކުޑަމިންކަމުގައިއޮވެ. އަދި ބަދަލުކުރަންޖެހޭ ތެރެއިން އެކަން ނުވާނެއެވެ. އަދި މުއްސަނދިވެގެންވާނީ (އެބަހީ: ކާފަރުވެ ދީނުން ބޭރުވާ ބަދަލުކުރަންކަމުގައި ބޭއްވުން) ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ނިސްބަތްކުރާ ބަދަލުކުރެއްވުމުގައި އަދި އުނދަގޫކަމުގައިވާނަމަ ވާޖިބެވެ. އެއީ އެހެންމީހުންގެ ޙައްޤުގައި ބަދަލުކުރެއްވުމުގައި އަދި އުނދަގޫކަމުގައި އެކަން ނުވިދާޅުވެއެވެ. މިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާނަމަ، ނަބިއްޔާ ﷺ ނޫން އެހެން މީހަކަށް އެބަހުރި ބަސްތަކުން ތަރުޖަމާކުރުން ނުވާނެ އެއްވެސް ގޮތަކުން ޙައްދުފަހުން ވާޖިބުކުރާ ބަހެއް، ފަހެ (ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަސްމިއްލެވުނަ) އެކަނިވާވުރެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ބަދަލު ބަސްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއީ ފަރުދުކުރާފައި، ޚިޔާނާތްތެރިވާއި އެންމެ އެފަދަކަންތައްތަކެވެ.

ދެންފަހެ (ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ) ނަބިކަމުގެ ހެއްކަކާތީ ހުޅުވިއްޖެ އެކުވެރިވެގެންވާ ބައެއްބުނިލަމާ، އެބައެއްގައި ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނު ތަބާވާނީ ނަބިކަން ތެދުކުރުމުން ކަމުގައި ވާނަމަ ފަހެ އެއީ ސާފު ކާފަރުކަމެވެ. އަދި ނަބިކަން ތެދުކުރާއި އެކަމުގައި އެބަހުގައި ދަތުރުކުރުގަތާ އިހްސާންތެރިކަންދޭން ހިތްހިތްގެންވާނަމަ ފަހެ އެއީ ބަދަލު ބޭނުމެވެ.

މިޔަންގައި ޚިޔާނާތެރިން ދަރަޔާން ވާހަކަދައްކާ މިފަދަކަމަކީ ބަދަލުކުރުމުގެ ތެރެއިންވާކަމެއް ނުވަތަ (ބަދަލުކުރުމަކަން ނުވަތަ) ހަމައެކަނި ސާފު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންވާކަމެއް ކަނޑައެޅުމުގެ އިޖްމާޢީ މައްސަލަތަކެއްވެއެވެ. ދެން އެބަހީ ބަދަލުކުރުން ނޫންކަމަށް ދޫޑިމެއް ބަހެއް، އެބަސްގެ ހަމަޖެހިފައިވާ ސިއްރު ފަރާތުން ތަންހާކަޢުން އެފަދައިން ބަދަލުވެ ފަހެ އެއީ ޝިރުކުގެ (ކުފުރުގެ)ކަމެވެ. އެކަމަކީ ބޮޑުކަމެއް ޝިރުކުގެ ބޮޑުކަމެވެ. އެހެންނޫނަސް (އެބަހީ: ފުރާޅުކުރަށް) ކުފުރާއި ހަމަ ކުރެކޮށްދަކަތެވެ. ދެން އެކަންތަކުގެ ވަރަކަށްވާއި އެބަސްތަކުގެ ހަރަދުކަމެއް ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރުމަށް ޤާބިލުވާ އެހެން މަޤާމެއްގައިއެވެ.

ފަސްލު:

(ދިންމީގެ ބަދުބަސް ބުނުމާއި އެހެނިހެން ކުށުތަކު ފަރަގު ކުރުން)

ދެންފަހެ ދިއްމީން ދަންނަވާ، އޭނާގެ ކިބައިން ފާޅުވާ ހަމައެކަނި މުޖައްރަދުކަން އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވުމާއި، އެކަލާނގެއަށް ބަދުބަސްބުނުމާއި ދެކަން ފަރަގުކުރަންޖެހެއެވެ. އެގޮތުން އޭނާ އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވުމަކުން އިސްތިޚުފާފުވެވިގެންވާގޮތުގައި އޭނާގެ ބަސްދުއްވި، އަދި އޭނާގެ ޚިޔާލުދަންނަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ އެކަލާނގެއަށް ބަދުބަސްބުނުވިނަމަ، އޭނާގެ ބަސްދުކަހަލަވަރު އުރި، އަދި އޭނާ ގަތުލުކުރުން ވާޖިބުވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމް ބަޔާންވިފަދައިންނެވެ.

އަލްޤާޟީ (އަބޫ ޔަޢުލާ) ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދިއްމީގެ ޙައްދު ވާޖިބުކުރަނީ އެބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ޙައްދުކުރުމުގެ ކަމެއްކަން އިޖުމާޢުވެފައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ކަމެއްކަމުގައެވެ.'

އެގޮތުން އަބޫބަކުރުމެން ބުނަމުވެ: 'ސަޙާބީންނާއި ސަލަފުންގެ ޢަޤީދާއަކީ އަހިސްލާމާ އަޤީދާތަށްފަދާ މުސްލިމުންގެ ބޭބޭފުޅުންނާއި މުޢާހިދުންގެ ބޭބޭފުޅުން ބަދުބަސްބުނި މީހުންނާއި ދެމެދުގައި ތަފާތުކޮށްފައެވެ. މިފަދަ ބަދުބަހާއި (އެފަދަ މީހާގެ) ބަދުބަހާއި ފަރަގުކުރެއްވުން ބަޔާންވެގެން ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ބަދުބަސްތަކުގެ ބަދުބަސް ބުނުން އެއްކޮށް ޚާއްޞަވުމާއި، ބަދުބަސް ނުކުރުމާއި ދެކަމެއްފަދަ ފަރަގުކަމެއް ނުކުރައްވައެވެ. ނުވަތަ ފާޅުކުރުމާއި ނުވަތަ ފާޅުނުކުރުމުން ފަރަގުއެއްނުވެއެވެ. ފާޅުނުކުރުމާ! އަހުރެން މިބަސް ބަހުގެ މުޙައްމަދު: މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތުގެ ބޭބޭގައި އޭނާ އެފަދައިން ވާހަކަ ނުދައްކަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ބަދުބަސްބުނުން އެއްކޮށިލީ އަދު އިތުރުކަމުން މުސްލިމުންގެ ބޭބޭފުޅުން ދުވަހުން އޭނާގެ ކަމެއްކަން ހިފެވެ، ނުވަތަ އޭނާ އަމިއްލައަށް ބަދުބަސްބުނިކަމަށް އިޤުރާރުވެއްޖެނަމަވެސް އޭނާގެ ކަމެއްކަން ބަރުދު ގާއިމުނުކުރުމުގެ ޙައްދެވެ. އޭނާގެ ގޮތުގައި އެކަނި އިނދެ ބަދުބަސްބުނުން، ދެން މުސްލިމުންގެ ބޭބޭފުޅުންނާ އޭނާގެ

އަވަށްޓެރިއަކަށް ނުވަތަ ކަންފަތްޖަހާ ވަގަށް އަޑުއަހަން ހުންނަ މީހަކަށް އިވިއްޖެ ހާލަތެއްވާކަމަށް ބަލާ އެފަދަ ހާލަތެއްގައި މުސްލިމެއެވެ. (އެބަހީ: އެފަދަ ހާލަތެއް މުދުވެރިވެއްޖެކަމަށް ބަލާނަމަ އޭނާ ބަދުބަސް ހުކުމްކުރިކަމަށް ނުވާކަމަށްޓަކައި އޭނާގެ މައްޗަށް އެހާލަތުގައި ހައްދު ޤާއިމުނުކުރެވޭނެއެވެ.)

މާލިކީއާއި އަޙްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަކާގެ ފާރަށް އެއްޗެހިޖަހާ ނުވަތަ ބައިބަދަސް ކަރައިރާ ކޮންމެ މީހެއް - އޭނާ މުސްލިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ކާފިރެއްކަމުގައިވިޔަސް، - ޤިޞާޞްކުރެވޭނެއެވެ.'

އަހުލުސުންނަތް ހިޔާލު އަބޫޙަނީފާ ޝާފިޢީ ދީނުގެ ..: އޭނާ އެކަކާގެ ފާރަށް ... - މުސްލިމެއްކަމަށް ނުވަތަ ކާފިރެއްކަމަށް، - ޤިޞާޞުކުރަންޖެހޭނެއެވެ.

އަބޫޙަނީފާއި އިބްނު ... ވިދާޅުވިއެވެ: އިމާމުން ... ، އެކަމެއް ... އަދި ... ހުކުމުގައި ... އޭނާ ... ، ... 'ﷲ ގެ ... ' ކަމަށް ... އެފަދައިން ... އޭނާ ... އަދި ... ކަމެއް ... ހުރިހާ ... .

އަލްބާނީ ބަޔާންކުރިއެވެ: 'ހަންބަލުގެ ރިވާޔަތުގައި އަޙްމަދުވެސް އެފަދައިން ސައްޙަކުރައްވާފައިވެއެވެ: 'ޢައްބާސް ބިން ޝުޢައިބު އަބޫޖަޢުފަރުގެ ވަނަ އެއްބަސްވެ ބޮޑު ކޮށްފާ މިހެން - މުސްލިމުންނަކުގެ ހިތުގައި އަދި ކާފިރުންނަކުގެ ހިތުގައި، - ވަކި ފަރުދުންނަކުވެ. އަދި މިއީ މަރިޔާގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޤްބޫލެވެ.'

ބަނގުރާ މިއަދު ބަނގުރާ އަޅުއިވުމުން 'ކަޑާ ޖެހިހެދި ބޮޑު' ބުނި ތަކުރާރުކަމާއިމުދު އަބޫދާވޫދު ރިވާކުރައްވައެވެ: 'ހުރިހާ ފާފަތަކުގެ މަތީބޮޑު ކަމެވެ. އުޅެނީ ހުރިހާ ބަދުއަޚްލާޤުބޮޑުވެއެވެ.'

އަދި އުޅަނދުފަހަރު ބަދުއަޚްލާޤުގެ 'އުޅަނދުފަހަރު ނަބީއްޔާ ނޫނު' ނަމަވެ 'ހިސާބުކުރާއިރު ނުވަތަ ނުވަތަނުވެއް' ނަމަވެ 'އުޅަނދުފަހަރުގެ މައްސަލަ ފޮނުވާލައި ބަދަލުގައި ވެރިޔާވެއެވެ އުޅެނީކަމާއި އުޅަނދުފަހަރު އަދިއްޔާއަދަން ވިދާޅުވި ބަސްތަކަކަށް' ބުނި (ދިރިހުރިގެ) ދިރާސާގައި އިބްނުލް ޤައްސާލު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެއް ފަހަރު ހުތުރުކަންވެއެވެ. އުޅަނދުފަހަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަލަން ނުވަތަ ނުބައިކަން ތަކުރާރު ބަހަށް ބަހާލާފައި ކަނޑާލެވި މުސްލިމުންގެ ބަލަން، އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުސާ ނުވަތަ އީސާގެ ބޮޑުވިޔަނަ އުބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ކުރެއްވިއެވެ.' (އުބައި: އުބައިގެ ސަބަބުން ދިރިހުރި ހުތުރު ނުކުރާފައިވެއެވެ.)

'އުޅަނދުފަހަރުގެ ދިޔަފުޅު އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިން މަޖުބޫރުވެއްޖެއްވެ' އެއް ބޮޑުވިޔަނަ އަހަރުވެސް ދިގުމުއްދަތަކަށް ޖެހިފައިވާނެއެވެ. މިއީ މުޅިއްމަދު ބުނު ސުވާލުތަކުގެ ބަހެވެ. އަދި އުޅަނދުފަހަރުގެ ބައްޔާތުގެ ލިބައިން އުބައި ދިރާސާކުރިއެވެ. އަދި އުބޫދުވެރިކަން އުޅުނު ހުއްޓާލެވެ: އުއި އެޖެހިކަން އެއް ކާފިރުވިޖެހި ބޮޑުކަމުގެ ބަދަލުގައި ބޮޑުވިޔަނަ އެއް ހުތުރު ނުކުރާފައިވެއެވެ. އުޅުން ޖެހިކަން ބަދުއަޚްލާޤުބޮޑުވިޔަނަ ހުތުރުކުރާފައިވެއެވެ. އިސްލާމްވެއްޖެއްކަ ގެންދިޔައެވެ.

އަދި ބަންގިގޮވާ މީހާ ޝަހާދަތަށް ހުރިވާހިނދު 'ތިމަންނަވެސް ދޭ'! ބުނި ރަސޫލާއި

ގޮތުގައި ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނިހަން އުޖޫރަވެދިލި ޖަޒާއަށް ލިބޭނެއެވެ.' މިބާވަތުގައި އޭނާގެ

މައްޗަށްވަނީ ޤަބޫލުކުރަންކަމަށް އިމާމް އަބޫމުހަ ނަސްބުރުކުރުވިކަމަށް އިސްލާ ހިނގައްޖެއެވެ.

އެއީ އޭނާ ބަދަލަށްބުނުމުންނެވެ.

ހަމައެފަދައިން އަކަށްބަކުއްގެ ސަލަވާތް ދެއްވީ، ބަރަކާތް ލެއްވި، އަދި އޭނާ

ޤަބޫލުކުރާނެ ބަދަލަށްބުނުމަކީ ކަރާމަތްތެރި - އަހަރުމެން އެފަދައިން ބުނާނަމަ، - ޝާފިޢީގެ

އަސްހާބުން ދެވަޙީ ހަކަން ހިތްޕުޅުގެންވިއެވެ:

ފުރަތަމަ: މުސްލިމުން އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާއަށް (ކަންތު ގޮތަކަށްވިޔަސް)

ބަދަލަށްބުނުން، އަދި އަހަރުމެންގެ ދިނަކަށް ފޮނުއްވުން އެބައިމީހުން ފަހުކަންދިނަމަ ހަނދުކަރަވަރު

އުފެދެންދާނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ދީނުގައިވާ ކަމެއްކަމަށް ޤަބޫލުކުރަން އަކަށްބަދު

ކުރިނަމަވެސް ދެއެވެ. މިއީ ގިނަ މީހުންގެ ބަހެވެ.

ދެވަނައީ: އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ ކަމެއްކަމަށް ޤަބޫލުކުރާކަމެއްގެ ގޮތުން، އެކަކާގެ ފަރާތުގައި

ރަސޫލުއް ނަސްރަތަކަން އަދި ދުޢާކުރައްވާ اللهގެ ކާމިލުވި ނަސްރަތަކަން ބަލައިނަމަ، އެކަންވާނީ

އަދުމަސައްކަތު (އިސްލާމާއިމުދު) އެބައިމީހުންގެ ޤަބޫލުކުރާ ގޮތައި، ތިން އިމާމުންކުރު

އެކަކުކަމަން އެބައިމީހުން ބަދަލުނުން ފާލުކުރާފަދައިންނެވެ. އޭރުވެސް ބަނދެވެ: ޝައްކެއް

ނެތްގޮތުގައި މިކަންތަކުން ބަދަލުކަރަކުރު އުފެދެން ނުދާނެއެވެ. އެހެންކަމުގަޔާ އެކަންތައް

ފާލުކިރިކަމަށްކަށް ތަބާވިކަން އަދަބުދޭނެއެވެ.

ދުނިޔަވީ އުފެއްދުމުގެ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި އިޖްތިހާދުކުރާ ކަމުކަން އެކަލޭގެފާނާއިމެދު ބަސްބުނެފިނަމަ، އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސޭހަތްދެއްވުން ފާޅުކުރައްވާ ޤާޟީކުރުންތަކަށް ކަންތައްތަކެވެ. ފަހެ އެކަންތަކުގެ ސަބަބުން ހަލާކު ގެއްލިގެންދާނެކަމަށް ބައްލަވައިގަންނަވާ ކަންތަކަކީ އެއީއެވެ. މިއީ އަހްލުއްސުންނާއި އަދުލު މަޤާމާއި އެއްޗެއް މިނޫން ބަޔެވެ.

ދަލީލުތަކާ ޝަރީޢަތުގައި އުފެއްދުމުގެ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ތަފުސީލުކުރުންތަކުން ބުނާ ބަސްބުނެފިނަމަ، އެއްބަސް ތަފުސީލުކުރާ ބުނާ ބަސްބުނާއި ދުނިޔަވީ ހަމަހަމަވެގެންވާކަމަށް ވެއެވެ. އަދި މުއްސަނދިކުރާ ބަސްބުނުންމަތީ ތަރުތީބުވެރިކުރާ ވާޖިބުކަން ކަންތައްތަކަށްވެއެވެ. އެކަންތައް ބައްލަވާ ފުދިގެންވާ މިންވަރު އިސްވެ ހިނގައްޖައެވެ. އެހެން އެކަލޭގެފާނަށް ހައްޤުގާ ޒައިބުރާ، އަދި މިސްކީނުން އެކަލޭގެފާނުއެދިލެއްވި ނަފުރަތުކުރުވުމުގެ މީހުން އެކަންތައްކުރަތުމުން ދިރައި އުޅުމުގެ އިޖުތިހާދުކުރާ ތަފުސީލުކުރާ ގޮތްތަކުގެ ތަޤުލީދުކުރެވޭ. އެއާއިއެކުވެސް އުޅުމުގެ ތަމްސީލުކުރަން އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

މިއީ ފަރުދު ތާކުންތާކުންޖެހޭ ބަދަލުކުރި ފަރުދުކުރުމުގެ ކަމެވެ.

ހަމައެކަނިވެސް: އުޅުމުގެ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ނުވާކަމެއް ގެންދި ބަދަލުވެސް ކަމުގައި ނުބައިވެރިވާކަމަށް އަރުވާލުން ބުނެފިނަމަ، އެކަލޭގެފާނަށް ބަދަލުވެސްނުވި ކަންމެ މިހެން 'އަޅުގަނޑު އެކަންތައް ދީނުއެގެ ގޮތުގައި އިޖުތިހާދުކުރަމުން' ބުނުމުގެ ފުރުޞަތު އެންގެނީއެވެ. އެހިނދުން އަރުވާލުން ބުނަމެވެ:

އެކަލޭގެފާނަށް ބަދަލުވެސްނުމުގެ މިސާލުތަކެއް ގެންގޮސް އަދި އޭގެ ސިފަ ބައްޕަރުކުރަން ވަރަށްދާއިމީ ދުވަހާއި ހިތްހުރި އުނދަގޫ ބުރަވެވޭވެ. އަދި އެބަސްތަކެއް ދުވަސް ބާރުކުރުން އަރުވާލުންދޭނެ ބަޔަކު ވަޒީފާވަރު ކަމެއްގެ ގޮތްގަދައެވެ. އެހެންއެކަމަކު އަވަހަށްކަމެއް ބާރުކުރުމުގެ ޝަރުޢީޙުކުމުން، ވަކި ކަމެއް މުޅިއެއްހިސާބު ކަނޑައެޅުމުގެ މުޅިއަތުކުރާ ބަދަލުވެސްނުމުގެ ވަކިކުރިތަކާއިމެދު އަރުވާލުން ވަރަށްދައްކާނެވެ. އަދި ފިކުރުތަކަށް އަވަހަށްކަން އޭނާގެ ނަޞީޙަތް ނަގާނެއެވެ. އެގޮތުން އަރުވާލުން ބުނަމެވެ:

ބަދުބަސްބުނުންވަނީ ދުވަހެއްބަރަކަތެވެ: ދުޢާކުރުމުގައި ހަބަރުދާރުވުމެވެ.

ދަންނަވާ ދުޢާކުރުން ދަންނަވައި، އަދި މިލްކިޔަކަށް ބުނާ މިހާކު މިސްކީނުކަމުގެ ބުރައިން މިހާކަށް (ނުވަތަ ނަބިއްޔަކަށް) މިފަދައިން ބުނުމެވެ: 'ﷲ އަހަރެން ތަޙްސާނާ ތަޢާލާވިއެވެ، ﷲ އަށް ހުކުރުކަމާވިއެވެ، ﷲ އަހަރެން ރަޙްމަތް ނުތަޢާލާވިއެވެ، ﷲ އަހަރެން ނުރައްސާވާށެވެ، ﷲ އަށް ހަލާކު ކުރައްވާށިއެވެ.' މިއީ ނަބިއްޔުންނާއި އެނޫން މީހުންނަށްވެސް ބަދުބަސްބުނުމެވެ. ހަމައެފަދައިން ނަބިއްޔާއިމުން އާދެ މީހުން ބުނެވިދާނެ: 'ﷲ އެކަލާނގެ ލަޢުނަތް ލައްވާށެވެ' އެހެން ބުނާނެ ސަލާމްތުވެސް ނުލައްވާށެވެ' ނުވަތަ 'އެކަލާނގެ ޣަޟަބު ލައްވާށެވެ' ނުވަތަ 'ﷲ އެކަލާނގެ ނަން ޖެހިލައްވާށެވެ' މިކަންކަމުވެސް ދުއިޔާގައި ނުވަތަ ޖަހަނަމުގައި ގެއްލުވައްލުމަށް ކަމަކުން ދުޢާކުރުން، މިހެންނާ ކަމުއްލުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ގުނާހްކާރުއެއް ކަބައިން ނުވަތަ ދީނީގޮތުން ނާޖާއިޒްވާ ކަމަކަށް ވެސް އޭނާ ބަދުބަސްބުނުމެވެ. އެފަދައިން މުސްލިމުންނަށް ކާފިރުން ގޮތަކަށްވެސް ޒަމާންވެރިކަމާބެހޭ ކަމުތަކަކަށް ދުޢާކުރުމަކީ ނުހޯއްދަވާކަމެކެވެ. އަދި

ދީނުމިނާގެ ބަލައިނިމާ މިހާ އެކަންތަށް ގޮތްކަނޑައިނަމަ ކަމުތަކަކަށް ދުޢާކުރުމަކީ ނުހޯއްދަވާކަމެކެވެ.

ދަންނަވާ އެކަށީގެންނުވާކަމެއް (ރަޙް) ދުޢާކުރުމަކީ ނުހޯއްދަވާކަމެއް ގޮތްކަނޑައި އެކަމަކު އެކަށީގެންވާ މަގެއްގައި (ބަދު) ދުޢާކުރުން ހޯއްދަވައިދޭން ނިކަމެތިކަމުގައި ވަރުގަދަވެސް ނާތަވެރިކަމުގެ ބިރުވެރިވާ މީހުން - އަދި ބައްދަލުވެސް މިސްކީނުކަމާ ދުރުވުމަށް ބަލައިގަތުމަށް ކުރެވިދާނެ ބަލައިގަތުމަށް ދުއްތުރު އަދި މިސްކީނުކަމާ އެކަށް އެނގޭގޮތަކަށް، - އަދި މިލްކިޔަކަށް ބަލައިގަނެގަތުމާ ދުޢާއިގެ ވަރުގަދައިން އޮތުމުގެ ބިރުތަކާ ފުށުއެރުމުގެ 'އަހަރެމެން ދެއްކެވުމެވެ' (ކަލާމީގެ މައްސަލަ މަގުރަމެއްކަމެވެ.) ބުނާ، އަދި އޭނާ ހަށިތެރޭ 'އަހަރެމެން ދެއްކެވުމެވެ' (ކަލާމީގެ މައްސަލަ ސަލާމަތްކަން ފުރިހަމަވެއެވެ.) ކަމަކާ ބެހޭން

ތަރުތީބުކުރެވޭ ގޮތް އެކަމުގައި ދުނިޔެއްލާއިފައެވެ:

ފުރަތަމައީ: އެއީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ ހަތްދުރުކުރުވާން ބަދުބަސްބުނުމުގެ ތުރުއިންވާކަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އުފަލިއްޔެން ސަހާބުކުރި ހުރިހާކަމެއްގައި އެކަމާގުޅޭ މާތްކަލާނގެ އިސްތިޢާނަތް ކަނޑައެޅުއްވިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާނެއެވެ. އަދި ބަރަކާތް މާތްކަލާނގެ އެކަމާގުޅޭ އަމުރުފުޅުވާނެ ހިނދުމަށެވެ. މިއީ މާތްހަޔާތުގައި ކާފިރުންނާއި، ބިދުޢަތްތަކުގެ (މިހިން ފަހުރަވުގެ) ޢަމަލުތަކެއް އިޙްމާލުވާނެ ކަމުގައެވެ.

ދެވަނަ ސަބަބީ: ބަޔަކު ކަނޑައަޅައި ހުރިހާ ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ތުރުއިން އެކަންކަމެވެ. އެހެން އެބައިމީހުން ބަދުބަސްބުނުން ހާލަތު ނަހީކުރެވޭނެ. އެހެންކަމަށް ބާރަވެރިން ޙަރާމް ސަފުކުރެއްވި އެބައިމީހުން ހާލަތު، އަޅުގަނޑު ބައެއް މީހުންނަށް އަދިއެއްނޫނިއްޔާ (ސަޙާބީގެ) 'ދެރަ' ނުކުރާންވެ ކަނޑައެޅިފައި ބުނާގޮތެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް އެކަންކަމެއް އަމިއްލަ ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. މިކަމަކީ އެބައިމީހުންނަށް ތަޢުނު ދިނުމަށް އަޅުކަންތަކަށް ދެކޮޅުވިފަހަރެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެރަކަމާ ދޮގުކުރުމަށް ކުރީގެ ސިފަތަކެއް ތަޢުލީމުދީގެންވެއެވެ. މިއީ ހުރިހާކަމެއްގެ އެބްރާހީމުގެ ބަދުބަސް ކަނޑައަޅާފައި މިސްކީނުންގެ ޢަމަލުތަކާއި ހެއްދެވުމުގެ ތަޢުލީމެވެ.

އަދި މިއީ 'ފަރުވާމަން ދީފާނުލާށު' އަދި އެއީ ބަރުދު ވަކަށަވައްޓާ' ބަދުބަސްބުނުމުގައި އެކަން ނުވެވޭނެއެވެ. އެހެން ފަރުވާދީ ދީން ދުކޮށްލާގެ ފަށައިން ދުސްކުރުންނަށް ބަދު ދީފާނުލާ އެއްގޮތް ބަލާއި ބަދުބަސްބުނުމުގެ ތަޢުލީމާ ކަމެވެ. އެއީ ސިއްރާބައި ސަލާމަތްކަން ދީފާނުލާ ނުރަ ކުރާމާތް ކަމުގައި ވާހަކައެވެ.

ދެވަނަ ވައްތަރީ: ޚަބަރުދިނުމުގެ. އެގޮތުން އެކަށަވަކީ ބަދުހަރައްކަލުގައި، ނުވަތަ ކުޅައިމިސްކޮށްތާ ޝައިޚުވިލްމުއްކަލުގައި މީސްތަކުން ދުރުކޮށްލުމެއް، ފަހު އެކަށަކުގެ ސަބަބުން ފޮނިބުކުރުން ވާޖިބުކުރާތީ. އޭނާ އިސްތިބާރުފުރައިނުނުވެ. އެކަށް ގަފުރުކަމީ ކުރުމުގެ ބަދުބަސްބުނުން ރިޢާޔަތްކުރާކަމާ ނޫނެވެ. އަދި އެއްކަލިމަ، އެއްބާރުތެރިކަމުގައި ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ވާހަކަ، އަނެއް ބާރުތެރިކަމުގައި ބަދުބަސްކަމާ ކަމުގައި ނުވަތަ ނުފެތުނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަށަށްދޭއިރު މީސްތަކުންނާއި ބާރުތެރިކާއި، ބަސްބަހާ ހާލަތުގެ މަޖުރިމު އެކަށްފަސްފަޅި ހާލަތުގަ ބަދުބަސްބުނުމުގެ ހުކުމްދިނުމުގައި ބަބަކު ގޮތުން އަދި ޝަރުޢީ ގޮތުން ހުކުމްދިނެއްވާށަ އެކަމުގައި ޚުޠުބާއެއްފުޅު (ޢަރުޟާތަ) އަދިވެ. އެގޮތުން މީސްތަކުންގެ ޢަރުޟާތަކުގައި ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ބާރުތެރިކަމުގައި ނަމަ، ބުރާބުނާ ހިފަހައްޓަނުގެ ބަސްތަކާ އެކަމުގެ މަތިކުރާ ހިއްސާވެ. އެހެން ނޫންނަމަ (އެބަހީ: މީސްތަކުންގެ ޢަރުޟާތަކުގައި އެބަހީ ބަދުބަސްބުނުމުގައި ނުބަހާނަމަ) އެހެން ނުވާނެވެ. (އެބަހީ: ބަދުބަސްބުނުމުގެ ޙުކުމްގެ ކަމަކަށް ބުރާބުނާ ހިފަހައްޓަނުގެ ހަރުކަން އަހިސްތަފާ ފަހަކަށް އެކަށަވަށް ނިސްބަތްވާނެވެ.) އެކަމުގައި ބައިވަރެއް ހަރުދުން ބަދަލުކޮށް ބުނަމުން:

ޝަރުޢީ ނަޞޭޙަތުގައި އެކަށްދޭފަހަރު ފުރުޞަތު، ދުރަށްސާރަތުކުރުން ފުޅާކުރަމުން ދުސްމިނުގެ ގޮތުގައި ބަދުބަސްކުރެވެ. އޭނާ ހިމާރު އަދި ކަށްޗަށް ނަހަރު، ނުވަތަ ނިކަމެތިކަމާއި ދުރަކަމާއި ހިއްސާތަކުން ބިފުރުކުރާ، އަދި އެކަށްދޭފަހަރުވެސް ހުރުބާގެ ތަރުގައިކަމަށާއި އެކަށްދޭފަހުގެ ބާރުގައި ހަރުހެޔޮކަމުގެ ފަރުމަހާ އެހިގެންވާކަމުން ހަބަރުދިނުމާއި، ހަމައެފަހަރުއިން ދުވަސްކުރޯ ފަރާތަކުން ނިސްބަތްކޮށްވާސްގެމެން ދުގެކުރުން ފުރުސަތުން ފަހަރުކުރާ ކަންކަމެވެ. އެއީ އެކަށްދޭފަހަރު ހުރިވާބާ ބިޔަމަހަދާ ސަބަބުތަކުން އެކަށްކަމުން ބިފުރުކުރަން، އަދި އެކަށްދޭފަހަރު މަބަދާ މިހަކަން ގެއްލުންހުރިކަމުން ބިފުރުކުރަން ކަމެވެ. އަދި އެކަމުގައި އެކާ ވެސް ބައިމަހާ ހިޔާއިފިނަމަ ބަދުބަސްބުނުމުގައި އެކަށަމަށް އަދި މަބޭގެފަހަރުވެ. އެހެން އެވެސް ބައިމަހަށް ބިފުމުކުރިގެން އާދެއެވެ.

ދެންފަހެ ގޯޅިކުރުމެއްނެތި އެކަން ފެށުނުކަމާ ގުޅޭ ހަބަރުދިނީހަމަ، އެއީ މިޤުރުއާން އަހުރެން އެކަލޭގެފާނަކަށް ތަބާއެއްނުވާނެ، އެކަލޭގެފާނު ތެދެއްނުކުރާނެ، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ނުރުހުމުވެ! ބުނެ އަދި އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް ޖަހިބުހިގާ ކުޑައިމުސްކޮށްލިކަމަށް އެކަމުގައި ފެނިނޫއެއްނުވާނަމަ، ފަހެ އެކަން އިޢްތިރާފުކުރާ ގޮތުގެ ހަބަރުދިނީއެވެ. އަދި އެކަނބައްވަނީ އެކަމާ ޝަރުޢީކަމުން ނުވަތަ އެކަން ގޮތުންބުރުހާނުގަނެހެކީ ނުވަތަ ޙަސަދަވެރިކަމުން ނުވަތަ އިސްވެރިޔާ ކާފަރުއިންނުޔާން ތަޤުލީދުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އަދި 'އެކަލޭގެފާނު ރަސޫލުއްލާހުގައި ނުވެއް'، އަދި އެއީ ނަބިއްޔުކޮށްވެސް ނޫނު' އެކަން ބުނެދީނަމަ ފަހެ އެއީ ސަބަބަކީ ދީނުކުރުމެވެ. އަދި ކަނޑު ދީނުކުރުމެއްވެސްވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ދީނެއްނޫ ދީނުވެރިއައްކަމަށް ސިފަކޮށް ނިސްބަތްކުރުން އެކުލެވިގެންނެވެ. އެހެންއެކަމަކު 'އެކަލޭގެފާނަކީ ނަބިއްޔުއްނޫނު' ބުނުމާއި 'އެކަލޭގެފާނަކީ ކައްޒާބެކެ' ބުނުމާއި ދެކަމުގައި ފަރަޤުއްވެއެވެ. އެހެނީ މިބައިގައި ދީނުކުރުން އެކުލެވިގެންވޭ 'ތިމަންކަލޭގެފާނީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ' އެކަލޭގެފާނު ބަޔާނުކުރެއްވި އަހަރުމެންނަށް އެނގިގެންވެސް ދެކޮޅުވެގެންނެވެ. އަދި މިހެއްގެ ކިބައިން މުޅި އަރުދަޅަށް ބަހެއް ސިފަތަކެއް ނަފީކުރުމެއްވާއި، އެމީހުގެ ދަރުވާގައި ދީނުވެރިކަމަށް ނިސްބަތްކޮށް ނަފީކުރާ މިހާރު އެއްފަދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއްޗާނަކާއި ދޭހަވާ ބަހެއް އެދި އިލްތިޒާމަކަން ބުނުވެއެވެ. އެއީ އެގޮ ބަހެއް އިލްތިޒާމަކަށް ބަދަލުބަސް ބުނުމެއްކަމުގައި ވެސް، އަދި އަނެއްބަށި އިލްތިޒާމަކަށް ބަދަލުބަސްބުނުމެއްކަމުގައި ނުބައި ހަލާކުއެވެ.

ފަސްލު:

(الله ތަޢާލާއަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާއާމެދު ދަންނަވަމެވެ!)

އޭނާއީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ވާނަމަ އޭނާ ތައުބާކުރުން އިޖުމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އޭނާއީ ކާފިރެކެވެ. އަދި ރިއްދަތު، އެއަށްފަހުވެސް ހާލަތު ނުބައިވެގެންވާ މީހެކެވެ.

ދީން އެއަންގަވާ އަހަރުމެންގެ އަސްބާބުންނާއި އެހެން ބާރުވުން، އޭނާގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރެވޭތޯއާއިމެދު ޚިލާފުވެއެވެ. މާނައީ: މުރުތައްދުވެފައިވާ އޭނާއަށް ތައުބާ ހުށަހެޅި، އަދި ސުލްޠާނުގެ ކައިރިއަށް އޭނާގެ މައްސަލަ އުފުލުމަށްފަހުގައި ތައުބާވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ކިބައިން ގަބޫލުކުރެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ ދެގޮތެއްގެ މައްސަލައެވެ:

ފުރަތަމަ: އޭނާވެސް މުރުތައްދުވާ ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ މައްސަލައި ދެރިވާހަކަތެވެ މައްސަލައެވެ. އެއީ މުރުތައްދުވާ ބަދުބަސްބުނާ މީހާއާމެދުގައި (އެބަހީ: އޭނާގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރެވޭނެ ދުވަހުއާމެދުގައި) ދެރިވާހަކަތެވެ ފަދައިންނެވެ. މިއީ އަޙްމަދު ރަޙިމަހުﷲ، ފަދަ ބާރުވުންގެ ތަބައިން އޭނާއަށް ތަބާވި މީހުން ދެކޭގޮތެވެ. އަދި އިމާމް އަބޫޙަނީފާ ބަސްފުޅު އެކަމުގެ މައްސަލައިން ދަލީލުކުރެއެވެ. އަދި އެއީ މަޛްހަބުގެ އަހުލުވެރިންގެ މަޝްހޫރުބަހެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ ބަޔާންކުރުން، މަޝްހޫރުބަސް ދައުލަތުގެ ބަޔާނުގެ ތިރީގެ މައްސަލަ ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުގައި ބަޔާންކުރާ އޭނާގެ ކިބައިން ތައުބާ ގަބޫލުކުރެވޭނެ ނުދާނެކަމެވެ. އެއީ މުރުތައްދުވާ ބަދުބަސްބުނާ މީހާއާމެދުގައި އަހަރުމެން ބަޔާންކުރި ފަދައިންނެވެ.

ދެވަނަ ރިވާޔަތަކީ: އޭނާ ވާހުރީ މުޙައްމަދުއްލާމުގައިއެވެ. (އެބަހީ: ތައުބާވުމުން
ޙުކުމްކުރުމުގެ ބަދަލު ކަސްދު ގެނެސްދޭނެއެވެ.)

މާލިކީއާއި އަޙްމަދުއާއި ޝާފިޢީ ފިޤުހުވެރިން ފަހަރެއް ރިވާޔަތްކުރާ ބުނުމެއް ވެސް ރިވާޔަތްކުރާ
ގޮތަކީ. އެއީ އޭނާގެ ގޮތުގައި ތައުބާވުމަށް ބުނުމުން ޤަބޫލުކުރެވޭނެކަމެވެ.

ތިންވަނަ ރިވާޔަތަކީ: މުޙައްމަދުއްލާމުގައިވާ އޭނާގެ ގޮތުގައި ތައުބާވުމަށް ބުނުން، އަދި ތައުބާ
ޤަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. މިއީ އަޙްމަދު (އަބޫ ޙަނީފާ) އާއި، އައްޝާފިޢީއާއި، އިބްނު ޙަންބަލާއި،
އިބްނު ޙަޖަރުގެ ބަހެވެ. އެއީ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާއަށް ތައުބާ ކުރިއަށްދާނެކަމަށް
އެބައްޔަށް ބުނާހިއެވެ. އަދި އޭނާ މަރާނީ އަޙްމަދުގެ ޙައްޤަށެވެ. އަދި
އައްޝާފިޢީ އަބޫބަކުރުން އެވެ. އެބަހީ ގައިމުން ބުނެއެވެ: 'ﷲ އަށް
ބަދުބަސްބުނުން މުޙައްމަދުގެ! އަދި މިއީ އަޙްމަދުގެ މަޛްހަބެވެ.

ދެންފަހެ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ
ބަސް މިހާރު ދަލީލަކީ: އެބަހީ ގައިމުން ބުނެއެވެ: 'އެއީ މުޙައްމަދުގެ ކާފިރުކަމެވެ!'

އަދި އެދެކަންތައް ފަރަޟުކުރި މީހުން ބުނެއެވެ: 'الله އަށް ބަދުބަސްބުނުމީ الله އަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުފުޅެއްގައި ސާފު ކުރުވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަޝަރުމުން އުނިގަންވަނީ ތައުބާވީމާގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ޙައްޤުފުޅު ކަނޑުއްވާކަމެވެ. އަދި އޭނާއަށް އެއްވެސް ނިކަމެތިކަމް މަޤާމެއް ރައްދުއެންވެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ޙިއްޤުތަކުގައި އެކަލާނގެއަށްވާ ޙުކުމުތަކީ، މިހާރު ޤެހިފުންކުޑެވ ކުރާކަމުން ކަނޑައެޅިގެންވާ މާތްކަމާގެންވާ ޙުކުމުތަކެވެ. މިގޮތުން، އެކަލާނގެއަށް ބަދުބަސްބުނުމާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމުގައި ހުރި ފަރަޤު ފާހަގަކުރެވެންދެއެވެ. އެހެނީ އެއީ އާދަމުގެ ދަރިއެއްގެ ޙައްޤުތަކެވެ. އަދި ތައުބާވުމުން އެޙައްޤު ކަނޑައެން ނުދެއެވެ.

އަދި އެއީ الله ގެ ޙައްޤުފުޅެއްކަމަށް ބެލުމުގެ މައްޗަށް، الله ގެ ޙުކުމެއްކަމަށް އަތައިގަމުން ޙައްދުކަން ގެންގުޅީ ފާއިދާގެން ނުދެއެވެ. އެހެންކަމުން ޒިނާއާއި ވައްކަމާއި ރާބުއިމާއި އެނޫން ވައްތަރުވިއްޔާ.

ތަފްސީރު:

(ޒިންދީން الله އަށް ބަދުބަސްބުނުމާއި، އެބައިމީހުން ދީން ކަޅުގައި ބަލައިގެން އެކަލާނގެއަށް ބުނާ ބަދުބަހުގެ މައްޗަށްވާ ފާހަކަ)

الله އަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާއީ ޛިއްމީއެއްކަމުގައި ވާނަމަ، އޭނާވާނީ ނަޤުޟުދާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ޤަތަރައިންނެވެ. އަދި އޭނާއީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ޛިއްމީއެއްކަމުގައިވިޔަސް ޤަތުލުކުރެވޭނެކަމަށް އަޙްމަދު ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ. އޭރުން އަހަރުމެންގެ އަޞްޙާބުންނެވެ، އަދި މާލިކީއާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ މަޛްހަބާއި، އަދި އައްޝާފިޢީގެ އަޞްޙާބުންގެ ބަސްތަކުންވެސް އެގޮތަށްވެއެވެ.

އެކަމުގެ މިތާގައި ދެމައްސަލައެއްވެއެވެ:

ފުރަތަމަ މައްސަލަ: الله އަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ޙުކުމަކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: ދީނުގެ ޢުލަމާއި އެކަމުގެ ނަނާގެކަމުގައިން ބުނާ ބަދުބަހެވެ. އަދި ކާފިރުން، އޭނާ ވަރަކަށްވެސް މީހާއި އޭނާ މީހުންގެ ޢުލަމާއެއްވެސް އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުމުގެ ބަހެކެވެ. އޭނާ ތަޢްރީފްކުރެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. ސަލަފުންގެ ޢުލަމާއި ބަދުބަސްބުނުމަށް ދިމާވެއެވެ.

ދެވަނައީ: އެކަމުގެ ބާރު އޭނާ ދީނުގެ ޢުލަމާއި ބަލައިގެން، އަދި މަތިވެރިކުރުމުގެ ކަމުގައި އިރުތިދާދުކުރުމެވެ ބަދުބަހެވެ. އޭނާ ނަޞާރާއިންގެ ބަދުބަސްކުރުމާއި: އެކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކާއި އަނބިކަލަކު ވާކަމަށް ބުނުމެވެ. މިކަމަކީ ފުރުމުދަނާގެ މިކަލަކު ކާފިރުވާނެކަން ހާމަކުރާ ބަދުބަހެވެ. އެސަލަފުން އަޙްމަދާއި އިބްނު ޢަބްބާސް ބަޔާންކުރެއްވި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ޙައްޤުގައި ގެއްލުންދޭންވާކަމެވެ.

އަދި މާލިކުއާއި އައްޝާފިޢީ ވިދާޅުވެއެވެ: އުކަމަކީ ދީންކަމުގައި ބަލާކަމެއް ބަދުބަހެއްކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. (އުބަޔި: ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ޒުލުމްތައް އޮންނާނެ ޤައުމަކަށް ނުހިނގާނެއެވެ.) އަބްދަވުދުގެ ބަސްފުޅުން ދޭހަވާ މާނައަކީވެސް މިއެވެ. އެހެނީ ކާފަރުން އުފެދިއިން ބުނަނީ ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ގޮތަކަށްނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްމަ، އުބައިދުލްހުންގެ ގޮތުގައި އުކަންތައްވެސް މަރުވެރިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ: ޚިއްމިއަން ތައުބާ ޤަބޫލުނުކުރުން:

އަހަރުމެންގެ އަޞްޙާބުންގެ ޖުމްހޫރުން އާންމު ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ. އަދި މިއީ އައްޝާފިޢީގެ މަޛްހަބުން އެނގިގެންވާ ގޮތެވެ. އަދި މާލިކީންގެ ތެރެއިން އިބްނު ޝަސްމުއާއި އުޅުނުހުން ބީދީން އުފެދިއިން އާންމަން ތައުބާ ޤަބޫލުނުކުރާނެ ވިދާޅުވެއެވެ. އުކަމަކު މާލިކުގެ އަކުރުން ނަޞްބަރުވެގެންވާ ގޮތަށް އާންމަން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ނުމި އަދި ގޮތުދުކުރަކުތާނަކަރުވެ. އަދި އަޞްބަޙުތާގޮޅި ޤަބޫލުކުރުމަކީ ތަކުރާރުކުރެއްވި ގޮތެވެ.

ތިންވަނަ މައްސަލަ: (الله އަންނ) ބަދުބަސްބުނުންވަނީ ކިހިން ދަރަޖައަކަށެވެ:

ޖަވާބަކީ: އުކަމަކީ ދީނުއްގެ ޝަރީޢަތް ބަލައިގަންނަ ކަށްތަކެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ނަޞްރާނީން ބުނާ ބަދުބަސް ބޭނުންކުރެވެ. ވީމާ މިކަމުގެ ބުނުމަކީ އުއްމަތުން ކާފަރުކަމުގެ ވަރުވަރުކުރެވޭ ބުނެވެ. އަދި އުކަމަކުއް އިތުރު ކުފުރުވެރިކަމާ އާންމުގެ އަދުލު ގެއްލިގެންދިޔައިމަތިގައި ހުރި މިކަމެއް ބާރުލާކަށްނެތެވެ. އަދި އުކަމަކުގެ ސަބަބުން އާންމުގެ އަމުރު ގެއްލިގެންދާނަމަ ބަދުވިއްޔާނަމަ، ވީމާ އިސްލާމްދީނުގެ ސަބަބުން އާންމުގެ ކިބައިން ތަޢުލީމުން ދެނެގަނެވޭނަމަ ބުނުން ވަރުގަދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އުއި ޖުމްހޫރުންގެ ބަހެވެ.

ދެވަނަ ދަރަޖައީ: އޭނާ (އެބަހީ: ދީންމީހުންގެ މީހާ) ދީނުގެ ގޮތުގައި ނަގާ ކަންތައް ދިލުކުރުމެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކީ މުސްތަޙިއްޤުންގެ ދިނަން ބަދުބަސްބުނުމެވެ. އެއީ ބަސްދިގުވާ މީހާއަށް މުޤާބިލުކޮށް 'ތިޔަހަރި ދޮރާ' ހަރާމްދީއަކު ބުނުމާއި، އުމަރުގެފާނަށް ނަސޭހަތްތަކާގެ ދިން ހައްދުފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި ﷲ ގެ ރުކުމުފުރިޔަތުގެ ޝަރީޢަތް ކަމަކަށް އޭނާ ރައީބުވެރިންފަދަ ކަންކަމެވެ. ފަހެ އެކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ރައްދުކަނަރަފަދަ އުފެދޭނަރިއްޤުގައިވަނީ ހަސަދުވާއަން ބަދުބަސްބުނުމުގެ ރުކުމުގައިވާ ރުކުމެވެ. އަދި ފިޤުހުވެރިންގެ ބުނުންކަމުގައިވާ: 'ﷲ ނުވަތަ އޭނާގެ ނަބިއްޔާ ނުބައިމީހެއްގައި އޭނާ ދީކުރަންކުރައްވާ' އެ އުޅުނާ ބަހާލި މިކަމުގެ ވާހަކައެވެ.

ދެންފަހެ އިސްލާމްވުމުގެ ސަބަބުން ޤައުމުކުރުން ކާފިރުންނަށްވުރެ ހަސަދަވާއަން ބަދުބަސްބުނުމުގައި އެކަންތައްވާ ފަދައިންނެވެ.

ތިންވަނަ ދަރަޖައީ: އޭނާ ދީނުއްގެ ގޮތުގައި ނުބައި ޤަބޫލުކުރުމާ ކަމުކުރަން ބަދުބަސްބުނުމެވެ. އަދި ޞަޙާބީން، އެކަންތައްކަމާ އޭނާގެ ދީނުގައިވާ ފަދައިން ރަނގަޅުކަމަށް ކަމެކެވެ. އެއީ (ﷲ އަށް) ފަހުރަތްދީނުގެ ފުދަ ކަންކަމެވެ. އެހެނީ އެކަމާއި މުސްލިމުންގެ ބަދުބަސްބުނުމުގައި ފަރުދެއް ފާޅުކުރުވެއެވެ. އަދި ޞަޙާބީން، ފަހަރުގައި ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ވަރަށްއެވެ. އެހެން އެކަންތައް ރަނގަޅުވެގެންވާކަމަށް އޭނާ ޤަބޫލުކުރަނީކަމަށް ދެކެވެނީ ގެނައުމުގެ ސަބަބުން ފާސިޤުންގެ ހުކުމް ގެއްލިގެން ދިއުމެވެ. (އެބަހީ: އިސްލާމްވުމުގެ ކުރިންވެސް އޭނާ އެކަންތައްގެ ރަނގަޅުކަން ޤަބޫލުކުރިއެވެ.) އަދި ޞަޙާބީން، އޭނާ އެކަމުގައިވެސް ދީނުދުއްޓް ފަދައިންނެވެ. އެއީ ދީނުދުއްކަ ޝަރީޢަތްފަދަ ނުވަތަ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ނުވަތަ ވަކިކަންކަމަށްފަދަ ދެން އިސްލާމްވުމުގެ ޙަޤީޤަތް ކަންތައްތަކާ ފަދައިންނެވެ. ދެން 'ﷲ އަށް ބަދުބަސްބުނާ މުސްލިމުންގެ ތަޢާލާ ޤަބޫލުކުރުން' ކަމަކަށް އަރައިގެން ބުނުވެސްވަ ފަދަ ދީނުގެއްގެ އެކަމުން ތަޢާލާވުމުން ޤަބޫލުކުރުން ހަމައެކަމަކަށްވެއެވެ. އެއީ ރަސޫލާއަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ޙައްޤުގައި ޙުކުމްކުރެވެ. އެހެންކަމުގައި ވައްތަރުވެގެންވާ އޭނާ މުސްލިމް އަންހެނާ ޝަރީޢަތުގެ ޙައްޤުގައި ހަމައެކަމެވެ. (އެބަހީ: އޭނާގެ ކިބައިން ހައްދު ކާފިރުވާނުވާއެވެ.)

މިބައިގައި ފިޤުހުވެރިންނަށް ތިން ޒަމާނަކަށް ހިސާބުވެގެންނެވެ:

ފުރަތަމައީ: މުސްލިމުއްމަތައިން ދިއްލުވުނު އެކަމުން ތައުބާ ހަރިދުވެރިންނެވެ.

ދެވަނައީ: ތައުބާވިމަން ނަބަނުވީހުއްޓެވެ. އެހެންއުނަވަމަށް އޮޅާ އިސްލާމްވެއްޓިނަމަ ޖަމާލު ނުހުނުވޯނުއެވެ. އެއީ އައްޝާފިޢީގެ ބަސްފުޅެވެ. އަދި އަޙްމަދުގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތެކެވެ. އަދި އިބްނުލް ޤާސިމުގެ ބަސްފުޅެވެ.

ތިންވަނަ ޒަމާނީ: ކަންތަ ބަލަތެއްގައިވާ އޮޅާ ޒަމާނުހުޅުވާލެވެ. މިއީ މާލިކުއާއި އަޙްމަދުގެ ބަސްފުޅުން ދެކޭނާޅޭކެވެ. އެއީ ޖިންނާއި ވައްކަމުގެ ހަވްދު އޮނާގެ މައްސަލަ ވާއިރުވާނުހުނަމަން އަބްދުލްޤަދިރު ބެނާޅޭބަހެވެ. އެހެން އޮނާގެ ގޮޅުގައިއާއި މުސްލިމުންގެ ގޮޅުގައިވެސް އެކަށަޅަވާ ހުރާމްވެގެންނެވެ. އަދި މިނަ ދަލީލުތަށް ދަލީލުހުނަރީ އެޒަމާނުގެ ވައްކަމުގެވެ.

ފަސްލު:

(ދިރާސަތް ނުވާ ގޮތަށް، ދުވާލަ ނޭޅޭ ފަދަ ބަދުބަސް ބުނުމުގެ މައްސަލައާ ވާހަކަ)

އޭނާ ބަދުބަސްބުނީ ސިފަވައުނުން ސިފަކޮށްގެން ނުވަތަ ނަމުކިޔުން ނަފުސްކިޔައިގެންކަމަށް ވިޔަސް، އަދި ވާހަކައިން ގުޅިގެންދިޔަ الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް ބަދުބަސްދައްކައިގެން ކަމަށްވިޔަސް، އެހެންއެކަމަކު އޭނާ ފާޅުކަމަށް އެކަށްތައް އޭނާ ފަސްދުވަހުގެ ކަމަކަށް އަދި ބޮޑުކަމާކަމަށްވިޔަސް، މިބަޔާ މިއާއި ވައްތަރުވެގެންވާ ބަސްތައްވެސް ޖެހިފައިކަން ރަނގަޅުވެގެންނެވެ. އެކަމުގެ ރަނގަޅުކަން އޭނާއަށް ނޭނގޭކަމުގައިވިޔަސް އެކަމުގެ އަހުލުވެރިއާއަށް ބަޔަކާ ޚައިރުވި، އަދި އެކަމުގެ ރަނގަޅުކަން އަޅުގަނޑުންނާއި އޭނާއިޖެހި ބޮޑުވެގެންވާ ބައިޖީރުކުރުމުގެ އަދަބުދޭން އޭނާއަށް ބައިޖީރުކުރުމަކީ ނޭނގޭއެވެ. އެހެންކަމަކު އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އަދި ފަހުން ނުކުރެވޭނެއެވެ.

އޭގެ މިސާލަކީ: މިހެން، އޭނާ ދުވަސްފަހުން އޭނާއާއި ވަޤުތަށް ފަރަތްކުރި ޒަމާނަށް ބަދުބަސްބުނުމަކީ، އަދި އެކަން އޮތުމުގެ ގުޅުވިކުރި ފަރާތަށް ޒަމާނެކަމަށް ފަތުރާފައިވުމަ - ބަޔާންކުރި އެކަން ގުޅުވިކުރުމަށް ފަރާތަކީ الله ތަޢާލާއެވެ. - އެގޮތުން އޭނާގެ ރަސޫލުންގެއި ނަބިއްޔާ އެކަލާނގެއަށް ބަދުބަސްނުކިޔެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްގައި ފަރާތަކީ ފަތުރާފައި މިކަމުގެ:

«لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ»[109]

މާނައީ: "ޒަމާނަށް ފަރާތަކީ ޒަމާނަށް ބަދުބަސް ނުބުނާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ޒަމާނަކީ (އެބަހީ: ޒަމާން ފުރައްސާރަ ހިންގަވަނީ) الله އެވެ."

109 رواه البخاري: 6182، ومسلم: 2246

ހަމައެފަދައިން، މީހަކަށް ބަދުބަސްބުނެ އަދި އާދަމްގެދަރިއާ ހަމައަށް މިލިބި އެލިބި ދަރިފާޅާ' ބުނެލިމާ ފަހު ބޮޑުވެގެންވާ ބަހެއް ބުނެލިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ނޫޙާއި، އިދުރީސާއި، ޝީޘާއި، އެނޫން ބޭކަލުން އެބަހަށް ވަތްދާނީ ނުވުމާއި އެކުގައިއެވެ. މިޔާބަދުގައި މިފަދައިން ޢާއްމުކޮށް ބުނާ ބަހެއް ނަބިއްޔުން ދެކެވުނު ނުކުރައްވާއެވެ.

'އުރަބިންނާއި، ބަނޫ އިސްރާއީލާއި، އާދަމުގެ ދަރިންނަށް الله ލައުނަތް ލައްވާދީއާ' ބުނެ، އޭނާގެ އެބަހުގައި ނަބިއްޔުންގެ ވާހަކަ ދެކެވުނުކަމެއް އެކަމަކު އޭނާ ހަމައެކަނި ދެކެވުނީ އަނިޔާވެރިންނަކަމުގައި ކަމަށް ބުނެ އެފަދައިން ބުނެވި މިސާލެއްގެ އިބްނު އަބީ ޝައިބާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ސަލަފީންގެ އިމާމުންގެ ގަވާއިދަށް އަދަބުދިނުން ހުއްޓޭއެވެ. އަދި ބައްޕަ މީހުން އޭނާ ދޮށުކުރުން ވާހަކަދައްކާ ދެކެވުނެވެ. މިއީ އަޚްލާގީގެ ސަވާބުކުރުމުގައި ރިވާޔަތްކުރެވިއެވެ. އަދި އެއީ 'الله އަހުރެންނަށް އަދުލުވެރިކަމާއި ކަންތައްތަކުގައި އަހުރެން الله އަށް އުޅުއްވައިދިނުމާ' ބުނެފި މިހާރުގެތެރޭގައި އަހަރެމެންގެ އަޅުގަނޑުމެން ގެންގުޅެއިވާ ދެވަޤުރުން އެއްވަޙުމެއް ބެހޭގޮތުންނެވެ.

ފަސްލު:

(ބަދުބަސް ބުނުމުގެ މައްސަލައިގައި ހުރިހާ ނަބީބޭކަލުން ހަމަހަމަ ވެގެންވުން)

ހުރިހާ ނަބީބޭކަލުންނާއި މެދުގައިވެސް ބުނުމަކީ އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާގެ ވެސް ބުނުމެވެ. އަދި (ބަދުބަސް ބުނުމުގެ ހުކުމުގައި) އެއްނަބިއްޔަކާއި އަނެއް ނަބިއްޔަކާއި ފަރަޤުކުރި މީހެއް އެނގޭކަށް ނެތެވެ. އަދި ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާއަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޙުކުމާ އެހެން ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާގެ ޙުކުމާއަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންނެވެ.

ފަސްލު:

(ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ބަދުބަސް ބުނުމުގެ މައްސަލަ)

ދުންޔަވަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނުމީ މިހާރާއިމުދު ތަންނަރެ، اللہ އެކަންތަކުން ބަރީއަކޮށްދެއްވާފައިވާ ކަންތަކުން އާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ފަށްފުޅާކުރިމާ ފަދަ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ބޭކަލުން އެކަމުގެ މައްސަލަ އިޖުމާއު ގެންނަވިއެވެ.

ދުންޔަވަ އެކަމަށާ ފިޔަވައި އެހެން އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނާ މިހާރާއި މުދުގައި ދޮގުއުޚުތޮވެއެވެ:

ފުރަތަމަ: އެކަންތަށްވާނީ ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ހުކުމުގައިއެވެ. އެއީ އަޅީ އަސްނާނާފަދައިންނެވެ.

ދެވަނައީ: - ޞައްޙަ ގޮތަކީ މިއީއެވެ. - މުއުމިނުންގެ މަންމައިންގެ އެއްވެސް ކަނބަލަކަށް ފަށްފުޅާކުރިމާސި ފަދަ އާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ފަށްފުޅާކުރުން ފަދައިންނެވެ.

ޖަވާބު:

(ސަޙާބީންނަށް ބަދުބަސް ބުނާ މީހާގެ ޙުކުމަކީ)

ދީނުގައި ސަޙާބީންގެ ދަރަޖައިން ބޮޑުކަމަކަށް ބަދުބަސްބުނުމީ މީހާ ދަރަނިވެރިވާނެ، އޭނާއަށް ވަރުގަދަ އަދަބުދެވޭނެކަމަށް އަޙްމަދު އިޖުތިހާދުކޮށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އޭނާ ކާފިރުކުރުން ހުއްޓުމާއިމެދުގައި އެކަލޭގެފާނު ހުކުމްކުރެއްވުމަށް ވަޤުފުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޢަބްދުﷲ، ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާ މަރުވަންޖެހޭ ނުވަތަ އެކަށީގެން ތަޢުބާވަންޖެހޭ އެކަލޭގެ ހުކުމް އޭނާއަށް ބަސްދޭން ޖެހޭނެކަމެވެ. ކަންކުރާވާނީ ހުކުމްކުރެވޭނީއެވެ.' އަދި މިއީ މާލިކުގެ މަޛްހަބުގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާ ގޮތެވެ.

އިބްނު މުންޛިރު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާ ނަބިއްޔާގެ މީހަކު ބަދުބަސްބުނެއްސުރެ ދުވަހެއް ގެނެސްދޭނަމެވެ.'[110]

އަލްޤާޟީ އަބޫ ޔަޢުލާ ބަޔާންކުރެއެވެ: 'ޢާއިޝާއާއި ދޭތެރޭ ޤަޛްފުކުރުމުގައި ސަޙާބީންނަށް ބަދުބަސްބުނުމީ ކާފިރުވުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ޤާސިޤުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ އެކަމަށް ކާފިރުވުމެއް ނުވަތަ އެކަމަށް ދީނުގެ ބޭނުމަކަށް ފާސިޤުވާނެކަމެވެ. ޚިލާފުވެރިންނަށް އެކަމެއް މަނާކުރެއެވެ.'

އަދި ޚިލާފުވެރިންގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަޔަކުންނަށް ސަޙާބީންނަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާ ކާފިރުވާނެކަމަށް ނިސްބަތްކުރާ ކާފިރުކުރުމެވެ. އަދި ޚާރިޖީން ކާފިރުކުރެއްވެއެވެ. އަދި އަހުލުސުންނަތުގެ ބަޔަކު ބަޔާނެއް ނުކުރެއެވެ. ސަޙާބީންނަށް ބަދުބަސްބުނާ ބައެއް މީހުން ބަޔާންކުރެއެވެ.

[110] الإشراف على مذاهب العلماء: 61/8

އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލްގެ 'އަލްމުސްނަދު' ގައި ރިވާޔަތްކުރައްވާފައިވެއެވެ: 'އޭނާ (ސަޙާބީންނަށް) ބަދުބަސްބުނުމަކީ ކާފަރުވުމެކެވެ. އަދި އޭނާއާއި ކައިވެނި ނުކުރެވޭނެއެވެ.'

އަދި އޭގެ ބަޔަކު ބޭކަލުންގެ ތަރުޖަމާގައިވެއެވެ: 'އެބޭކަލުންގެ ދީންވެރިކަމަށް ނުވަތަ އެބޭކަލުންގެ އަޚްލާޤަށް ފާޅުގައި ހުތުރުވާގޮތަށް ބަދުބަސްބުނުމީ ކާފަރުވުމެކެވެ.' އަދި އަޙްކާމު އެކަށައަޅަން ތާއީދުކުރިއެވެ. އަދި އޭއިން ކަމަކު ހުތުރު ފާޑުކިޔާގޮތަށް ބަދުބަސްބުނުމަކީ - މިސާލަކަށް އޭއިން ބޭކަލެއްގެ ބައްޔަކަށް ބަދުބަސްބުނުން ނުވަތަ އޭއިން ބޭކަލަކު ރުޅިއަރުވާފަދަ ގޮތުގައި ބަދުބަސްބުނުމަކީ، - އޭނާ ކާފަރުންވާނެއެވެ.

އުލަމާއުންގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމުގެ މިސާލެއްގައި ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ ޒިންދީޤެކެވެ.' އަދި ޙަންބަލު ގެންނެވި ރިވާޔަތެއްގައި ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންނަށް ބޭކަލަކަށް އެއްކަލަކު ބަދުބަސްބުނާ ނަމަ، ފަހެ އިސްލާމްދީނުގެ މަގުގައިވާކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ނުދެކެމެވެ.'[111]

އަދި ޝާފިއީ ބަޔާންކުރިއެވެ: 'ފަހެ ސަޙާބީންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނުމުން އޭނާ ކާފަރުވާނެކަމަށް އަހުލުއް ސުންނަތުގެ އުލަމާއުން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި ޙައްޤު ﷲ އާއި އޭގެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިވާޔަތްގައި އޭނާ ދެއްވާފައިވާ ޤުރްއާނާއި ވަޙީގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ބަލާއިރު ފަހެ އެބޭކަލުންނާ ގުޅުން ހުރި އަދަބުތަކުން ވާޖިބުވާނެ އޭނާ ކާފަރުވާކަމަށް އެކަށައެޅުމެވެ!'

---

[111] السنة للخلال: 782

ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ 'އިސްލާމްކަމުގެ މަތީގައި އޮނާވެކަމަށް އަހުރެންނަށް ނުފެނެއެވެ.' ނުވުމުގެ އިބްތިދާއުލުވަނީ އެބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނުން ހުއްދަކޮށްދި މީހަކުގެ މައްޗަށެވެ. ފަހެ އެއްވެސް ހިލާފުއްސުންނަތީ ގޮތުގައި އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އަދި ޤަވާޢިދުތަކުގެ ބައްދު އެކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅުއްވުން ނުލެއްވުން އެކަށީގެން ހުއްދަރުކާ މީހާގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ޢަދާލަތަށް ޠަޢުނުދެއްކުމަށް ބަދުބަސްބުނުމަށް ވީމާ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ނުބައިކަމާއި، އަދި އެކަމަށް ފާޑުކިޔުމުއްސުރީ ބަދުބަސްބުނުމަށް ވީމާ ޤަވާޢިދުތަކުވެސްކަމަކަށް އެބަސް މާނަކުރުންވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ. އެއީ އޭނާ މިފަދަ ބަސްކަން ބުނުއްވިނަމައެވެ: 'އެބޭކަލުންގެ އިލްމުވެރިކަމާއި، ސިޔާސަތުގެ އިލްމު މަދުވެ، ހިތްވަރުގަދަކަން ކުޑަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ ގައިގައި ދަރިވަރުކަމާއި ދުނިޔޭއަށް ލޯބިކުރުންވީއާ' ދުންނަވަދަ ބަސްތަކެވެ.

ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަދި އެބަސްފުޅުގެ ބޭރުން ދާރަވާ މާނައިގެ މައްޗަށް ނުގެންވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ. އެހެންކަމަކުނަމަވެސް އެބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނާ މީހާއިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ދެރިޔާތަކަށްވެއެވެ: ފުރަތަމައީ: އޭނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. ދެވަނައީ: އޭނާ ފާސިޤުވާނެއެވެ.'

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަލްޤާޟީގެ ޤައުލު އިސްތިދުލާލު ހަމަޖެހިގެން ދަލީލު މިޔަނުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެނުގުން ބަސްފުޅުން، އޭނާ ކާފަރުކަމާއިދު ފާސިޤުކަމާއި ދެނެނުވިއެވެ.'

އަލްއޫސީ ބަޔާންކުރިއެވެ: 'އުކަމުކުން ﷲ ތަޢާލާ އުކަމަނާ ބޭއަދަބުކަމާއިވާ ކަންތަކުން ބާރިޝްތަތުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ހާލަތުގައި އެކަހެން ތެރެއިން ފިކުރު ބަލާފައި ކެތްތެރިއެވެ.'

ޝައިޚް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިވާހަކައަށް އަހަރުމެން ދެކޮޅުހެދުމަކީ ތިރީގޮތުން ބަޔާންކުރާނެ ގޮތެވެ:

ފުރަތަމަ: މުސްލިމުންގެ އިބާދަތްތަކުގައި ބޮޑުބޮޑު ޙުކުމެވެ.

ދެވަނަ: ބޮޑުބޮޑު މީހާ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރޭގައެވެ.

ދެވަނަ ފުރަތަމަ ދަލީލު: ދަލީލު އުނގެނުމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޙަދީޘް ބޭނުންކުރީ ބޮޑުބޮޑުކަމާއި ބޮޑުކުރުމުގެ ސަބަބުން ރަގަޅުވެގެންވާ ކަމެވެ.

އެހެން ދުނިޔާގެ ހާލަތުން ބަޔާންކޮށް: އެއީ ޙައްޤު ބޭނުންކުރެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًاۚ...۝١٢﴾[112]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންގެ ގީބަ ނުބުނާށެވެ..."

އަދި މިފަދައިން ވެސް:

﴿وَٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ بِغَيۡرِ مَا ٱكۡتَسَبُواْ فَقَدِ ٱحۡتَمَلُواْ بُهۡتَٰنٗا وَإِثۡمٗا مُّبِينٗا۝٥٨﴾[113]

---

[112] الحجرات: 12

[113] الأحزاب: 58

މާނައީ: "އަދި އުހުދުން ހިފައިގަތް ކުރަހާނުލައި މުއުމިން ފިރިހެނުންނަށާއި، މުއުމިން އަންހެނުންނަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނީ ބުހުތާން ދޮގަކާއި، ފާޅުވެގެންވާ ފާފައެއް އުފުލައިގެން ބައެކެވެ."

އަދި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ...١٨﴾ [114]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ގަސްދޮށުގައި އުރެން ކަލޭގެފާނަށް ބައިޢަތުހިފާފައިވުމުން، އެ މުއުމިނުންނާމެދު الله ރުޟާވެވޮޑިގެންފިއެވެ..."

އަދި ޞަޙީޙު ޙަދީޘްގައި އައިސްފައިވެއެވެ:

(أنه لا يدخل النار أحد بايع تحت الشجرة.) [115]

މާނައީ: "ގަހުގެ ދަށުގައި ބައިޢަތުހިފި މީހުންކުރެ އެކަކުވެސް ނަރަކައަށް ނުވަންނާނެއެވެ."

އަދި ތައުބާގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِىِّ وَٱلْمُهَـٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِى سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ١١٧﴾ [116]

[114] الفتح: 18

[115] رواه مسلم: 2496

[116] التوبة: 117

ވަނީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށާއި، މުހާޖިރުންނާއި، އަންޞާރުންގެ މައްޗަށް الله ތައުބާލެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުންނީ، ދަތިކަމުގެ ވަގުތުގައި އެކަލޭގެފާނާ ތަބާވި ބޭކަލުންނެވެ. އޭގެތެރެއިން ބައެއްގެ ހިތްތައް، ތެދުމަގުން އެއްކިބާވެ ދިޔުމަށް ގާތްވުމަށްފަހުގައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ މައްޗަށް ތައުބާ ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެއީ، އެއުރެންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ، ރަޙީމްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ ١٠﴾ [117]

ވަނީ: "އަދި އެއުރެންގެ ފަހުން އައި މީހުން ބުނެތެވެ. އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވޭ! އަޅަމެންނަށާއި، އަދި އަޅަމެންނަށްވުރެ ކުރިން އީމާނުވި، އަޅަމެންގެ އަޚުންނަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި އީމާންވި މީހުންނަށް އަޅަމެންގެ ހިތްތަކުގައި ރުޅިވެރިކަމެއް ނުލައްވާނދޭވެ! އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވޭ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާރަސްކަލާނގެއީ، ނުހަނު އޯގާވަންތަ، ރަޙީމްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އެހެންކަމުން އެނގިގެންދަނީ އެބޭކަލުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދުމާއި، ޝަފްޤަތްތެރިކަމާއި ރަޙްމަތްތެރިކަމުން އެބޭކަލުންނަށް ހިތްތައް ސާފުވެގެންވުމީ الله ތަޢާލާ ލޯބިވާދޭކަންތަކާ، އަދި އެކަލާނގެ ރުއްސަވާ، އަދި އެކަންކުރާ މީހާއަށް ފަސޭހައިރުއްވާފަދައިވާ ކަމެއްކަމެވެ. - ދެން އެކަލޭގެފާނު އެބަހެއް އާދަބެއް ގެންނެވިއެވެ. -

[117] الحشر: 10 رواه البخاري: 3673، ومسلم: 2541

ދެންވެސް ސުންނަތުން ބަލާއިރު: ޞަޙީޙައިން (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް) ގައި އައިސްފައިވެއެވެ:

(لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا، مَا بلغ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ.) [118]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ބަދުބަސްނުބުނާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަފްސު އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ފަރާތް ގަސަންދެއްވާ ވިދާޅުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު އުހުދު ފަރުބަދައާއި އެއްވަރަށް ރަން ޚަރަދުކޮށް ހޭދަކުރިނަމަވެސް، އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ހޭދަކުރި އެއްމުދުގެ މިންވަރަކަށް، އަދި އޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިއާ ހަމައަކަށްވެސް ނުފޯރާނެއެވެ."

އަދި އަޙްމަދުގެފާނު ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ:

(لا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، دَعُوا لِي أَصْحَابِي.) [119]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސް ނުބުނާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ."

---

118 رواه البخاري: 3673، ومسلم: 2541

119 أخرجه البرقاني في المصافحة وحسنه ابن حجر في جزء لا تسبوا أصحابي: 60، وأخرج الشطر الأخير أحمد: 13812، والنسائي في السنن الكبرى: 10877

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ مِنْهُمْ وُزَرَاءَ، وَأَصْهَارًا، وَأَنْصَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ تَعَالَى وَالْمَلائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا»[120]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަ ތިމަންކަލޭގެފާނު އިޚްތިޔާރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އަޞްޙާބުބޭކަލުން އިޚްތިޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވަޒީރުންނާއި، އަންޞާރުންނާއި، ޞިހުރުން ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނެފި މީހާގެ މައްޗަށް الله އާއި މަލާއިކަތުންނާއި، ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ ލަޢުނަތްވެއްޖެއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހުން الله އެމީހެއްގެ ކިބައިން ފަރުޟެއްވެސް އަދި ސުންނަތެއްވެސް ޤަބޫލުނުކުރައްވާނެއެވެ."

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«اللَّهَ اللَّهَ فِي أَصْحَابِي، لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا من بَعْدِي، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فقد أحبني، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فقد أبغضني، وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ، وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ»[121]

---

[120] السنة لابن أبي عاصم: 1000 ، والطبراني في المعجم الكبير: 349، والحاكم في المستدرك: 6656 وصححه الحاكم ووافقه الذهبي.

[121] رواه الترمذي: 1133 وقال : غريب. ورواه أحمد: 20578 ، وابن حبان: 7256 وإسناده ضعيف.

މާނައީ: "މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނާއިމެދުގައި ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވެ ބިރުވެތިވާށެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި (އެއްޗެހިކިޔާ ބަދުބަސްބުނާ) ނިޝާނެއްގެގޮތުގައި އެބޭކަލުން ނުނަގާހިނގާށެވެ. ފަހެ އެބޭކަލުންނަށް ލޯބިވެއްޖެމީހަކު މިމަންކަލޭގެފާނުދެކެ ލޯބިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް ނުރުހެއްޖެމީހަކު ފަހެ މިމަންކަލޭގެފާނުދެކެ ނުރުހެއްޖެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އުނދަގޫކޮށްފިމީހަކު މިމަންކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކޮށްފިއެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކޮށްފިމީހަކު ފަހެ ﷲ އަށް އުނދަގޫކޮށްފިއެވެ. އަދި ﷲ އަށް އުނދަގޫކޮށްފިމީހަކު ފަހެ އެކަލާނގެ އަވަހާ ހިފުއްވުން ގާތްވެގެންވެއެވެ."

އެހެން ހަދީޘެއްގައިވެއެވެ:

(من سب أصحابي فقد سبّني، ومن سبّني فقد سبّ الله.)[122]

މާނައީ: "މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިމަންކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނީއެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް ބަދުބަސްބުނި މީހާ ﷲ އަށް ބަދުބަސްބުނީއެވެ."

ރިވާކުރައްވާ އިސްނަދު ބަލިއެވެ.

އަދިވެސް ހަދީޘްގައިވެއެވެ:

«لَعَنَ اللَّهُ مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي»[123]

---

[122] أخرجه ابن عدي في الكامل: 210/4 وهو منكر.

[123] السنة لابن أبي عاصم: 1001، والطبراني في المعجم الأوسط: 4771

ވާނީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށް ބަދުބަސްބުނެފިމީހާއަށް الله ލަޢުނަތްލައްވާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އައްޠަބަރީއެވެ.

އަދި އުޞޫލުވެސް ސުންނަތުގައި އައިސްސަތިޔާ އުފަދަ ހަދީޘްތަކެވެ.

އެބޭކަލުންނަށް އެއްޗެހިކިޔުން މިފަދަ ދަރަޖައެއްގައި ވާއިރު، އެކަމުގައި އެންމެ ކުޑަ މިންވަރަކީވެސް ތަޢުޒީރުކޮށް އަދަބުދިނުމެވެ. މިއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންނާއި، އެބޭކަލުންނަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއި އެކީގައި ތަބަޢުވި ބޭކަލުންނާއި ފަހަރައިގެން މިއަދާއި ހަމައަށް ރުޅުގާއި ދިރުމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ދުރުގައި ޚިލާފުވާކަން އަހަރުމެންނަށް އެނިގެންވާ ކަމެއްމެވެ. އަދި ވާޖިބުވެގެންވެސް އެބޭކަލުންނަށް ލޯބިވާން، އަދި އެބޭކަލުންނަށް ރުއްސެވުމަށްއެދި، އަދި އެބޭކަލުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުމާއި، އަދި އެބޭކަލުންނަށް ރުއްސެވުން ދެއްވުމަށް އެދުމާއި، އެބޭކަލުންދެކެ ރުހިވުމާއި، އެބޭކަލުންނާއި މުވާލާތުކުރުންކަމަށާއި، އަދި ދުޢާގެ ބަރަކާތުން އެބޭކަލުންނަށް ނުބައިކޮށް ބުނުން މީހާއަށް ޢުޤޫބާތުދިނުންވާޖިބުކަމަކީ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އެއްބަސްވުމެއް އިޖްމާޢުވެގެންނެވެ.

ދެން އެބޭކަލުންނަށް ބަދުބަސްބުނުމުގެ ސަބަބުން ޙުކުމް ނުކުތުވާކަމަށް ބުނިމީހުން އެހެން ބުނީ މިނަޞްޞަކައިއެވެ:

(لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِىٍٔ مُسْلِمٍ، إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ...) [124]

[124] رواه البخاري: 6878، ومسلم: 1676

މާނައީ: "ތިންކަމަކުންކަމާ ކަމުދާން ފެނުމީ މުސްލިމުގެ ސިފަތަކުންނެވެ
ހެއްޓެވުމުގެ ނިޢުމަތެވެ..."

އަދި އެބޭކަލުންނަކީ އެއްބޭކަލަކު އަނެއްބޭކަލަކަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ޞަޙާބީބޭކަލުން ހެދި، އެކަކު
އެކަކުލާފައި އެކަމުގެ ސަޙާބުން ކާފިރުންނާމެދު ނުލާހިއްޔާއެވެ.

އަދި (ބައިޢާތުރިޟްވާން) ޞަޙާބީބޭކަލުން މިއާ ގުޅިގެންނުވާތީ ގިނަބޭކަލުން ކާފިރުންނާމެދު
ބޭނުން މިހެން ހުރިބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި:

އެކަލާނގެ ވަޙީފުޅުގައި:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعٗا سُجَّدٗا يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗاۖ سِيمَاهُمۡ فِي وُجُوهِهِم مِّنۡ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمۡ فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِۚ وَمَثَلُهُمۡ فِي ٱلۡإِنجِيلِ كَزَرۡعٍ أَخۡرَجَ شَطۡـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسۡتَغۡلَظَ فَٱسۡتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعۡجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلۡكُفَّارَۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنۡهُم مَّغۡفِرَةٗ وَأَجۡرًا عَظِيمَۢا ٢٩﴾ [125]

މާނައީ: "މުޙައްމަދުގެފާނަކީ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައިވާ
މީހުންނަކީ، ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ބަޔެކެވެ. އެއުރެންގެ ތެރޭގައި، އޯގާތެރި
ރަޙްމަތްތެރިބަޔެކެވެ. الله ގެ ފަޟްލުވެރިކަމާއި ރިޟްވާންފުޅު އެދިގެން، ރުކޫޢުވެ ސަޖިދަ
ކުރާ ސިފަކުރެވޭ ސަޖިދަކުރުމުގެ އަސަރުގައި، އެއުރެން ތިބޭތަން ތެދުވާއިރު ފެނިގެންވާހުށީއެވެ.
ސަޖިދަކުރާ ބައެކެވެ، އެއުރެންގެ ސިފަވަނީ އެއުރެންގެ މޫނުމަތިގައިވެއެވެ. އެއީ ތައުރާތުގައިވާ،

125 الفتح: 29

އެއުރެންގެ މިސާލެވެ. އަދި އިންޖީލުގައިވާ، އެއުރެންގެ މިސާލު އަކީ ކުދިނިކުތަށް ފަޅުވާފައިވާ ގޮވާމެއް ފަދައެވެ. ދެން އެ ގޮވާންގަސްތަކަށް ގަދަކަންދިނެވެ. ދެން އެ ގޮވާންގަސްތަށް ފަލަވެ، އޭގެތަނބުތަކުގެ މައްޗަށް ސީދާވެ ހުރުމުންދައެވެ. ގޮވާންކުރާ ދަނޑުވެރިން އަޖައިބުކޮށް ހައިރާންކުރުވަމުންނެވެ. އެއުރެންދެކެ، ކާފިރުން ރުޅިއަރުވުމަށްޓަކައެވެ. އެއުރެންގެ ތެރެއިން އީމާންވެ ޞާލިޙު އަމަލުތަށް ކުރަމުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި، ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ދެއްވުމަށް الله ވަޢުދު ކުރައްވާފައިވެއެވެ."

އެހެންކަމުން އަޞްޙާބުކިރާމުންނާމެދު ރުޅިއަރައިފި މީހާ، ފަހެ الله ތަޢާލާ ކާފިރުން އެކަމުގެ ސަބަބުން ނިކަމެތިކުރައްވާ ދެރަކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުގައި އެކާފިރުންނާއި ބައިވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން އެކަންތައްތަކެއްގެ ސަބަބުން ކާފިރުން ނިކަމެތިކޮށްދެރަކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި އެކާފިރުންނާއި ބައިވެރިވެއްޖެ މީހާއީ ފަހެ އެބައިމީހުންފަދަ ކާފިރެކެވެ. އެހެނީ ކާފިރުކަމުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން މުއުމިނާ ނިކަމެތިކަން ނުލިބޭނެއެވެ. އެކަން ސާބިތުވެގެންދަނީ: އެކާފިރުގެ އެކަމަކުގެ ޒުލުމު އެލުއްވާފައި އުވަނީ މުނާފިޤު މުސްލިމަކާ ބިރުގަންނައިރުއެވެ. އެހެނީ ކާފިރުކަމުގައި އަހުލުވެރިޔާ ދެރަކޮށް ނިކަމެތިކޮށްލެއްވުމަށް މުނާފަޤުވެގެންވާ ބިރުގަތުމެވެ. އެއީ ކާފިރުކަމުގެ ކުރުވެރިޔާ މުޅިއެކަމުގެ ދުވަސްތަކުގައެވެ. އަސްބާބުންދޭ ރުޅިއަރުވާ ގޮތުވެރިކަމުގެވައި އެކަންތައް (އެބަހީ: ކުފުރު) ކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ އެކަކުރުމާ ސަބަބުން ރުޅިއަރުވުން الله ތަޢާލާ ގޮތްވެރިކަމުގައި ކާފިރު މީހެއްގެ ބަހެއްގައި އެކަން ވާޖިބުކުރާ ބިރު އެކުލެވިގެންވެއެވެ. އެއީ ކާފިރުކަމެވެ. އިމާމް އަބޫމުދޭގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: 'އިސްލާމްކަމުގެ މައްޗަކީ އޭނާވާކަމުން ހަރުދަނާ ނުދެކެމެވެ.' މިގޮތް ވާނަމަވެ އެއީއެވެ. - އެބަހީ: ރުޅިޔެއްނުވެއެވެ. -

އަދި އޭގެ ތިރީގައި ރަސޫލާގެފާނު ﷺ ގެ މިބަސްފުޅުވެއެވެ:

(....ومن أبغضهم فقد أبغضني، ومن آذاهم فقد آذاني... »[126] (فمن سبهم فعليه لعنة الله تعالى والملائكة والناس أجمعين لا يقبل الله عز وجل منه يوم القيامة صرفا ولا عدلا»[127]

މާނައީ: "އެބައިމީހުންނަށް ރުޅިއައިސްފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރުޅިއައިސްފިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް އުނދަގޫކޮށްފިމީހާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކޮށްފިއެވެ....އަދި އެބައިމީހުންނަށް ބަދުބަސްބުނެފިމީހާގެ މައްޗަށް ﷲ އާއި، މަލާއިކަތުންނާއި، ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ ލަޢުނަތްވެއްޖެއެވެ. ﷲ އެމީހާގެ ފަރުޟުއެއްވެސް ސުންނަތެއްވެސް ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ."

އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކޮށް ޢެއްސަސްކުރުމީ ކާފިރުވުމެވެ. މިފަދަކަމަކުން، އެބައިމީހުންނަށް ބަދުނާމުވެރިކަން ތަފާތުވުމުގެ ކުރިންނާއި އަދި އެހެނިހެން މުސްލިމުންނަށް ޢެއްސަސްކުރުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ބަދުނާމުވެރިކަން ލިބިދޭފަދަ ކަންކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް އުނދަގޫކުރުމާއި މިދިޔަކަމުގެ ތަރަޖު ގޮތްތަކެއްވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީއްކަލުންގެ ތެރެއިން ބޭފުޅުންނާ ގޮތެއްގައި އަދި އެކަމުގެ ދަރިކަލުން އަވަހާރަވެވަޑައި ބައިކަލުން، ފަދަ އެބައިކަލުންނަށް އުނދަގޫކުރުމީ އެބައިކަލުންގެ ޞަޙާބީއްކަލުންނަށް އެބައިކަލުންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ: ރަސޫލާއަށް) އުނދަގޫކުރުމެވެ. އިބްނު ޢަބްބާސް ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[126] رواه الترمذي: 1133 وقال : غريب. ورواه أحمد: 20578 ، وابن حبان: 7256 وإسناده ضعيف.

[127] السنة لابن أبي عاصم: 1000 ، والطبراني في المعجم الكبير: 349، والحاكم في المستدرك: 6656 وصححه الحاكم ووافقه الذهبي.

(اعْتَبِرُوا النَّاسَ بِأَخْدَانِهِمْ...) [128]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން، މީސްތަކުންގެ ގާތްއުޅުވެރިންނަކީ ކޮބައިކަން ބަލައިގެން އެބައިމީހުން (ގޯސްބަޔާ) އިޚްތިޔާރުކުރާނެތެވެ..."

އަދި ބުނެވޭފަދައިންނެވެ:

(عَنِ الْمَرْءِ لَا تَسْأَلْ وَسَلْ عَنْ قَرِينِهِ ∴ وَكُلُّ قَرِينٍ بِالْمُقَارَنِ يقتَدِي) [129]

މާނައީ: "މީހާއާމެދު ސުވާލު ނުކުރާށެވެ. އެކަމަކު އޭނާއާއި އެކު މީހާއާމެދު ސުވާލުކުރާށެވެ. ފަހެ ކޮންމެ ޤަރީނަކު (އެކުގައި އުޅޭމީހާ)ވަނީ އެކުގައި އުޅޭމީހާއަށް ތަބަޢަވެގެންވާ ބާވަތުގައެވެ."

އަދި މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިބައިމީހުންނީ ރަސޫލާއަށް ޤަދުޙުކުރަން ބޭނުންވި ބަޔެކެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް އެކަމަކަށް ކުޅަދާނަނުވިއެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށް ޤަދުޙުކުރިއެވެ. އެއީ ނުބައި އެކަލޭގެފާނަކީ ނުބައި މީހެކޭ ބުނުމަށްޓަކައެވެ.'

އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ:

«لَا تَسُبُّوا أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ، فإن مقام أحدهم، خَيْرٌ مِنْ عَمَلِكُمْ كله» [130]

[128] الإبانة الكبرى: 501، والمعجم الكبير للطبراني: 8919

[129] مصنف ابن أبي شيبة: 25591، وعيون الأخبار: 91/3

[130] رواه ابن ماجه: 162، وأحمد في فضائل الصحابة: 15، وابن أبي شيبة في المصنف: 32415

'މުޙައްމަދުގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނަށް އެއްކޮޅުނިޔާއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންނަކީ ބޭކަލުންގެ (އެންމެ) މަތީގެއްލޭ ލިބިވަޑައިގެންނެވި ހުރިހާ ޤައުމުތަކަށްވުރެ ހެޔޮ ދެނެވުމެވެ."

އަދި ޢަލީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(إنه لعهد عَهِدَه إِلَيَّ رسول الله «إِنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ»[131]

"ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާ އަހުރެންނަށް ޢަހުދުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ: 'މުއުމިނަކު ނޫނީ ތިބާއާ ލޯބިނުވާނެއެވެ. އަދި މުނާފިޤަކު ނޫނީ ތިބާއާ ދުށްމަނުނުވާނެއެވެ.'"

އަދި ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:

«آيَةُ الإِيمَانِ حُبُّ الأَنْصَارِ، وآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الأَنْصَارِ»[132]

މާނައީ: "އީމާންކަމުގެ އަލާމާތަކީ އަންޞާރުންނާ ލޯބިވުމެވެ. އަދި މުނާފިޤުކަމުގެ އަލާމާތަކީ އަންޞާރުންނާ ދުށްމަނުވުމެވެ."

އަދިވެސް އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމުގައި) ވެއެވެ:

«الأَنْصَارُ لا يُحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ»[133]

---

[131] رواه مسلم: 78

[132] رواه البخاري: 17، ومسلم: 74

[133] رواه البخاري: 3783، ومسلم: 75

ވާނީ: "މުއުމިނަކު ދުނިޔޭ އަންހެނުންދެކެ ލޯބިވާނެއެވެ. އަދި މުސާފިރަކު ދުނިޔޭ
އަންހެނުންދެކެ ރުޅިއާނުވާނެއެވެ. ދަރި އުޅޭކަމުދެކެ ލޯބިކަމާއި ރަޙްމަތުގެ ނިޢުމަތުގެ الله
ލޯބިވާނެ ގޮސްތަކެއްވާނެއެވެ. އަދި އުޅޭކަމުދެކެ ރުޅިއަރާއި ނިޢުމަތުގެ الله
ކައިވެނި ގޮސްތަކެއްވެއެވެ."

ދުނިޔެ އުޅޭކަމުދެކެ ބަލައިގަތުމަށް ރަޙްމަތްތެރި، އުޅޭކަމުދެކެ ހަމައެކަނި ރުޅިއަރާގެ
މުޙައްމަދު ކަނބަލުން ގޮސްތަކެއްވެއެވެ. އެހެންކަމުން އާއި މުސާފިރު ކައިވެނި ވަޒީފާގެ ބައިވެރިވެއެވެ.
އެކަށީގެން ބަހައްޓާ ފެއްސުމަށް އަންބެއްގެން ހައްދަވައިދިން ކަލޭގެ، އެހެން އުޅޭކަމުދެކެ
މުސްލިމުންގެ ކުރިން މަގުސަދު ވަޒީފާގެ ޙަރަކާތުގައި ތަރުބިޔަތު، އަދި الله ގެ ރަޙްމަތުން
ހިފާ ހިތްޕުޅު، އެކަށީގެން ނަޞޭޙަތް ދީފައިވާކަން، އަދި އުޅޭކަމުގެ ނަފްސުގައިވާ މުޙައްމަދު
އެކަމާގެ ދިން ވާހަކަތަކުގައި ކުރަންތަ ވާރުތަކުގެ، އަދި އެކަމާގެއަށް ހިފާ ޙަރަކާތު
(ދިނުމަށް ދީނުގެ އެކަމާގެ މުސްލިމުންގެ ޙަޤީޤީ ބަލައިގަތުމުގެ ވާޖިބެވެ. އަދި
އުޅޭކަމުގެ މުޙައްމަދު މުސްލިމުންގެ ވަޒީފާ އެހީތެރިވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުގެ އުޅޭކަމުގެ
ބަލަހައްޓާނެ ފަރުދު، މުސްލިމު ކުރުމުގެ ބަރަކާތް ހިފުމެއްވާ ވާހަކައެވެ. އެކަށީގެން
އެދިވަޑައިގެންނެވި އަންބެއްގެން މުސްލިމު ފެށުމާ އަންނަނިވި ވާހަކަކުރެވުނެވެ. އޭގެ
މުސްލިމުން ފިޔަވާ، އަންބެއްގެން މަދުވެގެންދާކަމާއި، އަދި ކަނބަލުންގެ އެދުމަށްކަނބަލުން
މުސްލިމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ އެހެނިހެން ކަނބަލުންގެ ބަދަލުގައި ބަލައިގަތުމެވެ. ފަހު އެކަމަކީ
ކައިވެނިކޮށްފައިވާ الله އަތުގައި އެކަމާގެ ރަޙްމަތުން ނަޞޭޙަތްކުރުމަށް އަންބެއްގެ
ބައިވެރިވުމަށް ދިނުމުގެ، ފަހު ހަޤީގަތުގައި ފެށުމަށް އުޅޭކަމުދެކެ ބައިވެރިވުމާ ދިނުމެވެ. އަދި
الله އާއި އެކަމާގެ ރަޙްމަތުން ނަޞޭޙަތް މުސްލިމު ރުޅިއަރާ ނިޢުމަތެކެވެ. އުޅޭކަމުގެ
ތަރުބިޔަތު، އެކަށީގެން ނަޞޭޙަތް ހިތާމަ ބަލާބަލާ ވާހަކަތަށް ފެންނަހުށިއެވެ. އަދި
އުޅޭކަމުދެކެ ރުޅިއަރާ މުހިއްމު އަހަރުމެން ބަޔާންކުރި ކަނބަލުންގެ މުސާފިރު ގެނެސްދެއެވެ.

ޖަޢްފަރު ބިން މުޙައްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ:

(كان يقال: بُغْضُ بَنِي هَاشِمٍ نِفَاقٌ، وَبُغْضُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ نِفَاقٌ، وَالشَّاكُّ فِي أَبِي بَكْرٍ كَالشَّاكِّ فِي السُّنَّةِ.) [134]

މާނައީ: "ބުނެވެއެވެ: ‘ބަނޫ ހާޝިމުދެކެ ނުރުހުމަކީ މުނާފިޤުކަމެކެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުއާއި ޢުމަރުދެކެ ނުރުހުމަކީ މުނާފިޤުކަމެކެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުއާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާއީ، ސުންނަތާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާފަދަ މީހެކެވެ."

ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«يَظْهَرُ فِي أمتي فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يُسَمَّوْنَ الرَّافِضَةَ يَرْفُضُونَ الْإِسْلامَ» [135]

މާނައީ: "ފަހު ޒަމާނުގައި މިއުންމަތުގެ ތެރޭގައި ރާފިޟީންނޭ ކިޔާ ބަޔަކު ފާޅުވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އިސްލާމްދީނަށް އިންކާރުކުރާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ ޢަބްދު ﷲ ބިން އަޙްމަދު 'މުސްނަދު'ގައި، ކަޘީރުއް ނައްވާގެ އަރިހުން، އިބްރާހީމް ބިން ޙަސަނުގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ކާފާގެ އަރިހުން، ޢަލީގެފާނުގެ އަރިހުންނެވެ.

އަދި ޙަދީޘް ގޮތްތަކަކުން ސުންނަތް ގޮތްތަކުގައި ރިވާޔަތް އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި ކަޘީރުއަދި ބަޔާނުކުރާ ހަދީސެކެވެ.

134 شرح أصول الاعتقاد للالكائي: 2389

135 رواه أحمد: 808 وإسناده ضعيف

އަދި އަބޫ ހަބްރާ އަލްޙަޟްރަމީ، އަލީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ އަހުރެންނަށް ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ:

«يَا عَلِيُّ أَنْتَ وَشِيعَتُكَ فِي الْجَنَّةِ وَإِنَّ قَوْمًا لَهُمْ نَبْزٌ يُقَالُ لَهُ الرَّافِضَةُ إِنْ أَدْرَكْتَهُمْ فَاقْتُلْهُمْ فَإِنَّهُمْ مُشْرِكُونَ» قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَنْتَحِلُونَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَلَيْسُوا كَذَلِكَ وَآيَةُ ذَلِكَ أَنَّهُمْ يَشْتُمُونَ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا.)[136]

މާނައީ: "އޭ އަލިއްޔެވެ! ތިބާއާއި ތިބާގެ ޝީޢާއަތުވެސް ސުވަރުގޭގައެވެ. އަދި އެބަޔަކަށް ރާފިޟީންނޭ ކިޔާ ނަބަޒުދެވޭ ބަޔަކުވާނެއެވެ. ތިބާއާއި އެބައިމީހުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ފަހެ އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނީ މުޝްރިކުންނެވެ."

އަލީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: "އެބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ އަހުލުބައިތުގެ ލޯބިވާކަމަށް ނިސްބަތްވާނެ ދައުވާކުރާނެއެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުން އެފަދައިން ނުވެއެވެ. އެކަމުގެ އަލާމާތަކީ: އެބައިމީހުން އަބޫބަކުރާއި، އުމަރު رضي الله عنهما އަށް އެއްޗެހިދޭނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އަބްދު الله ބިން އަޙްމަދުއެވެ.

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

(...سَيَكُونُ بَعْدَنَا قَوْمٌ يَنْتَحِلُونَ مَوَدَّتَنَا مَارِقَةٌ يَكْذِبُونَ عَلَيْنَا، وَآيَةُ ذَلِكَ أَنَّهُمْ يَسُبُّونَ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ.)[137]

[136] السنة لعبد الله: 1272، والسنة لابن أبي عاصم: 979 وإسناده ضعيف

[137] شرح أصول الاعتقاد للالكائي: 2803 وهو ضعيف.

މާނައީ: "...އަހަރެމެންގެ ފަހުން، އަހަރެމެންދެކެ ލޯބިވާކަމަށް ދައުވާކުރާ ބަޔަކު އަންނާނެތެވެ. އެބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާނެއެވެ. އެއީ ރިފްޟީން ނިކުމެގެންވާ ބައިގަނޑެކެވެ. އެކަމުގެ އަލާމާތަކީ އެބައިމީހުން އަބޫބަކުރުގެ ފަރާތާއި، އުމަރުގެ ފަރާތުން ބަދުބަސްބުނެއެވެ."

އަދި އަލްބަޣަވީ ރިވާކުރައްވައެވެ. އެރިވާޔަތުގައިވެއެވެ:

(...أَيْنَمَا أَدْرَكْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ، فَإِنَّهُمْ مُشْرِكُونَ.)[138]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ބައްދަލުވި ކޮންމެތާކުން އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނީ މުޝްރިކުންނެވެ."

އަދި އިމާމުގެ އަރިހުން މައުޤޫފުކޮށް، އަދި މަރްފޫއުކޮށްވެސް ރިވާކުރެވިއެވެ.

އިބްނު ބައްޠާ، އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

(إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابِي، فَجَعَلَهُمْ أَنصاري، وجعلهم أَصْهَارِي، وإنه سيجيء آخر الزمان قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ، ألا فَلَا تُؤَاكِلُوهُمْ، وَلَا تُشَارِبُوهُمْ، ألا فلَا تُنَاكِحُوهُمْ، ألا فَلَا تُصَلُّوا مَعَهُمْ، وَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ، عليهم حلت اللعنة.)[139]

[138] شرح أصول الاعتقاد للالكائي: 2807 والبغوي في معجم الصحابة: 1825 بإسناد ضعيف.

[139] رواه الخلال نحوه في السنة: 769 ، والمجروحين لابن حبان: 128 وقال: هذا خبر باطل.

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ތިމަންކަލޭގެފާނު އިޚްތިޔާރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުން އެކަލާނގެ ހޮވާދެއްވީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެވިރާ ބައެއްކަމުގައި، އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޞިހުރުންތަކެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޒަމާނުގެ ފަހުކޮޅުގައި އެބޭކަލުންނަށް ފާޑުކިޔާ ބަޔަކު އަންނާނެއެވެ. ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއިއެކު ކައިބޮއި ނުކުރާށެވެ. ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ކައިވެނިނުކުރާށެވެ. ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައި ނަމާދުނުކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް (ކަށު) ނަމާދުވެސް ނުކުރާށެވެ. ލަޢުނަތްވެސް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ."

މިރިވާޔަތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ.

އަދި އެއަށްވުރެވެސް ބަޔާނީ ރިވާޔަތެއް އެއީ ހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެނގޭނީ ތިމާރާކަމަށްވާ މިތާހަކައެއްވަނީ ޖާބިރު ރިވާކުރައްވާ ރިވާޔަތުގައިވެސް ވެގެންނެވެ. އެގޮތުން ޢަބްދު الله ބިން ޢުމަރު ސައްޔިދުނާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙުމައިދު ފާޅުގައި ކުޅަދާނަ ހިނދެއް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ އެއާ ގުޅޭ ހަދީޘްތަކެއް އެކަލޭގެފާނު ޤަބޫލުކުރައްވައެވެ.[140]

މިރިވާޔަތުގައި އަޅުގަނޑު އަޑުއަހަން ބޭނުންވެގެންނެވެ. އަދި އެކަމަކީ ޙަދީޘް، ޢަބްދުﷲ، އަޅުގަނޑުމެން ބުނެފައިވާ ބަޔާން ރިވާކުރައްވައެވެ.

އަދި އިބްނު ޢުމަރުގެ އަރިހުން ރިވާކުރާ ޙުކުމަކީ ރިވާޔަތެއްކަމުގައި ތަންދޭ ޢައްދު ރިވާޔަތެކެވެ. އަދި އެއީ ޤަބޫލުކުރައްވާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހުރި ދުވަސްތަކުގެ މިހާރު

140 شرح أصول الاعتقاد للالكائي: 2379

ޤަދުރުތޫން ދުނިޔޭ އަޙާދީޘުން ޤަދުރުތޫނަލަން އުޅޭކަމަށް ޚިލާފުވާ ބަޔަކަށްވެއެވެ.

އެހެންކަމުން އަސްލާމީ ދީނުގައި ފުރަތަމަ ޚިލާފުވެއްޖެ ބާރުގައި ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި ބަޔަކު

މުނާފިޤުން ޤަދުރުތޫނަލަން اللهގެ ރަސޫލާ އެކުއްލެވިގެންނެވި ދެފަރާތްތަކެވެ.

އަލީ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ވިދާޅުވިއެވެ: "އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރާއި ދެމީހުންގެ ފަޟީލަތުގައި

އަދި އަހުރެންނަށް އިތުރުކަމެއް ދޭ މީހަކަށް ޤަޛަފުގެ ޙައްދު ޖަހާނަމެވެ.

ޤަދުރުތޫނަލަނެވެ."141

އަލީ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ޚިލާފަތުގެ ދުވަސްވަރު މިކަން ބުނެފައިވެއެވެ. (އަބޫބަކުރާއި

ޢުމަރާއި) ދެމީހުން ފަރާތުން ޚިލާފުވެގެން ހުއްޓަސް އަލީ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު

ވިދާޅުވިއެވެ: ދެމީހުން އެކުލެވިގެން ހުރި ޚިލާފަތެއް ނުވެއެވެ.

އަލީ ވިދާޅުވިއެވެ:

«لَا يُفَضِّلُنِي أَحَدٌ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ إِلَّا جَلَدْتُه حَدَّ الْمُفْتَرِي»[142] وَخَيْرُ النَّاسِ بَعْدَ رسول الله

أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ...» [143]

މާނައީ: "އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރާއި ދެމީހުންނަށްވުރެ އަހުރެން ފަޟީލަތްތެރިކަމުގައި

އިސްކުރާ މީހަކު، އެބަޔަކަށް ޤަޛަފުގެ ޙައްދު ޖަހާނަމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާގެ ފަހުން ހެޔޮމީހުންނަކީ

اللهގެ ރަސޫލާއަށް ފަހު އަބޫބަކުރެވެ. އޭގެފަހުން ޢުމަރެވެ. އަދި ބަޔަކު އަބޫބަކުރުއެވެ.

ދެން ޢުމަރުއެވެ..."

141 شرح أصول الاعتقاد للالكائي: 1336/7 ، والخلال نحوه في السنة: 1/255

142 السنة لعبد الله: 1312، وأحمد في فضائل الصحابة: 387

143 السنة لعبد الله: 1390، وأحمد في فضائل الصحابة: 426

ރިވާކުރެއްވި ޢަބްދު الله ބިން އަޙްމަދުއާއި، އިބްނު ބަޠްޠާއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުންނެވެ.
އަދި އެކަމުގައި އައިސްފައިވާ އަޘަރުތައް ވަރަށްވެސް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

އަދި އިމާމް އަޙްމަދު، ޝަޢްބީ ސަލަމަތުބްނު އަޅީ ޚައިޚާ ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(تدَارَوا فِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فقَالَ رَجلٌ:عُمَرُ أَفْضَلُ مِنْ أَبِي بَكْرٍ وقَالَ الْجَارُودُ: بَلْ أَبُو بَكْرٍ أَفْضَلُ مِنْهُ قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: فَجَعَلَ ضَرْبًا بِالدِّرَّةِ حَتَّى شَغَرَ بِرِجْلَيْهِ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى الْجَارُودِ فَقَالَ إِلَيْكَ عَنِّي ثُمَّ قَالَ عُمَرُ: «أَبُو بَكْرٍ كَانَ خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ فِي كَذَا وَكَذَا» ثُمَّ قَالَ عُمَرُ: «مَنْ قَالَ غَيْرَ هَذَا أَقَمْنَا عَلَيْهِ حدّ الْمُفْتَرِي»[144]

މާނައީ: "އެބައިމީހުން އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރުގެ ވާހަކައިގައި އަރައިރުންވިއެވެ. ދެން މީހަކު ބުންޏެވެ: 'އަބޫބަކުރަށްވުރެ ޢުމަރު މާތްވެގެންވެއެވެ.' ދެން އަލްޖާރޫދު ބުންޏެވެ: 'އަދި ކިޔާއްޗެ، އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ އަބޫބަކުރު މާތްވެގެންވެއެވެ.' ދެން އުމަރުގެފާނަށް އެޚަބަރު ފޯރައިފިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: އެހިނދު އޭނާގެ ދެފައި ތަޅުމުން އުދައިފުމަން ދަނޑުދަނޑުން އުމަރުގެފާނު އޭނާގެ ގައިގައި ދުއްރާއިން ތަޅަންފެށްޓެވިއެވެ. ދެން އަލްޖާރޫދުއާއި ކުރިމަތިލައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިބާ އަހުރެންގެ ކައިރިން ދުރަށްދާށެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިވެނި އެވެނި ކަމެއްގައި الله ގެ ރަސޫލާއަށްފަހު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އަބޫބަކުރެވެ.' އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިނޫން ގޮތަކަށް ބުނެފިމީހާގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑު ދޮގުބުހުތާނު ހެދުމުގެ ޙައްދު ޤާއިމްކުރާނަމެވެ."

---

[144] السنة لعبد الله: 1365، وأحمد في فضائل الصحابة: 396

ދެންފަހެ ބޮޑުމަތީގެ ލިބިގެންވާ ދަރަޖަފުޅަކުގައިވާ ޢަލީގެފާނާއި އުމަރުގެފާނު، ޢަބޫބަކުރުގެފާނާއި އުމަރުގެފާނުގެ މައްޗަށް ޢަލީގެފާނު މާތްވެރި ވީހާ، ނުވަތަ ޢަބޫބަކުރުގެފާނުގެ މައްޗަށް އުމަރުގެފާނު މާތްވެރި ވީހެ ގައިގައި ހައްދު ޖައްސަވާނަމަ - އެނަމަ އެކަލުގައި ބަދުބަސް ބުނުމެއް ނުވެއެވެ. - އެނގިގެންދަނީ ބަދުބަސްބުނުމުގެ އުޤޫބާތް އަދަބުދިނުމުގެ އަދަބުގައި އެއަށްވުރެ މާބޮޑުވެގެންވާ ކަމެވެ.

ފަސްލު:

(ސަހާބީންނަށް ބަދުބަސް ބުނާ މީހާ އާއި މެދު އަންގާ ނާޒިލު ޙަދީޘު)

އެމައްސަލާގެ ތަފްސީލަކީ:

އޭނާގެ ބަދުބަހާއި އެކުގައި އަލީގެފާނަކީ އިލާހުއްކަމަށް ދައުވާކުރުން ނުވަތަ ޖިބްރީލުގެފާނަށް އޮޅުނީ ކަމަށް ބުނުން، ނުވަތަ އުކުޅުގެފާނީ ނަބިއްޔުއްކަމަށް ދައުވާކުރުން ނުވަތަ އެހެންވެސް ފަދަ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ހިއްސަ، މިނާ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރާ ފަރާތެއްވިޔަސް ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ.

ހަމައެކަނި، ދުރާލާ ބަހެއް އުނިވެގެން ނުވަތަ ތަރުތީބުވެގެން ގެއްލުމެއް ނުވަތަ ޝަރުޢުގެ ކޮންމެ ހުކުމެއް ކާފިރުކަމަކަށް އެބުރުނުކަމަށް ގަބޫލުކުރަނީ ނަމަ، ދީނުގެ ފާއިދާ ބުނެއްވެސް ހަދައިފިއެވެ. މިއީ ފާހަގަކުރަން ކާފަރުކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މުރުތައްދުވުމާއި ކާފަރުވާގޮތެވެ.

ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ އަޙާދީޘް އަދި އެބައިމީހުންގެ ތަފްސީރުކަމުން ހާމަކުރާ ޢިބާރާތްތައް ދޮގުކަމެއްގެ ބޮޑުކަމުން ބަދުބަސްބުނެވޭ މިހާ - އެއީ މިސްރާބަކުން އެއިން ބައެއް ބަޔަކުނާ ތަރިކަތެއްގެ ބައިގެ ބަހެއް، ނުވަތަ ކުށެއްގެ ބަހެއް، ނުވަތަ އިލްމުވެރިކަމުގެ ބަހެއް، ނުވަތަ ޢިލްމުވެރިކަމުގެ ބަހެއް، އަދިހަމަ އުފެދި ކުރަނީ ސިފަކުރުމަށް - ފަދަ މިނާއަށް އަދަބުދިނުމަކީ ލާޒިމުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި ބުނާކަމެވެ. އަދި މިނާ ކާފިރުވާނެއެވެ. އަދި އިލްމުވެރިންގެ ބޮޑުބައެއް ބުނާ ގޮތުން ކާފަރުނުވާކަމެވެ. އަދި އަމިއްލަ ފިކުރުގެ މީހާގެ ގޮތެއްވެސް ނުވެއެވެ.

ދެންފަހެ މުޙިއްޔުއްދީން އިބްނު ޢަރަބީގެ ފަލްސަފާއިން ތަޞައްވުފީ ޒުހުދު ބަސްބުނުމުގެ ތަޖުރިބާ، ފަހެ

މިއީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ބާތިލުކަމެވެ. އެއީ ޚިލާފުއަރާގެން ތަޞައްވުފުންނާއި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުން

ތަޞައްވުފުންނާއި ދުރުވު އެކަންކަމުން ހިލިހިލިވާނީއެވެ.

ދެންފަހެ އެއަށްފަހު ކަންތައް މަސްއަލަ ގެންގުޅޭ، ﷲ ގެ ރަސޫލާއަށް ފުރުގަޔާ

ވިސްނަކަން މީސްތަކުންނަށް ނުފޫޒު މަޤްބޫލު ވަނީވެސް އެބޭކަލުން މުޙައްމަދުފުޅުގެ ނުފޫޒު

ޤުރުއާނުގެ ދީނާއި ސުންނަތާކަން ދެކޮޅުހަދައިގެން އެއަހަރެން ބޭނު މީހުންނަށް ހާޒިރުވާ ސުންނަތާމެދު

އެއްކޮށް ޝަރުޢީކަންކަމެވެ. އަދި ވިލާތަށް، އެކަން ހާޒިރުވާމެދު ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި ސުންނަތާ އެއީ

ހާޒިރުވެވެ.

އަދި މީހަކުމީހާ، ﷲ ތަޢާލާވަނީ މީހަކުމީހާގެ ބޭނުމަކީ ޚުދުމުޚުތާރު

ގޮތުގައި ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ. އަދި ދީނީކަމުގައި، އަދި މީހާގެ އެހެނިހެން ދުނިޔަވީ

ސިފަ ކުރުމުގެ ސިފައެއް ބޭނުނުކޮށްހަދާފައިވާ ފުރިހަމަކަމެއް އަދި ސަމާލުކަމެވެ.

ނޯޓުކުރައްވާ: (ސިޔާސީ ނިޒާމު) ބޭނުންކުރުން މީހުންގެ ވަކިކަމަކަށް ގިނަވަރަކަށް

އެބޭނުމަކީ ހަމަޖެހިގެން ހުރުމާއި އެކީގައި ޝަރުޢީކަމުގައި މީހާއަކަށް. އަދި އެބޭނުމަކީ

ގިނަވަރަށް އެޕިއެއް ހަމަޖެހިގެންދާނެ ހުރިހާ ނުހަމަޖެހުމަށް މީހާއަކަށް. އަދި އެބޭނުމަކީ

ގިނަވަރަށް އެއްވެސް ހުރިހާ ބޭނުން ފުރިހަމަ ހަމަޖެހުމަށް މީހާއަކަށް. މިއީ އެއްޗެއްކަމުގެ

ވަރަކަށް ބޭނުން އަޑުއިވޭހެން ދަލީލުތަކެއް. އަދި އެއްޗެހި ހާޒިރު ކުރެވުނު

ގެންދެވިދާ ވަރަށްވުރެ ދަލީލުން. އެއަށްވުރެ އަދި މަސައްކަތް ގެނައީ ބުނެއް ބޭނުންކުރާއިރު

މަތިންނެވެ. والله أعلم.

ޒުލާބާދުރީ ކާތިބު މުޙައްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު، ހިޖުރައިން ހަތްސަތޭކަ ތިރީސްވަނަ އަހަރު ޛުލް ޙިއްޖާ މަހުގައިއެވެ. حسبنا الله ونعم الوكيل. ދުޒުމަބަރު އައްބާރުމުލް ވަސްދުދުދު ޖިނާސިމުރީ ހަތްސަތޭކަ ތިރީސްވަނަ އަހަރުގައި ޚުލާ ޑާއިރާ މަހުގައިއެވެ.[145]

---

145 ދާލިރީގައި ބަލާބުއް ޢަބުޝްޙަވް. ފަހަރުއްގައި ދާލިރީޒްއްގެ ކަޓީން މުޙައްމަދު ޢުޘްމާން ޒުލާބާދުރީއްތީދަކަރު ވާރުނުއްވެ. ނުލަޙަ ގިއްޔުގެ ކުރަނާނުވޭސް ވާރުނުއްވެ.

ފިހުރިސްތު

